The book cover features a dark, textured background. A large, solid blue circle is positioned in the upper-middle section. Below it, the author's name 'Lubomír STANČEK' is printed in white, uppercase letters. Further down, the title 'ČNOSTI' is displayed in a larger, bold, white, uppercase font. At the bottom center, there is a solid red square. The entire central composition is framed by a thin, light-colored double-line border. The corners of the cover are marked with small, light-colored diagonal lines.

Lubomír STANČEK

ČNOSTI

Č N O S T I

Vydala
Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka
Spišská Kapitula – Spišské Podhradie

2005

NIHIL OBSTAT

Spišská Kapitula 11. 03. 2005
ThDr. Štefan Vitko, PhD.

IMPRIMI POTEST

Bratislava 21. 04. 2005
Č. 54/2005
P. ThLic. Stanislav Zonták, CM
provinciálny superior

IMPRIMATUR

Spišská Kapitula 22. 04. 2005
Č. 6/2005
Mons. prof. ThDr. František Tondra
sídelný biskup spišský

© P. prof. ThDr. Dr. Ľubomír Stanček, PhD., CM

© doc. akad. mal. Ján Kudlička, m. prof. KU

Jazyková úprava: Mgr. Agnesa Buriková

ISBN 80-89170-16-1

EAN 978808917016

PREDHOVOR

Teória morálky zaoberajúca sa mravnými javmi v najširšom zmysle slova siaha k počiatkom samotnej existencie ľudskej spoločnosti. Otázky súvisiace so základnými mravnými postojmi a problémami ľudského života či posúdením ľudských úkonov z hľadiska svedomia našli svoj diskusný priestor v mnohých klasických dielach duchovných spisovateľov. Aj klasická filozofia v priebehu viacerých storočí štylizovala viaceré dôležité etické kategórie a pojmy, ktorých teoretické základy nachádzame už v antike, ale až kresťanská náuka a morálna teológia postavili proti mravnej kategórii prirodzených schopností princíp „vliatych čností“. Podľa svätého Tomáša Akvinského vliate čnosti nám dal sám Boh a ony nás vedú priamo k nemu, hoci „mnohé z nich sa týkajú aktivít každodenného života“.

V predloženej knihe sa autor usiluje odpovedať na základnú otázku, aký význam majú pre človeka čnosti, aké sú ich zdroje a ľudské dispozície. Vieme, že čnosti ovplyvňujú náš pohľad na svet a jeho morálku. Kresťanská náuka rozlišuje morálne čnosti a čnosti teologické, pričom viera, nádej a láska sú teologické čnosti, ktoré nemajú žiadne reálne alebo prirodzené predpoklady. Morálne čnosti (označované aj ako čnosti základné – rozvážnosť, spravodlivosť, zmužilosť a miernosť) sa získavajú ľudským úsilím a sú výsledkom a súčasne aj zárodkom snahy konať dobro. Ľudské čnosti nepôsobia izolovane alebo staticky, sú všadeprítomné: v živote, v kultúre i umení. Ľudské činy môžu byť oceňované ako dobré i zlé, tak ako kultúra či umenie môžu byť dobré, ale aj zlé. Johann Sebastian Bach považoval hudbu za prostriedok šírenia dobra a lásky, preto ju prirovnával k náboženstvu. Ako však získať dispozíciu konať dobro, vytvárať ho alebo šíriť. Jestvujú spôsoby, ako získať takúto dispozíciu? Ak áno, nesmie sa zľahčovať úloha výchovy a vytrvalosti, úloha formácie. Duchovný život človeka má byť jeho odpoveďou na vieru. A život je duchovná cesta, hlboké chápanie spirituality ako cesty k vyššej duchovnej kvalite a novým duchovným skúsenostiam...

Aj predložená kniha o ľudských čnostiach, napísaná zručným perom teológa a na základe osobnej náboženskej skúsenosti, chce pomôcť čitateľovi vytvoriť si obraz o tom, kde sa duchovne nachádza a akým hlasom ho Boh volá.

„Láska je pravým cieľom života...“

doc. PhDr. Boris BANÁRY, CSc., m. prof. KU

OBSAH

1 DEFINÍCIA ČNOSTÍ

Úvod

1.1 Definícia čností v staroveku – stručný prehľad názorov

1.2 Definícia čností u sv. Antona Pustovníka, sv. Augustína, Petra Lombardského a sv. Tomáša Akvinského

1.3 Definícia čností vo všeobecnosti

1.4 Základné rozdelenie čností

1.5 Definícia čností vo Svätom písme

1.6 Definícia čností u protestantov

Záver

2 JEŽIŠ KRISTUS A UČENIE O ČNOSTIACH

Úvod

2.1 Evanjelium o čnostiach

Záver

3 DUCH SVÄTÝ A ČNOSTI

Úvod

3.1 Čnosti

3.2 Dary Ducha Svätého

3.3 Čnosti a dary, podobnosti a rozdiely

3.4 Duch Svätý a čnosti

Záver

4 KATECHÉZA ČNOSTÍ

Úvod

4.1 Pojmy „katechéza“ a „čnosť“

4.2 Čnosť a katechéza

4.3 Katechéta a katechizovaný

4.4 Vlastnosti katechéty

4.5 Postoj katechéty ku katechizovanému

4.6 Hodnotenie a disciplína

4.7 Spôsoby katechézy

4.8 Modlitba

4.9 Výchova morálneho svedomia

Záver

5 VÝCHOVA K ČNOSTIAM

Úvod

5.1 Stručná charakteristika čností

5.2 Vychovávať sa v čnostiach je povolaný každý človek

5.3 Vychovávať sa v čnostiach sú povolaní najmä tí,
ktorí svoj život osobitne zasvätili Kristovi

Záver

6 ŤAŽKOSTI A ČNOSTI

Úvod

6.1 Prekážky pri praktizovaní čností

6.2 Ťažkosti a čnosti

Záver

7 TEOLOGÁLNE ČNOSTI VO VŠEOBECNOSTI

Úvod

7.1 Viera

7.2 Miesto viery

7.3 Obsah viery

7.4 Viera a rozum

7.5 Nádej

7.6 Nádej v živote človeka a kňaza

7.7 Láska

7.8 Boh je láska

7.9 Láska v živote človeka a kňaza

7.10 Najlepšia cesta – láska

Záver

8 VIERA AKO ČNOSŤ

Úvod

8.1 Pravdy viery

8.2 Poklad viery

8.3 Hodnota viery

8.4 Symbol viery ako čnosť

Záver

9 NÁDEJ AKO ČNOSŤ

Úvod

9.1 Nádej ako teologálna čnosť

9.2 Hriechy proti nádeji

- 9.3 Nádej je z viery
- 9.4 Psychologický základ nádeje
- 9.5 Predmet našej nádeje
- 9.6 Nádej v Boha a v úspech našej práce
- 9.7 Okolnosti, v ktorých zvlášť treba posilňovať nádej
- Záver

10 LÁSKA AKO ČNOSŤ

- Úvod
- 10.1 Božia láska k nám
- 10.2 Láska ako čnosť a ako prikázanie
- 10.3 Prehrešenie voči božskej čnosti láske
- 10.4 Vzrast čnosti lásky
- 10.5 Využívanie prostriedkov k vzrastu čnosti lásky
- 10.6 Svedectvo lásky aj položením vlastného života
- 10.7 Buďme svedkami lásky
- 10.8 Pravá láska
- Záver

11 ČISTOTA AKO ČNOSŤ

- Úvod
- 11.1 Čo je čnosť čistoty
- 11.2 Panenstvo
- 11.3 Čistota a manželstvo
- 11.4 Prostriedky - ako pestovať čnosť čistoty
- Záver

12 CHUDOBA AKO ČNOSŤ

- Úvod
- 12.1 Ježiš a chudoba
- 12.2 Negatívna chudoba
- 12.3 Pozitívna chudoba
- Záver

13 POSLUŠNOSŤ AKO ČNOSŤ

- Úvod
- 13.1 Čo je poslušnosť
- 13.2 Vzory poslušnosti
- 13.3 Definícia poslušnosti
- 13.4 Poslušnosť ako úkon

- 13.5 Vlastnosti poslušnosti
 - 13.6 Poslušnosť a človek
 - 13.7 Poslušnosť a autorita
 - 13.8 Poslušnosť a dieťa
 - 13.9 Kedy netreba poslúchať
 - 13.10 Poslušnosť a sloboda
 - 13.11 Sloboda a zákon
- Záver

14 VŠEOBECNE O ĽUDSKÝCH ČNOSTIACH

- Úvod
 - 14.1 Ľudské čnosti
 - 14.2 Základné alebo mravné čnosti (virtutes cardinales)
 - 14.3 Teologálne (božské) čnosti
- Záver

15 ČNOSŤ ROZVÁŽNOSTI

- Úvod
 - 15.1 Kňaz a božské čnosti
 - 15.2 Čnosť rozvážnosti
 - 15.3 Rozvážnosť vo Svätom písme
 - 15.4 Ako získať čnosť rozvážnosti
- Záver

16 SPRAVODLIVOSŤ

- Úvod
 - 16.1 Spravodlivosť vo Svätom písme
 - 16.2 Čnosť spravodlivosti (iustitia)
 - 16.3 Čnosť úcty voči Bohu (religio)
 - 16.4 Čnosť úcty oproti rodičom (pietas)
 - 16.5 Vďačnosť (gratia)
 - 16.6 Úprimnosť a pravdovravnosť (veritas)
 - 16.7 Prívetivosť a priateľská láska
 - 16.8 Poslušnosť (obedientia)
 - 16.9 Sociálna a medzinárodná spravodlivosť
- Záver

17 ČNOSŤ MRAVNEJ SILY

- Úvod
- 17.1 O čnosti všeobecne

- 17.2 Čnosť mravnej sily
- 17.3 Aspekty mravnej sily
- 17.4 Cvičenie sa v čnosti mravnej sily
- Záver

18 ČNOSŤ MIERNOSTI

- Úvod
- 18.1 Rozdelenie čností
- 18.2 Čnosť miernosti ako taká
- Záver

19 ČNOSŤ JEDNODUCHOSTI

- Úvod
- 19.1 Dôležitosť jednoduchosti
- 19.2 Svetlá jednoduchosti
- 19.3 Pápež Ján Pavol II.
- Záver

20 ČNOSŤ PONÍŽENOSTI

- Úvod
- 20.1 Čnosti súvisiace s pokorou
- 20.2 Čnosť poníženosti (pokora)
- 20.3 Poníženosť podľa svätých mužov
- 20.4 Stupne poníženosti (pokory)
- 20.5 Svätý Benedikt
- 20.6 Poníženosť očami iných autorov
- Záver

21 ČNOSŤ LÁSKAVOSTI

- Úvod
- 21.1 Láskavosť je prejavom lásky
- 21.2 Boh je mierou láskavosti
- 21.3 Z Božej láskavosti vyplýva láskavosť k blíznym
- 21.4 Od láskavosti k svätosti
- Záver

22 ČNOSŤ TICHOSTI

- Úvod
- 22.1 Filozofia čnosti tichosti
- 22.2 Chápanie čnosti z pohľadu Cirkvi v KKC

- 22.3 Nie je tichosť ako tichosť
- 22.4 Ticho ako prostriedok sebapoznania
- 22.5 Ticho ako prostriedok spojenia s Bohom
- 22.6 Ticho ako prostriedok komunikácie s blížnym
- 22.7 Ježiš Kristus a ticho
- 22.8 Panna Mária a ticho
- Záver

23 ČNOSŤ POKORY

- Úvod
- 23.1 Pokora
- 23.2 Stupne pokory
- 23.3 Pokora a modlitba
- Záver

24 ČNOSŤ UMŔTVOVANIA

- Úvod
- 24.1 Umŕtvovanie ústami Písma
- 24.2 Podstata umŕtvovania – askézy
- 24.3 Dôvody vedúce k askéze
- 24.4 Umŕtvovanie ako prejav slobody ducha
- Záver

25 APOŠTOLSKÁ HORLIVOSŤ A EVANJELIZÁCIA

- Úvod
- 25.1 Cirkev a evanjelizácia
- 25.2 Svedectvá horlivosti
- 25.3 Prostriedky ohlasovania
- 25.4 Prijímatelia evanjelizácie
- 25.5 Aký má byť opravdivý svedok
- Záver

26 KŇAZ A ČNOSTI

- Úvod
- 26.1 Všeobecne
- 26.2 Kňaz a teologické alebo božské čnosti
- 26.3 Rozvíjanie čnosti
- 26.4 Kňaz a čnosti vo svetle dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu
- Záver

27 ČNOSTI U LAIKOV

Úvod

27.1 Cesty dokonalosti sú aj pre bežných ľudí

27.2 Cesta k dokonalosti u laika

27.3 Každý sa môže zmeniť

27.4 Poznanie a výber čností

27.5 Rast čností a ich oslabovanie

27.6 Láska je vrcholom na ceste dokonalosti

Záver

28 REHOĽNÍCI A ČNOSTI

Úvod

28.1 Povolanie k čnostnému životu

28.2 Modlitba ako cesta k pestovaniu čností

28.3 Ďalší prostriedok, ranné rozjímanie

28.4 Prostriedok čností je aj duchovné čítanie

28.5 Prostriedok – spytovanie svedomia

28.6 Kňaz - príklad čistoty, poslušnosti a činorodej lásky

28.7 Čnosti kňaza

Záver

BIBLIOGRAFIA

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

POUŽITÉ SKRATKY

AG	Ad gentes
bl.	blahoslavený
CIC	Kódex kánonického práva
čl.	článok
Dan	Kniha proroka Daniela
DV	Dei Verbum
Ef	List Efezanom
Ex	Kniha Exodus
FC	Familiaris consortio
Flp	List Filipanom
Gal	List Galat'anom
GS	Gaudium et Spes
Gn	Kniha Genezis
Hebr	List Hebrejom
Iz	Kniha proroka Izaiáša
Jak	Jakubov list
Jn	Evanjelium podľa sv. Jána
Kol	List Kolosanom
1 Kor	Prvý list Korint'anom
2 Kor	Druhý list Korint'anom
KKC	Katechizmus Katolíckej cirkvi
ks	kňazský seminár
KSBJV	Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka
LG	Lumen gentium
Lk	Evanjelium podľa sv. Lukáša
Mt	Evanjelium podľa sv. Matúša
Múd	Kniha múdrosti
napr.	napríklad
OT	Optatam totius. Dekrét o kňazskej výchove.
PDV	Pastores dabo vobis
PC	Perfectae caritatis
PO	Presbyterorum ordinis. Dekrét o kňazskom účinkovaní.
porov.	porovnaj
Pies	Pieseň piesní
Prís	Kniha prísloví
1 Pt	Prvý Petrov list
2 Pt	Druhý Petrov list
Rim	List Rimanom

resp.	respektíve
RetP	Reconciliatio et paenitentia
RKCMBF UK	Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského
s.	strana
SAV	Slovenská akadémia vied
Sdc	Kniha sudcov
Sir	Kniha Sirachovcova
slov.	slovenský
SP	Sväté písmo
1 Sol	Prvý list Solúnčanom
SSV	Spolok svätého Vojtecha
SÚSCM	Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda
sv.	svätý
Tim	List Timotejovi
Tít	List Títovi
VDPK	Všeobecné direktorium pre katechézu
VKD	Všeobecné katechetické direktorium
VC	Vita consecrata
VS	Veritatis splendor
zv.	zväzok
Ž	Kniha žalmov

1 DEFINÍCIA ČNOSTÍ

Úvod¹

„U mnohých ľudí slovo „čnosť“² stratilo celý svoj lesk a spolu so slovom sa zdiskreditovala i skutočnosť, ktorú slovo označuje. Treba však pripustiť, že neraz kritici a ohovárači čnosti vychádzajú z nepochopenia a z vymysleného prekrucovania vecí. Takže pohrdajú nie pravou čnosťou, ale jej karikatúrou. Ale nemožno poprieť, že neraz ju prekrútili slovom alebo skutkom práve tí, ktorí ju mali stelesniť v plnej zhode s pravdou, no namiesto toho dali príležitosť k útokom na ňu. Kresťanská čnosť nemá nič spoločného s čisto prirodzenou počnosťou, ani s normami správania sa; a ani nemá nič spoločné s formami antropocentrizmu a egoizmu.“³

Čnosti nie sú nedostupným ideálom pre ľudí, ale reálnou možnosťou a zároveň aj potrebou. Čnosti vo víre dnešného života sú akoby palicou, ktorou sa pútnik na svojej ceste podopiera i bráni.⁴

Čnosť, o ktorej už Aristoteles vraví, že ľudí a ich skutky robí dobrými a dokonalými, je taká dobrá a vznešená vec, že nijakému inému pozemskému pokladu sa nevyrovná. Ľudstvo si vždy akosi inštinktívne toto uvedomovalo, lebo čarovná moc a krása čnosti všetkých zdravo zmýšľajúcich donútila koríť sa jej.⁵

Dnešný človek, keď počuje slovo „čnosť“, sa zvyčajne zháči. Vie, že je to čosi dobré, ale pritom vyžaduje veľkú námahu to uskutočňovať. Je ľahšie o tom hovoriť, než žiť to. Definícia čnosti, pojem čnosti; všetky tieto slová, celá táto problematika mala, má a bude mať význam. Ba dokonca dnes znova naberá na aktuálnosti. Aj preto som sa rozhodol vypracovať túto tému.

1.1 Definícia čností v staroveku – stručný prehľad názorov

Definícia čnosti má svoj vývoj. „Vzácná je už aj prirodzená čnosť, ktorú

¹ Porov.: KERDÍK, M.: Práca zo sprítuálnej teológie. Spišská Kapitula : 2004.

² Čnosť = cnosť. Niektorí autori uvádzajú „cnosť“.

³ GÜNTHÖR, A.: *Morálna teológia. I/b.* Rím : SÚSCM, 1988, s. 174.

⁴ Porov.: JANÁČ, P.: *Cesta k dobru – Etika.* Spišská Kapitula : KSBJV, 1996, s. 77.

⁵ MÜLLER, E.: *Asketika.* Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 263.

príroda svojimi silami utvára. Klasické príklady prirodzenej čnosti nájdeme pri starovekých kultúrnych pohanských národoch a starí spisovatelia a filozofi ich neprestávajú zvelebovať a odporúčať.⁶

V starovekom Grécku už v časoch Homéra (asi 6. storočie), mali pre slovo „čnosť“ dva výrazy: „anenglétos“ – bezúhonný, bezchybný, čistý – skôr v právnom zmysle a „areté“ – vlastnosť prislúchajúca dajakému predmetu či osobe. Areté je jednak čiastočne darom prírody a jednak čosi cvikom alebo učením nadobudnuté. Latinčina používala slovo „virtus“. V koreni slova je „vir“ – muž a je tu istá príbuznosť s „vis“ – sila. Teda aj Rimania chápali čnosť ako čosi príbuzné so silou – ako neohrozenosť, odvahu, chrabrosť...⁷ Výrazy „areté“ a „virtus“ dávajú človeku silu, aby konal dobro, prekonával prekážky mravného života, vládol nad náruživosťami a priťahoval blížnych k mravnému životu dobrým príkladom.⁸

Už Pythagoras (571–497) chápe uskutočňovanie čností ako očistu duše, ktorá sa týmto bude môcť oslobodiť od väzenia tela.⁹ Môžeme povedať, že práve v starovekom Grécku sa čnosti uplatňovali aj vo verejnom živote.

Sokrates (470–399) hovorí, že „šťastie spočíva v počestnosti, v uskutočňovaní čnosti. Nespočíva teda v ničom vonkajškovom a pomínelnom (bohatstvo, pocty, rozkoše), ako to hlásajú sofisti, ale v čistom svedomí, v nasledovaní vnuknutí rozumu, jedným slovom v uskutočňovaní čnosti.¹⁰ U Sokrata bola múdrosť čnosťou.¹¹ Práve osvietenci obrátili Sokratov výrok „múdrosť je čnosť“ na „čnosť je vzdelanie“, človeka možno vychovať iba vzdelávaním.¹²

Anthisthénés (asi 5.– 4. storočie) zakladateľ Kynickej školy, Sokratov žiak, hovorí, že cieľom filozofovanie je nadobudnúť a uskutočňovať čnosť a že čnosť stačí ku šťastiu. Čnosť spočíva v skutkoch.¹³

Platón (427–347) poučuje človeka, aby uskutočňoval čnosť. Čnosť spočíva vo svojej podstate na poznaní. Ale keďže pravé poznanie je len jedno, aj čnosť je len jedna jediná a spočíva v zmocňovaní sa pravdy. Čnosť môže plniť viaceré funkcie, a tak nadobúdať rozličné pomenovania; čnosť, čo riadi rozumovú dušu, sa volá múdrosť; čnosť, čo riadi srdnatú dušu, sa volá udatnosť; čnosť, čo riadi žiadostivú dušu, sa volá miernosť; a tá, čo kontroluje vzťahy medzi týmito tromi, volá sa spravodlivosť.¹⁴

Podľa Aristotela (384–322) čnosť je prostriedkom na dosiahnutie

⁶ MÜLLER, E.: *Asketika*. 1944, s. 263.

⁷ HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť. Dynamické modely správania*. Bratislava : Don Bosco, 1994, s. 18.

⁸ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. Spišská Kapitula : KSB JV, 1994, zv. 1, s. 182.

⁹ Porov.: MONDIN, G. B.: *Dejiny filozofie. Starovek*. s. 34.

¹⁰ Porov.: MONDIN, G. B.: *Dejiny filozofie. Starovek*. s. 53.

¹¹ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť. Dynamické modely správania*, 1994, s. 20.

¹² Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť. Dynamické modely správania*, 1994, s. 21.

¹³ Porov.: MONDIN, G. B.: *Dejiny filozofie. Starovek*. s. 54.

¹⁴ Porov.: MONDIN, G. B.: *Dejiny filozofie. Starovek*. s. 66.

blaženosti. „Virtus est habitus electivus in medio existens.“¹⁵ – Čnosť je habitus uschopňujúci k voľbe a existujúci v strede. Čnosťou sa rozumie návyk voliť si správnu strednosť. Múdry človek si stanovuje správny stred. Čnosť robí dobrým toho, ktorý ju vlastní a jeho dielo robí tiež dobrým. Úplná definícia čnosti je teda takáto: čnosť je vedome volený stav, nachádza sa v onom strede, ktorý je stredom vzhľadom na našu prirodzenosť a ktorý je určený úsudkom tak, ako by ho určil rozumný človek. Čnosť je vlastnosť vedieť konať medzi dvoma krajnosťami: In medio stat virtus – Čnosť stojí v prostriedku.¹⁶

Výrazný posun nastáva v definovaní čností u Stoickej školy (4. storočie pred Kristom, 3. storočie po Kristovi), kde sa zaraďujú predstavitelia ako Zenón z Kýtia, L. E. Seneca, cisár Marcus Aurelius a iní. Čnosť chápu ako vnútornú dispozíciu duše, na základe ktorej je v súlade so sebou samou, čiže so samým logom. Nie je stredom medzi opačnými dvomi nerestami, ale jednou z dvoch krajností: a to krajnosťou, ktorá je v zhode s rozumom, a krajnosťou, ktorá je v zhode s náruživosťou. Teda medzi čnosťou a nerestou niet strednej cesty. Človek nie je viacej alebo menej čnostný, ani nerestný; alebo je čnostný, alebo je nerestný. Uskutočňovanie čnosti sa zakladá na apatii („apatheia“), čiže na odstránení náruživosti a na povznesení sa nad vlastnú osobnosť.¹⁷

Epikurejská škola (zakladateľ Epikuros–narodený asi 431 pred Kristom?) vidí v čnosti prostriedok, ako dosiahnuť opravdivý pokoj. Majstrom je ten, kto prijíma každú záľubu v miernosti a v miere, kto ohraničuje svoju túžbu len na tie záľuby, čo neznepokojujú dušu.¹⁸

1.2 Definícia čností u sv. Antona Pustovníka, sv. Augustína, Petra Lombardského a sv. Tomáša Akvinského

Sv. Anton Pustovník, otec mníšskeho života (251–356), hovorí: „Ak vôľa zmení prírodu, je to prevrátenosť; ak sa zachová stav, je to čnosť.“¹⁹

Sv. Augustín (354–430) o čnosti hovorí v diele *De libero arbitrio*: „Čnosť je dobré používanie slobodného rozhodovania.“²⁰ V diele *O mravoch Cirkvi* hovorí, že čnosť je poriadok lásky. „Čnosť je tá, ktorá sa správne žije.“²¹ „Čnosti sú najväčšie dobrá, ktoré nikto nemôže zle užívať.“²²

¹⁵ BENEŠ, A.: *Morální teologie*. Praha : Nakladatelství Krystal, 1994, s. 44.

¹⁶ Porov.: MONDIN, G. B.: *Dejiny filozofie. Starovek*. s. 102.

¹⁷ Porov.: MONDIN, G. B.: *Dejiny filozofie. Starovek*. s. 145 – 146.

¹⁸ Porov.: MONDIN, G. B.: *Dejiny filozofie. Starovek*. s. 148.

¹⁹ Porov.: AKVINSKÝ, T.: *Teologická summa*. I. diel, II. časť. Olomouc: Edice Krystal, 1938, otázka LXIII., čl. 1, s. 482.

²⁰ Porov.: AKVINSKÝ, T.: *Teologická summa*. I. diel, II. časť. Olomouc: Edice Krystal, 1938, otázka LV., čl. 1, s. 419.

²¹ AKVINSKÝ, T.: *Teologická summa*. I. diel, II. časť. Olomouc: Edice Krystal, 1938, otázka LVI., čl. 1, s. 425.

²² AKVINSKÝ, T.: *Teologická summa*. I. diel, II. časť. Olomouc: Edice Krystal, 1938, otázka LXVI., čl. 1, s. 503.

Biskup Peter Lombardský († 1160), hlavne na základe názorov sv. Augustína, vytvoril definíciu, ktorá sa stala klasickou: „Čnosť je dobrá vlastnosť mysli (bona qualitas menti), ktorá zaisťuje správnosť života; nikto ju nemôže zle užívať a len Boh ňou v človeku pôsobí.“ Tomáš Akvinský s touto definíciou súhlasí, upozorňuje však, že svojimi záverečnými slovami - „len Boh ňou v človeku pôsobí“ - sa táto definícia týka výlučne vliatych čností.²³

Sv. Tomáš Akvinský (1225–1274) definuje čnosť nasledovne: „Virtus est bona qualitas mentis, qua recte vivitur, qua nullus male utitur“ – čnosť je dobrá vlastnosť duše, ktorá sa správne žije a ktorá sa zle nepoužíva. Vo výklade tejto definície však pripojuje, že by bolo lepšie namiesto slova „qualitas“ použiť slovo „habitus“.²⁴ Čnosť je podľa sv. Tomáša vnútorný princíp dobrého jednania.²⁵

1.3 Definícia čností vo všeobecnosti

O človeku, ktorý zachováva mravné hodnoty, hovoríme, že je čnostný, charakterný. Naopak, o človeku, ktorý ich nezachováva, hovoríme, že je nečestný.²⁶ Čnosť sa vysvetľuje aj ako kladná mravná vlastnosť²⁷, alebo aj ako dobrá vlastnosť, prednosť.²⁸ Slovo „čnosť“ znamená toľko čo čestnosť a právom sa používa v našom zmysle, lebo po vytýkaniach je to práve čnosť, ktorá človeku dodáva cti. Čnosť – trvalá spôsobilosť čiže schopnosť, je teda trvalý duševný stav, ktorý umožňuje mravne dobrý život, je to stav dokonalý. Čnosť umožňuje konať len dobré skutky.²⁹

Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro.³⁰ Čnosť nie je iba čírym zvykom, označuje stále vôľové prijímanie morálnej hodnoty a uvedomelé konanie vychádzajúce z takéhoto postoja.³¹ Ak hľadáme na čnosť ako na kresťanskú prednosť, je to dar zhora, darovaním Božej sily človeku, spoluúčasťou na Božej добрote a svätosti.³² „Čnosti sú teda pomoc pre správne konanie; ale ešte vo väčšej miere čnosti uschopňujú človeka, aby konal podobne ako Boh.“³³

²³ Porov.: HONEK, A.: *Žiji ve víře v Syna Božího. Teologické studie*. Praha : Česká katolická charita, 1984, s. 78.

²⁴ Porov.: VŘEŠŤÁL, A.: *Katolická mravouka*. Praha : Tiskem cyrilometodejské knihtiskárny V. Kotrby, 1909, zv. 1, s. 271.

²⁵ HONEK, A.: *Žiji ve víře v Syna Božího. Teologické studie*. 1984, s. 78.

²⁶ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. 1994, zv. 1, s. 181.

²⁷ Porov.: *Slovník slovenského jazyka*. Bratislava : SAV, 1959, zv. 1 (A – K), s. 177.

²⁸ Porov.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava : Veda SAV, 1987, s. 60.

²⁹ Porov.: VŘEŠŤÁL, A.: *Katolická mravouka*. 1909, zv. 1, s. 271.

³⁰ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Trnava : SSV, 1999, s. 454.

³¹ Porov.: GÜNTHÖR, A.: *Morálna teológia. 1/b*. 1988, s. 176 - 177.

³² Porov.: GÜNTHÖR, A.: *Morálna teológia. 1/b*. 1988, s. 170.

³³ SCHMAUS, M.: *Život milosti a milostiplná*. Bratislava : RKCM BF UK, 1993, s. 108.

Čnosť definujeme aj ako trvalú dispozíciu, ochotu a zbehlosť konať niečo dobré. Je to „habitus operativus“ – vlastnosť zameraná na činnosť. Sv. Tomáš Akvinský hovorí: „Úkon čnosti nie je nič iné ako dobré užívanie slobodnej vôle.“ Čnosť je teda vlastnosť, ktorá zdokonaľuje duševné sily ku konaniu niečoho dobrého.³⁴ Čnosť je operatívna uspôsobenosť ku konaniu dobra. Uspôsobenosť – je to určitá trvalá kvalita, ktorá zasahuje podstatu človeka a to buď v jestvovaní alebo konaní. Entitatívna uspôsobenosť zdokonaľuje človeka v jestvovaní; operatívna uspôsobenosť skvalitňuje činnosť človeka. Uspôsobenosť môže byť vrozená, napr. schopnosť zraku, a aj získaná. Práve takáto získaná uspôsobilosť sa nadobúda opakovaním určitých činností. Z častého opakovania tých istých skutkov sa rodí schopnosť, spôsobilosť konať tieto skutky kvalitnejšie a ľahšie.³⁵ Čnosť je vlastnosť, ktorá zdokonaľuje duševné sily ku konaniu niečoho dobrého. – „Virtus in genere definitur habitus potentiam perficiens ad bene operandum.“³⁶

„Čnosť je práve preto čnosťou, že sa nachádza takpovediac v „žltej škvrne“ vedomia či praktického zoznamu a že práve vďaka ním zdôvodnenému a slobodne urobenému rozhodnutiu (aj keď uľahčenému zvykom) – predstavuje správne zvládnutie určitej situácie. Čnosť síce pripúšťa pravdivosť a platnosť nadčasových noriem, času nepodliehajúcich hodnotových kritérií i hodnôt samých, ale súčasne predpokladá ich zakomponovanie do času pod vedením rozumu či vyššieho poznania – viery – podľa situácií, v ktorých sa človek práve nachádza.“³⁷

Čnosť je opakovaním ustálený, a predsa slobodný a rozumom kontrolovaný spôsob konania, resp. reakcie na konanie iných, s cieľom dosiahnuť nejaké dobro. Kontrola rozumu už nemá povahu dôkladnej analýzy, ale ani povrchného globálneho úsudku. V prípade, že sa objavia nové prvky v situácii, nebude reakcia štandardizovaná, ale sa mení podľa objektívneho stavu vecí. Čnosť je naozaj čnosťou z každého hľadiska, alebo ňou každým naštrbením prestáva byť.³⁸

Čnosť je vlastnosť duše, ktorou sa zdokonaľuje jej prirodzená dispozícia chcieť a konať dobro. Je to činiteľ, ktorý sa umiestňuje medzi možnosť a čin, zamieravajúc možnosť k správne skutku. Čnosť sa nemôže zamieňať s čisto dobrým zvykom; zvyk totiž označuje mechanický spôsob konania človeka, ktoré sa nedeje s plným zaangažovaním slobodnej vôle.³⁹ „Čnosť je dobrá vlastnosť našej duše, ktorá je základom dobrého jednania. Čnosti zdokonaľujú dobrý obraz v človeku, prehĺbujú zjednotenie človeka s Kristom a sú praktickým

³⁴ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. 1994, zv. 1, s. 182.

³⁵ JANÁČ, P.: *Cesta k dobru – Etika*. 1996, s. 78.

³⁶ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. 1994, zv. 1, s. 182.

³⁷ HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť. Dynamické modely správania*. 1994, s. 59.

³⁸ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť. Dynamické modely správania*. 1994, s. 60 – 61.

³⁹ Porov.: GÜNTHÖR, A.: *Morálna teológia. 1/b*. 1988, s. 175 – 177.

dôkazom, že človek - kresťan je nasledovníkom Ježiša Krista.⁴⁰

1.4 Základné rozdelenie čností

Čnosti vo všeobecnosti rozdeľujeme na mravné⁴¹ (základné, kardinálne) a tie sú: rozvážnosť, spravodlivosť, miernosť a odvaha a teologálne⁴² (božské) – viera, láska, nádej.

1.5 Definícia čností vo Svätom písme

Starý zákon nepozná spoločný pojem na označenie čnosti. Nachádzajú sa tam však životopisné príhody mnohých čnostných ľudí: Abraháma, Mojžiša a iných. Čnostný človek podlieha osobitnému vplyvu Ducha Božieho. Spravodlivosť sa predstavuje ako celkové označenie stavu, v ktorom žije človek plný Božieho Ducha. A možno tu nájsť isté premiešanie s gréckou kultúrou, napr. v Knihe múdrosti: „Ak niekto miluje spravodlivosť, nech vie, že dielom Múdrosti je čnosť; tá učí miernosti a rozvahe“ (Múd 8,7).⁴³

V Novom zákone sa neuvažuje všeobecne o čnosti. Evanjelista Lukáš spomína pri zmienke o Ježišovom detstve niekoľko čnostných osôb, používajúc pritom starozákonné slovo „spravodlivý“: Zachariáš a Alžbeta (porov. Lk 1,6), Simeon (porov. Lk 2,25). Matúš poukazuje na spravodlivého Jozefa (porov. Mt 1,19). Takisto v reči na Vrchu: „spravodlivosť“, ktorá ostane, má prevyšovať spravodlivosť farizejov (porov. Mt 5,20). Apoštol Pavol viackrát vypočítava u kresťana a uvádza tzv. katalógy čností: v Gal 5,27 lásku, radosť, pokoj, trpezlivosť, láskavosť, dobrotu, vernosť, tichosť a sebaovládanie; v Ef 5,9 dobrotu, spravodlivosť, pravdu; v 2 Kor 6,6 napr. trpezlivosť, dobrotivosť, nepredstieranú lásku, pravdivosť.⁴⁴ Kresťanské čnosti majú pôvod výlučne v činnosti Ducha Svätého, pretože sú „ovocím Ducha“.⁴⁵

Vzorom nám je Kristus – Bohočlovek. Starokresťanský spisovateľ Origenes – jeden z najväčších teológov – učil, že KRISTUS je ČNOSŤ. Človek môže mať či vlastniť takú alebo onakú čnosť, ale Kristus je Čnosťou tak, ako je Pravdou, Životom, Láskou. Spomeňme si na Augustínovu zásadu, že čo Boh má, tým je.⁴⁶

1.6 Definícia čností u protestantov

Čnosti chápané ako trvalé zameranie človeka na dobro, nemajú ako také

⁴⁰ HONEK, A.: *Žiji ve víře v Syna Božího. Teologické studie.* 1984, s. 78.

⁴¹ Porov.: *Katechizmus Katolíckej cirkvi.* 1999, s. 455 - 460.

⁴² Porov.: *Katechizmus Katolíckej cirkvi.* 1999, s. 457 - 460.

⁴³ Porov.: GÜNTHÖR, A.: *Morálna teológia. I/b.* 1988, s. 171.

⁴⁴ Porov.: HONEK, A.: *Žiji ve víře v Syna Božího. Teologické studie.* 1984, s. 78.

⁴⁵ Porov.: GÜNTHÖR, A.: *Morálna teológia. I/b.* 1988, s. 172 - 174.

⁴⁶ Porov.: HONEK, A.: *Žiji ve víře v Syna Božího. Teologické studie.* 1984, s. 78.

miesto v protestantskej etike. Odpor protestantskej etiky voči akémukoľvek druhu náuky o čnostiach nie je vôbec náhodný, ale vedomý a dokonale súvislý s celým zameraním protestantskej teológie: Náuka o čnostiach, chápaná ako etika vykúpených, ktorá, pojednávajúc o čnostiach by zahrňovala v sebe možnosť a záruku záslužného konania, je nezlučiteľná s myslením Reformovanej cirkvi. Jedným dôvodom odmietnutia prijatia čností môže byť úzky prístup k Svätému písmu; tiež aj negatívny postoj protestantskej teológie voči filozofickej etike.⁴⁷

Záver

„Čnosť znamená zásah do bytia, do skutočného života, ako do vlastného, tak aj do života celého ľudstva. Čnosť buduje, očisťuje, zachraňuje, uvoľňuje, vykupuje, oslobodzuje sily života. Pestovať čnosť znamená správne zachádzať so sebou samým a s blížnym, správne užívať svet a rozvíjať všetky schopnosti k novej plodnosti a plnosti. Neveriaci, ale čestní ľudia, hoci nevyznávajú nejaké náboženstvo, môžu mať ušľachtilé sebaovládanie. Charakterného, disciplinovaného a dobrého človeka nazývame duševným šľachticom. Angličania ho menujú gentleman, Francúzi honnete – home, Taliani cortese, Španieli hidalgo. To sú teda ľudia, ktorí prirodzeným rozumom a na základe svedomia naplňujú svoj život mravnými hodnotami. Avšak kresťan, ktorý verí v Boha a žije v stave milosti posväcujúcej, naplňuje svoj mravný život čnosťami nadprirodzenej povahy. S posväcujúcou milosťou sa mu dostáva vznešený sprievod všetkých čností.“⁴⁸

„Čnosti človeka zdokonaľujú či „dokonávajú“ – lebo i na človeka sa vzťahuje Boží štýl nevytvárať všetko už dokonané, či dokonalé, hotové, ale dať mu možnosť spolupracovať na stvoriteľskom diele. Čnosti vytvárajú jeho osobnostný profil a ich dokonalosť predstavuje to najcennejšie v ľudskej mravnosti.“⁴⁹

„Čnosť teda zahrňuje v sebe najvyšší stupeň ušľachtilej ľudskosti. Žiť čestne znamená žiť v zhode s prirodzenosťou, to jest s rozumom a mravným poriadkom. Čnostné skutky nie sú vlastné len učenému človekovi, ale sú spoločné všetkým ľuďom.“⁵⁰ „Čnosti privádzajú človeka ku takému spôsobu života, že jeho život sa stáva dôstojným a kvalitným. Aj sám pred sebou, aj pred druhými ľuďmi sa čnostný človek stáva úctyhodným.“⁵¹

⁴⁷ Porov.: GÜNTHÖR, A.: *Morálna teológia. I/b.* 1988, s. 192 – 193.

⁴⁸ TONDRA, F.: *Morálna teológia*, zv. 1. Spišská Kapitula : Kňazský seminár, 1994, s. 183 – 184.

⁴⁹ HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť. Dynamické modely správania.* 1994, s. 60.

⁵⁰ TONDRA, F.: *Morálna teológia.* 1994, zv. 1, s. 183.

⁵¹ JANÁČ, P.: *Cesta k dobru – Etika.* 1996, s. 78.

2 JEŽIŠ KRISTUS A UČENIE O ČNOSTIACH

Úvod⁵²

„Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh“ (*Jn 1,1*).

Ježiš Kristus ako Boží Syn a druhá božská osoba prišiel na tento svet, nie len aby vykúpil všetkých ľudí z otroctva hriechu a smrti, a umožnil všetkým ľuďom dosiahnuť spásu, teda dokonalý a svätý život, kedy už nebudeme vidieť iba nejasne akoby v zrkadle, ale budeme Boha vidieť z tváre do tváre (*porov. 1Kor13,12*), ale aj aby nám svojím životom, príkladom a vzorom ukázal, ako dosiahnuť spásu. Pre dosiahnutie spásy je však potrebné, aby sme sa už tu na zemi snažili viesť dokonalý život, teda čnostný život. To, ako žiť takýto čnostný život, vidíme u nášho Pána Ježiša Krista, ktorý je naším vzorom a učiteľom čnosti a svätosti, ktorý treba nasledovať.

2.1 Evanjelium o čnostiach

Ježiš Kristus, hoci bol od začiatku plný milosti a pravdy, dobrovoľne sa podriadil zákonu. Vzmáhal sa v múdrosti, veku a milosti pred Bohom a ľuďmi. Pripravoval sa tridsať rokov na svoje verejné účinkovanie skrytým životom a so všetkým, čo s ním súvisí. S modlitbou, umŕtvovaním, pokorou a poslušnosťou. A aby s väčšou účinnosťou kázal o kresťanských čnostiach, začal ich aj uskutočňovať.⁵³ Všetko učenie o blahoslavenstvách, o vnútornej svätosti a sebazapieraní, o láske k Bohu a blížnemu, o pestovaní poslušnosti, poníženosti, tichosti, to všetko bolo Ježišom nasmerované pre všetkých ľudí, ale najmä pre apoštolov a ich nástupcov, lebo oni boli a sú poverení Ježišom Kristom poučovať ľudí o týchto povinnostiach, a to viac príkladom ako slovom.

Ježiš poukazuje na to, že apoštoli ako aj ostatní jeho nasledovníci budú musieť uplatňovať lásku, obetavosť, trpezlivosť, udatnosť pri vyznávaní viery, dokonalé sebazapieranie, odpútanosť od sveta, od rodiny a znášať poníženosť a kríž za prenasledovania. Odporúča nám živú vieru, dôveru v modlitbu,

⁵² Porov.: GRICH, M.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

⁵³ Porov.: TANQUEREY, A.: *Prehľadná Bohoveda asketická a mystická*: s. 28 - 29.

trpezlivosť, duševný pokoj a stále spojenie s Duchom Svätým.⁵⁴ Ježiš je ten pravý dokonalý Učiteľ, ktorého máme nasledovať, veď on sám hovorí: „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom“ (Mt 11,29).

Ježiš chodil so svojimi učeníkmi a učil po okolitých dedinách a mestách v synagógach a chrámoch. Učil všade, kde sa len dalo a všetci žasli nad jeho slovami, lebo učil ako ten, čo má moc. Ježiš žiada od svojich učeníkov a od ostatného ľudu, aby žili čnostným a dokonalým životom. A ako návod k čnostnému životu im a zároveň aj nám dáva blahoslavenstvá. Je to reč Ježiša na hore: „Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo. Blahoslavení plačúci, lebo oni budú potešení. Blahoslavení tichí, lebo oni budú dedičmi zeme. Blahoslavení lační a smädní po spravodlivosti, lebo oni budú nasýtení. Blahoslavení milosrdní, lebo oni dosiahnu milosrdenstvo. Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha. Blahoslavení tí, čo šíria pokoj, lebo ich budú volať Božími synmi. Blahoslavení prenasledovaní pre spravodlivosť, lebo ich je nebeské kráľovstvo. Blahoslavení ste, keď vás budú pre mňa potupovať a prenasledovať a všetko zlé na vás nepravdivo hovoriť; radujte sa a jasajte, lebo máte hojnú odmenu v nebi“ (Mt 5,2-11).

Následne sú to výzvy, oslovenia: Vy ste soľ zeme... svetlo sveta. „Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je na nebesiach“ (porov. Mt 5,13.16). Ježiš učí cestám a prostriedkom k čnostiam. Kto zachová Boží zákon a bude podľa neho aj učiť, ten bude v nebeskom kráľovstve veľký, ale kto by nezachovával Zákon a zrušil by zo Zákona čo i len jedinú čiarku, ten bude v nebeskom kráľovstve najmenší (porov. Mt 5,19). Každý, kto sa hnevá na svojho brata, nech mu odpustí (porov. Mt 5,22-26), lebo ak vy odpustíte poklesky iných, aj váš nebeský Otec vám odpustí, ale ak vy neodpustíte, ani vám sa neodpustí (porov. Mt 6,14) a akou mierou budete merať vy, takou sa nameria aj vám (Mt 7,2).

A keď „prinášaš dar na oltár a tam si spomenieš, že tvoj brat má niečo proti tebe, nechaj svoj dar pred oltárom a choď sa najprv zmieriť so svojim bratom a až potom príd' a tak obetuj svoj dar“ (Mt 5,23-24). Ak ťa „zvádza na hriech tvoje pravé oko, vylúp ho a odhod' od seba, lebo je lepšie, ak zahynie jeden z tvojich údov, ako keby sa malo celé tvoje telo dostať do pekla. A ak ťa zvádza na hriech tvoja ruka, odtni ju, lebo je lepšie, ak zahynie jeden z tvojich údov, ako keby malo ísť celé tvoje telo do pekla“ (Mt 5,29-30). Za zlé sa nechcete odplatiť zlým. Neodporujte zlému. Ak by ťa niekto udrel po pravom líci, nastav mu aj ľavé. Tomu, kto by sa chcel s tebou súdiť a vziať ti šaty, nechaj aj plášť (porov. Mt 5,39-42).

⁵⁴ Porov.: TANQUEREY, A.: *Prehľadná Bohoveda asketická a mystická*: s. 32.

A keby ťa niekto nútil, aby si s ním išiel jednu míľu, chod' s ním dve a tomu, kto by ťa o niečo prosil, daj. Ak chcete vykonať dobré skutky, nekonajte ich pred inými ľuďmi, aby vás chválili a obdivovali, lebo nebudete mať odmenu u svojho nebeského Otca, ale keď niečo konáte pre druhých, nech to nevidia iní a nech vaša pravá ruka nevie, čo robí ľavá a váš nebeský Otec vás dobre odmení, lebo on vidí aj v skrytosti (*porov. Mt 6,1-4*).

Lebo tí, ktorých už ľudia chválili, dostali už svoju odmenu. Keď sa modlíte, nebuďte ako pokrytci, ktorí sa radi modlia postojacky a na rohoch ulíc, aby ich ľudia videli, ale modlite sa tak, aby vás iní nevideli. V skrytosti vojdite do svojej izby, zatvorte za sebou dvere a modlite sa k svojmu Otcovi, ktorý je v skrytosti. A on vás odmení, lebo on vidí aj v skrytosti (*porov. Mt 6,5-6*). Ani keď sa postíte, nerobte to tak, aby to ľudia videli, ale keď sa postíte, pomažte si hlavu olejom a umyte si tvár, aby nie ľudia videli, že sa postíte, ale váš Otec nebeský, ktorý je v skrytosti (*porov. Mt 5,16-18*). A váš Otec vás odmení, lebo on vidí aj v skrytosti. Nezhromažďujte svoje poklady tu na zemi, kde ich moľ i hrdza ničia, ale v nebi si zhromažďujte poklady, lebo kde je tvoj poklad, tam spočinie aj tvoje srdce (*porov. Mt 6,19-21*).

„Nemôžete slúžiť aj Bohu, aj mamone“ (*Mt 6,24*). „Nebudte ustarostení o svoj život, čo budete jesť, čo budete piť alebo čím sa zaodejete“ (*Mt 6,25*). Ale proste a dostanete, hľadajte a nájdete, klopte a otvoria vám. Lebo každý, kto prosí, ten dostane, kto hľadá, nájde a kto klope, tomu otvoria. Majte odvahu a nebojte sa tých, ktorí vás prenasledujú a zabíjajú telo, ale bojte sa toho, ktorý má moc uvrhnúť do pekla. Každého, kto bude mať odvahu a mňa vyzná pred ľuďmi, aj Syn človeka vyzná pred Božími anjelmi. Ale kto nebude mať odvahu a mňa zaprie pred ľuďmi, aj Syn človeka zaprie pred Božími anjelmi (*porov. Lk 12,4-9*).

A nebuďte proti svojim nepriateľom, aj keby vás prenasledovali, ale milujte svojich nepriateľov, robte dobre tým, čo vás nenávidia, žehnajte tým, čo vás preklínajú a prenasledujú, a modlite sa za tých, čo vás potupujú. Ak ti niekto niečo vezme, nežiadaj to naspäť. Ako chcete, aby ľudia robili vám, robte aj vy im. Ak milujete tých, ktorí vás milujú, akúže máte zásluhu? Veď aj hriešnici milujú tých, čo ich milujú. Ak robíte dobre tým, čo vám dobre robia, akúže máte zásluhu? Veď to isté robia aj hriešnici. A ak požičiavate tým, od ktorých to dúfate dostať naspäť, akúže máte zásluhu? Veď aj hriešnici požičiavajú hriešnikom, aby dostali naspäť to isté. Vy nerobte tak, ako robia hriešnici, ale milujte svojich nepriateľov, dobre robte, požičiavajte, a nič za to nečakajte. Tak bude vaša odmena veľká a budete synmi Najvyššieho, lebo on je dobrý aj k nevďačným a zlým. Buďte milosrdní, ako je milosrdný váš Otec. „Nesúďte a nebudete súdení“ (*Mt 7,1*). Neodsudzujte a nebudete odsúdení. Odpúšťajte a odpustí sa vám, a zároveň dávajte a dajú vám: mieru dobrú, natlačenú,

natrasenú, vrchovatú vám dajú do lona. Lebo akou mierou budete merať vy iným, takou mierou sa nameria aj vám (*porov. Lk 6,27-38*). Buďte teda takí, ako vás učím, spravodliví a dokonalí ako je dokonalý váš nebeský Otec. A každý kto počúva tieto moje slová a uskutočňuje ich, podobá sa múdremu mužovi, ktorý si postavil dom na skale. Spustil sa dážď, privalili sa vody, strhla sa víchrica a oborili sa na ten dom, no dom sa nezrútil, lebo mal základy na skale (*porov. Mt 7,24-27*). A každý, kto tieto moje slová počúva, ale ich neuskutočňuje, podobá sa hlúpemu mužovi, ktorý si postavil dom na piesku. Spustil sa dážď, privalili sa vody, strhla sa víchrica, oborili sa na dom a zostalo z neho veľké rumovisko. Okrem takého priameho poučania ľudu Ježiš mnoho poučoval a vyučoval aj cez podobenstvá. V nich dával ľuďom príklady, ako majú konať, ako nemajú konať a zároveň podával im v nich aj pravdy o Bohu a nebeskom kráľovstve. Vo väčšine z nich zdôrazňoval čnosti, ako spravodlivosť, vernosť, skromnosť, milosrdenstvo, poslušnosť, múdrosť a lásku.

Čnosť spravodlivosti vyjadril v podobenstve o miere. Povedal: „Dávajte pozor na to, čo počúvate! Akou mierou budete merať vy, takou sa nameria aj vám, ba ešte sa vám pridá. Lebo kto má, tomu sa pridá, a kto nemá, tomu sa vezme aj to, čo má“ (*Mk 4,24-25*).

Čnosť vernosti vyjadril v podobenstve o vernom sluhovi. Povedal: „Kto je verný a múdry správca, ktorého Pán ustanoví nad svojou čel'ad'ou, aby jej načas dával určený pokrm? Blahoslavený sluha, ktorého pán pri svojom príchode nájde tak robiť. Pán ho ustanoví nad všetkým, čo má. Ale keby si ten sluha v srdci povedal: »Môj pán voľajako nejde,« a začal by biť sluhov a slúžky, jesť, piť a opíjať sa, pán toho sluhu príde v deň, keď to najmenej čaká, a v hodinu o ktorej nevie, oddelí ho a dá mu podiel medzi nevernými“ (*Lk12,41-48*).

Čnosť skromnosti vyjadril v podobenstve o prvom a poslednom mieste slovami: „Ak ťa niekto pozve na svadbu, nesadaj si na prvé miesto, lebo mohol pozvať niekoho vzácnejšieho, ako si ty; a prišiel by ten, čo pozval teba i jeho, a povedal by ti: »Uvoľni miesto tomuto.« Vtedy by si musel s hanbou zaujať posledné miesto. Ale keď ťa pozvú, choď, sadni si na posledné miesto. Potom príde ten, čo ťa pozval, a povie ti: »Priateľu, postúp vyššie!« Vtedy sa ti dostane pocty pred všetkými spolustolujúcimi. Lebo každý, kto sa povyšuje, bude ponížený, a kto sa ponízuje, bude povýšený“ (*Lk14,8-11*).

Čnosť milosrdenstva vyjadril v troch podobenstvách: o stratenej ovci, o stratenej drachme a o márnotratom synovi. V podobenstve o stratenej ovci a o stratenej drachme hovorí: „Ak má niekto sto oviec a jednu z nich stratí, nenechá ostatné a nepôjde hľadať tú jednu stratenú, pokým ju nenájde? A keď ju nájde, vezme ju s radosťou na plecía, a len čo príde domov, zvolá priateľov

a susedov, a povie im: »Radujte sa so mnou, lebo som našiel ovcu, čo sa mi stratila.« Tak bude aj v nebi väčšia radosť nad jedným hriešnikom, ktorý robí pokánie, ako nad ostatnými spravodlivými, ktorí pokánie nepotrebujú. Alebo ak má žena desať drachiem a jednu z nich stratí, nebude ju hľadať dovedy, dokým ju nenájde? A keď ju nájde, zvolá priateľky a povie »Radujte sa so mnou, lebo som našla drachmu, čo som stratila.« A takú veľkú radosť majú aj Boží anjeli z jedného hriešnika, ktorý robí pokánie“ (porov. Lk15,1-10).

O milosrdenstve pokračoval aj v podobenstve o márnotrattom synovi. Hovoril: „Istý človek mal dvoch synov. No mladší syn žiadal od otca časť majetku, ktorá mu patrila. Otec jeho žiadosti vyhovel a rozdelil majetok. O niekoľko dní si mladší syn všetko zobral, odcestoval do ďalekého kraja a tam svoj majetok hýrivým životom premárnil. No v krajine nastal veľký hlad a on začal trieť núdzu. Išiel teda a uchytil sa u istého obyvateľa tej krajiny a on ho poslal na svoje hospodárstvo svine pásť. Túžil nasýtiť sa aspoň strukmi, čo žrali svine, ale nik mu ich nedával. Vstúpil teda do seba a rozhodol sa, že sa vráti k otcovi s prosbou o prepáčenie a odpustenie. Ešte bol ďaleko, keď ho zazrel jeho otec, a bolo mu ho ľúto. Pribehol k nemu, hodil sa mu okolo krku a vybozkával ho. Syn mu povedal: »Otče, zhrešil som proti nebu i voči tebe. Už nie som hoden volať sa tvojím synom.« Ale otec povedal svojim sluhom: »Rýchlo prineste najlepšie šaty a oblečte ho! Dajte mu prsteň na ruku a obuv na nohy! Privedte vykúpené teľa a zabite ho. Jedzme a veselo hodujme, lebo tento môj syn bol mŕtvy, a ožil, bol stratený, a našiel sa.«“ (porov. Lk 15,11-32).

O čnosti poslušnosti sa zmienil Kristus v podobenstve o dvoch synoch: „Istý človek mal dvoch synov. Prišiel k prvému a povedal mu: »Syn môj, choď dnes pracovať do vinice!« Ale on odpovedal: »Nechce sa mi.« No potom to oľutoval a šiel. Išiel k druhému a povedal mu to isté. Ten odpovedal: »Idem, pane!« Ale nešiel. Kto z týchto dvoch splnil otcovu vôľu (porov. Mt 21,28-31)?“ Ježiš tým chce povedať, že plnenie Božej vôle a poslušnosť nespočíva v slove, ale v skutku. O múdrosti nám Kristus hovorí v podobenstve o dvoch staviteľoch, v ktorom chce vyjadriť, že múdri je ten, kto prichádza k nemu, počúva jeho slová a uskutočňuje ich. Tým sa podobá človekovi, ktorý staval dom. Hlboko kopal a základy položil na skalú. Keď potom prišla povodeň, s domom nemohla pohnúť, lebo bol dobre postavený.

Čnosť lásky, ktorá je ako sv. Pavol hovorí v liste Korint'anom najväčšia spomedzi čností, Ježiš Kristus vyjadruje v podobenstve o milosrdnom Samaritánovi: „Istý človek zostupoval z Jeruzalema do Jericha a padol do rúk zbojníkov. Tí ho ozbijali, dorážali, nechali ho polomŕtveho a odišli. Náhodou šiel tou cestou istý kňaz a keď ho uvidel, obišiel ho. Takisto aj levita: keď prišiel na to miesto a uvidel ho, išiel ďalej. No prišiel k nemu istý cestujúci Samaritán a keď ho uvidel, bolo mu ho ľúto. Pristúpil k nemu, nalial mu na

rany oleja a vína, a obviazal mu ich; vyložil ho na svoje dobytča, zaviezol ho do hostinca a staral sa oň. Na druhý deň vyňal dva denáre, dal ich hostinskému a povedal: »Staraj sa oň a ak vynaložíš viac, ja ti to zaplatím, keď sa budem vracat'.« Čo myslíte, ktorý z tých troch bol bližným tomu, čo padol do rúk zbojníkov“ (porov. Lk 10,30-36)? Tým chcel Ježiš Kristus povedať, že nie iba milovať nadovšetko Boha a na svojho bližneho nemyslieť, ale milovať Boha nadovšetko celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou silou a svojho bližneho ako seba samého. A káže nám, aby sme aj my konali ako milosrdný Samaritán, a to vždy a všade. Pričom nám k tomu pridáva aj svoje prikázanie: „Milujte sa navzájom, ako som ja miloval vás. Veď nik nemá väčšiu lásku ako ten, kto položí svoj život za svojich priateľov. Vy ste mojimi priateľmi, ak konáte to, čo vám prikazujem. Už vás nenazývam sluhami, lebo sluha nevie, čo robí jeho pán. Nazval som vás priateľmi, lebo som vám oznámil všetko, čo som počul od svojho Otca. Nie vy ste si vyvolili mňa, ale ja som si vyvolil vás a ustanovil som vás, aby ste išli a prinášali ovocie a aby vaše ovocie zostalo a aby vám Otec dal všetko, o čo budete prosiť v mojom mene. Toto vám prikazujem: Milujte sa navzájom (porov. Jn 15,12-19).

Záver

Vieme, že Ježiš Kristus neprišiel kvôli tomu, lebo si nás chcel pozrieť zblízka, a neprišiel ani kvôli tomu, aby sa ukázal, akú má veľkú moc a silu, ale prišiel kvôli nám, aby nás správne nasmeroval, aby nás učil a naučil, ako správne žiť a konať, aby sme sa páčili Nebeskému Otcovi a plnili jeho vôľu. Môžeme povedať, že Ježiš plnil Božiu vôľu a splnil svoju úlohu ako Učiteľ.

3 DUCH SVÄTÝ A ČNOSTI

Úvod⁵⁵

„Bratia, myslite na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povest', čo je cnostné a chválitebné“ (Flp 4,8)!

Pre človeka zraneného hriechom nie je ľahké zachovať si morálnu rovnováhu. Kristov dar spásy nám udeľuje milosť potrebnú na to, aby sme vytrvali v úsilí o nadobudnutie čnosti. Každý má stále prosiť o túto milosť svetla a sily, pristupovať k sviatostiam, spolupracovať s Duchom Svätým a nasledovať jeho vnuknutia, aby miloval dobro a vystríhal sa zla.⁵⁶

3.1 Čnosti

Čnosť, o ktorej už Aristoteles vravel, že ľudí a ich skutky robí dobrými a dokonalými, je taká dobrá a vznešená vec, že nijakému inému pozemskému pokladu sa prirovnáť nedá.

Vzácnou je už aj prirodzená čnosť, ktorú príroda svojimi silami utvára. Klasické príklady prirodzenej čnosti nájdeme pri starovekých pohanských kultúrnych národoch a starí filozofi a spisovatelia neprestávajú ich zvelebovať a odporúčať.

Jestvuje od prirodzenej aj väčšia, krajšia a vznešenejšia čnosť, čnosť nadprirodzená, ktorú poznáme zo zjavenia. Tá prevyšuje prirodzenú čnosť ako nebesá zem. Zárodok prirodzenej čnosti je v zdravej ľudskej prirodzenosti, prvkom nadprirodzenej čnosti je milosť. Ohľadom pôvodu sa čnosti rozdeľujú na dve skupiny. Sú vliate a nadobudnuté. Tie prvé sú Bohom do nás vliate schopnosti, pohotovosti na prevádzanie nadprirodzených úkonov. Nadobudnuté čnosti sú ovocím cvičenia sa v čnostiach. Len skrze ne môžeme konať úkony čností ľahko, temer s pôžitkom, isto a vytrvale.

Ak človek smrteľným hriechom stratí posväcujúcu milosť, nadobudnutá čnosť ostáva v ňom i naďalej, ale stráca zásluhu - plodnosť.

⁵⁵ Porov.: MAJZEL, M.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

⁵⁶ Porov.: *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Trnava : SSV, 1999, ČL. 1810.

Vzhľadom na predmet čnosti rozoznávame božské a mravné čnosti. Predmetom božských čností je sám Boh, ktorý je posledným cieľom vecí. Predmetom rozumových a mravných čností je mravný skutok, čo možno poznať ľudským rozumom. Je to zameranie celého nášho mravného života ku konečnému cieľu, k Bohu.⁵⁷

3.2 Dary Ducha Svätého

Morálny život kresťanov posilňujú dary Ducha Svätého. Sú to stále dispozície, ktoré robia človeka ochotným riadiť sa vnuknutiami Ducha Svätého.⁵⁸

Je sedem darov Ducha Svätého: dar múdrosti, dar rozumu, dar rady, dar sily, dar poznania, dar nábožnosti a dar bázne voči Bohu (*porov. Iz 11,2-3*). V celej svojej plnosti patria Ježišovi Kristovi, Dávidovmu Synovi. Dopĺňajú a privádzajú k dokonalosti čnosti tých, ktorí ich prijímajú. Spôsobujú, že veriaci sú ochotní pohotovo poslúchať Božie vnuknutia. „Ty si môj Boh, na správnu cestu nech ma vedie tvoj dobrý duch“ (*Ž 143,10*).

Ovocím Ducha sú dokonalosti, ktoré v nás Duch Svätý utvára ako prvotiny večnej slávy. Tradícia Cirkvi ich vymenúva dvanásť: láska, radosť, pokoj, trpezlivosť, zhovievavosť, dobrotá, láskavosť, vládnoosť, vernosť, skromnosť, zdržanlivosť, čistota (*Gal 5,22-23*).

Duchovný organizmus kresťana tvoria milosť, čnosti a dary. Tento celok sa rozvíja harmonicky, tak ako prsty na ruke, ktoré rastú rovnomerne a súbežne (*porov. Tomáš, Summa, I-II, 66,2*). Čnosti a dary kvitnú na steblo milosti a s ňou sa rozvíjajú, nesú plody, vädnú, hynú.

Dary sú dispozície, trvalé vlastnosti, ktoré Boh vlieva do duše, a tie ju „pozdvihujú a uschopňujú, aby ľahšie a ochotnejšie poslúchala vnuknutia a podnety Ducha Svätého.“ (*porov. Lev XIII., encyklika Divinum illud munus, 7. mája 1897*).

Svätý Gregor Naziánsky prirovnáva dary k strunám na gitare. Keď božský umelec, Duch Svätý, udiera na struny, vydávajú melodické zvuky. Nazývame ich darmi Ducha Svätého nie preto, že by tieto vnuknutia milosti boli výlučnou vlastnosťou tretej osoby Najsvätejšej Trojice. Každé pôsobenie v človekovi, ba v celom stvorení, je spoločným dielom všetkých božských osôb. Zvyknutý na biblické a tradičné vyjadrovanie pripisujeme božské vnuknutia Duchu Svätému, lebo zvláštnym spôsobom zodpovedajú špecifickým vlastnostiam tretej božskej osoby, ktorá je ovocím daru lásky Otca Synovi a Syna Otcovi.

⁵⁷ MÜLLER, E.: *Asketika*. Trnava: Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 263 - 264.

⁵⁸ KKC 1830.

Dary pôsobia po celý čas na ceste dokonalosti a sú jej nutnou súčasťou. „Majú taký nesmierny účinok, že môžu človeka priviesť až na vrchol svätosti“ (porov. Lev XIII., enc. *Divinum illud munus*). Ich pôsobenie, spočiatku zriedkavé a skryté, stáva sa vždy častejším a zrejmejším, až sa stane prevládajúcim prvkom mystického života. Zvlášť dva z nich, dar múdrosti a rozumu, riadia rozličné fázy vliatej kontemplácie.⁵⁹

3.3 Čnosti a dary, podobnosti a rozdiely

Podobnosti

1. Čnosti aj dary sú trvalé vlastnosti, ktoré Boh vlieva do duše.
2. Jedny aj druhé zdokonaľujú schopnosti duše.
3. Majú ten istý cieľ: posvätenie človeka.
4. Majú ten istý okruh činnosti: úkon čností je úkonom darov, ako lodi náraz vetra uľahčuje a zdokonaľuje ťah motora. Na jedny i na druhé pôsobia pomáhajúce milosti, ktoré účinkujú ako prechodné hnutia a pripravujú dušu, aby prijala trvalé vlastnosti čností a darov a uviedla ich do činnosti.

Rozdiely

1. Vliate čnosti pobádajú schopnosti duše, aby sa podrobili hnutiu a vedeniu ľudského rozumu, osvieteného vierou. Dary ich zase pobádajú, aby sa dali úplne k dispozícii Duchu Svätému.
2. Človek môže za pomoci pomáhajúcej milosti uviesť do pohybu súbor čností kedy chce, pretože si túto milosť môže vyprosiť modlitbou. Činnosť darov však nezávisí od slobodnej vôle človeka, ale od Božej vôle.
3. Čnosti účinkujú ľudským spôsobom, podľa noriem ľudského rozumu. Dary účinkujú nadľudským spôsobom, podľa božských pravidiel.
4. „U darov Ducha Svätého ľudská myseľ sa chová nie ako poháňajúca, ale skôr ako poháňaná“ (porovnaj svätý Tomáš, *Summa*, II-II, 52, 2). To znamená, že čnosti pôsobia činnosťou, kým dary pasívnosťou.
5. Cvičenie v čnostiach patrí zvlášť začiatočníkom a pokročilým. Pôsobenie darov je badateľné najmä u kontemplatívnych duší, kde Boh preberá iniciatívu v práci na zdokonaľovaní duše.

Duša však spolupracuje s činnosťou Ducha Svätého tým, že sa ochotne uspôsobuje na jeho zásahy, krotí vášne, zaháňa pozemské starosti a roztržitosť, ktoré prekážajú darom v činnosti. V tomto zmysle človek koná záslužne pod vplyvom darov. Jeho spolupráca je slobodná. Môže ju odoprieť. Môže vplývať

⁵⁹ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. Rím: Grafická škola PIA XI., 1982, s. 391.

na rýchlosť a presnosť duchovného rastu tým, že odstráni každú roztržitosť a neochotu, ktoré božskému kormidelníkovi prekážajú v činnosti.⁶⁰

3.4 Duch Svätý a čnosti

Jednotlivé čnosti si nadobúdame a rozvíjame usilovným cvičením a sebvýchovou. Pritom sa aj modlíme o Božiu pomoc, lebo pestovanie čností je spolupráca s Duchom Svätým. Pri cvičení sa v čnostiach nám pomáha aj duchovné vedenie, ktoré praktizujeme v rámci sviatosti zmierenia. Pri sebvýchove a nadobúdaní si čností je potrebná trpezlivosť a vytrvalosť. Svätý Pavol nás k nej povzbudzuje: „Neúnavne konajme dobro, lebo ak neochabneme, budeme v pravom čase žatí“ (*Gal 6,9*).⁶¹

Podobne ako čnosti aj dary sa môžu rozvíjať. Dosiahne sa to modlitbou. V liturgii máme nádherné modlitby k Duchu Svätému. V Cirkvi sú v činnosti ustavičné Turíce. Okrem toho kresťan musí byť aj opatrný, ako k tomu opätovne vyzýva svätý Pavol: „Ducha neuhášajte“ (*1 Sol 5,19*). „Nezarmucujte svätého Ducha Božieho“ (*Ef 4,30*). Úkon čnosti môžeme urobiť kedy chceme, ale nemôžeme si kedy chceme vzbudiť úkon daru. Nesmieme však prekážať činnosti Ducha Svätého, no máme ju podporovať tým, že sa mu dáme úplne k dispozícii, poslušní a verní jeho vnuknutiam, vyhýbajúc sa príliš ľudskému aktivizmu a príliš úzkostlivému moralizmu. Nejestvuje svätosť bez stálej poddajnosti Duchu Svätému, bez ustavičného „áno“ jeho vnuknutiam. K tomu je potrebná sústredenosť, aby sme boli v strehu, a umŕtvenosť, aby sme vedeli odmietnuť ostatné hlasy a počuť len jeho.⁶²

Záver

Duch Svätý vchádza do ľudských dejín, aby nám pomohol na našej ceste a vlieva do nášho srdca hojnosť svojich darov. Tieto vlastnosti v nás nie je schopná spôsobiť sama sila morálnych čností. Ich úlohou je pripraviť dobrú pôdu, v ktorej ovocie Ducha postupne klíči a rastie do bohatstva a krásy plodov, ktorých pôvodcom je Boh. Boh vo svojom pôsobení človeka neobchádza, ale prijíma a hodnotí jeho snahu podľa toho, čo ju najlepšie charakterizuje. Semeno dáva mnohé plody tam, kde je prítomná odvaha, zdržanlivosť, spravodlivosť, kde rozvaha pripravuje ľudské srdce ako dobrú pôdu, ktorá je schopná poslúchať a chápať slovo o kráľovstve z podobenstva o pôde a rozsievateľovi (*porov. Mt 13,18-23*).⁶³

⁶⁰ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. 1982, s. 392 - 394.

⁶¹ Porov.: JANÁČ, P.: *Keď žiť je Kristus*. Trnava : SSV, 1994, s. 247.

⁶² GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. Rím: Grafická škola PIA XI., 1982, s. 398.

⁶³ Porov.: FORTE, B.: *Malý úvod do kresťanského života*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 33.

4 KATECHÉZA ČNOSTÍ

Úvod⁶⁴

„Ja som sa na to narodil a na to som prišiel na svet, aby som vydal svedectvo pravde“ (*Jn 18,37*).

Ježiš, Boží Syn, prišiel na svet, aby ukázal ľuďom cestu k Bohu. Svoje učenie nielenže zavŕšil, ale hlavne potvrdil svojou smrťou, ktorú dobrovoľne podstúpil za ľudstvo, za nás. Bol jediným a pravým Učiteľom. Stal sa príkladom každého učiteľa, každého katechéta.

Väčšina z nás pozná pojmy „katechetika“, „katechéza“, „čnosť“, atď. Je dôležité, ako máme učiť jednotlivé čnosti, ale skôr sa budeme snažiť objasniť si postoj a správanie toho, ktorý vyučuje, i toho, ktorý je vyučovaný, aby obaja prehĺbili svoju vieru a vzťah k Bohu, a tak začali plnšie žiť.

4.1 Pojmy „katechéza“ a „čnosť“

Grécke slovo „katechein“ znamená všetko, čo prichádza do uší človeka, môžeme ho teda preložiť ako „zniesť“, „zvučať“, „zaznievať“. Prvotná Cirkev prebrala slovo „katechein“ a používala ho na označenie ústneho podávania evanjelia – radostnej zvesti. Obdobné slová môžeme nájsť aj na stránkach Nového zákona (*porov. Lk 1,3-4; Gal 6,6; 1 Kor 14,19*).

Slovo „katechéza“ sa stalo odborným termínom Cirkvi. Označuje cirkevné poučenie, ktoré slúži ako príprava na prijatie krstu. Katechéta je poslaný Cirkvou, aby učil tieto pravdy. V dnešnej terminológii je to učiteľ náboženstva. Týmto termínom môžeme označiť v širšom význame všetkých, ktorí plnia poslanie učiť, nielen kňazov a učiteľov, ale napríklad aj rodičov.⁶⁵ „Katechetika je náuka, ktorá podáva systematicky usporiadaný súhrn pravidiel, ktorými sa riadi náboženské vyučovanie a náboženská výchova.“⁶⁶

Čo znamená náboženské vyučovanie či náboženská výchova? Náboženským vyučovaním nie je len pár poznatkov o Bohu, o Ježišovi Kristovi

⁶⁴ Porov.: MARHEFKA, J.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

⁶⁵ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. Spišské Podhradie : RKCMBF UK TI Spišská Kapitula, 1998, s. 1.

⁶⁶ NOVÁK, S.: *Zásady života*. Praha : Řád L. P., 1992, s. 6.

alebo o Bohočlovekovi, ktorý konal zázraky. Vonkoncom to nie je učenie zaujímavých legiend či povestí. Katechetika je podávanie správneho spôsobu života nielen deťom, ale aj dospelým. Správny spôsob života je ten, ktorý si za príklad berie život Kristov, teda život harmónie medzi Otcom a Synom, medzi človekom a Bohom. Túto harmóniu vyjadril sám Ježiš: „Ja a Otec sme jedno“ (Jn 10,30). Cirkev pre túto harmóniu používa aj iný výraz, a to „svätosť“. Katechetika je teda náuka o tom, ako viesť dieťa, dospelého, teda človeka, Božie dieťa k svätosti.⁶⁷

Pre lepšie pochopenie katechézy si prezrime jej znaky:⁶⁸

úkon spásonosného prostredníctva Cirkvi – „katechéza má pevné miesto v spásonosnom poslaní Cirkvi a je jedným z hlavných spôsobov, ako ľuďom prinášať posolstvo a skutočnosť spásy,
ohlasovanie posolstva spásy,
nevyhnutné poslanie Cirkvi,
osobné stretnutie človeka s Bohom,
uvádzanie do spoločenstva Cirkvi,
uvádzanie do liturgie Cirkvi,
uvádzanie do kresťanského života,
vyučovanie,
vyučovanie, ktoré vychováva.

Ako môžeme už zo znakov katechézy vidieť, jej úloha a cieľ nie sú teoretické, nevedú len k poznatkom. Cieľom katechézy je priviesť katechizovaného k osobnému kontaktu s Bohom, priviesť ho do spoločenstva Cirkvi. Katechéza má formovať človeka pre kresťanský štýl života.⁶⁹ „Katechéza je cirkevná činnosť, ktorá privádza spoločenstvá a jednotlivých kresťanov k dospelosti vo viere“ (VKD 21).

4.2 Čnosť a katechéza

Slovo čnosť poznáme v mnohých obmenách. O niekom sa vyjadríme, že je čnostný, o inom povieme úplný opak. Často počujeme, či sami vyslovíme na adresu svojich známych vyjadrenie, že sú vlastníkami niektorých čností, napríklad: „Ten človek je obetavý, odvážny, múdry,“ alebo: „tento človek je zbabelec, egoista.“

Slovenský pôvod slova čnosť pochádza od „ctiť“. Latinské a grécke slová

⁶⁷ Porov.: NOVÁK, S.: *Zásady života*. 1992, s. 7.

⁶⁸ ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 34 – 38.

⁶⁹ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. Spišské Podhradie : RKCMBF UK TI Spišská Kapitula, 1998, s. 39.

(napr. virtus, andreia) na označenie čnosti sa odvodzovali od múdrosti či statočnosti.⁷⁰ Pravdou ostáva, že staroveký svet obdivoval najmä silu a odvahu. Gréci si však začali vážiť duchovnú silu a schopnosti človeka viac, ako silu vonkajšiu.

Vo Svätom písme sa mnohokrát spomína a súdi konanie človeka. Boh trestá hriechy spoločnosti i jednotlivcov. Potrestaní sú obyvatelia Sodomy a Gomory. Trest bol zoslaný aj na tých, ktorí chceli postaviť babylonskú vežu. Boh zosiela tresty aj na jednotlivcov. Príkladom je Mária, Mojžišova sestra, aj sám Mojžiš. Boh však aj odmeňuje a to tých, ktorí konajú dobro. Abrahám sa stáva otcom národov, Jób dostáva odmenu za spravodlivosť a Ninive dostáva odpustenie pre svoju kajúcnosť.

Najmä Nový zákon poukazuje na druhý aspekt ľudských skutkov. Upozorňuje, že nie ľudská sila, ale sila Boha, ktorý pôsobí v človeku, víťazí. „Nikto sa nestane svätým svojou vlastnou silou. Jediný svätý a spravodlivý je Boh. Krstom a milosťou preniká Božia svätosť a sila do človeka, aj on sa stáva v obmedzenej miere svätým a spravodlivým.“⁷¹

Pri pozorovaní športovcov zistíme, že opakovaným precvičovaním sa zdokonaľujú vo svojich výkonoch. Každý človek sa opakovaným cvičením môže naučiť spievať, hrať na gitare, atď. Takéto cvičenie existuje aj v oblasti mravnosti človeka. Opakovaním dobrých skutkov nadobúdame dobré návyky – čnosti. Ich nadobudnutie však predpokladá Božiu milosť. Pre účinkovanie Božej milosti pri získavaní čností Cirkve zaviedla ich rozlišovanie na čnosti získané, t. j. čnosti mravné, a čnosti vliate, t. j. božské čnosti.⁷²

4.3 Katechéta a katechizovaný

Katechetika je náuka o tom, ako viesť človeka k Bohu. Katechéta je poverený touto službou. V prvotnej Cirkvi boli katechéti predovšetkým biskupi. Sv. Augustín, sv. Cyril Jeruzalemský a mnohí iní nám zanechali svoje diela, ktoré svedčia o tejto ich činnosti. Veľký počet záujemcov o krst vyžadoval väčší počet katechéto. Poslanie viesť človeka k Bohu prevzali kňazi, diakoni a neskôr aj schopní laici. Jedným z takýchto laikov bol aj Origenes, ktorý prijal povinnosť katechéty ešte predtým, ako sa stal kňazom.⁷³ V súčasnosti existuje v Cirkvi organizovaná katechéza. Katechéti sú kňazi, ktorí poverenie katechizovať dostávajú kanonickou misiou (pastoračným poverením). Úradnými katechéti môžu byť aj rehoľníci, rehoľnice a laici, ktorí dostávajú právo

⁷⁰ Porov.: ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV v spolupráci s Prešov : Blahovistník, 2000, s. 189.

⁷¹ ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV v spolupráci s Prešov : Blahovistník, 2000, s. 190.

⁷² Porov.: ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV v spolupráci s Prešov : Blahovistník, 2000, s. 191.

⁷³ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. Spišské Podhradie : RKCMBF UK TI Spišská Kapitula, 1998, s. 7.

katechizovať tzv. katechetickou kanonickou misiou.⁷⁴

Oveľa skôr ako v škole či v kostole sa človek stretá s Bohom v rodine. „Rodinná katechéza je istým spôsobom nenahraditeľná predovšetkým pre pozitívne a vľúdne prostredie, pre silný vplyv príkladu dospelých, pre prvotnú zjavnú citlivosť pre vieru a jej praktizovanie“ (VDPK 178). Dieťa je ovplyvňované ľuďmi, ktorí žijú okolo neho. Práve rodičia sú tí, ktorí učia maličkých rozlišovať medzi dobrom a zlom.⁷⁵

V rodine je často počiatok, koreň budúcich čností i nerestí. Dieťa sa od rodičov môže naučiť mnohým zlovykom, alebo naopak, čnostiam. V ťažkých dobách komunizmu sme boli svedkami toho, keď viera prežívala vďaka matkám a starým matkám, ktoré boli katechétni deťom. V období medzi prvým až siedmym rokom dieťa nepotrebuje veľa slov, veľa poučania, ale potrebuje svedectvo viery svojich rodičov. Rodina je prvou školou spoločenských čností. V kresťanskej rodine sa deti majú učiť vnímavosti k Bohu, láske a úcte k bližným, k životu podľa prijatej viery (porov. KD 14). Niekoľkoročné dieťa, ktoré nechápe ťažké pojmy či definície, sa učí a vstúpuje si najkrajšie čnosti viery, nádej a lásku vďaka pomoci svojich rodičov.

4.4 Vlastnosti katechéty

Muž, praktický ateista, rozpráva svoj zážitok z detstva: „Ako chlapec som veľmi miloval hudbu. Vedel som hrať na viaceré hudobné nástroje. Keď bola v kostole brigáda, sadol som si za organ a hral som pieseň. Bola to však svetská pieseň. Nepočul som, že sa niekto ku mne priblížil, no dostal som také zaucho, až som spadol pod organ. Otočil som sa a zbadal som kňaza. S plačom som utiekol z kostola. Nebyť tejto udalosti, možno by mala farnosť nielen o jedného farníka viac, ale mohla mať aj kantora.“

Naskytá sa teda otázka: Bola reakcia kňaza primeraná?

Katechetika delí vlastnosti katechéty do troch skupín, a to: učiteľské, pedagogické a nábožensko-duchovné. Do prvej skupiny patrí inteligencia, dôkladné vedomosti, jasný a logický úsudok, schopnosť odovzdávať vedomosti, atď. K pedagogickým vlastnostiam patrí autorita, ochota vplývať, výchovná ohľaduplnosť, atď.⁷⁶ Nakoľko však pojednávame o katechéze čností, viac sa zameriame na nábožensko-duchovné vlastnosti, ktoré nemajú chýbať tomu, kto je povoláný viesť človeka k Bohu.

Ježiš povedal: „Choďte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Duchu Svätého“ (Mt 28,19). Katechéta si má byť vedomý, že je poslaný Bohom,

⁷⁴ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 41.

⁷⁵ Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. Nitra : RKCMBF UK TI Nitra, 2000, s. 13.

⁷⁶ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 41 – 45.

že účinkuje z poverenia Cirkvi a v jej mene. Nestačí vyučovať. Katechéta sa má usilovať svojím osobným účinkovaním sprostredkovať spojenie katechizovaného s Bohom.⁷⁷ Nestačí, ak je katechéta dobrým učiteľom. Katechéta má byť človek čnosti. Vyžaduje sa od neho živá viera, hlboká nábožnosť, sviatostný život, nezištná obetavá láska, pokora. Musí umožňovať účinné pôsobenie Ducha Svätého. Má byť svedkom. Jeho svedectvo má byť svedectvom slova a života, aby tí, ktorí vidia ponúknuté svedectvo, oslavovali Otca a chápali zmysel ľudskej existencie.⁷⁸

Pri nárokoch, aké sa kladú na katechétoch, nemusíme upadať do pesimizmu, pretože nemáme všetky vlastnosti, ktoré sú od nás požadované. Máme pamätať, že neexistuje ideálny človek a že nedostatok niektorých vlastností môžeme nahradiť inými, pričom možnosť rozvíjať schopnosti je neobmedzená.⁷⁹

4.5 Postoj katechéty ku katechizovanému

Každý dobrý roľník, prv ako začne siať, dobre pozná zrno a pôdu, do ktorej zrno uloží. Ak by to nevedel, mohlo by sa stať, že zrno by neprinieslo očakávanú úrodu. Aj katechéta musí dobre poznať svojich poslucháčov a náuku, ktorú im chce podať. Poznať náuku si vyžaduje mnoho námahy, štúdia. Predsa to však nie je také ťažké, ako poznať svojich poslucháčov. Náuku naštuduje z kníh, ktoré však nestačia v poznaní poslucháčov. Je preto dôležité si osvojiť niekoľko spôsobov, ako spoznať poslucháčov, najmä deti.

Prvý spôsob je štúdium kníh a príručiek. Ako už bolo spomenuté, štúdium samo osebe nestačí. Predsa však pri štúdiu katechéta objaví to, na čo by vlastnou skúsenosťou neprišiel. Väčšinu týchto diel napísali ľudia, ktorí dlho pracovali v tomto odbore a majú mnohé skúsenosti. Publikácie týchto odborníkov predstavujú poslucháčov po stránke fyzickej, psychickej, pedagogickej.⁸⁰

Druhý spôsob spoznávania detí je uvažovať nad vlastným obdobím detstva. Spomenúť si na to, čo sa mi nepáčilo, čo som neznášal, čo ma uchvátilo a čo nudilo. Spomenúť si, ako dlho mi bolo v lavici a ako dlho som dokázal byť na ihrisku. Zdá sa, že deti sa nemenia.

Tretí spôsob, ktorý je asi najideálnejšou cestou a môžeme ho nazvať konkrétna cesta. Spočíva v pozorovaní konkrétnej osoby. Katechéta má sledovať gestá, slová, činnosť detí. Pozorované skutočnosti nás dovedú k poznaniu osoby, ktorá je pred nami. Zároveň však musíme spoznávať aj prostredie, v ktorom dieťa žije. Katechéta má mať záujem počúvať, rozprávať sa a všimáť si tých,

⁷⁷ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 45.

⁷⁸ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 45.

⁷⁹ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 46.

⁸⁰ Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 5.

ktorých učí.⁸¹

Požiadavky kladené na učiteľa katechéty sú veľké. Každý by chcel, aby bol katechétom milovaný. Od katechéty sa požaduje, aby to bol človek citlivý na spravodlivosť, aby bol veselý a milý.⁸²

Náboženská výchova a vyučovanie sa má konať v duchu služby. Učiteľ katechéty má rešpektovať poslucháčov. Má k nim mať postoj nezištnej lásky a dôvery v schopnosti vedeného. Má byť ochotný počúvať ľudské postoje v akejkoľvek situácii. Vzťah katechéty a katechizovaného nemá byť postojom nadradenosti, postojom, kde na jednej strane je ten, čo vie všetko, na druhej strane tí, ktorí nevedia nič. Nie je vhodný ani postoj tvrdosti a postoj opakovania minulých dobrých časov. Úlohou katechéty je „vybrať a utvoriť najvhodnejšie podmienky na to, aby kresťanské poslanstvo bolo vyhľadávané, prijaté a prehlbené“ (VKD 71). V rozhodnutí o prijatí viery musíme rešpektovať slobodu katechizovaného.

4.6 Hodnotenie a disciplína

„Správna je taká katechéza, ktorá vytvára podmienky nielen pre rozumové asimilovanie obsahu viery, ale dotýka sa aj srdca a pretvára správanie. Takáto katechéza plodí dynamický a zjednotený život viery, zaplňa priepasť medzi tým, čo veríme a čo žijeme“ (VDPK 205).

Už z uvedeného vidíme dve veci, ktoré katechéza má dať katechizovanému. Prvým sú rozumové poznatky, druhým je to, čo sa dotýka srdca, ovplyvňuje život a správanie. Ako teda pristúpiť k hodnoteniu? Máme hodnotiť poznatky, či aj to, ako je nimi ovplyvnený život? Čo je ovocie katechézy? Dobrý život, či dobré známky? Katechéza je školou vedomostí, či školou viery? Treba si uvedomiť, že dnešnému človeku viac ako poznatky – teória – chýba prax, skúsenosť viery.⁸³

V otázke hodnotenia sa vytvorili dva postoje. Prvý z nich hovorí o potrebe známkovania. Známkovanie totiž motivuje, vytvára disciplínu a autoritu katechéty. Pritom sa odvolávajú jej zástancovia na to, že sa neznámkuje viera, ale vedomosti. Opačný postoj hovorí o tom, že známkovať sa nemá, lebo úlohou katechézy nie je naučenie právd, ale príľnutie k nim, k Bohu. Ježiš pripomínal, že dar viery ide spolu so slobodou človeka. Človeka nemožno nútiť veriť. Len Boh, ktorý pozná každého, pozná jeho vieru, môže ho hodnotiť. Ak sa rozhodneme hodnotiť, nezabúdajme na zásadu, „že ak žiak nevie nič, to

⁸¹ Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 5.

⁸² Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 10.

⁸³ Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 125.

neznamená, že je nič.“⁸⁴ S hodnotením sa spája aj disciplína. Mnohokrát sa vzájomne ovplyvňujú. Pri tvorení disciplíny sú dôležité príkazy, ktoré dáva katechéta. Príkazy majú byť jasné. Je potrebné dbať na to, aby dané príkazy boli aj splnené. Katechéta sa má presvedčiť o tom, či žiak daný príkaz pochopil a počul. Nie je vhodné príkazy často meniť. Pri tvorení príkazov i pri ich plnení treba pamätať na to, že každý z katechizovaných má rovnaké práva a povinnosti. Nik nesmie byť ponížovaný. Pri porušení príkazu má vinník chybu napraviť.

V dnešnom svete je častý omyl, keď chránime najmä deti pred námahou. Katechéta má žiadať od zverených námahu. Ten, kto chce viesť deti bez námahy, nepochopil význam výchovy. Veď život človeka je poznačený námahou.

4.7 Spôsoby katechézy

Katechetika vypracovala rôzne metódy, zásady a pravidlá, ako spraviť vyučovanie čo najefektívnejšie. V tejto časti si pripomenieme niekoľko pravidiel, ktoré sú vytvorené najmä pre prácu s mládežou. Pravidlá však nie sú úplné a každý katechéta môže uplatňovať pravidlá získané zo svojej praxe. Pozorujte zákon 50-tych %. Podľa tohto zákona musí byť aspoň polovica času vyplnená aktivitou študentov.

Zadržte vlastné poznatky, aby ste prebudili premýšľanie študentov (...).

Pozitívne zhodnoťte neraz tápavé a nedokonalé výrazy študentov (...).

Prejavte radosť i uznanie pri každom pokroku.

Nečakajte, až budete virtuózom v každej činnosti. Nepoznáte niektoré piesne? Študenti ich poznajú a vedia ich aj spievať. Neviete tancovať? Oni vás vtiahnu do kruhu...

Nezostávajúce pri jednej aktivite, aby si mohol prísť na svoje každý študent. Nieкто je nadanejší a fundovanejší v jednej oblasti, iný v druhej (...).

Hrajte na všetky registre, ako napr.: gestá, obrazy, písmo, slovo, spev, ticho... veď je to svet dospievajúcich.

Do každého stretnutia vložte kus humoru (...).

Ak sú študenti príliš hluční, hovorte tichšie.

Neponižujte. Váš humor nech nie je iróniou, výsmechom alebo pohrdaním (...).

Študentov navzájom neporovnávajúte (...). Radšej povzbudíte, aby bol samým sebou a aby bol šťastný z toho, že sa od druhého líši.

V priebehu celého stretnutia sa snažte byť blízky každému (...)⁸⁵

⁸⁴ ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 128.

⁸⁵ ŠELINGA, J.: *Katechéza mládeže*. Nitra : RKCMBF UK TI Nitra, 1999, s. 68.

4.8 Modlitba

Katechizmus hovorí so sv. Jánom Damascenským: „Modlitba je povznesenie duše k Bohu alebo prosba k Bohu o vhodné dobrá“ (KKC 2559). Prvé skúsenosti s modlitbou by mal mať človek v detstve v kruhu svojej rodiny. Najmä v minulosti sa často večer stretla rodina pod krížom a rodičia spolu s deťmi, aspoň s tými, ktoré sa už vedeli modliť, zotrvali pred svojím Nebeským Otcom, pričom ho prosili, odprosovali i ďakovali.

Modlitba je neodmysliteľnou súčasťou života každého veriaceho. Úloha katechéty však nespočíva len v tom, že naučí najmä deti množstvo modlitieb, ale v tom, aby katechizovaný pochopil zmysel modlitby a mohol si ju zamilovať. Výchova k modlitbe zahŕňa v sebe štyri etapy, medzi ktorými je hlboká náväznosť:

Katechéta učí deti modlitbe, avšak mal by mať on sám s modlitbou vlastnú skúsenosť. Modliť sa pred deťmi, deti potrebujú vidieť svedectvo modlitby. Je potrebné pamätať, že čím hlbší je vzťah medzi katechétom a deťmi, tým skôr prijímú deti fakt, že sa katechéta modlí. Modlitba katechéty má byť nielen modlitbou úst, ale aj modlitbou srdca.

Modliť sa s deťmi – deti vstupujú do modlitby spontánne, z vnútornej potreby. Katechéta má v trpezlivosti viesť deti k tomu, aby samé hľadali vlastné slová pre rozhovor s Bohom. Jedna forma, ako deti učiť modlitbe, spočíva v tom, že deti opakujú krátke pekné vety.

Učiť deti modliť sa – katechéta pomáha vzbudzovať v deťoch túžbu po modlitbe. Vedie ich k tomu, aby modlitba bola opravdivejšia, slobodnejšia, spontánnejšia a evanjeliová.⁸⁶

Nielen deti, ale aj tí, ktorí sú na začiatku modlitbovej cesty, pociťujú, že nemajú Bohu čo povedať. Poznáme mnohé ťažkosti v modlitbe. Katechéta má naučiť deti štyri kľúčové slová modlitby: ďakujem, odpusť, prosím, milujem ťa. Deťom je potrebné pripomenúť, že netreba veľa hovoriť, stačí len niekoľkokrát povedať slovo „ďakujem“ alebo „Boh“. Potrebné je deti naučiť aj prosiť o odpustenie. Katechéta má deťom vysvetliť, že nie je potrebný presný a čo najdlhší zoznam hriechov, ale s ľútosťou prosiť o odpustenie veľkých previnení a hriechov. Boh pozná, čo potrebujeme, no napriek tomu ho máme prosiť. Vďaka týmto prosbám uznávame, že všetko, čo máme, je od neho. Každá modlitba sa má ukončiť chválou, otvorenosťou srdca na lásku k Bohu. Je potrebné viesť deti k tejto láske.

Pri modlitbe je vhodné použiť aj gestá a hudbu. Dieťa má najprv zmyslové chápanie a až neskôr spája slovo s predmetom a slovo so slovom. „Kto spieva, dvakrát sa modlí,“ hovorí príslovie. Piesne majú mať základ v žalmoch, cirkevných či liturgických textoch. Pieseň umocňuje obsah modlitby a otvára

⁸⁶ Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 64.

detskú dušu. Vhodná je aj mimická modlitba. Gestá a posunky sú deťom veľmi blízke a dávajú plnší zmysel slovu.⁸⁷

4.9 Výchova morálneho svedomia

Katechéza zaujíma dôležité miesto vo výchove svedomia. Má človeka privádzať k zamysleniu nad svojím správaním. Má učiť rozlišovať dobro od zla, ktoré ničí život. Katechizovaní si v priestore a čase katechézy majú vybrať a rozhodnúť sa pre hodnoty Kristove. Pri vstupe do školy dieťa spoznáva, že všade existujú zákony a pravidlá, ktoré neslúžia pre obmedzenie človeka, ale pre šťastný chod života, rodiny, hry... Dieťa si začína osvojovať stupnicu morálnych hodnôt. Úloha katechéty spočíva v poukázaní zlého a v jeho vysvetlení. Katechéta nemá len povedať, že klamstvo je zlo, ale má aj vysvetliť, prečo je zlom. Ďalším dôležitým bodom je oboznámiť katechizovaných s existenciou lásky, ktorej dôkazom je uzatvorená zmluva medzi Bohom a ľuďmi. Vysvetliť hodnotu zákona môžeme na príklade hry kariet. Deti sa zabávajú a смеjú. Jedno z nich však začne klamať. Začína podozrievanie a napätie. Radosť sa vytráca. Objavuje sa hnev. Deti v hneve končia hru a odchádzajú. Ak katechéta pristihne dieťa pri klamstve, nemá ho potrestať, ale skôr priviesť k uvažovaniu nad tým, čo spravilo.

U mnohých je veľkým nebezpečenstvom rigorizmus. V rigorizme sa človek začne stotožňovať s hriechom, podobne ako dieťa, ktoré sa považuje za zlého žiaka, keď dostane zlú známku. Katechéta má viesť k poznaniu hriechu, ale aj k ceste návratu cez Božie milosrdenstvo a odpustenie.

Záver

Obsah náuky o čnosti a katechéze je veľmi veľký. Katechetika sa pomerne rýchlo rozvíja, k čomu prispieva poznávanie človeka. Pre tieto dôvody je veľmi ťažké podať v stručnosti náuku o vyučovaní náboženstva, čnosti, atď. Z týchto príčin sme sa nezaoberali metódami, spôsobmi či konkrétnymi návrhmi na vytváranie školskej hodiny, ale zamerali sme sa viac na profil osobnosti katechéty a katechizovaného. Zároveň sme si chceli pripomenúť vzťah týchto osôb, ktorý má viesť k rozvíjaniu vzťahu katechizovaného k Bohu, ale zároveň má slúžiť aj na prehĺbenie vzťahu katechéty a Bohu.

⁸⁷ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. Spišské Podhradie : RKCMBF UK TI Spišská Kapitula, 1998, s. 79.

5 VÝCHOVA K ČNOSTIAM

Úvod⁸⁸

Výchova k čnostiam a zdokonaľovanie sa v nich je úlohou každého človeka, ktorý sa rozhodol kráčať za Kristom. Úloha snažiť sa skvalitňovať svoj život podľa Ježišovho evanjelia a zákonov jeho lásky. Lásky k priateľom, ale i nepriateľom.

O čo viac by sa mali v čnostiach cvičiť a zdokonaľovať tí, ktorí sa celí zasvätili Kristovi, alebo sa pripravujú na kňazstvo či inú formu zasväteného života! Rovnako či primerane aj veriaci laici. Všetci sa máme usilovať primerane stavu, veku a postaveniu vynikať čnosťami, aby svojím životom sme dosvedčovali vernosť Kristovi, veriacim, ku ktorým sme boli poslaní na povzbudenie a tým čo neveria v Krista, aby svojimi skutkami dokázali Božiu lásku a dobrotu.

Lepšími v očiach iných ľudí nás nerobia veľké slová ani naduté reči, ale len naše skutky, postoje, správanie a schopnosť iným pomôcť. Keď budeme takto konať voči ľuďom, iste sa tým zapáčime aj Bohu. Tomáš Kempenský píše: „Veru, nadšené slová nerobia človeka svätým a spravodlivým; ale iba čnostný život ho robí milým Bohu.“⁸⁹

5.1 Stručná charakteristika čností

Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba samého to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a volí si ho v konkrétnom konaní (*KKC 1803*).

„Podstatné v čnosti je, že sa snažíme dosiahnuť dobro nie chvíľkovo a jednorazovo, lež trvale, až sa nám táto snaha stane zvykom, presnejšie dobrým zvykom. Tento dobrý zvyk nám aj v kritických chvíľach uľahčuje konať a dosahovať dobro, ktoré by sme ináč nedosiahli. Máme totiž aj zlé zvyky, zlozvyky, opak čnosti, čiže neresti. Nadobúdajú sa podobne ako čnosti: stálym

⁸⁸ Porov.: HOLUBČÍK, J.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

⁸⁹ KEMPENSKÝ, T.: *Nasledovanie Krista*. Trnava : SSV, 1999, s. 11.

opakovaním a konaním zla.“⁹⁰

Ľudské čnosti sú pevné postoje, stále dispozície, trvalé dokonalosti rozumu a vôle, ktoré usmerňujú naše činy, usporadúvajú naše vášne a riadia naše správanie podľa rozumu a viery. Poskytujú človekovi ľahkosť, sebaovládanie a radosť, aby mohol viesť morálne dobrý život. Čnostný človek je ten, ktorý slobodne koná dobro (*KKC 1804*). Už Aristoteles vraví, že čnosť robí ľudí a ich skutky dobrými a dokonalými, je to taká dobrá a vznešená vec, že nijakému inému zemskému pokladu sa prirovnáť nedá.⁹¹

„Vzácnou je už aj prirodzená čnosť, ktorú príroda svojimi silami utvára. Klasické príklady prirodzenej čnosti nájdeme pri starovekých pohanských kultúrnych národoch. Od prirodzenej je aj väčšia, krajšia a vznešenejšia čnosť, totiž čnosť nadprirodzená, ktorú poznávame zo zjavenia. Táto tak prevyšuje prirodzenú čnosť ako nebesá zem.“⁹²

Poznáme aj čnosti vliate. Sú to od Boha do nás vliate schopnosti a pohotovosti na prevádzanie nadprirodzených úkonov. Nadobudnuté čnosti sú zas ovocím vytrvalého cvičenia sa. Len skrze ne môžeme konať úkony čnosti ľahko, temer s pôžitkom, isto a vytrvale.⁹³

Všetky ľudské čnosti sú zakorenené v teologálnych čnostiach (viera, nádej a láska), ktoré uspôsobujú schopnosti človeka, aby mohli mať účasť na Božskej prirodzenosti. Tieto čnosti sa totiž bezprostredne vzťahujú na Boha. Robia kresťanov schopnými žiť vo vzťahu s Najsvätejšou Trojicou. Teologálne čnosti sú základom, dušou a charakteristickou vlastnosťou morálneho konania kresťana.⁹⁴

5.2 Vychovávať sa v čnostiach je povolaný každý človek

Tu sa naskytuje otázka, či aj pohan alebo ateista môže byť čnostným človekom. Ak je pohanom alebo ateistom bez vlastnej viny, tak áno. Ak vlastnou vinou, tak nie, lebo mu chýba láska k pravde. A spolu s ňou chýbajú mu aj iné čnosti: miernosť, spravodlivosť... i keď sa pripúšťa, že v niektorých čnostiach môže dosiahnuť určitú úroveň. Pri tom je poháňaný ich vnútornou krásou alebo užitočnosťou pre život. Sú to však slabé pohnútky a niekedy bývajú vystavené tvrdým skúškam. Je len málo výnimiek, ktoré obstoja v čnosti aj vtedy, keď ich to stojí ťažké obety a škody. Tu sa ukazuje potreba viery, nádeje a lásky – hybných síl kresťanského života. A práve tu, na pôde čností, musíme ukázať prednosti nášho kresťanského náboženstva pred ostatnými

⁹⁰ FORGAN, V. I.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991, s. 8.

⁹¹ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 263.

⁹² MÜLLER, L.: *Asketika*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 263.

⁹³ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 263 – 264.

⁹⁴ Porov.: *KKC 1812 – 1813*.

ateistickými svetonázormi. Na kresťanovi musia byť viditeľné vlastnosti Boha, Krista, ktorého meno nosí.⁹⁵

„V hĺbkach každého človeka drieme túžba urobiť zo svojho života niečo veľké. Vzory prebúdajú túto túžbu. Sú smerovkami k veľkému životu. Oni, lebo nielenže ukazujú cestu, ale ju aj sami vyskúšali. Je nápadné, že aj vzory mali svoje vzory. Kto nemá nijaký vzor, sám sa ním nemôže stať.“⁹⁶

Prečo sa má pravý kresťan usilovať a čnostný život? „V prvom rade preto, lebo sme Bohom povolani k dokonalosti, teda Boh to chce. Chce, aby jeho stvorenia boli dokonalé, a tak vydávali svedectvo o ňom, aby svet v neho uveril. A z tejto viery máme čerpať silu pre život pozemský i večný. Naše čnosti pomôžu ľuďom veriť. To je najzákladnejšia a najpotrebnejšia služba kresťana: pomôcť svetu uveriť, aby ľudia mohli žiť šťastne tu na zemi a večne blažení v nebi.“⁹⁷

Na to, aby sme mohli čnosti dosiahnuť a osvojiť si ich, je potrebné, aby sme sa o ne usilovali a to najmä:

„správnym poriadkom, začnúc s najpotrebnejšou, s celou silou premáhajúc súčasne protivnú neprávosť. So všetkou horlivosťou, radostne použijúc každú príležitosť. S najväčšou dôkladnosťou namáhajúc sa o dokonalú a všestrannú čnosť.“⁹⁸

Hlavné prostriedky, ktorými môžeme zlepšiť svoj život a cvičiť sa v čnostiach, sú najmä modlitba, prijímanie svätých sviatostí a sebazapieranie.⁹⁹

Aby sme sa mohli skutočne cvičiť v čnostiach, musí byť naše srdce preniknuté skutočnou láskou. „Kráľovná včiel nevyletí z úľa nikdy sama, ale vždy s celým svojím sprievodom. Práve tak aj láska - kráľovná čností - nikdy nevchádza a neprebýva v srdci sama. Duša zasiahnutá láskou necvičí sa vo všetkých čnostiach naraz, nie vo všetkých jednako, nie všetky v každom čase, nie všetky na každom mieste. Spravodlivý je ako strom, zasadený na brehu rieky, ktorý prináša ovocie vo svojom čase. Duša, ktorú zavlažuje láska, donáša ovocie čností, a to každé vo svojom čase.“¹⁰⁰

Žiadnu kresťanskú čnosť nemožno uskutočňovať bez sebazapierania. Ale každé sebazaprenie vykonané v stave milosti je záslužné a stupňuje posväcujúcu milosť a nebeskú odmenu. Ďalej vyrovnáva, spláca už zaslúžený trest, dáva zadost'učinenie Bohu.¹⁰¹ „Napravovať. – Každý deň trochu. – To má byť tvoja každodenná starosť, ak chceš dosiahnuť svätosť.“¹⁰²

⁹⁵Porov.: FORGAN, V. I.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991, s. 15.

⁹⁶ STERTENBRINK, R.: *Iba láska*. Bratislava : Alfa, 1991, s. 148.

⁹⁷FORGAN, V. I.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991, s. 16.

⁹⁸ WALLENSTEIN, A.: *Rukoväť duchovného života*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1939, s. 154.

⁹⁹Porov.: WALLENSTEIN, A.: *Rukoväť duchovného života*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1939, s. 155.

¹⁰⁰ SALESKÝ, F.: *Filotea*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 129.

¹⁰¹Porov.: MÜLLER, E.: *Asketika*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 210.

¹⁰² ESCRIVA, J.: *Cesta*. Brno : Cesta, 1992, s. 72.

„Nevypelá čnosť potrebuje pochvalu a uznanie; ináč taká duša ochabuje a stráca odvalu žiť v stálom sebazapieraní. Veľká čnosť však kráča samostatne, šíri dobro, koná skutky hrdinskej obetavosti a často ani netuší, že si počiná hrdinsky.“¹⁰³

5.3 Vychovávať sa v čnostiach sú povolani najmä tí, ktorí svoj život osobitne zasvätili Kristovi

Zo zvláštnych čností sa máme cvičiť najmä v tých, ktoré zodpovedajú nášmu povolaniu, a nie natoľko v tých, ktoré zodpovedajú len našej vlastnej záľube. Veľmi správne pokračovali apoštoli, keď neopustili svoje povolanie kňazov a kazateľov pre starosť o chudobných, ale ju preniesli na zvláštnych mužov, diakonov. Radšej zanechali starosť o chudobných, hoci je to veľká a vznešená čnosť, len aby sa mohli venovať svojej prvoradej povinnosti, totiž hlásaniu evanjelia a rozdávaniu nebeského chleba.

Každý stav má svoje stavovské čnosti. Hoci máme mať všetky čnosti, nie sme povinní všetky rovnako pestovať. Každý sa má cvičiť v tých čnostiach, ktoré zodpovedajú jeho stavu, povolaniu a životným možnostiam.

Je dobré a užitočné vyvoliť si niektorú čnosť za hlavnú, aby sme tak duševný život lepšie usporiadali a v jednote udržali. Horlivé duše si vždy zvolia nejakú zvláštnu čnosť, v ktorej sa potom cvičia.

Kto cíti náklonnosť k nejakej chybe alebo hriechu, najmä keď sa chce celkom zasvätiť Bohu, má sa cvičiť v náprotivnej čnosti. Tým čoskoro premôže nepriateľa svojej duše a postúpi aj v iných čnostiach.¹⁰⁴

Pri príprave na kňazstvo už v seminári sa budujú základy, na ktorých neskôr bude spočívať celý kňazský život. V seminároch: „Nech sa horlivo pestujú pobožnosti, ktoré odporúča úctyhodná prax Cirkvi. Načim však dbať, aby sa duchovná výchova neobmedzovala iba na ne, ani aby sa nevenovala iba nábožným citom. Nech sa skôr seminaristi učia žiť podľa vzoru evanjelia, utvrďovať sa vo viere, nádeji a láske, aby, cvičiac sa v týchto čnostiach, nadobudli si ducha modlitby, dosiahli stálosť a odolnosť vo svojom povolaní, vzťahovali sa aj v iných čnostiach a aby v nich vzrastala horlivosť získať všetkých ľudí pre Krista“ (OT 8).

„Do posvätných rádov majú byť prijatí len tí, ktorí podľa rozumného úsudku vlastného biskupa alebo kompetentného vyššieho predstaveného a po zvážení všetkého, majú neporušenú vieru, vedie ich správny úmysel, majú potrebné znalosti, dobrú povesť, neporušené mravy a vynikajú čnosťami a inými fyzickými a duševnými vlastnosťami, primeranými posvätnému rádu, ktorý

¹⁰³ ROBERTI, P. J.: *Nenápadné čnosti*. Bratislava : Serafín, 1992, s. 40 – 41.

¹⁰⁴ Porov.: SALESKÝ, F.: *Filotea*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 130 - 133.

majú prijať“ (CIC 1029).

„Spomedzi čností, ktoré sa najviac vyžadujú v kňazskej činnosti, načim spomenúť vnútornú disponovanosť byť vždy ochotný nehľadať svoju vôľu, ale plniť vôľu toho, ktorý ich poslal. Veď Božie dielo, ktoré ich povolal uskutočňovať Duch Svätý, presahuje všetky ľudské sily a ľudskú múdrosť; lebo „čo je svetu slabé, vyvolil si Boh, aby zahanbil mocných“ (1 Kor 1,27). Teda pravý služobník Kristov, vedomý vlastnej slabosti, pracuje v poníženosti, hľadájac, čo je milé Pánovi, a sťaby spútaný Duchom Svätým, dá sa viesť vo všetkom vôľou toho, ktorý chce všetkých ľudí spasiť. Túto vôľu môže nachádzať a plniť v každodenných okolnostiach a v rozmanitých životných udalostiach, pokorne slúžiac všetkým, ktorých mu zveril Boh v úrade, ktorým je poverený (PO 15).

Na to, aby sme sa vzťahovali každý deň čoraz viac v čnostnom živote, je potrebné, aby sme si svoje každodenné skutky a povinnosti čo najdokonalejšie vykonávali, lebo:

z väčšej čiastky v nich pozostáva povinná námaha po dokonalosti, má v tom Boh osobitnú záľubu, s tým sa spolu cvičíme v mnohých čnostiach a získavame si veľa zásluh pre večnosť.¹⁰⁵

Záver

Je veľmi potrebné v čnostiach sa cvičiť, aj keď nás to stojí veľké námahy a obety. Cirkev ponúka mnoho príkladov svätých, ktorí celý svoj život sa usilovali žiť čnostne a verne nasledovať Ježiša Krista. Oni sú vyzdvihnutí práve preto, aby nám svietili ako jasné svetlo na našej ceste do večnosti. Ich život nám slúži ako povzbudenie, lebo vidíme, že aj oni mali ťažkosti, pokušenia, problémy na svojej životnej púti, ale zároveň nám svojím životom dokázali, že človek sa môže stať lepším a vo svojom dobrom predsavzatí dokáže vytrvať až do konca.

Každá čnosť, ktorú si človek postupným úsilím nadobudne a osvojí, je milá ľudom, ale najmä Bohu. Čnosti nám pomáhajú, aby sme lepšie a istejšie dosiahli cieľ svojho života - spásu svojej duše. Ale príklad nášho čnostného života môže pomôcť ku spásu aj ľudom, s ktorými žijeme, stretáme sa, pracujeme. Nie naše slová, ale naše skutky budú pre nich dôkazom a svedectvom o Bohu a náš čnostný život ich môže priviesť na cestu skutočného kresťanského života.

¹⁰⁵Porov.: WALLENSTEIN, A.: *Rukoväť duchovného života*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1939, s. 30.

6 ŤAŽKOSTI A ČNOSTI

Úvod¹⁰⁶

„Vynaložte všetko úsilie na to, aby ste k svojej viere pripojili čnosť, k čnosti poznanie, k poznaniu zdržanlivosť, k zdržanlivosti trpezlivosť, k trpezlivosti nábožnosť, k nábožnosti bratskú náklonnosť a k bratskej náklonnosti lásku“ (2 Pt 1,5-7).

V Druhom Petrovom liste „po pozdrave, ktorý vystihuje vzácny dar viery, nasleduje vykreslenie profilu pravého Kristovho učeníka v protiklade s falošnými prorokmi. Pravý Kristov učeník je opísaný podrobnejšie, je svedkom kresťanskej viery, ktorý dostal veľké dary: sú to vzácne a veľmi veľké dobrá, najmä to, že môže byť účastným na Božej prirodzenosti, teda mať spoločenstvo s Bohom. Táto intímnosť života s Bohom sa dostáva cez vieru a mení aj naše skutky, ktoré sa rozvíjajú v čnosti.“¹⁰⁷

Apoštol Pavol v Liste Filipanom napomína: „Napokon, bratia, myslite na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povesť, čo je čnostné a chválibné“ (Flp 4,8)!

Pripomeňme si, že „čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba samého to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a volí si ho v konkrétnom konaní“ (KKC 1803).

„Ľudské čnosti sú pevné postoje, stále dispozície, trvalé dokonalosti rozumu a vôle, ktoré usmerňujú naše činy, usporadúvajú naše vášne a riadia naše správanie podľa rozumu a viery. Poskytujú človekovi ľahkosť, sebaovládanie a radosť, aby mohol viesť morálne dobrý život. Čnostný človek je ten, ktorý slobodne koná dobro.“

Morálne čnosti sa získavajú ľudským úsilím. Sú výsledkom a zároveň zárodkom morálne dobrých činov: usposobujú všetky schopnosti človeka, aby mali účasť na Božej láske.

Štyri čnosti majú základnú úlohu. Preto sa volajú „základné čnosti“ (virtutes cardinales); všetky ostatné sa zoskupujú okolo nich. Sú to: rozvážnosť

¹⁰⁶ Porov.: TORBÍK, Š.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

¹⁰⁷ Sväté písmo pre každého. Vydavateľstvo Don Bosco, 3/2003, s. 4.

(prudentia), spravodlivosť (iustitia), mravná sila (fortitudo) a miernosť (temperantia). Spomínajú sa už v Starom zákone: „A keď niekto miluje spravodlivosť, ona spôsobuje čnosti, lebo učí miernosti a opatrnosti, spravodlivosti a mravnej sile“ (*Múd 8,7*). Pod inými pomenovaniami sa týmto čnostiam dostáva chvály na mnohých miestach Svätého písma“ (*KKC 1804–1805*).

„Ľudské čnosti – nadobudnuté výchovou, vedomými a dobrovoľnými činmi a vytrvalosťou v neprestajne obnovovanom úsilí – očisťuje a povznáša Božia milosť. S Božou pomocou stvárnajú charakter a robia konanie dobra ľahkým. Čnostný človek je šťastný, keď ich praktizuje. Pre človeka zraneného hriechom nie je ľahké zachovať si morálnu rovnováhu“ (*KKC 1810–1811*). Už tu môžeme spozorovať existenciu určitých ťažkostí pri uskutočňovaní čností.

„Kristov dar spásy nám udeľuje milosť potrebnú na to, aby sme vytrvali v úsilí o nadobudnutie čností. Každý má stále prosieť o túto milosť svetla a sily, pristupovať k sviatostiam, spolupracovať s Duchom Svätým a nasledovať jeho vnuknutia, aby miloval dobro a vystríhal sa zla“ (*KKC 1811*).

„Ľudské čnosti sú zakorenené v teologálnych čnostiach, ktoré usposobujú schopnosti človeka, aby mohli mať účasť na Božej prirodzenosti (*porov. 2 Pt 1,4*). Teologálne čnosti sa totiž bezprostredne vzťahujú na Boha. Robia kresťanov schopnými žiť vo vzťahu s Najsvätejšou Trojicou. Pôvodcom, dôvodom a predmetom teologálnych čností je jeden Boh v troch osobách.

„Morálny život kresťanov posilňujú dary Ducha Svätého. Sú to stále dispozície, ktoré robia človeka ochotným riadiť sa vnuknutiami Ducha Svätého.

Je sedem darov Ducha Svätého: dar múdrosti, dar rozumu, dar rady, dar sily, dar poznania, dar nábožnosti a dar bázne voči Bohu. V celej svojej plnosti patria Ježišovi Kristovi, Dávidovmu Synovi (*porov. Iz 11,1-2*). Dopĺňajú a privádzajú k dokonalosti čnosti tých, ktorí ich prijímajú. Spôsobujú, že veriaci sú ochotní pohotovo poslúchať Božie vnuknutia...

Ovocím Ducha sú dokonalosti, ktoré v nás Duch Svätý utvára ako prvotiny večnej slávy. Tradícia Cirkvi ich vymenúva dvanásť: „láska, radosť, pokoj, trpezlivosť, zhovievavosť, dobrotá, láskavosť, vlídnosť, vernosť, skromnosť, zdržanlivosť, čistota“ (*Gal 5, 22-23*)“ (*KKC 1830–1832*).

6.1 Prekážky pri praktizovaní čností

Katechizmus Katolíckej cirkvi hovorí o prekážkach pri praktizovaní čností v súvislosti s pojednaním o hriechu a o pohoršení. „Hriech je previnenie proti rozumu, proti pravde a proti správne svedomiu. Je to priestupok proti opravdivej láske k Bohu a k blížnemu, zapríčinený zvráteným lipnutím na určitých dobrách. Zraňuje prirodzenosť človeka a narúša ľudskú solidaritu. Hriech bol definovaný ako „skutok alebo slovo, alebo túžba proti večnému

zákonu“.¹⁰⁸

Hriech je urážka Boha. „Proti tebe samému som sa prehrešil a urobil som, čo je v твоjich očiach zlé“ (Ž 51,6). Hriech sa stavia proti láske Boha k nám a odvracia od neho naše srdce. Podobne ako prvotný hriech, je neposlušnosťou, vzburou proti Bohu, pretože človek chce byť „ako Boh“ (Gn 3,5), a teda poznať a určiť, čo je dobro a zlo. Hriech je teda „láskou k sebe až po opovrhnutie Bohom“.¹⁰⁹ Pre toto pyšné vyvyšovanie seba je hriech pravým opakom Ježišovej poslušnosti, ktorá uskutočnila spásu (porov. Flp 2,6-9).

A práve v Kristovom umučení, v ktorom jeho milosrdenstvo zvíťazí nad hriechom, hriech najvýraznejšie prejavuje svoju násilnosť a mnohotvárnosť: neveru, vražednú nenávisť, zavrhnutie a výsmech zo strany vodcov i ľudu, Pilátovu zbabelosť a ukrutnosť vojakov, Judášovu zradu, takú bolestnú pre Ježiša, Petrovo zapretie a opustenie učeníkmi. Ale práve v hodine temnôt a kniežat'a tohto sveta (porov. Jn 14,30) sa Kristova obeta tajomne stáva prameňom, z ktorého bude nevyčerpatelne vyvierat' odpustenie našich hriechov“ (KKC 1849–1851).

„Hriechy treba hodnotiť podľa ich veľkosti. V Tradícii Cirkvi sa uplatnilo rozlišovanie medzi smrteľným a všedným hriechom, ktoré je naznačené už v Písme (porov. Rim 1,28-2; 1 Kor 6,9-10; Ef 5,3-5; Kol 3,5-9; 1 Tim 1,9-10; 2 Tim 3,2-5). Skúsenosť ľudí toto rozlišovanie potvrdzuje.

Smrteľný hriech – vážnym prestúpením Božieho zákona – ničí v srdci človeka lásku. Odvracia človeka od Boha, ktorý je jeho posledným cieľom a jeho blaženosťou, a to tým, že človek dáva prednosť nejakému nižšiemu dobru pred Bohom.

Všedný hriech ponecháva v človekovi lásku, hoci ju uráža a zraňuje“ (KKC 1854–1855).

„Všedný hriech oslabuje čnosť lásky. Prezrádza nezriadenú náklonnosť k stvoreným dobrám. Prekáža duši v pokroku pri praktizovaní čností a pri konaní mravného dobra a zasluhuje časné tresty. Vedomý a dobrovoľný všedný hriech, ak ho neol'utujeme, nás pozvoľna disponuje na spáchanie smrteľného hriechu. Napriek tomu všedný hriech neruší zmluvu s Bohom. S pomocou Božej milosti ho možno napraviť. „Nepozbavuje posväcujúcej milosti, priateľstva s Bohom, ani lásky, a teda ani večnej blaženosti“ (RetP 17)“ (KKC 1863).

O pohoršení Katechizmus Katolíckej Cirkvi hovorí, že je to „postoj alebo správanie, ktoré privádza druhého k páchaniu zla. Kto pohoršuje, stáva sa

¹⁰⁸ SV. AUGUSTÍN: *Contra faustum manichaeum*. 22, 27: CSEL 25, 621 (PL 42, 418); porov.: SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, T.: *Summa theologiae*. 1 – 2, q. 71, a. 6: Ed. Leon. 7, 8 – 9.

¹⁰⁹ SV. AUGUSTÍN: *De civitate Dei*. 14, 28: CSEL 40/2, 56 (PL 41, 436).

pokušiteľom svojho blížneho. Spôsobuje škodu čnosti a počestnosti; môže strhnúť svojho blížneho do duchovnej smrti. Pohoršenie je ťažkým previnením, keď niekto svojím konaním alebo zanedbaním vedome a dobrovoľne privádza druhého k ťažkému prehrešeniu“ (KKC 2284).

6.2 Ťažkosti a čnosti

„Školské vyučovanie v európskom staroveku nezabúdalo nabádať mladých ľudí na cnostný život. Dialo sa to aj vo forme krátkych zásad.“¹¹⁰ Jednou z nich je: „cesta cností je tvrdá, cesta nerestí je ľahká...“

Vraví sa, že návyk je druhá prirodzenosť. Prirodzené konanie je totiž ľahké. Pre starých kresťanských spisovateľov je cnosť návrat k prvej, pôvodnej prirodzenej povahe. Človek vyšiel z Božích rúk dobrý, naklonený všetkému dobrému, dokonale cnostný. Cnosť je teda návrat do raja. Z toho plynie, že cnostný život je vlastne ľahký a dáva šťastie. Neľahký je iba na počiatku. Preto vyžaduje i istú tvrdosť disciplíny, námahu, premáhanie. Čoskoro sa stáva o to ľahší, čím radikálnejšia a pevnejšia bola počiatočná disciplína.“¹¹¹

V súvislosti s kardinálnou čnosťou odvahy Tomáš Špidlík píše: „Uvádzajú sa stupne k dokonalej odvahe. Právom sa hovorí, že prvý z nich je potrebný každému, kto sa chce spasiť. Vyžaduje od človeka toľko odvahy, aby neustúpil vyhrážkam, ktoré by ho mali primäť k ťažkému hriechu. Príkladov tejto odvahy je v Písme mnoho. Jozef Egyptský stratí postavenie a ide do väzenia, než by ustúpil Putifarovej žene (porov. Gn 39, 1-23). Zuzana vie, že sa neubrání krivému obvineniu, ale považuje za lepšie upadnúť do rúk ľudí, než zhrešiť pred Bohom (porov. Dan 13,23).

K tomuto prvému stupňu odvahy patrí sila vziať na seba riziko spojené s povolaním. Každý stav má totiž svoje ťažkosti. Vyžadujú sa niekedy veľké obety od matky, lekára, kňaza, robotníka. Prídu okamihy, keď sa nemožno vyhnúť ani nebezpečenstvu života. To však nebýva často. Častejšia ťažkosť, s ktorou sa stretávame a ktorú máme odvážne niesť, sú nepríjemné a nespravodlivé kritiky, ohovárania, ktorými nás zahrnú za to, že robíme svoju povinnosť. Ľahko by sme sa dali zvieŕť k tomu, aby sme zvolili pohodlnejšiu bočnú cestu a nechali dôležitú prácu.

Klement z Alexandrie sa posmieva tým, ktorí radi čítajú o mučeníkoch, ale sami utečú pred maličkou ťažkosťou denného života. Iste si s úsmevom spomenieme na indiánske sny chlapca, ktorý kričí u zubného lekára. Podozrivé sú teda túžby kresťana, ktorý by chcel zniesť niečo veľké pre Krista preto, že už nemôže vystáť prostredie, v ktorom má pracovať. Starý misionár napísal

¹¹⁰ ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. 2000, s. 191.

¹¹¹ ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. 2000, s. 192.

bohoslovcovi, ktorý chcel ísť s ním do Afriky, pretože ho seminárne prostredie tiesni: „Nech nechodí na levy, keď sa bojí domácich zvierat!“

Ľudia si často dodávajú odvahu tým, že zmenšujú hroziace nebezpečenstvo, že si nahovárajú, akoby bola okolo samá istota. Sv. Tomáš Akvinský je opačného názoru. Odvahe osoží pozrieť sa nebezpečenstvu priamo do očí, vedieť ju predvídať: „I ten, kto obyčajne nie je odvážny, môže sa v duchu pripraviť na nebezpečenstvo a tou prípravou sa stane silným, keď príde čas.“ I svätý Ambróz vraví, že „je vlastnosťou muža nezakrývať to, čo hrozí.“ Preto si nenahovára, že ho postihlo niečo, čo nemohol predvídať. Ak udrie vo vojne nepriateľ nečakane, ľahko zvíťazí; tak i „ducha viac zlomí nepredvídané zlo.“

Od týchto vážnych a skutočných ťažkostí sa pochopiteľne zásadne líšia ťažkosti, ktoré vznikajú v predstavivosti zo strachu. Sv. Ignác z Loyoly začal v Marése prísny život. Sám sa začudoval, že to nebolo ani také ťažké, ako by si bol myslel. Prišli však pochybnosti. Predstavil si, že by mal týmto spôsobom žiť do sedemdesiatich rokov, a bolo mu úzko. Dokázal si však sám dať odpoveď. Načo si predstavovať sedemdesiat rokov, keď ani len nevieme, či budeme na svete zajtra. Nič tu na svete nie je pevné alebo stále. Nepotrebujeme teda po ničom príliš túžiť, ničoho sa nemusíme príliš báť. „Pozri sa,“ píše sv. Augustín, „svet už padá, ale Kristus stojí, pretože Kristus nepadne.“¹¹²

S ťažkosťami veľmi súvisí čnosť trpezlivosti. „Trpezlivosť je druh kresťanskej odvahy. Ľahšie sa proti zlu bojuje, zlo premáha, ťažšie sa zlo znáša. Nie je to ideálne. Vieme, ako tupá pasivita k zlu zavíni, že sa zlo zakorení a utvrdí. Trpezlivosť sa ľahko stane pláštikom slabosti a lenivosti. Veľa vecí sa môže a má napraviť, namiesto aby sa „trpezlivo“ znášali! Vraví sa, že lenivec bude radšej trpezlivo spať na zle ustlanej posteli, než by zliezol dole a upravil si ju.

A predsa je na svete i zlo, ktoré sa odstrániť nedá. Bojovať proti nemu by znamenalo nerozumne biť hlavou do múru. Sú to predovšetkým choroby a nehody. Ak ma bolí zub, nebudem záležitosť odkladať, ale pôjdem čo najskôr k zubnému lekárovi. Nemôžem však zabrániť ani ja ani on, aby mi nebolo nepríjemné vrtanie alebo trhanie chorého zuba.

Trpezlivosť je teda cnosť, ktorá ma učí znášať pokojne to zlo, ktoré odstrániť nemôžem. Tento postoj je pochopiteľne veľmi rozumný, ale predsa len vyžaduje akýsi druh kapitulácie, poddanie sa, i keď nezavinené. Vo vojne bývajú okamihy, z ktorých je jediné rozumné východisko ísť do zajatia. A predsa sú muži, ktorí i tu radšej volia smrť, než by sa poddali. Dokonca ich preto i obdivujeme. Ak má byť trpezlivosť pozitívnou cnosťou, nemôže byť len akýmsi druhom nerozumnej kapitulácie, ale musí mať hlbší zmysel.

Tento význam sa snažili odkryť starovekí stoici. Pre nich nič nie je

¹¹² ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. 2000, s. 221 - 222.

žiadanejšie ako vnútorný pokoj. Ustavičný boj proti zlu spôsobuje nepokoj, a teda nakoniec väčšie zlo. „Rozbili ti nádobu s olejom, rozliali ti víno,“ píše staroveký stoik, „povedz: Toľko peňazí ma stojí môj pokoj!“

I moderní ľudia obdivujú trpezlivosť. Chlapci čítajú indiánky, v ktorých hrdinovia ani okom nepohnú, i keď sú priviazaní o kôl. Rado sa opakuje kozácke porekadlo: „Trp, kozák, budeš atamanom!“ I do skautského desatora sa dostalo pekné heslo: „Skaut sa smeje a píska si vo všetkých ťažkostiach.“

Isté však je, že tento dôvod trpezlivosti nie je dostatočný pre kresťana, ktorý číta v evanjeliu slová: „Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme svoj kríž a nasleduje ma“ (*porov. Mt 16,24*). V dennom živote znášame slobodne a trpezlivo veľa ťažkostí. Študent sa slobodne učí celú noc pred skúškou. Po skúškach potom trpezlivo znáša nepohodlné cestovanie v preplnenom vlaku, aby sa dostal na dovolenku. Aby nás viedli tieto a podobné trpezlivosti k dokonalosti, musíme niesť kríž „za Kristom“, teda s pravým úmyslom, v náboženskom duchu, dať im kresťanskú náplň.

Gaudier takto definuje kresťanský postoj: „Trpezlivosť je cnosť. Jej cieľom je nielen mierniť, ale úplne zaplašiť smútok a duševnú skleslosť, ktorá sa nás zmocňuje v ťažkostiach, čo nás zavalujú. Znášame preto pevne a veľkodušne akékoľvek protivienstvo, kým ho Boh dopúšťa, a neochabujeme v snahe o dokonalosť, ani nezanedbávame svoje povinnosti, ale riadime sa zdravým úsudkom a Božou vôľou.“

Boh pošle choroby a telesné bolesti. Stretnú nás neúspechy v štúdiu, práci, rodine, styku s ľuďmi. Ľahko je vraviť si, že sa ma to alebo ono netýka. V úzkom styku pália obyčajne cudzie nedostatky viac než vlastné. Môžu to byť len smiešne chybičky. Sv. Terezka Ježiškova bola svätica, a predsa sa priznala, ako ťažko znášala chrapčanie ružencom alebo špliechanie vodou pri praní. Vedela dobre, že tu nejde ani tak o chyby iných, ako skôr o vlastnú precitlivosť.

V duchovnom živote ľahko strácame trpezlivosť, keď vidíme, ako sa nám stále vracajú spomienky na život, ktorý sme popustili, zlé predstavy, ako stále upadáme do rovnakých chýb. Silné pokušenia sa niekedy vracajú s takou prudkosťou, že sa nám zdá, akoby sme im museli každú chvíľu podľahnúť. Škrupule a neútešnosť, zdanlivá bezúčelnosť života sa nedajú ináč liečiť ako skutočnou a úprimnou trpezlivosťou.

Veľa trpezlivosti vyžaduje i tzv. anjelská cnosť pohlavnej čistoty. To, že sa niekto rozhodne žiť čistý život, ešte neznamená, že prestanú predstavy a zlé náklonnosti. Museli ich znášať i veľkí svätci aj po rokoch asketického života. Podobne je to aj s inými zlými sklonmi. Držať psa stále na povraze môže po čase unavovať. Niet však iného riešenia, ak sa nedá skrotiť.

Pre nedostatok trpezlivosti k chybám blízkeho sa rozlučujú rodiny,

rozpadávajú spolky a združenia, hoci i náboženské. Ak vznikne nové hnutie, obyčajne udiví nadšením svojich stúpencov, mladistvou silou a záujmom. Skúšobné obdobia však prídu o niečo neskôr, keď prvá horlivosť ochladne.

Musí byť trpezlivý ten, kto chce mať úspech medzi mládežou. Trpezlivosť však vyžadujú i starí ľudia, staré inštitúcie, zastarané formy života. Nadšení radikáli by najradšej všetko okamžite zbúrali, prestavali, premenili. Podobenstvo evanjelia radí rozvážne, aby sa nevyzbieral kúkoľ skôr, než úplne dozreje pšenica (*porov. Mt 13,30*). Nevyzreté novoty zničia často i to dobré, čo tu bolo skôr. Holandské príslovie vtipne vraví: „Nevylej unáhle z vaničky špinavú vodu aj s dieťaťom!“

Vraví sa, že trpezlivosť je cnosťou svätcov. Nie je to zle povedané. Svätosť hnutí i osôb sa trpezlivosťou vyskúša. Potom sa ukáže, či bola pravá. Preto sa v životopisoch svätcov obyčajne stále venujú tým okamihom, keď sa najviac prejavila ich trpezlivosť.

O sv. Remígiovi čítame, že si so smiechom ohrieval ruky na ohni, keď zhorela celá zásoba obilia pre prípad hladu. Ani mihnutím oka neprezradil sv. Bernard svoju neľúbosť, keď mu ukradli celú zbierku peňazí na stavbu nového kláštora. Stále a stále sa k tomuto námetu vracajú Kvietky sv. Františka. Z Písma zostane navždy príkladom trpezlivosti Jób svojim okrídleným výrokom (*Jób 1, 21*): „Nahý som vyšiel z lona svojej matky a nahý sa ta vrátim. Pán dal, Pán vzal, nech je Pánovo meno zvelebené!“¹¹³

Záver

Problematika čností je značne obsažná. Svedčí o tom bohatý počet kníh v knižniciach s touto témou. Stretávame sa s nimi v mnohých životopisoch svätých, v príručkách duchovného života a inde. Súčasne s tým je však aj neustále obohacujúca. To je aj vyjadrenie našej vlastnej skúsenosti pri tvorbe tejto práce.

Na tému vzťahu ťažkostí a čností je možné sa pozerat' z viacerých aspektov. Prvý hovorí o ťažkostiach pri uskutočňovaní čností. Druhý súvisí s aplikáciami konkrétnych čností v rôznych ťažkostiach nášho pozemského života. V tejto práci som sa usiloval aspoň trochu dotknúť obidvoch aspektov. Katechizmus Katolíckej Cirkvi hovorí o prekážkach pri praktizovaní čností v súvislosti s pojednaním o hriechu a o pohoršení. Iní autori zas poukazujú na počiatkové ťažkosti v čnostnom živote.

V súvislosti s ťažkosťami nášho života sa zdôrazňujú čnosti odvahy a trpezlivosti, ktorým venujeme väčšiu pozornosť aj v tejto práci. Tým však ešte nevyklúčujeme nejaké súvislosti iných čností s ťažkosťami, s ktorými sa stretávame.

¹¹³ ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV v spolupráci s Prešov : Blahovistník, 2000, s. 223 - 226.

7 TEOLOGÁLNE ČNOSTI VO VŠEOBECNOSTI

Úvod¹¹⁴

„Bratia, myslite na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povest', čo je čnostné a chváľitebné“ (Flp 4,8)!

„Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba samého to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a volí si ho v konkrétnom konaní. Cieľom čnostného života je stať sa podobným Bohu.“¹¹⁵

„Ľudské čnosti sú zakorenené v teologálnych čnostiach, ktoré uspôsobujú schopnosti človeka, aby mohli mať účasť na Božej prirodzenosti. Teologálne čnosti sa totiž bezprostredne vzťahujú na Boha. Robia kresťanov schopnými žiť vo vzťahu s Najsvätejšou Trojicou. Pôvodcom, dôvodom a predmetom teologálnych čností je jeden Boh v troch osobách.

Teologálne čnosti sú základom, dušou a charakteristickou vlastnosťou morálneho konania kresťana. Stvárajú a oživujú všetky morálne čnosti. Boh ich vlieva veriacim do duše, aby sa stali schopnými konať ako jeho deti a zaslúžili si večný život. Teologálne čnosti sú zárukou prítomnosti a pôsobenia Ducha Svätého v schopnostiach človeka. Teologálne čnosti sú tri: viera, nádej a láska.“¹¹⁶

7.1 Viera

„Viera je teologálna čnosť, ktorou veríme v Boha a všetko, čo nám povedal a zjavil, a čo nám svätá Cirkev predkladá veriť, pretože Boh je Pravda sama. Vierou sa človek slobodne celý oddáva Bohu. Preto človek, ktorý verí, usiluje sa poznať a plniť Božiu vôľu: „Spravodlivý bude žiť z viery“ (Rim 1,17). Živá viera je „činná skrze lásku“ (Gal 5,6).

¹¹⁴ Porov.: SENKO, R. : Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

¹¹⁵ KKC. Trnava : SSV, 1999, čl. 1803.

¹¹⁶ KKC. Trnava : SSV, 1999, čl. 1812 – 1813.

Dar viery ostáva v tom, kto proti nej nezhršil. Ale „viera bez skutkov je mŕtva“ (*Jak 2,26*). Viera bez nádeje a lásky nezjednocuje veriaceho naplno s Kristom a nerobí ho živým údom jeho tela.

Kristov učeník si nemá vieru len zachovať a z nej žiť, ale ju má aj vyznávať, s istotou o nej svedčiť a šíriť ju. Všetci majú byť pripravení vyznávať Krista pred ľuďmi a nasledovať ho na ceste kríža v prenasledovaniach, ktoré Cirkvi nikdy nechýbajú. Služba viere a svedectvo o nej sú potrebné na spásu: „Každého, kto mňa vyzná pred ľuďmi, aj ja vyznám pred svojim Otcem, ktorý je na nebesiach. Ale toho, kto mňa zaprie pred ľuďmi, aj ja zapriem pred svojim Otcem, ktorý je na nebesiach“ (*Mt 10,32–33*).¹¹⁷

Všimnime si situáciu viery. „Goethe kedysi povedal, že celé dejiny sú bojom medzi vierou a neverou. Mnohým ľuďom sa zdá, že tento boj dnes už dospel ku koncu. Domnievajú sa, že sa stal nezmyselným, alebo že už bol definitívne rozhodnutý v neprospech viery. Spor medzi vierou a neverou je pre nich iba sporom o slová, o platnosti ktorých sa nedá zistiť nič istého. Preto sa im zdá, že diskusia o viere už nemá zmysel. Za výstižný popis našej dnešnej spoločenskej a duchovnej situácie pokladajú Hegelove a Nietzscheho slová o smrti Boha. Tento mnohoznačný výrok nechce pravdaže povedať, že Boh prestal žiť; samo osebe by to bol nezmysel. Nechce sa tým tiež povedať, že Boh „nie je“, lebo tvrdenie, že Boh nejestvuje, sa dá presne vzaté dokázať práve tak málo, ako opačné tvrdenie, že Boh jestvuje.

Smrťou Boha sa myslí, že Boh je potiaľ mŕtvy, že z viery v neho nevychádzajú žiadne impulzy určujúce život a dejiny, že už nie je prítomný ako živá skutočnosť v našom živote a že výpovede viery sa netýkajú skutočných problémov a skúseností ľudí: nesúvisia už so žiadnou otázkou, a preto sa už nepocitujú ako výzva. Odtrhnutie viery od ľudskej skúsenosti je preto jedným z najväčších problémov súčasného hlásania a viery, a súčasne teológie. Táto odtrhnutosť je dôvodom, prečo mnohí pokladajú za mŕtveho nielen Boha, ale i otázku po ňom. Hľadajúci ateista, ktorého srdce je nespokojné, kým nespočinie v Bohu, je v pastorálnej praxi už len výnimka.¹¹⁸

„Ak chceme porozumieť súčasnú dobu, musíme začať pri novovekom osvietenstve; to je zrejme najvýznamnejšia revolúcia, ktorú Európa splodila. Osvietenstvo nie je zďaleka prekonané, naopak: plno nás zasiahlo až teraz – dnes. Osvietenstvo je proces, ktorý sa tiahne celými európskymi duchovnými dejinami. Spolu s Heglom teda môžeme vidieť celé európske dejiny ako proces, v ktorom sa človek postupne chopí slobody. Počiatkom novoveku vstúpili tieto dejiny slobody do nového štádia. Sloboda a myslenie si uvedomili sami seba

¹¹⁷ KKC. Trnava : SSV, 1999, čl. 1814 – 1816.

¹¹⁸ KASPER, W.: *Úvod do viery*. Spišské Podhradie : Spišský kňazský seminár, 1991, s. 7.

a stali sa kritickými. Ako je známe, Kant definuje osvietenstvo ako výstup človeka z nedospelosti, ktorú si sám zavinił. Nedospelosť je neschopnosť užívať vlastný rozum bez vedenia niekoho druhého... Heslom osvietenstva je teda: Sapere aude! Maj odvahu, užívať svoj vlastný rozum! Osvietenstvo je teda proces emancipácie. Človek sa oslobodzuje od danej autority a tradície. Chce sám vidieť, sám súdiť a sám rozhodovať. Takto prichádza sám k sebe, ale jeho sloboda sa nestáva ľubovôľou: nachádza svoju mieru a svoje kritérium v sebe samom. Mierou človeka sa stáva človek. Stáva sa bodom, ku ktorému sa vzťahuje celá skutočnosť. Vie, že už nie je súčasťou predom daného a všetko zahrňujúceho kozmu; koncepcie a projekty sveta naopak vychádzajú z človeka a k nemu smerujú. V tomto zmysle sa hovorí o antropologickom obrate, eventuálne o novovekej subjektivite. Novoveký obrat k subjektu potom od základu premenil prakticky celú našu sociálnu kultúrnu skutočnosť. Na politickom poli viedol k poznaniu slobody a rovnosti všetkých ľudí, k prehláseniu všeobecných práv človeka a tým k francúzskej revolúcii. Spôsobil, že doterajší hierarchický a patriarchálny spoločenský poriadok bol vystriedaný partnerským poriadkom seberovných a slobodných ľudí, a zapríčinil tak hlbokú krízu autority. V oblasti ľudského poznania viedol novoveký kritický postoj a odklon od tradície k rozvoju moderných experimentálnych vied. Veda a technika umožňujú, aby sa človek stále viac stával pánom skutočnosti, aby ju racionálne plánoval, riadil a utváral. Dôsledkom je hominizovaný a sekularizovaný svet, v ktorom sa stále menej stretáme so stopami Boha a stále viac so stopami človeka. Dôsledky novovekého vývoja pre vieru sú neľahké. Kresťanstvo v tejto novej skutočnosti nenašlo skoro vôbec miesto. To nutne vyvolalo podozrenie, že viera nie je v podstate ničím iným, než ideológiou minulého poriadku, prekážkou pokroku. Do určitej miery je teda pochopiteľné, že Cirkev novovekú emancipáciu po dlhú dobu skoro výlučne odsudzovala ako odpadnutie od teonomného poriadku, ako proces rozpadu a rozkladu. Sotva existuje nejaký základný novoveký vedecký objav, ktorý by už niekedy nebol odsúdený niektorou cirkvou, alebo pokladaný za podozrivý. Prípad Galileiho je iba najznámejším príkladom veľmi neslávneho radu odsúdení.¹¹⁹

„Počnúc obdobím osvietenstva až po dnešné dni prípad Galileiho utvoril akýsi druh mýtu, v ktorom sa vytvorená predstava o udalostiach značne vzdáľuje od skutočnosti. Z takéhoto pohľadu bol prípad Galileiho symbolom odmietania vedeckého pokroku, čo sa pripisovalo Cirkvi, či tiež symbolom „dogmatického“ tmárstva, postaveného do protikladu k slobodnému pátraniu po pravde. Tento mýtus zohral významnú kultúrnu úlohu, lebo prispel k tomu, že sa ním mnohí vedci s dobrým úmyslom utvrdili v myšlienke, že vedeckého ducha a jeho morálku výskumu nemožno spájať s kresťanskou vierou. Toto tragické

¹¹⁹ KASPER, W.: *Úvod do viery*. Spišské Podhradie : Spišský kňazský seminár, 1991, s. 9 - 11.

vzájomné nepochopenie sa interpretovalo ako odraz základného protikladu medzi vedou a vierou. Chybou vtedajších teológov, ktorí podporovali názor, že stredom vesmíru je Zem, bola predstava, že naše poznanie štruktúry fyzického sveta je určitým spôsobom doslova dané Svätým písmom. V skutočnosti sa Písmo nezaoberá podrobnosťami fyzického sveta, ku ktorého poznaniu sa má dospieť ľudskou skúsenosťou a uvažovaním. Jestvujú dve oblasti poznania: prvá, ktorej zdrojom je Zjavenie, a druhá, ktorú objaví ľudský rozum iba vlastnými schopnosťami.¹²⁰

7.2 Miesto viery

„Otázka o mieste viery v ľudskej skúsenosti vôbec nie je teologicky samozrejímavá. Či je možné overovať vieru skúsenosťou, či dokazovať pomocou dôkazov Boha? Viera, ktorú by sme mohli dokázať, by už nebola vierou. Kto ju príliš dokazuje, dokazuje príliš málo. Bolo by domýšľavosťou, ba pýchou, keby si človek chcel namýšľať, že môže poznať Boha sám zo seba. Boh môže byť poznaný jedine s pomocou Boha.“¹²¹

„Skúsenosti nezmyselné chcú byť brané tak vážne, ako znamenia a stopy zmyslu. Absolútny zmysel môžeme teda prijať iba na spôsob nádeje. Tá je neodlučne spojená s ľudským životom. Alternatívou by mohlo byť iba zúfalstvo a samovražda, alebo absolútna ľahostajnosť – „jedzme a pime, lebo zajtra budeme mŕtvi“ (1 Kor 15,32). Tak zostáva iba nádej, že v dejinách sa ako posledný ukáže zmysel a nie nezmyselnosť, právo a nie bezprávie, pravda a nie lož, šťastie a nie beznádejné utrpenie. To, čo Písmo a kresťanská tradícia nazývajú „Boh“, sa teda javí ako ponuka nádeji človeka: Boh ako moc budúcnosti, ako budúcnosť našich projektov budúcnosti, ako moc, ktorá nás oslobodzuje k nášmu ľudskému bytiu a k nemu vyzýva. A preto má veľký zmysel o ňom hovoriť. Boh by však nemohol byť absolútnou budúcnosťou dejín, keby nebol absolútnym pôvodcom všetkej skutočnosti. Potiaľ sa dejinné orientované myslenie musí kriticky a tvorčím spôsobom zaoberať otázkami klasickej metafyziky.

Keď takto hovoríme o Bohu ako o moci budúcnosti, nerobíme Boha vyplňovačom medzier; nie je pre nás odpoveďou na tú či onú dielčiu otázku, ale odpoveďou na základnú situáciu človeka. Preto aj táto odpoveď nepotláča ľudské poznanie a tvorenie. Boh človeku nezávidí a nekazí ľudské šťastie. Naopak! Viera v Boha dáva ľudskému hľadaniu a plánovaniu posledný zmysel. Správne chápaná viera človeka priamo provokuje, aby sa pýtal a hľadal,

¹²⁰ JÁN PAVOL II.: *Boží plán - Desatoro pre tretie tisícročie*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 11 - 12.

¹²¹ KASPER, W.: *Úvod do viery*. 1991, s. 17 – 18.

a inšpiruje ho k najvyššiemu úsiliu. Nádej na eschatologickú Božiu budúcnosť umožňuje projekty budúcnosti vo vnútri dejín. Tým, že nás oslobodzuje od strachu z existencie, oslobodzuje nás k práci pre druhých. Nádej neutešuje, ale dáva odvalu. Námietky, ktoré proti viere vznáša ateista, sa často týkajú zlého pochopenia viery. Týmto omylom nie zriedka prepadávali i kresťania: Miesto, aby podporovali prirodzené možnosti človeka, až príliš často ich odsudzovali. Máme teda mnoho dôvodov chápať spochybňovanie viery zo strany dnešných ateistov ako očistu našej vlastnej viery a dospieť skrze ňu k hlbšiemu a lepšiemu chápaniu viery. Ale budeme sa tiež smieť spýtať ateistu, či môže ponúknuť niečo lepšieho, či pozná odpoveď, ktorá viac vyhovie právu človeka a jeho otázke o zmysle. Ak sa pýtame takto, spor medzi vierou a neverou prestáva byť sporom o akýsi svet za týmto svetom a nad ním. Stáva sa teraz sporom o to, ktorý postoj je vhodnejší skutočnosti človeka, či viera, alebo nevera. Tento spor o človeka a jeho nádej v dejinách je dnes tak zmysluplný a nutný, ako nikdy predtým. Tu má viera stále svoje miesto v našej skúsenosti.¹²²

7.3 Obsah viery

Keď sa spýtame bežného kresťana na jeho vieru, odpovie nám obvykle tak, že uvedie určité obsahové prvky viery. Povie napríklad, že verí, že je Boh, že sa zjavil v Ježišovi Kristovi a že založil Cirkev ako prostriedok spásy. Keď sa naopak v súčasnej dobe často hovorí o kríze viery, myslí sa tým obyčajne kríza v uznávaní a vyznávaní určitých obsahových prvkov viery a ich formulácia. Myslí sa potom, že mnoho členov Cirkvi sa už nestotožňuje so všetkými obsahovými prvkami viery Cirkvi. Viera sa teda definuje jej obsahom.¹²³

„Obsahom viery je volanie k rozhodnutiu, aby sme prijali za svoju Ježišovu vec, ktorá je vecou Boha s ľuďmi. Tento krízový charakter viery možno urobiť neškodným a neutralizovať dvojakým spôsobom: Všetky obsahy viery je možné tak dlho interpretovať smerom dolu, že už okrem niekoľkých všeľudských banalít nič nehovoria. Ale vieru je možné tiež tak radikalizovať, urobiť ju pomocou obrazoboreckého demytologizovania tak sublimnou, že stratí všetok obsah. Taká formalizácia vyžaduje zdanlivo všetko, a v skutočnosti nič. V konkrétnych veciach zostáva bez dôsledku a nezáväzná. Obe tieto stanoviská sú progresívne len zdanlivé. Bez „vecnosti“ dogmatického stanoviska viera stráca podobu a tvár, vyprázdňuje sa od skutočnosti a prestáva byť vážna. Viera bez obsahu je – v dvojakom zmysle slova – bezpredmetná. Vôbec nezáleží na tom, či konzervatívne, či progresívne. Ide jedine o to, aby viera uznala meradlo,

¹²² KASPER, W.: *Úvod do viery*. 1991, s. 26 – 27.

¹²³ Porov.: KASPER, W.: *Úvod do viery*. 1991, s. 61.

s ktorým sa stretávame v Ježišovi Kristovi. Ide jednoducho o to, aby viera zostala kresťanská a aby sa nechávala viesť Kristom v tom, ako skutočne hovoriť kresťansky o Bohu a o človeku.¹²⁴

7.4 Viera a rozum

Rozum, ktorý v súlade s vlastnou prirodzenosťou pochádzajúcou od Boha je orientovaný na pravdu a je schopný pravdu poznať, a viera, ktorá sa obnovuje v tom istom Božom prameni, z ktorého pochádza každá pravda, sa nemôžu dostať do nijakého vážneho konfliktu. Práve naopak, viera potvrdzuje a predpokladá skutočné práva prirodzeného rozumu. Prijatie viery vskutku predpokladá tú slobodu, ktorá je vlastná jedine rozumnej bytosti. Z toho je však zrejmé, že viere a vede patria dva odlišné spôsoby poznávania, že sa vzájomne nemôžu prekrývať. Tiež sa stáva zjavným to, že rozum nedokáže všetko sám, že je konečný. Musí sa konkretizovať v množstve čiastkových poznatkov, rozvíjať sa v pluralite jednotlivých vied. Rozum môže spoznať jednotu, ktorá pripája svet a pravdu k ich pôvodu jedine vnútorne, čiastočnými spôsobmi poznania. „Aj filozofia a teológia ako vedné odbory majú obmedzené možnosti pojať úplnú jednotu pravdy jedine v rozličnosti, t. j. v rámci vzájomne prepojených otvorených a komplementárnych poznatkov.“¹²⁵

„Viera žiada, aby jej predmet pochopil pomocou rozumu a rozum na vrchole svojho hľadania pripúšťa ako nutné to, čo predkladá viera. Vzťah viery a rozumu upevňoval aj Tomáš Akvinský, od ktorého Cirkev prijala jeho veľké filozofické učenie. On dokazoval, že svetlo rozumu i svetlo viery pochádzajú od Boha, a preto si navzájom nemôžu protirečiť. Viera hľadá a dôveruje rozumu, a zároveň ho zdokonaľuje, a on, osvietený vierou, nachádza potrebnú silu povzniesť sa k poznaniu tajomstva trojjediného Boha. Rozum človeka nezhodnocuje a ani sa neznižuje tým, že dáva súhlas k obsahu viery.“¹²⁶

Viera v živote človeka a kňaza je fenomén každej doby od Krista až do konca čias. Pre kňaza je viera najdôležitejšia. V prvom rade celá existencia kňaza súvisí s tajomstvami našej viery. Kňaz každý deň obetuje obetu Božieho Syna, berie do svojich rúk jeho Telo, v mene Ježiša Krista odpúšťa hriechy, čo môže robiť len Boh, reprezentuje Krista ako hlavu pred Božím ľudom. Môže kňaz žiť zasvätený pre Božie veci, ak nežije vo viere a z viery?

Po druhé, kňaz je povolaný byť prorokom a učiteľom viery v Božie kráľovstvo,

¹²⁴ KASPER, W.: *Úvod do viery*. 1991, s. 72.

¹²⁵ JÁN PAVOL II.: *Boží plán - Desatoro pre tretie tisícročie*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 10.

¹²⁶ STANČEK, E.: *Pastoračné dokumenty Jána Pavla II.* Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 2003, s. 107.

teda ak je čnosť viery nevyhnutná pre všetkých, tak osobitne pre kňaza, ktorý má poslanie sprostredkovať vieru iným prostredníctvom ohlasovania Slova. Kňaz nemôže účinne ohlasovať Evanjelium, ak hlboko neprijal jeho odkaz. Každý kňaz má byť majákom viery.

Nakoniec, život kňaza často sprevádzajú kríž a ťažkosti. Sú chvíle, keď je viera pre neho všetkým a okrem nej ho nič iné nemôže udržať pri živote.

Viera je teologálna čnosť, ktorá nie je obmedzená na pocit Božej prítomnosti v živote človeka, alebo na viac či menej naučené poznanie o Bohu a zjavených pravdách. Viera je oveľa viac ako poznanie a pociťovanie. Veriť znamená vidieť Boha v každom človekovi a v každej udalosti. To znamená neustále usmerňovať každú činnosť na Boha. Je to dôvera v Boha a jeho prisľúbenia, prijímanie jeho Slova, neustála dôvera napriek prekvapeniam, strachu, pádom, obavám a tisícim ťažkostí, ktoré život prináša.

Viera je nadprirodzený dar. Denne musíme v pokore o dar viery prosiť a byť zaň vdáční. Svoju vdaku môžeme vyjadriť svojou spoluprácou, t. j. podľa možnosti čo najväčším rozširovaním a prehľbovaním vedomostí o viere tak, že ju zachováme slobodnú a objektívnu, a preto si budeme očisťovať srdcia a držať na uzde sklony k racionalizmu a sebastačnosti.¹²⁷

7.5 Nádej

Nádej je teologálna čnosť, ktorou túžime po nebeskom kráľovstve a po večnom živote ako po svojom šťastí, pričom vkladáme svoju dôveru do Kristových prisľúbení a nespoliehame sa na svoje sily, ale na pomoc milosti Ducha Svätého. „Neochvejne sa držme nádeje, ktorú vyznávame, lebo verný je ten, ktorý dal prisľúbenie“ (*Hebr 10,23*). Tohto Ducha Boh „na nás hojne vylial skrze Ježiša Krista, nášho Spasiteľa, aby sme, ospravedlnení jeho milosťou, boli podľa nádeje dedičmi večného života“ (*Tit 3,6–7*).

Čnosť nádeje zodpovedá túžbe po šťastí, ktorú Boh vložil do srdca každého človeka; osvojuje si očakávania, ktoré podnecujú činnosť ľudí; očisťuje tieto očakávania, aby ich zamerala na nebeské kráľovstvo; ochraňuje pred malomyselnosťou; je oporou vo chvíľach opustenosti; rozširuje srdce v očakávaní večnej blaženosti. Nadšenie vzbudené nádejou chráni pred egoizmom a vedie k radosti z kresťanskej lásky.

Kresťanská nádej preberá a završuje nádej vyvoleného národa; tá má svoj pôvod a vzor v nádeji Abraháma, ktorý bol v Izákovi obdarený splnením Božích prisľúbení a očistený skúškou obety. „On proti nádeji v nádeji uveril, že sa stane otcom mnohých národov“ (*Rim 4,18*).

Kresťanská nádej sa rozvíja už od začiatku Ježišovho kázania v poslanstve

¹²⁷ MARCIEL, M.: *Urobím vás rybármi ľudí*. Bratislava : LÚČ, 1995, s. 76.

blahoslavenstiev. Blahoslavenstvá povznášajú našu nádej k nebu ako k novej zaslúbenej zemi; vyznačujú nádeji cestu cez skúšky, ktoré očakávajú Ježišových učeníkov. Ale pre zásluhy Ježiša Krista a jeho umučenia nás Boh uchová v „nádeji“, ktorá „nezahanbuje“ (Rim 5,5). Nádej je bezpečná a pevná „kotva duše“, ktorá preniká až tam, „kam za nás ako predchodca vošiel Ježiš“ (Hebr 6,19–20). Je aj zbraňou, ktorá nás chráni v boji o spásu: „Oblečme si pancier viery a lásky a prilbu nádeje na spásu“ (1 Sol 5,8). Zabezpečuje nám radosť ešte aj v skúške: „V nádeji sa radujte, v súžení buďte trpezliví“ (Rim 12,12). Nádej sa prejavuje a živí modlitbou, celkom osobitne modlitbou Otčenáš, ktorá je súhrnom všetkého, po čom nádej vzbudzuje v nás túžbu.

Môžeme teda dúfať v nebeskú slávu, ktorú Boh prisľúbil tým, čo ho milujú a plnia jeho vôľu. Každý z nás má vo všetkých situáciách dúfať, že s Božou milosťou „vytrvá do konca“ (Mt 10,22) a dosiahne nebeskú blaženosť ako večnú odplatu od Boha za dobré skutky vykonané s Kristovou milosťou. V nádeji sa Cirkve modlí, „aby boli všetci ľudia spasení“ (1 Tim 2,4), a vrúčne túži po spojení s Kristom, svojím Ženíchom v nebeskej sláve.¹²⁸

7.6 Nádej v živote človeka a kňaza

Jasná a činná viera plodí kresťanskú nádej s jej dvoma chvályhodnými aspektmi: nádejou, ktorá prerastá do dôvery v Boha a nádejou, ktorá zvestuje rast a definitívne vlastníctvo Božieho kráľovstva.

Kto verí v Boha, dôveruje mu. A dôveruje úplne, pretože dôvera je buď totálna, alebo žiadna. Nádej nás uistuje, že Boh nám dá silu a odvalu, ktorú potrebujeme na dokončenie svojho života a že v ňom nájdeme plnosť a šťastie, ktoré nemôžu dať stvorené veci. Človek, ktorý dúfa, je presvedčený, že Boh ľudstvo naozaj miluje a to napriek množstvu prekážok zla a slabosti ľudí, stvorených pre ustanovenie Božieho kráľovstva. Človek v nádeji vie, že Duch Svätý bude v Cirkvi pokračovať v diele spásy, ktorú nám priniesol Ježiš Kristus. Keď žijeme v nádeji, v dôvere očakávame príchod Božieho kráľovstva a túžime po budúcom šťastí, ktoré môže dať len Boh.

Kňaz je mužom nádeje. Jeho poslaním je byť svedkom kresťanskej nádeje a jej posilňovanie u iných. Svet je smädný po nádeji. Kňaz je muž nádeje, predovšetkým má budovať nezlyhávajúcu nádej.

Nádej je často opomínanou čnosťou. Pokladáme ju za samozrejmu, alebo ju jednoducho prehliadame. Avšak nemôžeme ju ignorovať. Keď napríklad niekto prežíva obdobie temna a ťažkostí, máme sa snažiť použiť aj ľudské prostriedky, aby sme ho povzbudili, ale oveľa dôležitejšie je to, že mu musíme pomôcť, aby zodvihol svoje oči k Bohu a v ňom našiel nádej a silu. V tomto smere sa

¹²⁸ KKC. Trnava : SSV, 1999, čl. 1817 – 1821.

negatívne okolnosti stanú pre neho príležitosťou, aby sa lepšie pripravil na úlohu byť svedkom nádeje.¹²⁹

7.7 Láska

Láska je teologálna čnosť, ktorou milujeme Boha nadovšetko pre neho samého a svojho blízkeho z lásky k Bohu ako seba samých.

Ježiš robí z lásky nové prikázanie. Tým, že miluje svojich „do krajnosti“ (*Jn 13,1*), zjavuje Otcovu lásku, ktorú od neho prijíma. Keď sa učeníci navzájom milujú, napodobňujú Ježišovu lásku, ktorú od neho prijímajú. Preto Ježiš hovorí: „Ako mňa miluje Otec, tak ja milujem vás. Ostaňte v mojej láske“ (*Jn 15,9*). A ďalej: „Toto je moje prikázanie: Aby ste sa milovali navzájom, ako som ja miloval vás“ (*Jn 15,12*).

Láska, ktorá je ovocím Ducha a plnosťou Zákona, zachováva prikázania Boha Otca a jeho Syna Ježiša Krista: „Ostaňte v mojej láske. Ak budete zachovávať moje prikázania, ostanete v mojej láske“ (*Jn 15,9–10*).

Kristus umrel z lásky k nám vtedy, keď sme boli ešte „nepriateľmi“ (*Rim 5,10*). Pán od nás žiada, aby sme milovali ako on aj svojich nepriateľov, aby sme sa stali blížnymi aj tých najvzdialenejších, aby sme milovali deti a chudobných ako jeho samého.

Apoštol Pavol podal neporovnateľný opis lásky: „Láska je trpezlivá, láska je dobrotivá; nezávidí, nevypína sa, nevystatuje sa, nie je nehanebná, nie je sebecká, nerozčuľuje sa, nemyslí na zlé, neteší sa z neprávosti, ale raduje sa z pravdy. Všetko znáša, všetko verí, všetko dúfa, všetko vydrží“ (*1 Kor 13,4–7*).

„Keby som nemal lásky,“ hovorí ďalej apoštol, „ničím by som nebol.“ A keby som mal všetko, čo je výsada, služba, ba aj čnosť, „a lásky by som nemal, nič by mi to neosožilo“ (*1 Kor 13,1–4*). Láska prevyšuje všetky čnosti. Je prvou teologálnou čnosťou: „A tak teraz zostáva viera, nádej, láska, tieto tri; no najväčšia z nich je láska“ (*1 Kor 13,13*).

Láska oživuje a podnecuje praktizovanie všetkých čností. Je „zväzkom dokonalosti“ (*Kol 3,14*), je formou (stvárňujúcim princípom) čností; spája ich a navzájom ich zoraďuje; je prameňom a cieľom ich konkrétneho uskutočňovania v kresťanskom živote. Láska posilňuje a očisťuje našu ľudskú schopnosť milovať. Povyšuje ju do nadprirodzenej dokonalosti Božej lásky.

Konkrétny mravný život oživovaný láskou dáva kresťanovi duchovnú slobodu Božích detí. Kresťan nestojí pred Bohom ako otrok v servilnom strachu, ani ako robotník, ktorý očakáva plat, ale ako syn odpovedajúci na lásku toho, ktorý „prvý miloval nás“ (*1 Jn 4,19*).

„Ovocím lásky je radosť, pokoj a milosrdenstvo. Láska vyžaduje dobročinnosť

¹²⁹ Porov.: MARCIEL, M.: *Urobím vás rybármi ľudí*. Bratislava : LÚČ, 1995, s. 77.

a bratské napomínanie; je dobrotivá, vzbudzuje vzájomnosť, je vždy nezištná a štedrá; je priateľstvom a spoločenstvom. Završením všetkých našich činov je láska. Tam je cieľ: kvôli nemu bežíme, k nemu bežíme; keď ho dosiahneme, nájdeme odpočinok.“¹³⁰

7.8 Boh je láska

Najväčším dôkazom Božej lásky je to, že nás miluje takých ľudských, akí sme, s našimi slabosťami a s našimi potrebami. Nič iné okrem lásky nemôže byť vysvetlením tajomstva kríža.

Kristova láska je mocnejšia ako hriech a smrť. Sv. Pavol vysvetľuje, že Kristus prišiel, aby odpúšťal hriechy, a že jeho láska je väčšia než akýkoľvek hriech, je väčšia než moje hriechy alebo hriechy kohokoľvek iného. To je viera Cirkvi. To je blahozvesť o Božej láske, ktorú hlása Cirkev od začiatku. Boh vás miluje večnou láskou. Miluje vás v Ježišovi Kristovi, svojom Synovi.

Božia láska sa prejavuje mnohoroako. Osobitne nás Boh miluje ako náš Otec. Túto pravdu celkom zreteľne vyjadruje podobenstvo o márnoträtom synovi. Spomeňte si na ten moment v podobenstve, keď syn vstúpil do seba, rozhodol sa vrátiť domov a vydal sa na cestu do domu svojho otca. „Ešte bol ďaleko, keď ho zazrel jeho otec a bolo mu ho ľúto. Pribehol k nemu, hodil sa mu okolo krku a vybozkával ho“ (Lk 15,20). To je otcovská láska Boha, láska, vždy ochotná odpustiť, úzkostlivo túžiaca, aby nás mohla znova privítať.

Boh nás miluje ako náš Otec veľkou a vernou láskou, láskou plnou milosrdenstva, láskou, ktorá nás uschopňuje dúfať v milosť obrátenia, keď sme zhrešili.

Boh bezhranične miluje vás všetkých bez rozdielu, bez obmedzenia. Miluje tých najstarších spomedzi vás, ktorí cítia bremeno rokov. Miluje slabých a chorých na AIDS, tých, ktorí znášajú ťažkosti spojené s touto chorobou. Miluje príbuzných a priateľov týchto chorých i tých, ktorí sa o nich starajú. Miluje nás všetkých bezpodmienečnou a nekonečnou láskou.

Jedine Boh je dobrý – to znamená, že v ňom a jedine v ňom je prvotný prameň všetkých hodnôt a v ňom je aj ich konečné naplnenie. On je Alfa a Omega. Iba v ňom nachádzajú tieto hodnoty autentický obsah a definitívne potvrdenie. Bez neho, bez odvolávania sa na Boha, zostáva celý hodnotový svet akoby zavesený v absolútnom prázdne. Stráca aj svoju transparentnosť, svoju výrazovosť. Zlo sa predstavuje ako dobro a dobro je vylúčené. Nepoukazuje to na skúsenosť z našich čias, keď sa Boh odsúva z nášho hodnotenia, oceňovania a činov?

„Prečo je jedine Boh dobrý? Lebo on je láska. Kristus dáva túto odpoveď v slovách evanjelia a predovšetkým svedectvom vlastného života a smrti: „Boh

¹³⁰ KKC. Trnava : SSV, 1999, čl. 1822 – 1829.

skutočne tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna.“ Boh je dobrý práve preto, lebo je Láska.“¹³¹

7.9 Láska v živote človeka a kňaza

Láska nemôže chýbať v srdci žiadneho kňaza. Bol povolaný Ježišom, aby sprítomňoval lásku medzi ľuďmi. Bol ustanovený za prostredníka medzi Bohom a ľuďmi. Z toho plynie dvojaký aspekt lásky kňaza: musí milovať Boha tak, ako ho majú milovať všetci ľudia a musí milovať ľudí tak, ako ich miluje Boh.

Najlepší spôsob, ako môžeme niekomu pomôcť milovať Boha, je pomôcť mu, aby Boha poznal. Čím viac bude poznávať a objavovať Boha, tým bude v ňom nachádzať väčšie potešenie. Jeho srdce bude milovať Boha ako jediného, ktorého môže milovať totálne. A jeho slobodná vôľa bude schopná nachádzať ho ako jediného, ktorý uspokojí všetky jeho túžby a očakávania.

Boha môžeme spoznávať v modlitbe, v cvičení sa vo viere, ktorá poznáva Boha ako vždy prítomného a v pozornom počúvaní vnuknutí Ducha Svätého.

Nič nás tak nepobáda milovať, ako poznanie, že sme milovaní. Uvedená ľudská skúsenosť platí aj pre teologálnu lásku. Ten, ktorého si Boh vybral spomedzi ľudí pre tak vznešené poslanie, ako je kňazstvo, má veľa presvedčivých dôvodov na to, aby sa cítil milovaný svojím Stvoriteľom a Spasiteľom. Aké je ľahké a dôležité pripomínať to a pomáhať oceniť pravdu: Boh Ťa miluje! Je pravdivá tak vo chvíľach horlivosti a nadšenia, ako aj vo chvíľach sucha a znechutenia.

Rovnako ako ostatné teologálne čnosti, aj láska je dar Boží. Mali by sme použiť všetky dostupné ľudské prostriedky na jej získanie, ale v prvom rade musíme o lásku prosiť, očakávať ju a pokorne a s otvoreným srdcom ju privítať.

Božia láska vzbudzuje diela lásky. Formácia v teologálnej čnosti lásky znamená učiť to, aby sme žili vždy v postoji skutočného sebadarovania sa Božej vôli. Mali by sme si pripomínať, že každý, kto miluje Boha, plní jeho prikázania. Mali by sme pochopiť, že Božia vôľa sa prejavuje predovšetkým vnútri jeho svedomia, ale rovnako je vyjadrená prostredníctvom tých, ktorí zákonne reprezentujú Boha. Je nevyhnutné ukázať, že Božia láska nás pobáda k úprimnému zápasu a vyhýbaniu sa hriechu, ktorý je negáciou lásky. Stále intenzívnejšie by sme sa mali usilovať o vytvorenie nadšenej túžby milovať, ktorú budeme uplatňovať všade – medzi spoločníkmi a priateľmi, v rodine i v spoločnosti – aby láska vždy prevládala nad hriechom. Láska k Bohu a Božej vôli bude tak zásadne ovplyvňovať význam a nevyhnutný cieľ nášho budúceho života. Láska k Otcovi nám pomôže vyjsť v ústrety bratom a sestrám.

¹³¹ JÁN PAVOL II.: *Boží plán - Desatoro pre tretie tisícročie*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 78 – 79.

Druhým rozmerom lásky je poslanie milovať všetkých ľudí láskou, ktorou ich miluje Boh. Učiteľ to požaduje, keď sa mysticky stotožňuje s každou ľudskou bytosťou: „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili“ (Mt 25,40). Rovnako sú mu adresované slová svätého Jána: „Ak niekto povie: Milujem Boha a nenávidí svojho brata, je luhár“ (1 Jn 4,20)!

Je nevyhnutné, aby sme formovali ducha autentickej kresťanskej lásky ku všetkým ľuďom. Môžeme mať „zbožných“, vzdelaných, spoľahlivých kňazov, ale ak nebudú žiť Kristovu lásku, nikdy sa nestanú opravdivým „druhým Kristom“. Budú kňazmi, ktorí žijú evanjelium len navonok.

Láska prebýva v srdci človeka. Môžeme teda hovoriť o niektorých aspektoch „vnútornej lásky“. Vnútorná láska je láskavosť srdca, ktorá v nás vyvoláva láskyplné prijímanie ktoréhokoľvek človeka. Láskavosť plodí návyk dobrého zmýšľania o iných. Pán Ježiš nás varuje: „Nesúďte a nebudete súdení. Neodsudzujte a nebudete odsúdení“ (Lk 6,37). Mali by sme sa snažiť nahradiť svoj postoj postojom Krista: „ver každej dobrej veci, ktorú počuješ a len tým zlým veciam, ktoré vidíš“. A ak ide o zlo, ktoré nie je možné ignorovať, musíme vedieť, aký postoj máme k nemu zaujať. Musíme sa učiť rozlišovať medzi hriechom a hriešnikom, a máme byť vždy schopní odpustiť – „odpúšťajte a bude vám odpustené“.

Z kňazovho srdca vychádzajú postoje a chovanie, ktoré vyjadrujú „vonkajšiu lásku“. Predovšetkým musí o iných hovoriť dobre. Sme nepochybne priveľmi navyknutí kritizovať a ohovárať. Môžeme dokonca robiť dojem, ako si aj niektorí myslia, že zbožný život, denná svätá omša, náboženské zasvätenie sa sú vynikajúco zlučiteľné s kritikou, klebetami a zosmiešňovaním našich blížnych. Vyzerá to, ako by sme stratili niektoré strany z Nového zákona: „Bratia, neosočujte jeden druhého. Kto osočuje brata alebo svojho brata posudzuje, osočuje zákon a odsudzuje zákon“ (Jak 4,11). Kňaz si nemôže dovoliť podobnú rozporupnosť.

Avšak hovoriť o iných dobre neznamena len vyhýbať sa tomu, aby sme nehovorili zle. Ale aj nevynášanie chýb a nedostatkov iných plodí túžbu hovoriť o nich dobre. Jedno pochvalné slovo alebo letmá pozitívna poznámka stačia na to, aby sa blížnemu urobilo dobré meno a vzrástla úcta k nemu. Mali by sme byť pripravení v prípade potreby šľachetne obrániť spoločníkov alebo hocikoho iného, kto je nespravodlivo kritizovaný. Niekoľko prejavov skutočnej lásky je účinnejších ako množstvo slov. Spoločenstvo, v ktorom môže každý počítať s oporou ostatných, v ktorom sa nehovorí poza chrbát, a v ktorom každý hovorí o inom dobre... nie je to príliš idealistické? To je kresťanský ideál.

Lásku k blížnemu sprevádza napokon úprimný záujem o spravodlivosť. Kňaz má byť muž spravodlivý a podporovateľ spravodlivosti. Predovšetkým by mal byť spravodlivý vo svojich vzťahoch k tým, ktorí s ním spolupracujú.

Spravodlivosť môže napomáhať prostredníctvom kázní, pastoračnými vzťahmi s tými, čo sa dopustili nespravodlivosti a podporou tých, čo nespravodlivosťou trpia.

„Táto čnosť je službou celej ľudskej osobnosti. Mimo autentickej kresťanskej lásky nemôže existovať pravé presadzovanie spravodlivosti, lebo kresťanská spravodlivosť zahŕňa v sebe lásku, odpustenie a porozumenie voči všetkým bez rozdielu.“¹³²

7.10 Najlepšia cesta - láska

Cesta dobra má jedno meno: je to láska; v nej možno nájsť kľúč od každej nádeje, veď pravá láska má korene v samotnom Bohu: „A my, čo sme uverili, spoznali sme lásku, akú má Boh k nám. Boh je láska“ (1 Jn 4,16).

Láska je konštruktívna sila na každej, pre ľudstvo pozitívnej ceste. Budúcnosť nečerpá nádej v násilí, v nenávisti, v prenikaní individuálneho a kolektívneho egoizmu. Človek zbavený lásky je obeťou úskočnej špirály, ktorá čoraz väčšími obmedzuje horizonty bratstva a každý subjekt ženie, aby si za kritérium posudzovania zvolil seba, svoje ja a svoje vlastné potešenie. Egocentrický pohľad, ktorý zapríčiňuje ochudobnenie pravej lásky, rozvíja tie najhoršie úklady, aké sa dnes vyskytujú vo svete mladých ľudí.

Nedostatok lásky znamená poddať sa ľahostajnosti a skepticizmu. Nedostatok lásky znamená stať sa otrokmi drog a nezriadenej sexuality. Nedostatok lásky znamená poddať sa organizáciám založeným na násilí, ktoré pracujú v ilegalite a despoticky.

Bez skutočnej vzájomnej lásky rodina nemôže žiť, rásť a zdokonaľovať sa ako spoločenstvo osôb. Vzájomná láska vedie k tomu, aby sme darovali život deťom, a pobáda nás do solidárnosti a života v spoločenstve s ostatnými rodinami. To všetko si vyžaduje veľkého ducha obetavosti, veľkorysú chápacosť, ochotu odpúšťať a zmieriť sa. Tak zabránime tomu, aby sa egoizmus, nehody a napätie zahniezdili v rodinnom spoločenstve.

„Milovať v podstate znamená darovať sa iným. Lásku ani zďaleka nemožno stotožňovať s inštinktívnou náklonnosťou, láska je vedomé vôľové rozhodnutie kráčať smerom k iným. Aby sme mohli opravdivo milovať, musíme sa odpútať od mnohých vecí, a najmä od seba. Musíme nezištne dávať a milovať až do konca. Toto oslobodzovanie sa od seba je dlhodobou prácou, je namáhavé a vzrušujúce. Je zdrojom vyrovnanosti a tajomstvom šťastia.“¹³³

¹³² MARCIEL, M.: *Urobím vás rybármi ľudí*. Bratislava : LÚČ, 1995, s. 78 – 81.

¹³³ JÁN PAVOL II.: *Boží plán - Desatoro pre tretie tisícročie*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 79 – 80.

Záver

„Keby som hovoril ľudskými jazykmi aj anjelskými, a lásky by som nemal, bol by som ako cvendžiaci kov a zuniaci cimbal. A keby som mal dar proroctva a poznal všetky tajomstvá a všetku vedu a keby som mal takú silnú vieru, že by som vrchy prenášal, a lásky by som nemal, ničím by som nebol... A tak teraz ostáva viera, nádej, láska, tieto tri; no najväčšia z nich je láska.“ (1 Kor 13,1–13).

8 VIERA AKO ČNOSŤ

Úvod¹³⁴

Aby sme mohli povedať verím, ja verím, musíme byť ochotní zapierať sa, darovať sa, byť pripravení obetovať sa, odriekať sa, mať veľkorysé srdce...

Ján Pavol II. konštatuje nielen výskyt ateizmu a pluralizmu v modernej spoločnosti a vidí v nich ťažkosti, ale tiež poukazuje na ich riešenia.

Pán Ježiš zreteľne hovorí: „Večný život je v tom, aby poznali teba, jediného pravého Boha, a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista“ (Jn 17,3).

Ak rozprávame o viere, tak si ju musíme chrániť ako vzácny poklad, ako najvyššiu hodnotu terajšieho života: sv. Pavol pripomína Timotejovi: „Bojuj dobrý boj, aby si mal vieru a dobré svedomie, ktoré niektorí odvrhli a stroskotali vo viere“ (1Tim 1,18-19). Kto chce vo viere žiť, rásť a vytrvať do konca, musí sa živiť Božím slovom. Musí si od Pána vyprosovať, aby vieru rozmnožoval. Viera má byť činná skrze lásku a má sa vyznačovať nádejou s koreňmi vo viere Cirkvi.¹³⁵

Starovek i stredovek sa zaujímal o vieru hlavne ako o teologickú čnosť, ktorá sa zaoberá jej obsahom podporeným Božím zjavením i náukou Cirkvi, kým novodobá teológia sa zaujíma predovšetkým o akt viery a zvlášť o jeho genézu

¹³⁴ Porov.: BEBKÁ, F.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

¹³⁵ Porov.: JANÁČ, P.: *Verím. Duchovné cvičenia*. Kňazský seminár biskupa J. Vojtašáka, Spišské Podhradie : 2000, s.5.

a štruktúru.¹³⁶ Sv. Jakub v liste píše: Bratia, čo osoží, keď niekto hovorí, že má vieru, ale nemá skutky? Môže ho taká viera spasíť? Tak aj viera bez skutkov je sama v sebe mŕtva. A tak vidíš, že viera spolupôsobí so skutkami a že s nimi dosiahne dokonalosť. A tak je vidno, že človek je ospravedlnený nielen z viery, ale aj zo skutkov (*porov. Jak 2, 14-24n.*).

8.1 Pravdy viery

Ján Pavol II. často pripomína zverené tajomstvo viery, lebo viera v sebe zahŕňa celé Božie zjavenie.¹³⁷ Súčasná civilizácia je preniknutá rozličnými prúdmi, nielen kresťanskými, ale aj protikresťanskými, nekresťanskými, nenáboženskými a protináboženskými.

Viera je prijatím pravdy, čiže poznaním, ktoré sa odlišuje od prirodzeného poznania tým, že rozum veriaceho sa bezprostredne nedotýka predmetu viery. Akt viery obohacuje rozum poznávaním právd, prináša nové poznávanie svedectva Boha – jeho autoritu. Takto pochopený akt viery je predovšetkým aktom rozumu.

V náuke Prvého vatikánskeho koncilu sa viera opisuje ako nadprirodzená čnosť, vďaka ktorej inšpiráciou a pomoc Božej milosti prijímame za pravdu veci zjavené Bohom, z dôvodu autority samého zjaveného Boha, ktorý sa sám nemýli, ani nikoho nemôže priviesť do omylu.¹³⁸ Angažovať sa musia všetci kresťania, tí, ktorí sú si vedomí, čo znamená byť kresťanmi.¹³⁹

Rozum, ktorý v súlade s vlastnou prirodzenosťou pochádza od Boha, je orientovaný na pravdu a je schopný pravdu poznať a viera, ktorá sa obnovuje v tom istom božskom prameni, z ktorého pochádza každá pravda, sa nemôže dostať do nijakého vážneho konfliktu. Viera je úkon typicky ľudský. Má v sebe zvláštnu hodnotu, pretože pomáha si osvojiť postoj, ktorý dáva jednotu a silu duševnému svetu veriacim.¹⁴⁰ V úkone viery ľudský rozum a ľudská vôľa spolupracujú s Božou milosťou: Veriť je úkon rozumu, ktorý súhlasí s Božou pravdou na príkaz vôle, ktorú pohl Boh milosťou.¹⁴¹ Práve tu viera potvrdzuje a predpokladá skutočné práva prirodzeného rozumu. Prijatie viery predpokladá slobodu.¹⁴² Ak rozprávame o viere, ide o poklad, ktorý je zverený celej Cirkvi. Poklad viery (*depositum fidei*), ktorý je obsiahnutý v posvätnnej tradícii a vo Svätom písme, bol prostredníctvom apoštolov zverený celej Cirkvi.¹⁴³

¹³⁶ Porov.: ROSA, S.: *Kristológia*. Bens, Bardejov : 2000, s.150.

¹³⁷ Porov.: BIEĽAK, J.: *Religionistika, II. časť*. Spišské Podhradie : 1999, s. 37.

¹³⁸ Porov.: ROSA, S.: *Kristológia*. 2000, s. 151.

¹³⁹ Porov.: JÁN PAVOL II.: *Boží plán – Desatoro pre tretie tisícročie*, LÚČ, 1996, s. 9 - 10.

¹⁴⁰ Porov.: SÝKORA, J.: *Slovník Spirituality*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří : 2000, s. 1072.

¹⁴¹ Porov.: KKC 154.

¹⁴² Porov.: SÝKORA, J.: *Slovník Spirituality*. 2000, s. 10.

¹⁴³ Porov.: SÝKORA, J.: *Slovník Spirituality*. 2000, s. 84.

Timotej vo svojom liste píše: „Preto aj toto trpím, lebo viem, komu som uveril a som presvedčený, že má moc zachovať to, čo mi bolo zverené až do oného dňa“ (2 Tim 1, 12-14). Preto aj v Písme sa kladie stále dôraz na dobré skutky. Písmo teda povzbudzuje k cnostnému životu. Nikto sa nestane svätým svojou vlastnou silou. Jediný svätý a spravodlivý je Boh. Krstom a milosťou preniká Božia svätosť a sila i do človeka, aj on sa stáva v obmedzenej viere svätým a spravodlivým.¹⁴⁴

8.2 Poklad viery

Učiteľský úrad Cirkvi naplno predkladá pravdy viery, ktoré sú obsiahnuté v Božom zjavení alebo keď definitívnym spôsobom predkladá pravdy, ktoré s nimi nevyhnutne súvisia. Dogmy sú svetlá na ceste našej viery.¹⁴⁵ Viera je predovšetkým osobným primknutím sa človeka k Bohu, súčasne a neoddeliteľne je slobodným súhlasom s celou pravdou, ktorú Boh zjavil. Keďže kresťanská viera je osobným primknutím sa k Bohu, je dobre a správne úplne dôverovať Bohu a bezvýhradne veriť tomu, čo povedal.¹⁴⁶

Viera je prvá najhlavnejšia podmienka svätosti človeka. Bez viery je totiž nemožné páčiť sa Bohu. Lebo kto prichádza k Bohu, musí veriť, že je a že odmieňa tých, čo ho hľadajú (Hebr 11,6).

Viera je predmetom a v určitom zmysle skutkom pôsobenia poznávacej schopnosti človeka. Vierou spoznáva človek nové pravdy, aby ich následne prijal v teoretickej, životnej, praktickej a osobnej rovine.

Slobodný človek sa podujíma rozhodnúť o samotnej existencii aktu viery, čiže rozhodnutím o životnom prijatí zjavenia. Teda ide o plnú dôveru v Boha a jeho autoritu. Podstatou aktu viery, nie je iba prijať za pravdu to, čo Boh zjavil a Cirkev k viere predpokladá, ale aj živý kontakt s Osobou Krista.¹⁴⁷ A tak veriť znamená povedať Bohu áno, súhlasiť s jeho pravdou a poslúchať jeho vôľu. Viera je cesta do neznámeho sveta Božích tajomstiev. Ak sa jedná o vieru, vždy ide o tajomstvo.¹⁴⁸ Pre kresťana je viera v Boha neoddeliteľne spojená s vierou v toho, ktorého on poslal: v jeho milovaného Syna, v ktorom má zaľúbenie. Kristus sám povedal svojim učeníkom: „Veríte v Boha, verte aj vo mňa“ (Jn 14,1). Iba v Ježišovi Kristovi nachádzame pravú vieru, lebo on je Boh, Slovo, ktoré sa stalo telom.¹⁴⁹ Nik nemôže veriť v Ježiša Krista, ak nemá účasť na jeho Duchu. Veď Duch Svätý zjavuje ľuďom, kto je Ježiš Kristus. Verím „v“ Ducha

¹⁴⁴ Porov.: SÝKORA, J.: *Slovník Spirituality*. 2000, s. 190.

¹⁴⁵ Porov.: KKC, s. 89.

¹⁴⁶ Porov.: KKC, s.150.

¹⁴⁷ Porov.: ROSA, S.: *Kristológia*. 2000, s. 153 - 155.

¹⁴⁸ Porov.: JANÁČ, P.: *Tajomstvo svätosti*. Spišské Podhradie : 2001, s. 35.

¹⁴⁹ Porov.: KKC, s. 151.

Svätého preto, že je Boh.

Viera je Boží dar, nadprirodzená čnosť, ktorú vlieva Boh. Aby sa takáto viera mohla vzbudiť, je potrebná predchádzajúca a pomáhajúca Božia milosť a vnútorná pomoc Ducha Svätého, ktorý by pohol srdce a obrátil ho k Bohu, otvoril oči mysle a dal všetkým pocit šťastia zo súhlasu s pravdou a z viery v pravdu.¹⁵⁰

Sv. Jakub v liste píše: „Ak viera nemá skutky, je sama v sebe mŕtva. Ukáž mi svoju vieru bez skutkov a ja ti zo svojich skutkov ukážem vieru. Tak aj Abrahám uveril Bohu a to sa mu počítalo za spravodlivosť. Vidíte, že človek je ospravedlnený zo skutkov, a nie iba z viery. Lebo telo bez ducha je mŕtve, tak je mŕtva aj viera bez skutkov“ (*Jak 2,17,19,24-26*).

8.3 Hodnota viery

Cesta viery nás vzťahuje do tajomstva. Boha možno stretnúť len v ríši tajomstva. Tak aj viera je i poznanie Božích tajomstiev, ale aj život, konanie podľa pravdy.¹⁵¹ Viera je istá a istejšia než akékoľvek ľudské poznanie, lebo sa zakladá na samom slove Boha, ktorý nemôže klamať. Veriť v Ježiša Krista v toho, ktorý ho poslal na našu spásu, je nevyhnutne potrebné na dosiahnutie spásy. „Bez viery je totiž nemožné páčiť sa Bohu (*Hebr 11,6*). Viera je nezaslúžený dar, ktorý Boh dáva človeku. Tento neoceniteľný dar človek môže stratiť. Ona je činná skrze lásku, udržiavaná nádejou a zakorenená vo viere Cirkvi. Viera nám dáva akoby vopred okusovať radosť a svetlo oblažujúceho videnia, ktoré je cieľom nášho putovania tu na zemi.“¹⁵²

Ježiš hovorí Šimonovi: „Šimon, Šimon, hľa, satan si vás vyžiadal, aby vás preosial ako pšenicu. Ale ja som prosil za teba, aby neochabla tvoja viera“ (*Lk 22,31-32*). Proti kresťanskej viere sa prehrešuje ten, kto ju úmyselne nechce poznať a keď ju pozná, o jej obsahu pochybuje, podľa nej nežije, stáva sa k nej ľahostajný, alebo proti nej bojuje. Vieru zaprie ten, kto navonok poprie vieru, alebo vyzná falošnú vieru, v takomto prípade ide o neveru.¹⁵³

Dôvodom pre našu vieru nie je jasnosť a zrozumiteľnosť právd vo svetle prirodzeného rozumu. Veríme nie preto, že chápeme rozumom, ale pre autoritu samého Boha, ktorý zjavuje pravdy viery. Viera má byť „rozumná“ t. j. taká, ktorá sa usiluje stále lepšie chápať Božie tajomstvá a hlbšie vnikáť do ich obsahu.¹⁵⁴

KKC pripomína, že svojou vierou prispievame aj k tomu, aby sa povzbudili

¹⁵⁰ Porov.: KKC, s. 153.

¹⁵¹ Porov.: JANÁČ, P.: *Tajomstvo svätosti*. 2001, s. 35.

¹⁵² Porov.: KKC, s. 159-163.

¹⁵³ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. 1994, s. 203 - 204.

¹⁵⁴ Porov.: JANÁČ, P.: *Jubileum – Verím. Duchovné cvičenia*. 2000, s. 8.

ostatní. Viera ako čnosť je vliata nadprirodzená vlastnosť, ktorá disponuje človeka, aby pevne prijal pravdy Bohom zjavené a to pre autoritu samého zjavujúceho Boha. Viera ako úkon vôle je pevný súhlas s pravdami Bohom zjavenými, a to pre jeho autoritu. Viera je potrebná ku spásu a je potrebné veriť všetko, čo Ježiš Kristus učil a skrze Cirkev nám k viere predložil. Úkon viery je potrebný všetkým, ktorí užívajú rozum a to: neospravedlneným na ospravedlnenie, ospravedlneným na spásu.¹⁵⁵

8.4 Symbol viery ako čnosť

Kto hovorí „verím“, hovorí: súhlasím s tým, čo Cirkev predkladá veriť. V spoločenstve vo viere potrebujeme spoločnú reč viery, ktorá je pre všetkých normatívna a spája ich v tom istom vyznaní viery. Súhrn viery nebol zostavený tak, aby sa páčil ľuďom, ale z celého Písma boli vybraté najhlavnejšie prvky, ktoré tvoria jediné a úplné učenie viery. Súhrn viery sa nazýva „vyznanie viery“, lebo zahŕňa vieru, ktorú vyznávajú kresťania.

Vyznanie našej viery, ktorá dáva život, prijímame tak ako v deň nášho krstu, keď celý náš život bol zverený tomu učeniu. Vysluhovať s vierou vyznanie viery znamená vstúpiť do spoločenstva s Bohom Otcom, Synom a Duchom Svätým, ako aj do spoločenstva s celou Cirkvou, ktorá nám odovzdáva vieru a v ktorej lone veríme.¹⁵⁶

Ak rozprávame o viere, musíme rozprávať o nej ako o čnosti. Ak viera je založená na ľudskej autorite, je prirodzená viera a život bez nej by bol v spoločnosti nemožný.

Viera je vždy darom, aj keď ide o prirodzenú vieru. Čnosť viery je nutnou podmienkou našej spásy, a tak je začiatkom našej spásy a dôvodom ospravedlnenia podľa slov Svätého písma: „Lebo kto prichádza k Bohu, musí veriť, že je a že odmieňa tých, čo ho hľadajú“ (*Hebr 11,6*).

Aj napriek tomu viera je nadprirodzená čnosť, ktorou vzhľadom na Božiu autoritu prijímame všetko, čo Boh zjavil a čo nám predkladá veriť prostredníctvom Krista a jeho Cirkvi. Vierou prijímame aj pravdy, a tak obsah viery sa stáva pre nás tajomstvom. Vierou sa dotýkame samého Boha, a spájame sa s ním. Ak ide o pochopenie rozumom, viera neničí náš rozum, ale ho umocňuje, robí oveľa prenikavejším a pohotovejším. Viera je pre človeka prameňom nesmiernej útechy a zároveň viera posilňuje vôľu človeka. Naozaj, viera neničí dôstojnosť človeka. Neoberá ho o jeho veľkosť, ale ho robí veľkým, dôstojným a „len o niečo menším od anjelov“ (*Hebr 2,7*). Viera, ktorú Pán vyžaduje od svojich učeníkov, a teda aj od nás, musí byť tak všeobecná, pevná,

¹⁵⁵ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. 1994, s. 205.

¹⁵⁶ Porov.: KKC. s. 185 - 197.

živá a stála.¹⁵⁷

Stála čnosť viery je v tom, že vytrvale všetko pevne za pravdivé máme, čo Boh zjavil, a to preto, lebo sa nemôže ani mýliť, ani klamať. Boh vlieva čnosť viery do našej duše krstom. Treba nám ju však ustavičným cvičením rozmnožovať a zdokonaľovať. Čo Boh zjavil, tomu nás učí Katolícka cirkev skrze svojich predstavených: pápeža, biskupov a ich pomocníkov, kňazov.

Viera je počiatok ľudského spasenia, základ a koreň všetkého ospravedlnenia. Bez viery nie je možné Bohu sa ľúbiť. Lebo kto pristupuje k Bohu, musí veriť, že je a že tým, ktorí ho hľadajú, je odplatiteľom.¹⁵⁸

Vierou poznávame predmety svojej lásky, pohneme sa k nemu a nadobudneme s ním prvé spojenie. Keďže viera musí byť rozumná, najprv si musíme svojím zdravým rozumom nadobudnúť istotu, že Boh skutočne prehovoril, dal zjavenie a akým spôsobom dáva nám ho poznať s istotou.

Ak v človeku je tzv. mŕtva viera, tak nemôže sa v ňom rodiť ovocie života, a tak aj láska bez viery je mŕtva.

Život podľa viery, ktorý je bohatý na dobré skutky, je tým, čo vieru robí v nás telom, krvou, skutočnosťou. Najkrajším vyznaním, spolu i najlepším spôsobom rozmnožovania viery je, keď žijeme tak, že môžeme povedať s apoštolom: „Ja ti ukážem svoju vieru zo skutkov“ (*Jak 2,18*).¹⁵⁹

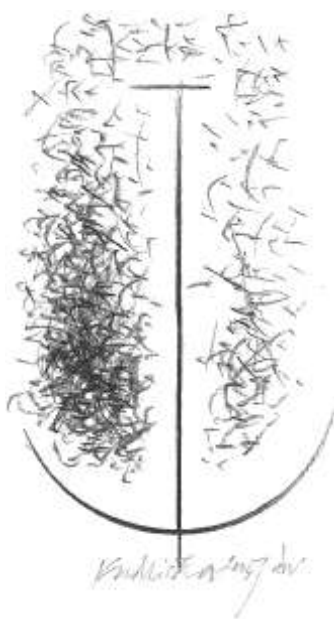
Záver

I napriek verejnej mienke súčasného sveta, ktorá je vonkoncom nepriateľsky naladená voči Kristovi a jeho záležitostiam, kráčajme za svetlom viery. Nedajme sa pomýliť a svojím vnútorným zrakom znovu objavme hviezdou viery a kráčajme vedení svedomím osvetleným vierou a prideme ku Kristovi. Od znovuobjavenia viery a všimnutia si viery vo svojich srdciach až k príchodu ku Kristovmu tajomstvu sprítomnenému najmä v Eucharistii, je ďaleká cesta. Veriť sa oplatí.

¹⁵⁷ Porov.: FORGAN, V. I.: *O čnostiach*. Spolok Svätého Vojtecha Trnava :1999, s. 17 - 21.

¹⁵⁸ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika a mystika*. 1944, s. 164 - 266.

¹⁵⁹ Porov.: FORGAN, V. I.: *O čnostiach*. 1999, s. 18.

9 NÁDEJ AKO ČNOSŤ

Úvod¹⁶⁰

Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba samého to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a volí si ho v konkrétnom konaní (porov. KKC 1803). Ľudské čnosti sú zakorenené v teologálnych čnostiach, ktoré uspôsobujú schopnosti človeka, aby mohli mať účasť na Božej prirodzenosti.

Teologálne čnosti sa totiž bezprostredne vzťahujú na Boha. Robia kresťanov schopnými žiť vo vzťahu s Najsvätejšou Trojicou. Pôvodcom, dôvodom a predmetom teologálnych čností je jeden Boh v troch osobách.

Teologálne čnosti sú základom, dušou a charakteristickou vlastnosťou morálneho konania kresťana. Stvárajú a oživujú všetky morálne čnosti. Boh ich vlieva veriacim do duše, aby sa stali schopnými konať ako jeho deti a zaslúžili si večný život. Teologálne čnosti sú zárukou prítomnosti a pôsobenia Ducha Svätého v schopnostiach človeka. Teologálne čnosti sú tri: viera, nádej a láska (porov. KKC 1813).

9.1 Nádej ako teologálna čnosť

Nádej je teologálna čnosť, ktorou túžime po nebeskom kráľovstve a po večnom živote ako po svojom šťastí, pričom vkladáme svoju dôveru do Kristových prisľúbení a nespoľiehame sa na vlastné sily, ale na pomoc milosti Ducha Svätého. „Nechovejte sa držme nádeje, ktorú vyznávame, lebo verný je ten, ktorý dal prisľúbenie“ (Hebr 10,23). Tohto Ducha Boh na nás hojne vylial skrze Ježiša Krista, nášho Spasiteľa, aby sme, ospravedlivení jeho milosťou, boli podľa nádeje dedičmi večného života.

Čnosť nádeje zodpovedá túžbe po šťastí, ktorú Boh vložil do srdca každého človeka, osvojuje si očakávania, ktoré podnecujú činnosť ľudí, očisťujú tieto očakávania, aby ich zamerala na nebeské kráľovstvo, ochraňuje pred malomyselnosťou, je oporou vo chvíľach opustenosti, rozširuje srdce

¹⁶⁰ Porov.: ČIŽMÁR, R.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

v očakávaní večnej blaženosti. Nadšenie vzbudené nádejou chráni pred egoizmom a vedie k radosti z kresťanskej lásky (*porov. KKC 1818*).

Kresťanská nádej preberá a završuje nádej vyvoleného národa, tá má svoj pôvod a vzor v nádeji Abraháma, ktorý bol v Izákovi obdarený splnením Božích prisľúbení a očistený skúškou obety. „On proti nádeji v nádeji uveril, že sa stane otcom mnohých národov“ (*Rim 4,18*).

Kresťanská nádej sa rozvíja už od začiatku Ježišovho kázania v poslanstve blahoslavenstiev. Blahoslavenstvá povznášajú našu nádej k nebu ako k novej zasľúbenej zemi, vyznačujú nádeji cestu cez skúšky, ktoré očakávajú Ježišových učeníkov. Ale pre zásluhy Ježiša Krista a jeho umučenia nás Boh uchováva v nádeji, ktorá nezahanbuje. Nádej je bezpečná a pevná kotva duše, ktorá preniká až tam, kam za nás ako predchodca vošiel Ježiš. Je aj zbraňou, ktorá nás chráni v boji o spásu: „Oblečme si pancier viery a lásky a prilbu nádeje na spásu“ (*1Sol 5,8*). Zabezpečuje nám radosť ešte aj v skúške: „V nádeji sa radujte, v súžení buďte trpezliví“ (*Rim 12,12*). Nádej sa prejavuje a živí modlitbou, celkom osobitne modlitbou Otče náš, ktorá je súhrou všetkého, po čom nádej vzbudzuje v nás túžbu (*porov. KKC 1820*).

9.2 Hriechy proti nádeji

Keď sa Boh zjavuje a volá človeka, človek nemôže na Božiu lásku plne odpovedať svojimi vlastnými silami. Musí dúfať, že Boh mu dá schopnosť opätovať jeho lásku a konať podľa prikázaní lásky. Nádej je dôveryplné očakávanie Božieho požehnania a oblažujúceho videnia Boha. Je to aj obava uraziť Božiu lásku a privolať na seba trest (*porov. KKC 2090*).

Hriechov proti nádeji sa týka aj prvé prikázanie, ktorými sú zúfalstvo a opovážlivosť.

V zúfalstve človek prestáva dúfať, že dostane od Boha osobnú spásu, pomoc, aby ju dosiahol, alebo že dostane odpustenie svojich hriechov. Zúfalstvo sa protiví добрote Boha, jeho spravodlivosti – lebo Boh je verný svojim prisľúbeniam – a jeho milosrdenstvu (*porov. KKC 2091*).

Sú dva druhy opovážlivosti: buď človek preceňuje svoje schopnosti (dúfa, že sa môže spasíť bez pomoci zhora), alebo sa opovážlivo spolieha na Božiu všemohúcnosť a milosrdenstvo (dúfa, že dostane Božie odpustenie bez obrátenia a večnú slávu bez zásluhy) (*porov. KKC 2092*).

Proti čnosti nádeje sa dá prehrešiť buď opovážlivým spoliehaním, alebo slabou vôľou. Oповážlivým spoliehaním na Božie milosrdenstvo sa prehrešuje ten, kto si myslí, že mu Boh pomôže aj vtedy, keď sa ľahkomyselne vystaví nebezpečenstvu, ktoré je samo osebe hriechne, v presvedčení, že Boh urobí pre neho zázrak, aby ho zachránil. Rovnako sa opovážlivo prehrešuje ten, kto si

myslí, že mu Boh pomôže pri konaní nejakého hriešneho skutku. Boh nemôže byť pomocníkom pri zlom skutku, lebo je svätosť sama, a také čosi sa prieči jeho bytosti. Podobne sa opovážlivo prehrešuje ten, kto hreší na účet Božej dobroty a Božieho milosrdenstva, očakávajúc, že mu Boh toto všetko odpustí a preto nemieni zanechať hriech. Aj ten, kto čaká na Božiu pomoc tam, kde môže príslušnú vec dosiahnuť aj celkom bežnou prirodzenou cestou, len ak sa chopí práce. Napríklad žiak, ktorý sa neučí na skúšky a myslí si, že mu Boh zázračne pomôže pri skúške.¹⁶¹

Proti viere v Boha sa prehrešuje, kto si zúfa v Božiu dobrotu alebo v Božie milosrdenstvo. Takýto hriech páchal Judáš Iškariocký a páchajú ho aj tí ľudia, ktorí stratili všetku nádej, že im Boh chce a môže pomôcť. Veľmi veľa je takých kresťanov, ktorí urážajú Boha svojou malovernosťou. To sú tí, čo pochybujú o Božej добрote alebo Božom milosrdenstve, a preto si myslia, že ich Boh nevyslyší. Aký je to kresťan, ktorý tvrdí, že verí v Boha, ale mu nedôveruje? Preto môžeme spokojne povedať, že takúto vieru od nás Kristus nežiadal. Vedť on nám zjavil Boha ako najlepšieho Otca. Hovorí o tom podobenstvo o otcovi, ktorý prijíma svojho kajúcneho syna s otvorenou náručou na jeho hrud'. Alebo podobenstvo o stratenej ovečke, ktorú dobrý pastier nájde, a namiesto toho, aby ju potrestal, celý naradostený si ju berie na ramená. Toto podobenstvo Ježiš zakončuje slovami: a tak bude v nebi väčšia radosť nad jedným obráteným hriešnikom, ako nad deväťdesiatimi deviatimi spravodlivými, ktorí nepotrebujú pokánie. A keď ide o Božiu pomoc v materiálnych záležitostiach, Ježiš nám i tu jasne dokazuje Božiu spravodlivosť a starosť o nás, keď hovorí: „Nebud'te ustarostení o svoj život, čo budete jesť, ani o svoje telo, čím sa zaodejete... Pozrite sa na nebeské vtáky: nesejú, ani nežnú, ani do stodôl nezhrmažďujú a váš nebeský Otec ich živí. Nie ste vy oveľa viac ako ony? A čo sa tak staráte o odev? Pozrite na poľné ľalie: nepracujú, nepradú a hovorím vám, že ani Šalamún v celej svojej sláve nebol oblečený tak ako jediná z nich. Keď teda Boh oblieka poľnú bylinu, ktorá je dnes tu a zajtra ju hodia do pece, o čo skôr vás, vy maloverní... Váš nebeský Otec predsa vie, že toto všetko potrebujete“ (Mt 6,25-32).¹⁶²

9.3 Nádej je z viery

Viera v Boha i viera Bohu nevyhnutne rodí druhú božskú čnosť: nádej alebo dúfanie. A tam, kde niet viery, niet ani nádeje. Lebo dúfame, že dôvera alebo nádej je cnosť, pomocou ktorej očakávame od Boha svoju večnú spásu a

¹⁶¹ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. LÚČ. Bratislava : 1994. s.90 - 92.

¹⁶² GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. 1994, s. 92 - 94.

všetky ostatné milosti. A táto naša dôvera alebo nádej sa zakladá na našej viere, že Pán je sama dobrota, vernosť a všemohúcnosť.

Prvý a hlavný predmet našej nádeje je sám Boh, lebo máme nádej, že raz v nebi dosiahneme jeho samého. Ale pretože človek je bytosť, ktorá pozostáva z tela a duše, potrebuje Božiu pomoc nielen pre dušu, ale aj pre telo. Pre dušu potrebuje rôzne milosti a pre telo rôzne časné dobrá. Preto máme právo dúfať od Boha i rôzne časné dobrá. No predovšetkým musíme dúfať pre dušu a pre telo len natoľko, nakoľko sám Pán Boh uzná, že ich naozaj potrebujeme.

Cnosť nádeje všetci potrebujeme k spaseniu. Preto sme povinní častejšie si vzbudiť akt nádeje, hlavne v čase skúšky, keď cítime, že potrebujeme Božiu pomoc. Aby naša nádej bola skutočne pravou a skutočnou kresťanskou nádejou, ako nám ju načrtol sám Pán Ježiš, musí mať tieto znaky: musí byť úplná, vytrvalá, pokorná a ponížená. Úplná je vtedy, keď ani na chvíľku nezapochybujeme o Božej добрote a Božej moci, že nám Boh chce a môže pomôcť. Vytrvalá, keď neustávame v modlitbe, ak nás Pán Boh hneď nevyslyší. Činorodá je, keď nás pobáda ku konaniu v presvedčení, že nás bude pri tom sprevádzať Božia pomoc. Pokorná je tá dôvera, v ktorej sa nespoliehame na vlastné zásluhy pred Bohom, ale na Božiu milosť, milosrdenstvo a Božiu dobrotu.¹⁶³

9.4 Psychologický základ nádeje

Život, ktorý rastie, nie je život celý, je rozdelený do časových období. Časti však nemajú zmysel, ak nevidíme celok. K práci, vývoju, pokroku nevyhnutne patrí perspektíva budúcnosti, teda nádeje. Život, ktorý ako rieka plynie v čase, smeruje k budúcemu okamihu, zajtrajšku, musí teda zo zajtrajškom počítať a očakávať ho. Keby prestalo svietiť slnko, ustal by rast v prírode. Nádej je slnkom života ľudí. Právom napísal Dante na bránu pekla, večnej smrti, nápis: „Zanechajte všetku nádej.“ Nádej nemajú tí, ktorí naveky minuli cieľ a už ich šťastie nečaká. V pravom zmysle slova však nažijú v nádeji ani tí, ktorí už dosiahli večnú blaženosť. Ich nádej sa splnila, ich viera dorástla v plné videnie a skúsenosť. Trojica viery, nádeje a lásky patrí k dnešku, k času, k nášmu životu tu na zemi. Vo večnosti len láska neprestáva.

Potrebu v kresťanskom slova zmysle pomáha vysvetliť psychologická úvaha. Vieme dobre, aké dôležité obdobie v živote človeka je tzv. dospievanie, perióda, niekedy už od dvanástich, inokedy od štrnástich asi do šestnástich rokov. Vytvára sa nový človek. Pre pochopenie mládeže v tomto veku zostáva stále ešte zaujímavá Mendouceova knižka *Mládencova duša*. Takzvaná kríza

¹⁶³ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. 1994, s. 90 - 92.

mladosti nastáva v okamihu, keď sa začína strácať prostá detská istota konania. Deti totiž nemajú veľké problémy. Ich myslenie zodpovedá tomu, čo je v ich okruhu. I keď zdravý chlapec plače, nepozná beznádejnosť a nedosiahnuteľnosť želania. Budúcnosť je priamočiara, istá. Obdobie dospievania sa začína snením. Začne sa otvárať duševný obzor do veľkých diaľok, rodia sa veľké túžby, želania. Prekvapuje ich nesúrodosť. Čím všetkým sme nechceli byť v dobe dospievania. Štrnásť-ročný chlapec sa nestará o to, že nemôže byť súčasne husľovým virtuózom, leteckým dôstojníkom, politikom, vedcom, básnikom, podnikateľom, kňazom... Ideálov sa rodí veľa a všetky sa berú vážne. Medzitým však život zostáva vo svojich starých striedmych chodníčkoch. Rodičia nechcú pochopiť, že chalan už nie je malý chlapec a že nie je dieťa tá, ktorej vonku už začínajú hovoriť slečna. Preto sa rodí vzdor proti rodičom, chuť utiecť z domu, z prostredia, ktoré dusí vzlet.

Dospievajúca mládež prežíva vážnejšie, ako si myslia všetci okolo, večný rozpor medzi ideálom a skutočnosťou. V rozporoch sa však žiť nedá. Hľadá sa riešenie. Charakter budúceho človeka sa bude vytvárať podľa toho, ako si rozriešil otázku položenú v mladosti. Riešenia sú vždy osobné, a preto rozmanité. Dali by sa ale približne rozdeliť do štyroch skupín.

Dva prvé typy vylíčil s jemnou satirou Cervantes. Nenapraviteľný idealista je Don Quijote. Aby sa nemusel zriecť svojich ideálov, nechce vidieť svet s jeho skutočnou tvárou. Bojuje proti veterným mlynom. Vidiecke dievča, ktoré iba matne zahliadol, sa mu stane rozprávkovou ideálnou Dulcineou. Naopak, predstaviteľ toho, čomu sa dnes hovorí buržoázna meštiacka povaha, je Quijotov sprievodca Sancho Panza. Ten vidí realitu až príliš dobre, ale práve preto stratil ideály.

S oboma typmi sa stretne v dennom živote. Väčšina ľudí sa s realitou zmieri, uzná, že svet je taký, aký je. Ideály sú im potom dobré na dojímavé predstavy a papierové slávnostné reči, ktorými sa odháňa nuda všedných dní. Idealisti sú dobrí na to, aby básnili. Pre praktický život sú to však stratené existencie.

Všetci idealisti nie sú však prázdni rojkovia. Niektorí sú revolucionármi. Vidia dobre, že svet nezodpovedá ideálom. Prečo by ale nemohli tento svet pretvárať, jeho systém zničiť a nastoliť nový, ideálny poriadok? Zdá sa, že na to stačí iba trocha odvahy. Revolúcia sa môže aj podariť. Horšie ale je, keď sa novoutvorená spoločnosť porovná s ideálmi, ktoré viedli k jej vzniku. Potom sa zistia nové rozpory.

Najväčší úspech v životnom boji máva štvrtý typ, ktorý by sme mohli nazvať eklektikom, mužom výberu. Aj on mal v dobe dospievania veľa ideálov. Skoro si však uvedomil, že všetky sa nedajú uskutočniť. Vybral si z nich preto

len jeden jediný a pre ten, ako pre perlu z evanjelia (*porov. Mt 13,45*), obetuje všetko. Stane sa z neho potom slávny muzikant, maliar, objaviteľ, hádam aj svätec, alebo, aj to sa často stáva, stroskotanec. Kto stratí všetko na jednu kartu, buď vyhrá, alebo stratí všetko.

Všetky štyri typy: idealista, meštiak, revolucionár, eklektik majú svoju slabú stránku. Rozpor medzi ideálmi a skutočnosťou sa úplne vyriešiť nedá. Potvrďuje to aj historický vývoj, aj dejiny filozofických škôl. Platón preniesol všetky ideály do „sveta ideí“. Tu na zemi sú len matné tieňe všetkého krásneho, vznešeného. Aristoteles neverí ani v ten onen svet ideí. Treba, ako hovorí, uznať svoju obmedzenosť a uspokojiť sa s málom. Dá sa to porovnať s indickým príslovím: „Pre malého človeka je jediné šťastie, že netúži po veľkom“. Apoštol Pavol charakterizuje všetky národy ako tie, ktoré „nemajú nádeje“. Jedine židom sa dostalo „prísľubov“. Naplnením týchto prísľubov je Kristus. To však vyjadruje plnosť kresťanskej nádeje.

V Kristovi sú stelesnené všetky ideály. Všetko dobro, všetka pravda, všetka krása. Tí z cirkevných otcov, ktorí vyrástli v platónskych školách, stotožnili večné Božie Slovo so svetom ideí v nadzemskej hviezdnej ríši. To Slovo sa však stalo telom a prebývalo medzi nami (*porov. Jn 1,14*) a znova príde na konci vekov v plnej sláve a jeho kráľovstvu nebude konca. Z toho vyplýva, že všetky pravé ideály, o ktorých sníva duša mladých ľudí, sa už začali uskutočňovať v tomto svete a príde iste deň, keď zmizne úplne rozpor medzi nimi a viditeľnou skutočnosťou.

Podľa Solovieva je hlavným predmetom kresťanskej nádeje vzkriesenie z mŕtvych. Iba to dáva skutočný zmysel práci, obetiam tohto života. Prísľubom vzkriesenia sa líši kresťanstvo od všetkých ostatných náboženstiev. Tie sľubujú len život „iný“, náhradu za stratený. Kristus nám však zaručil návrat na túto zem v oslávenom tele, znovunájdenie strateného raja, večné šťastie s Nebeským Otcem, ale i tu na zemi. Čnosť nádeje teda patrí nevyhnutne k nášmu náboženskému vyznaniu. Viera bez nádeje by bola iba jednou z krásnych teórií na prebudovanie sveta, ktoré strácajú svoju cenu tým, že sú neuskutočniteľné.

9.5 Predmet našej nádeje

Niečo všetci očakávame, máme teda nádej. Často sa však sklameme, naša nádej sa stala márnou. V čo dúfa kresťan, aby sa nesklamal? Apoštol, ktorí sa pridružili k Ježišovi z Nazaretu, dúfali, že sa dožijú dňa, v ktorom sa obnoví izraelské kráľovstvo. Dosvedčujú to dvaja učeníci idúci do Emauz (*porov. Lk 24,13*). Tí totiž Kristovou smrťou nádej stratili, preto ich nesmierne potešilo

zjavenie zmŕtvychvstalého Krista. Na posilnenie nádeje všetkých ostatných učeníkov sa ozvali pri nanebovstúpení Pána na Olivovej hore hlasy anjelov: Tento Ježiš, ktorý bol od vás vzatý do neba, príde tak, ako ste ho videli do neba odchádzať (Sk 1,11). Nádej prvých kresťanov sa prejavila v kratučkej modlitbe: Maran Atha, príď, Pane Ježišu (porov. Zjv 22,20). V ten deň, ako i my veríme, sa uskutoční Božie kráľovstvo.

Teológia preto vyjadruje predmet kresťanskej nádeje stručnou formulou, ktorá má hlboký význam: celý Kristus. Príde teda na svet znovu Ježiš, s ním potom aj všetko to, čo s jeho príchodom súvisí, t. j. svätosť a oslava Cirkvi, víťazstvo pravdy, uskutočnenie všetkých pravých ľudských ideálov, stvoriteľských a vykupiteľských Božích plánov. Nádej posilňuje vieru ako vlaha mladé osivo. Ideál sa stáva hmlistou vidinou v okamihu, keď prestane dúfať v jeho uskutočniteľnosť. Tým by sa stalo i kresťanstvo bez cnosti nádeje.

Svätý Tomáš Akvinský hovorí, že jediný pravý predmet našej nádeje je večná blaženosť v Bohu. „Nemáme teda dúfať v nič menšieho, než je on sám. Jeho dobrota, ktorá udeľuje dobré veci tvorstvu, nie je nič menšie, než jeho bytosť sama. Preto vlastný a hlavný predmet nádeje je večná blaženosť. Toto tvrdenie podporuje sv. Tomáš dvoma dôvodmi.

1. Každý darca dáva to, čo zodpovedá jeho vlastnostiam. Od Boha večne blaženého čakáme iba večné šťastie.
2. Požiadavky našej vôle sú neobmedzené, preto by sa trvale s iným darom ani uspokojiť nemohla. Večné šťastie nie je iba dar Boží. Je takisto plodom ľudských zásluh. Musíme teda dúfať i v to, že sa mi naskytne dosť príležitostí a možností, aby som si tie zásluhy získal. Sv. Tomáš rozlišuje prvotný a hlavný predmet nádeje, ktorým je večná blaženosť a druhotný predmet, teda všetko to, čo v živote treba, aby sme dospeli k spásu.¹⁶⁴

9.6 Nádej v Boha a v úspech našej práce

Kresťanstvo teda buduje v pravom zmysle slova „svet budúcnosti“. Stručne je to vyjadrené v slovách: Verím v odpustenie hriechov, vo vzkriesenie tela a v život večný. Budúcnosť však môže byť časovo ďaleká alebo blízka, na konci vekov, alebo ešte v čase. Uskutočnenie kresťanského ideálu sa javí teológom, ktorí sa púšťajú dohadov, v rozličnej perspektíve. Niektorí majú na mysli postupný rast horčičného zrnka (Mt 13,31), Cirkvi, až kým nenáhľivo a postupne dorastie, stane sa stromom a v jeho tieni sa ocitne celá zem. Iní majú na mysli skôr predobraz Starého zákona a pozemského života Spasiteľa.

¹⁶⁴ Porov.: ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV, 2000, s. 56 - 57.

Uskutočneniu starých prísľubov predchádzajú rozvaliny jeruzalemského chrámu; svetlé Kristovo vzkriesenie tvorí protiklad k zdanlivej beznádejnosti Kalvárie. Podľa toho by sme nemali tu na zemi príliš očakávať zlepšenie situácie, skôr katastrofálne sklamanie, v ktorých sa osvedčujú verní. Neostáva iné, len ponechať dohady budúcnosti. V prítomnom čase však má zmysel predovšetkým jedna črta kresťanskej nádeje: pevné presvedčenie o účinnosti ľudského snaženia a našich normálnych prostriedkov kresťanského života na dosiahnutie cieľa.

Nikto nemôže pochybovať o tom, že sa má naša nádej opierať len o Boha. Neradno však odvodzovať z tejto pravdy hneď unáhlené závery pre praktický život. Ľahko sa totiž prenášajú lacné povrchné vzdychy, ako napr.: „Len Boh sám nám pomôže z tejto ťažkej situácie! Panna Mária jediná nás vyslobodí!“ Tak ako znejú, sú tieto zvolania bezpochyby zbožné. Keď sa však dívame na osobu toho, kto ich hovorí, prideme ľahko do pokušenia odpovedať spôsobom na pohľad veľmi bezbožným. Po jednom takom kázaní prehodil jeden z poslucháčov: „Ani Pán Boh, ani Panna Mária nebudú miesto nás umývať podlahu kostola, keď je špinavá. Niečo musíme urobiť i my sami!“

Vieme, že nie je ľahká teologická otázka Božej činnosti a ľudskej spolupráce. Prakticky sa však musíme riadiť radou sv. Ignáca z Loyoly: „Modlite sa, ako keby všetko záviselo od Boha, ale pracujte, ako keby všetko záležalo iba na vás!“ Najtesnejšie spojenie Božej a ľudskej činnosti sa prejavuje vo sviatostiach. Vieme, že iba Boh sám môže odpustiť hriech. A predsa kľakáme ku spovednici a žiadame rozhrešenie od kňaza. Pevne totiž dôverujeme, že Boh pôsobí v kňazských slovách a že sú účinné, aby sa Božia činnosť uskutočnila. Boh však pôsobí v každom dobrom skutku, i keď nie takým neomylným spôsobom ako vo sviatostiach. Preto veríme a musíme dúfať, že sú účinné, že majú zmysel, že ani jeden z nich nie je nadarmo. Všetky sú ako pevný kameň na stavbe ideálov Božieho kráľovstva. Túto pevnú nádej v život, v zmysel pozemského lopotenia, treba zdôrazňovať zvlášť dnes, keď ľudia tak ľahko prestávajú veriť, že má zmysel žiť.¹⁶⁵

9.7 Okolnosti, v ktorých zvlášť treba posilňovať nádej

1.) *V snahe o dokonalosť.* Novicom rehoľných spoločností, mladým bohoslovcem sa často zdá, akoby svätosť bola na dosah ruky. Prvé nadšenie je ako dobrý vietor do plachiet. Potom však príde tíšina, búrka, víchor, ktorý ženie naspäť. A predsa sú do dokonalosti povolání všetci (*porov. Mt 5,48*).

¹⁶⁵ Porov.: ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. 2000, s. 59 - 60.

2.) *Pri modlitbe.* Modlitba sa totiž nestáva účinnou množstvom slov, ale dôverou. Ak budete mať vieru ako horčičné zrnko a povieť tomuto vrchu: „Prejdi odtiaľto ta!“ - prejde. A nič vám nebude nemožné (Mt 17 20).

Zdá sa však, že práve táto dôvera je neľahká. Svätý Gregor sa pýta, či treba urobiť Bohu nejaký sľub, ak si chceme naozaj niečo vymodliť. Je presvedčený, že taký sľub je dobrá vec. Nie je to preto, že by sa Boh dal akoby obmäkčiť sľúbeným darom, to by bolo smiešne. My sami však cítime väčšiu dôveru, keď niečo Bohu sľúbime, máme pevnejšiu nádej, že dosiahneme to, o čo žiadame. Každé posilnenie nádeje potom modlitbe prospieva.

3.) *V okolnostiach, keď nás zmáha malomyselnosť.* List Hebrejom (6,19) prirovnáva nádej ku kotve. Pre námorníkov starých ľahkých člnov bola kotva posledným zabezpečením, keď vlny člnom príliš zmietali. Zmysel toho obrazu je zrejmý. Sú okamihy, keď sila človeka je len v nádeji, ktorú ani nemôže nahlas vysloviť (*In silentio et spe fortitudo mea, píše Balbín po Bielej hore*). Boh sám očisťuje našu nádej tým, že dopúšťa sklamanie, neúspechy, stavy citovej beznádejnosti. U mystikov sa tieto stavy prejavujú trýznivou bolesťou. Podľa sv. Jána z Kríža sú duševné skleslosti zavinené často tým, že Božie svetlo preniká do duše, ktorá nie je doposiaľ dokonale očistená. Tieto stavy však dávajú príležitosť na hrdinský postoj, na dôveru v jediného Boha.

4.) *V pokušeniach, keď sa bojíme, že podľahneme.* Moderný lekár a psychológ, ktorý prednáša v Ríme, sa zaoberal otázkou zlých návykov oblasti šiesteho prikázania. Prišiel k záveru, že sú nevyliciteľné iba dovtedy, kým «pacient» sám neverí, že sa môže hriechu vyhnúť, kým vraví: «Rád by som, ale... » Istota je najlepšia opora pri chôdzi po lane. V mravnom živote nám túto istotu chce dať Boh, i keď si máme byť dobre vedomí svojich slabostí. „Prestaňme však,“ píše Mons. Gray, „vypočítavať Bohu dlhý monotónny rad našich nehodností, úbohostí iba preto, aby sme si sami pred sebou ospravedlnili nepokoj a neistotu, ktorú v sebe nosíme.“

Boh posilňuje niekedy našu nádej zvláštnym spôsobom. Dáva nám už tu na zemi určité znaky svojej priazne. Všeobecne im hovoríme útechy. Prídu okamihy, keď všetka neistota mizne, a vtedy by sme boli schopní a ochotní i zomrieť, pretože sa nám vidí, že nebo je pre nás otvorené. Niektorí svätci mali i zvláštne videnie, v ktorom ich sám Kristus Pán ubezpečoval o svojej láske k nim. Nikto nemá takými zvláštnymi Božími darmi pohrdať, pretože sú zvláštnym posilnením. I trom apoštolom sa ich dostalo na vrchu Tábor, aby boli lepšie vyzbrojení na prijatie skúšky. Avšak, naopak, všetci učitelia duchovného života varujú pred vyhľadávaním útech a ešte viac pred túžbou po videniach a zjaveniach. Kresťanská nádej hľadá do budúcnosti, na niečo, čo ešte len od Boha očakáva. Kto hľadá útechy, ten sa chce tešiť z prítomnosti. Do istej miery akoby

odhadzoval to, čo činí kresťanskú nádej takou vzácnou, teda plnú dôveru v Boha i v neistote.¹⁶⁶

Záver

Môžeme teda dúfať v nebeskú slávu, ktorú Boh prisľúbil tým, čo ho milujú a plnia jeho vôľu. Každý z nás má vo všetkých situáciách dúfať, že s Božou milosťou „vytrvá do konca“ (*Mt 10,22*) a dosiahne nebeskú blaženosť ako večnú odplatu od Boha za dobré skutky vykonané s Kristovou milosťou. V nádeji sa Cirkev modlí, „aby boli všetci ľudia spasení“ (*1Tim 2,4*), a vrúcne túži po spojení s Kristom, svojím Ženíchom v nebeskej sláve (*porov. KKC 1821*).

10 LÁSKA AKO ČNOSŤ

Úvod¹⁶⁷

Láska je božská čnosť, ktorou milujeme Boha nadovšetko pre neho samého, a blížneho ako seba samého pre lásku k Bohu. Ježiš urobil z lásky nové prikázanie. Tým, že miloval svojich „až do konca“ (*Jn 13,1*), prejavil lásku, ktorú prijíma od Otca. Ak sa učeníci navzájom milujú, napodobňujú Ježišovu lásku, ktorú aj oni prijali. Preto Ježiš povedal: „Ako mňa miluje Otec, tak ja milujem vás. Ostaňte v mojej láske“ (*Jn 15,9*). A ďalej hovorí: „Toto je moje prikázanie: Aby ste sa milovali navzájom, ako som ja miloval vás“ (*Jn 15,12*).

Láska ako ovocie Ducha a naplnenie Zákona vedie k zachovávaní prikázaní Božích: „Ostaňte v mojej láske. Ak budete zachovávať moje prikázania, ostanete v mojej láske“ (*Jn 15,9-10*).

Ježiš Kristus umrel z lásky k nám vtedy, keď sme boli ešte „nepriatelia“ (*Rim 5,10*). Pán nás žiada, aby sme podobne ako on milovali aj svojich nepriateľov, aby sme považovali za blížneho aj toho najvzdialenejšieho človeka,

¹⁶⁶ Porov.: ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. 2000, s. 61 – 62.

¹⁶⁷ Porov.: LIKAČAN, R.: *Práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula : 2004.

aby sme milovali deti a úbožiacov, ako ich miloval on.

Apoštol Pavol nám predstavuje s ničím nezrovnateľný obraz lásky. „Láska je trpezlivá, láska je dobrotivá; nezávidí, nevypína sa, nie je nehanebná, nie je sebecká, nerozčuľuje sa, nemyslí na zlé, neteší sa z nepravosti, ale raduje sa z pravdy. Všetko znáša, všetko verí, všetko dúfa, všetko vydrží“ (1 Kor 13,4-7).

Bez lásky, ako hovorí apoštol Pavol, nie sme ničím... A všetko: výsady, služba, dokonca aj čnosť by nám „bez lásky nič“ neosožili (1 Kor 13,1-4). Láska je väčšia ako všetky ostatné čnosti. Je prvá aj medzi božskými čnosťami: „A tak teraz zostáva viera, nádej láska, tieto tri; no najväčšia z nich je láska“ (1 Kor 13,13).

Láska oživuje a inšpiruje všetky čnosti. Ona je „zväzkom dokonalosti“ (Kol 3,14). Ona je formou čností, ona ich spája a vzájomne usporaduje, ona je prameňom a cieľom ich kresťanského uskutočňovania. Láska zabezpečuje a očisťuje našu ľudskú schopnosť milovať. Ona ju dvíha do nadprirodzenej dokonalosti Božej lásky. Praktizovanie mravného života, ktoré je oživované láskou, dáva kresťanovi duchovnú slobodu Božích detí. Človek sa už nekrčí pred Bohom v poníženom strachu ako otrok, ani nie ako najatý robotník v očakávaní mzdy, ale ako syn, ktorý odpovedá na lásku toho, „ktorý nás miloval prvý“ (1 Jn 4,19).

Alebo sa odvrátíme od zla zo strachu pred trestom a dostaneme sa do postavenia otroka, alebo budeme nasledovať vnadidlo odmeny a budeme sa podobať námezdným robotníkom, alebo nakoniec poslúchneme pre samotné dobro a lásku toho, ktorý prikazuje... a dostaneme sa do postavenia jeho detí.

Ovocím lásky je radosť, pokoj a milosrdenstvo. Láska vyžaduje dobročinnosť a bratské napomínanie. Láska je láskavá, vzbudzuje vzájomnú náklonnosť, ostáva nezištná a štedrá, je základom priateľstva a dobrých spoločenských vzťahov. Láska je vyvrcholením všetkých našich skutkov. Ona je cieľom, preto závodíme, aby sme ju dostihli a dosiahli, k nej bežíme a keď ju raz dostihneme, aj spočinieme v nej.¹⁶⁸

10.1 Božia láska k nám

Láska je Bohom do nás vliata čnosť, ktorá nás robí schopnými a súcimi získať nadprirodzený konečný cieľ, Boha. Boha milovať pre seba samého a bližných pre neho. Láska je kráľovnou čností, je najväčšou aj medzi božskými čnosťami, ako to hlása apoštol Pavol. Božské čnosti, vzťahujúce sa priamo na Boha, vo všeobecnosti prevyšujú mravné čnosti, ktoré upravujú náš život v užívaní zemských vecí podľa zásad vierou osvieteného zdravého rozumu. Ale medzi božskými čnosťami palma patrí láske. Kým totiž viera poznáva v Bohu

¹⁶⁸ Porov.: KKC. s. 1822 – 1829.

pravdu, nádej očakáva od neho večnú blaženosť, láska hľadá samotného Boha a v ňom spočinie. Božská láska je veľkým tajomstvom, je najvznešenejšia, najmocnejšia, najnežnejšia spomedzi všetkého, čo nám dáva milosť posväcujúca. Večný prameň božskej lásky je sám Boh, o ktorom apoštol lásky hovorí: „Boh je láska, a kto ostáva v láske, ostáva v Bohu a Boh v ňom“ (1 Jn 4,16). Boha milovať je nielen našim najvznešenejším, samým Bohom nám daným právom, ale je to i našou najväčšou povinnosťou, ku ktorej nás zaväzuje prvé a najväčšie prikázanie Pána Ježiša: „Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou! Toto je najväčšie a prvé prikázanie“ (Mt 22,37-38). Láska je teda najhlavnejším nárokom a požiadavkou Boha voči rozumným stvoreniam a v jej plnení sa musia všetky naše duševné a telesné sily, ba aj celý náš život vyčerpávať: „Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého srdca svojho, z celej duše svojej a zo všetkej mysle svojej a bližneho svojho ako seba samého“ (Lk 10,27). Láska je jediná hodnota, ktorú Boh hľadá v nás a keď ju nájde, tak si ju cení, že za jediný chvíľkový úkon lásky je pripravený zotrieť všetky hriechy celého života, všetko odpustiť a dať večnú nebeskú odmenu. Naproti tomu obetovanie všetkého majetku, ba i celého života bez lásky, nemá pred ním nijakej ceny. „A čo by som rozdal chudobným na pokrm všetok svoj majetok a čo by som vydal svoje telo tak, aby som horel, a nemal by som lásky, nič mi neosoží“ (1 Kor 13,3).¹⁶⁹

10.2 Láska ako čnosť a ako prikázanie

Akú dôležitosť má v živote pojem lásky, vidieť z diela nemeckého moralistu B. Haringa, ktorý napísal knihu: *Láska je viac ako prikázanie*.

Toto tvrdenie, že láska je viac ako prikázanie, treba rozumieť v zložitom zmysle. Katolícka morálka učí, že láska je aj prikázanie, aj čnosť. Problematika sa nám ozrejmi na prípade syna, ktorý nemiluje svojho otca. Z rozličných dôvodov cíti k nemu odpor (je napríklad alkoholikom). Synovi chýba čnosť lásky, ale viaže ho prikázanie lásky k rodičom. Prikázanie lásky je výstrahou, podnetom a výzvou, aby si človek osvojil aj čnosť lásky. Láska je hlavným prikázaním v zákone (porov. Mt 22,37-40). Pán Ježiš povedal: „Nové prikázanie vám dávam, aby ste sa milovali navzájom“ (Jn 13,34). Láska ako čnosť je aj najväčšou morálnou hodnotou: „Milujte sa navzájom, lebo láska je z Boha a každý, kto miluje, narodil sa z Boha a pozná Boha. Kto nemiluje, nepoznal Boha, lebo Boh je láska“ (1Jn 4,7-8). Podstata Boha je podstatou absolútnej, osobnej lásky. V Najsvätejšej Trojici je osobou Ducha Svätého. Čnosť lásky a prikázanie lásky sú v konvergentnom vzťahu: Kto má čnosť lásky, ten plní aj prikázanie lásky. A naopak: Kto plní prikázanie lásky, ten dokazuje, že má

¹⁶⁹ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. Posol Božského Srdca Ježišovho, Trnava : 1944, s. 272 – 273.

čnosť lásky. Toto je zmysel augustínovskej apoftégmy: „Diligite et fac, quod vis.“ – „Miluj a rob čo chceš.“ Správny výklad je: Kto miluje Boha opravdivo a správne, všetko čo chce a po tom túži, čo je dobré. Ak myslí, cíti, rozpráva a koná podľa predpisov opravdivej lásky, nemôže zhrešiť. Môže teda robiť čokoľvek, vždy si teda volí taký vnútorný a vonkajší úkon, ktorý je v súlade s Božím zákonom. Môžeme teda povedať, že zachovanie prikázania, teda len toho, čo sme povinní, je najnižší stupeň lásky. Komu je zachovanie aj toho ťažké, ten nemá lásky. Pravý dôvod lásky k ľuďom spočíva v tom, že sú stvorení na podobu Božiu, že sú Božie tvory ako my, sú naši bratia, ktorí majú toho istého Otca. Tí, čo nemilujú, čo zabúdajú na ducha lásky, blúdia v labyrinte poučiek a čísel. Sv. Pavol to vyjadril: „Veď celý zákon sa splňa v jedinom slove, v tomto: „Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého!“ (Gal 5,14) – „Láska nerobí zle blížnemu, teda naplnením zákona je láska“ (Rim 13,10).¹⁷⁰

10.3 Prehrešenie voči božskej čnosti láske

Viera v Božiu lásku zahrňuje výzvu a povinnosť odpovedať na Božiu lásku úprimnou ľudskou láskou. Prvé prikázanie nám nariaďuje milovať Boha nadovšetko a všetky stvorenia pre neho a kvôli nemu. Proti Božej láske sa možno prehrešiť viacerými spôsobmi: ľahostajnosťou, keď nechceme alebo otvorene odmietame uvažovať o Božej láske a neuznávame jej dobrotu a popierame jej silu. Nevďačnosťou, keď zanedbávame alebo sa zdráhame uznať Božiu lásku a odplácať sa láskou za lásku. Vlažnosťou, keď váhame alebo zanedbávame odpovedať na Božiu lásku; vlažnosť môže znamenať aj odmietnutie otvoriť sa hnutiu lásky. Zatrpknutosťou alebo duchovnou lenivosťou zachádzame až tak ďaleko, že odmietame radosť, ktorá pochádza od Boha a desíme sa Božej dobroty. Nenávisťou k Bohu, ktorá pochádza z pýchy, staviame sa proti Božej láske tým, že popierame jej dobrotu a nárokuje si právo zlorečiť tomu, kto zakazuje hrešiť a ukladá tresty.¹⁷¹

10.4 Vzrast čnosti lásky

Je úmerný nášmu pokroku v dokonalosti, ba je totožný s ním a je najvyšším, ba jediným cieľom a úlohou našej životnej cesty k večnému domovu. Preto, práve láska nás robí pútnikmi na tejto zemi. Musíme povedať, láska cesty sa môže zväčšovať. Preto sa totiž nazývame pútnikmi, že spejeme k Bohu, ktorý

¹⁷⁰ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, Spišské Podhradie : 1994, s. 218 - 219.

¹⁷¹ Porov.: KKC. s. 2093 – 2094.

je konečným cieľom našej blaženosti. Tým viac potom pokračujeme na tejto ceste, čím viac sa blížime k Bohu, ku ktorému sa neblížime krokmi telesnými, ale citmi mysle. Túto blízkosť potom spôsobí láska, pretože sa ňou myseľ spojuje s Bohom. A preto sú v povahe lásky cesty, aby sa mohla zväčšovať, keby sa totiž nemohla zväčšovať, potom by už prestal postup cesty. A preto apoštol nazýva lásku cestou, hovoriac: „A ešte vznešenejšiu cestu vám ukážem“ (1 Kor 12,31).

Táto pútnická cesta má tieto postupy. Prvým je postup začiatočníkov, ktorých láska odvráti od ťažkých hriechov, druhým je postup pokročilých, v ktorých láska rastie a zosilňuje, a tretí postup je postup dokonalých, ktorých láska spája s Bohom tak, že žiadajú si „zomrieť a byť s Kristom“ (Flp 1,23). A ovocím lásky Božej vliatej nám do srdca skrze Ducha Svätého je radosť, pokoj, trpezlivosť, dobrotivosť, dobrota, zhovievavosť, krotkosť, vernosť, skromnosť, zdržanlivosť, čistota (porov. Gal 5,22-23), jedným slovom všetky čnosti. Tieto sú kvetmi a spolu aj ovocím lásky, ako Písmo hovorí: „Ako vinič prinášam ľubovonné plody a z mojich kvetov vzíde skvelé a prevzácne ovocie“ (Sir 24,23).¹⁷²

10.5 Využívanie prostriedkov k vzrastu čnosti lásky

„Boh je láska, a kto ostáva v láske, ostáva v Bohu a Boh ostáva v ňom“ (1Jn 4,16). Boh však rozlieva svoju lásku v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorý je nám daný (porov. Rim 5,5); teda prvým a najpotrebnejším darom je láska, ktorou milujeme Boha nadovšetko a blížneho kvôli nemu. Aby láska naozaj rástla v duši ako dobré semeno a prinášala ovocie, každý veriaci má rád počúvať slovo Božie a pomocou milosti Božej uskutočňovať vôľu Božiu, často pristupovať k sviatostiam, najmä k svätému prijímaniu, a zúčastňovať sa na posvätných úkonoch, ako aj vytrvalo sa venovať modlitbe, sebazapieraniu, činnej bratskej službe a cvičeniu sa vo všetkých čnostiach. Láska totiž ako spojivo dokonalosti a splnenie zákona (porov. Kol 3,14; Rim 13,10) usmerňuje všetky prostriedky posväcovania, stvárnjuje ich a privádza k cieľu. Preto pravý Kristov učeník sa vyznačuje láskou k Bohu, ako aj k blížnemu.

10.6 Svedectvo lásky aj položením vlastného života

Keďže Ježiš Kristus, Syn Boží, prejavil svoju lásku tým, že položil za nás život, nikto nemôže väčšmi milovať, ako keď dá svoj život za neho a za svojich bratov (porov. 1Jn 3,16; Jn 15,13). Preto hneď od prvopočiatku niektorí kresťania

¹⁷² Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. Posol Božského Srdca Ježišovho, Trnava : 1944, s. 273 – 274.

boli povolání - a vždy budú povolání - vydať toto najvyššie svedectvo lásky pred všetkými, najmä pred prenasledovateľmi. Teda mučeníctvo, ktorým sa učeník stáva podobným Majstrovi, čo dobrovoľne podstupuje smrť za spásu sveta, a ako on vylieva svoju krv, Cirkev pokladá za význačný dar a najvyšší dôkaz lásky. A hoci sa dostáva tohto daru iba málokto, predsa všetci majú byť hotoví vyznávať Krista pred ľuďmi a nasledovať ho na krížovej ceste uprostred prenasledovaní, ktoré Cirkvi nikdy nechýbajú (*porov. LG 42*).

10.7 Budme svedkami lásky

„Podľa toho spoznajú všetci, že ste moji učeníci, ak sa budete navzájom milovať“ (*Jn 13,35*). Ak sme sústredene rozjímali o Kristovej tvári, potom sa naše pastoračné plánovanie musí inšpirovať novým prikázáním, ktoré nám dal Ježiš: „... aby ste sa aj vy vzájomne milovali, ako som ja miloval vás“ (*Jn 13,34*). Dalším veľkým priestorom, v ktorom sa musí prejavovať rozhodné úsilie plánovať na úrovni všeobecnej Cirkvi a cirkví miestnych, je spoločenstvo, ktoré stelesňuje a zjavuje samotnú podstatu tajomstva Cirkvi. Spoločenstvo je ovocím a prejavom tej lásky, ktorá vytryskuje zo srdca večného Otca a prostredníctvom Ducha Svätého, ktorého nám dáva Ježiš (*porov. Rim 5,5*), rozlieva sa v našich srdciach, aby z nás všetkých urobila jedno srdce a jednu dušu (*Sk 4,32*). Práve realizovaním tohto spoločenstva lásky sa Cirkev javí ako "sviatosť", čiže znak a prostriedok dôverného spojenia s Bohom i jednoty celého ľudského pokolenia. Ježišove slová o tom sú príliš presné, než aby bolo možné redukovat' ich dosah. Pre dejinnú cestu Cirkvi budú potrebné aj v novom storočí mnohé veci. Ale ak bude chýbať láska (agapé), všetko bude daromné. Sám apoštol Pavol nám to pripomína v hymne na lásku: aj keby sme hovorili ľudskými aj anjelskými jazykmi, a mali by sme takú silnú vieru, že by sme vrchy prenášali, ale nemali by sme lásky, všetko by bolo nanič (*porov. 1Kor 13,2*). Láska je naozaj "srdcom" Cirkvi, ako to správne tušila svätá Terézia z Lisieux, ktorá je vyhlásená za Učiteľku Cirkvi, práve ako expertka «vedy lásky»: „Pochopila som, že Cirkev mala jedno srdce, a že to srdce bolo zapálené Láskou. Pochopila som, že len Láska hýbala údmi Cirkvi... Pochopila som, Láska zahŕňala všetky povolania, že Láska bola všetko.“¹⁷³

10.8 Pravá láska

Láska, ktorej apoštol Pavol venoval hymnus v Prvom liste Korint'anom - tá láska, ktorá je trpezlivá, dobrotivá a všetko znáša (*porov. 1Kor 13,4-7*), je určite

¹⁷³ NMI. 42.

náročná láska. Ale práve v tom je jej krása: v skutočnosti, že je náročná, lebo len týmto tvorí pre človeka pravé dobro a rozširuje ho aj na iných. Ved', ako hovorí svätý Tomáš, dobro je skutočne svojou prirodzenosťou rozširujúce sa. Láska je pravá, keď tvorí dobro osôb a spoločenstiev, tvorí ho a dáva ho iným. Iba kto v mene lásky vie byť náročný k samému sebe, môže tiež žiadať lásku od druhých. Lebo láska je náročná. Taká je v každej ľudskej situácii: taká je ešte viac pre toho, kto sa otvorí evanjeliu. Či nie práve toto vyhlasuje Kristus v svojom prikázaní? Je potrebné, aby dnešní ľudia objavili túto náročnú lásku, pretože v nej je skutočne zdravý a pevný základ rodiny, základ, ktorý je schopný znášať všetko. Podľa apoštola láska vtedy nie je schopná znášať všetko, ak závidí, ak sa vypína, ak sa vystatuje, ak je nehanebná (porov. *1Kor 13,5-6*). Pravá láska, učí svätý Pavol, je iná: „všetko znáša, všetko verí, všetko dúfa, všetko vydrží“ (*1Kor 13,7*). Práve takáto láska všetko znáša. Pôsobí v nej sila samotného Boha, ktorý je láska (porov. *1Jn 4,8.16*). Pôsobí v nej mocná sila Krista, Vykupiteľa človeka a Spasiteľa sveta.

Trinásta kapitola Prvého listu Korint'anom pomáha vykročiť na cestu, ktorá bezprostrednejšie a zreteľnejšie umožňuje pochopiť plnú pravdu o civilizácii lásky. Nijaký iný biblický text nevyjadruje takým jednoduchým a hlbokým spôsobom hymnus na lásku. Nebezpečenstvá, ktoré hrozia láske, sú hrozbou aj pre civilizáciu lásky, lebo pomáhajú tomu, čo je schopné účinne proti nej vystupovať. Tu treba predovšetkým myslieť na egoizmus; nielen na egoizmus jednotlivca, ale aj na egoizmus páru, a v širšom okruhu aj na spoločenský egoizmus, napríklad triedny alebo národný (nacionalizmus). Egoizmus v každej svojej podobe sa priamo a ostro stavia do protikladu s civilizáciou lásky. Nežiada sa povedať, že lásku treba jednoducho definovať ako "proti - egoizmus"? Bola by to však veľmi chudobná definícia a v podstate len negatívna; hoci je pravda, že pre uskutočnenie lásky a civilizácie lásky treba prekonať rôzne podoby egoizmu (sebeckta). Správnejšie je hovoriť o "altruizme", ktorý je opakom egoizmu. Ale ešte bohatší a plnší je pojem lásky v podaní, ako ho predkladá svätý Pavol. Hymnus na lásku Prvého listu Korint'anom zostane ako magna charta civilizácie lásky. V ňom obracia pozornosť nie natoľko na jednotlivé prejavy (egoizmu či altruizmu), ako na radikálne zdôrazňovanie pojmu človeka ako osoby, ktorá sa znova nachádza pomocou úprimného darovania seba samého. Dar je očividne pre druhých a toto je najdôležitejší rozmer civilizácie lásky.¹⁷⁴

¹⁷⁴ Porov.: GRS. s.14.

Záver

Láska je naozaj božskou čnosťou, z nej vychádzajú všetky ostatné čnosti, ktoré sú potrebné k nášmu duchovnému rastu a konečnému cieľu, ktorým je sám Boh. Všetky čnosti pomáhajú k tomu, aby sme rástli a uvedomovali si slová apoštola Pavla: „... No najväčšia z nich je láska“ (1 Kor 13,13).

11 ČISTOTA AKO ČNOSŤ

Úvod¹⁷⁵

„Vy ste soľ zeme. Ak soľ stratí chuť, čím ju osolia“ (Mt 5,13)? - hovoria večne platné slová Svätého písma. Soľ dodáva jedlu chuť a chráni ho pred skazou. To je aj povolanie kresťana. Dnes, keď stále viac prestáva svet mať zmysel pre čistotu, je úlohou synov svetla, aby boli soľou. Aby ukázali krásu a hodnotu čistoty, hĺbku a krásu opravdivej lásky. Čaká ich úloha ukázať, že čistota nestráca na aktuálnosti, že je skôr „áno“ ako „nie“. Úloha dať svetu chuť a chrániť ho pred mravnou hnilobou. Ukázať aj iné hodnoty. Pretože, ak „vyhovíme telu vo všetkom, čo si zažiada, je to na škodu iných radostí, iných úžasných oblastí, ktoré nám navždy ostanú uzavreté.“¹⁷⁶ Poukážeme na hodnoty čnosti čistoty, na spôsob, ako si tento poklad v hlinenej nádobe uchovať.

11.1 Čo je čnosť čistoty

Čnosť čistoty je „jednoducho spôsobilosť v ovládaní vzruchov žiadostivosti, ktoré sú späté s reakciami na sexus.“¹⁷⁷ Pričom sa jedná o stálu spôsobilosť, teda čnosť musí poskytovať záruku, že človek žiadostivosť určite ovládne. Svätý Otec Ján Pavol II., ešte ako kardinál, vo svojej knihe „Láska a zodpovednosť“ obohacuje tieto pohľady o nové postrehy. Píše, že v porovnaní s chápaním Tomáša Akvinského treba oveľa viac dosahovať a zvýrazňovať

¹⁷⁵ Porov.: NÁKAČKA, P.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

¹⁷⁶ CANTALAMESA, R.: *Panenstvo*. Bratislava : Serafin, 1999, s. 20.

¹⁷⁷ WOJTYLA, K.: *Láska a zodpovednosť*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2003, s. 132.

príbuznosť čistoty s láskou. Čistotu nemožno ináč plne pochopiť, nakoľko ona oslobodzuje lásku od postoja užívania. Užívať totižto znamená použiť nejaký predmet ako prostriedok na dosiahnutie nejakého cieľa. Prostriedok slúži podmetu aj cieľu. Osoba sa stáva prostriedkom vtedy, ak druhý v nej vidí iba predmet utíšenia svojej žiadostivosti. Lenže osoba stvorená na Boží obraz a podobu, koruna tvorstva, bytosť obdarená rozumom, bytosť, za ktorú Kristus vylial svoju krv, nemôže byť degradovaná na úlohu prostriedku. To sa protiví dôstojnosti osoby, a preto podľa personalistickej normy je to neprípustné. „Pravá láska neexistuje, dokiaľ chuť užívať nie je podriadená pripravenosti milovať v každej chvíli.“¹⁷⁸ Čistota sa niekedy nesprávne vysvetľuje ako slepé brzdenie zmyslovosti a vzruchov tela. Praktizovanie takéhoto chápania však vedie k zatlačaniu hodnoty tela a hodnoty sexus do podvedomia a hrozí nebezpečenstvo „výbuchu“. Pápež upozorňuje, že čistota nie je iba „nie“, ale skôr „áno“, z ktorého následne vyplýva „nie“. Dalo by sa to vyjadriť: miluj, a nezneužívaj. Skutočná čistota nevedie k opovrhovaniu telom, ani k zanedbávaniu tela a pohlavného života. Ide o to, že chápanie hodnoty tela a pohlavia musí byť správne osadená v hodnote osoby.¹⁷⁹ Čistota má v sebe určitú pokoru tela. Ľudské telo musí byť pokorné pred tou veľkosťou, akou je osoba. Okrem toho musí byť ľudské telo pokorné pred tou hodnotou, akou je láska. Pokorné teda súčasne jej podriadené. Pri nedostatku čistoty nie je telo podriadené skutočnej láske, naopak, usiluje sa jej nanútiť svoje práva.¹⁸⁰

Čnosť čistoty je pre každého človeka, nielen pre tých, čo sa zriekajú manželstva pre „Božie kráľovstvo“. Je tu pre mladých, ktorým Cirkev zvlášť pomáha spoznať jej hodnoty. Je tu pre manželov, ale aj pre vdovcov, ktorá im pomáha premáhať pokušenia pri spomienkach na dovolené rozkoše z bývalého manželstva.

Boh povoláva do rôznych stavov. Aj čnosť čistoty sa v rôznych stavoch realizuje rôzne.

11.2 Panenstvo

Ustanovenie tohto stavu je opísané v devätnástej hlave evanjelistu Matúša. Učeníci vraveli Pánovi: „Keď je to takto medzi mužom a ženou, potom je lepšie neženit' sa. On im povedal: „Nie všetci pochopia toto slovo, iba tí, ktorým je to dané. Lebo sú ľudia neschopní manželstva, pretože sa takí narodili

¹⁷⁸ WOJTYLA, K.: *Láska a zodpovednosť*. 2003, s. 133.

¹⁷⁹ Porov.: WOJTYLA, K.: *Láska a zodpovednosť*. 2003, s. 130 – 135.

¹⁸⁰ Porov.: WOJTYLA, K.: *Láska a zodpovednosť*. 2003, s. 135.

zo života matky, iných takými urobili ľudia a iní sa takými urobili sami pre nebeské kráľovstvo. Kto to môže pochopiť, nech to pochopí“ (*Mt 19,10-12*). Ďalšiu stať v Písme, pojednávajúca o tomto stave, môžeme nájsť v Prvom liste Korint’anom. „Tvárnosť tohto sveta sa pomíňa. Chcem, aby ste boli bez starostí. Kto je bez ženy, stará sa o Pánove veci, ako sa páčiť svojmu Pánovi. Ale ženatý sa stará o svetské veci, ako sa páčiť manželke a je rozdelený. Aj nevydatá žena a panna rozmýšľa o Pánových veciach, aby boli sväté telom i duchom. Ale vydatá myslí na svetské veci, ako sa páčiť mužovi. No toto hovorím vo váš prospech, nie aby som vám hodil slučku, ale aby ste sa čestne a nerušene pripútali k Pánovi“ (*1Kor 7,31-35*). Aj tu, hoci iným spôsobom, zaznieva pohnútkou vyjadrujúca dôvod panenstva „pre Pána“, čo je to isté ako pre nebeské kráľovstvo. Tento stav podlieha často nepochopeniu, ba aj výsmechu. Panenstvo je vec Ducha a apoštol Pavol o takýchto veciach hovorí, že „živočíšny človek to nechápe, je to pre neho bláznovstvom a nemôže ich pochopiť, lebo ich treba posudzovať v Duchu Svätom, teda vo svetle viery“ (*porov. 1Kor 2,14*).

Význam tohto v súčasnosti tak zaznávaného stavu nie je malý. Pápežský kazateľ Raniero Cantalamessa hovorí o prorockej a misijnej dimenzii panenstva a celibátu. Na pochopenie prorockého rozmeru je treba vychádzať z pohnútok, ktoré schválil Pán Ježiš „pre Božie kráľovstvo.“ Božie kráľovstvo má charakteristiku, ktorá sa dá dosť výstižne vyjadriť formulou „už“ a „ešte nie“. „Už“ preto, že Kristus je tu je prítomný. V istom zmysle ešte neprišlo, preto sa modlíme „príď kráľovstvo tvoje.“ Preto sa niektorí rozhodujú žiť, ako sa bude žiť v záverečnej fáze Božieho kráľovstva, kde sa „tí, čo sú uznaní za hodných tamtoho veku a zmŕtvychvstania, už sa ani neženia, ani nevydávajú“ (*Lk 20,35*). Takto sa stávajú svedkom budúceho života. Zároveň pripomínajú manželom prvenstvo Ducha a Boha. Ak sme vyššie spomenuli, že Božie kráľovstvo ešte neprišlo, že je na ceste, sú potrební ľudia, muži a ženy, ktorí by ochotne a s nadšením všetok svoj čas a celé svoje srdce venovali príchodu tohto kráľovstva. A toto je práve ten misionársky rozmer. Títo ľudia napomáhajú pri zrode nových Božích detí, a preto panenstvo podobne ako manželstvo sa vyznačuje plodnosťou, aj keď v inom zmysle, v tom duchovnom.¹⁸¹

11.3 Čistota a manželstvo

Nemenej dôležitý stav, ako Bohu zasvätený život, je manželstvo. „Kto podceňuje manželstvo, ten oslabuje aj lesk panenstva. Kto ho naproti tomu chváli, ten viac zdôrazňuje obdivuhodnosť panenstva a robí ho ešte žiarivejším. Čo sa totiž zdá dobré len v porovnaní s niečím horším, to sotva môže byť zvlášť

¹⁸¹ Porov.: CANTALAMESSA, R.: *Panenstvo*. Bratislava : Serafín, 1999, s. 15 – 26.

dobré“ (FC 16). Aj v tomto povolani je rovnako muž ako aj žena povolaný pestovať čnosť čistoty, aj keď vlastným spôsobom. Zaznieva mnoho hlasov útočiacich proti Cirkvi a jej zástupcom, keď ohlasujú pravdy týkajúce sa manželského spolužitia. Tieto normy však „nevytvorila Cirkev, ani o nich nerozhoduje podľa ľubovôle. V poslušnosti k pravde, ktorou je Ježiš Kristus, jeho obraz sa zrači v prirodzenosti a dôstojnosti ľudskej osoby, vykladá ju všetkým ľuďom dobrej vôle, hoci neskrýva, že jej naplnenie vyžaduje veľké úsilie“ (FC 33). A budúci pápež Karol Wojtyła píše: „Iba hlboké presvedčenie o nadúžitkovej hodnote osoby nám umožňuje odôvodniť v plnosti a dôkladným spôsobom toto stanovisko v etike.“¹⁸² Žiarivé príklady manželov, ktoré dokázali žiť kresťanskú náuku, sú svedkami, že sa to dosiahnuť dá. K plneniu týchto podmienok patrí: „trpezlivosť, pokora a silná odvaha, detinská dôvera v Boha a v jeho milosť, pravidelná modlitba i časté sväté prijímanie a sviatosti zmierenia“ (FC 33).

Rodina má aj práva a zároveň nenahraditeľnú povinnosť vo vedení detí k hodnotám čistoty. „Rodina má citový náboj, ktorý uľahčuje prijať bez duševných otrasov aj najchúlostivejšie reality.“¹⁸³ Ten istý dokument vyzýva rodičov: „Aby prirodzené citové väzby, ktoré spájajú rodičov s deťmi, boli v najvyššom stupni pozitívne, rodičia nech na základe pokojnej sexuálnej vyrovnanosti budujú k deťom vzťah dôvery v dialógu primeranom ich veku a vývoju.“¹⁸⁴

11.4 Prostriedky - ako pestovať čnosť čistoty

Kresťan musí byť bojovník, ktorému, ako povedal istý kňaz, pristane krvou sfarbená víťazná zástava a nie strachom zašpinená detská plienka. Táto jeho bojovnosť je nevyhnutná aj v snahe o zachovanie hodnoty čistoty. Ježiš nás nezbavil „všetkých nepriateľov, všetkých pokušení, ale nechal nám niektoré, teda naše žiadostivosti, aby sme sa naučili bojovať a dúfať v neho, a aby sme okúsili našu krehkosť.“¹⁸⁵ K prostriedkom pomáhajúcim k úspešnému boju patrí:

Umŕtvovanie

„Ak Duchom umŕtvujete skutky tela, budete žiť“ (Rim 8,13). Duchovné umŕtvovanie má byť späté s vonkajším. Je to skutok nie tela, ale viery. Raniero Cantallamesa v úvahe nad slovami Ježiša, že lampou tela je oko, a že jedine

¹⁸² WOJTYLA, K.: *Láska a zodpovednosť*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2003, s. 211.

¹⁸³ POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU: *O ľudskej láske*. Trnava : SSV, 1997, čl. 48.

¹⁸⁴ POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU: *O ľudskej láske*. 1997, čl. 49.

¹⁸⁵ CANTALAMESA, R.: *Panenstvo*. Bratislava : Serafin, 1999, s. 65.

vtedy bude naše telo vo svetle, ak naše oko bude čisté, hovorí: „V civilizácii obrazu, ako je tá dnešná, obraz sa stal privilegovaným nositeľom svetskej ideológie, plne presiaknutej sexualitou. Táto ideológia si urobila zo sexuality svojho sluhu, zavila ju úplne do svojho významu, ktorý jej dal Boh. Zdravý pôst od obrazov sa stal dnes dôležitejší ako pôst od jedla.“¹⁸⁶ Teda pri umŕtvovaní popri umŕtvovaní v jedle netreba zabúdať aj na tento rozmer.

Zdravé poznanie, prijatie vlastnej sexuality

Napomáha vytvoriť pokojnú a slobodnú predstavu o celej stvorenej skutočnosti vrátane odovzdávania života.

Prevenca

„Drahá Filotea, buď vždy na stráži, aby si hneď v prvej chvíli premočila všetky vábenia a príležitosti k nečistote a smilstvu.“¹⁸⁷ Takto upozorňuje ženevský biskup vo svojej vzácnej knižke Filotea. A ďalej upozorňuje: „Hriech nečistoty sa chce vkradnúť do duše celkom nepozorovane. Jeho začiatky sú často nepatrné, skoro nepozorovateľné, ale zrazu začne prudko rásť a privedie človeka čoskoro do biedy a nešťastia. Omnoho ľahšie je vyhnúť sa pokušeniam k tomuto hriechu, ako sa potom vyslobodiť z jeho pút a následkov.“¹⁸⁸

Spoločenstvo

Zvlášť pre tých, ale nielen pre tých, čo sa zasvätili Bohu s nerozdeleným srdcom, platí potreba priateľov, ktorí pomôžu, podržia v čase krízy. Platia slová Písma: beda človeku samotnému, keď padne, nemá toho, kto by ho zdvihol. Človek je bytosť spoločenská a bez osobných vzťahov sa nemôže rozvíjať.

Záver

„Čistota je ľaliou medzi čnosťami, robí ľudí podobných anjelom. Nič nie je čisté, čo nie je krásne, nepoškvrnené, neporušené. Čistota srdca má medzi čnosťami tú prednosť, že je krásnou ľaliovo-bielou čnosťou duše i tela.“¹⁸⁹ Je to teda čnosť, ktorá nemá len negatívny obsah, ako sa prevažne vo svete chápe, ale otvára človeka pre celkom nové hodnoty. Sv. František čnosť prirovnáva k vzácnemu ovociu, k jahodám, „na ktorých keď sa ich silnejšie dotkneme, ostanú škvŕny, rany a jamky.“¹⁹⁰

¹⁸⁶ CANTALAMESA, R.: *Panenstvo*, 1999, s. 66.

¹⁸⁷ SALESKÝ, F.: *Filotea*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 167.

¹⁸⁸ SALESKÝ, F.: *Filotea*. Bratislava, LÚČ, 1996, s. 167.

¹⁸⁹ SALESKÝ, F.: *Filotea*. 1996, s. 164.

¹⁹⁰ SALESKÝ, F.: *Filotea*. 1996, s. 165.

12 CHUDOBA AKO ČNOSŤ

Úvod¹⁹¹

Prvoradý vzor pre náš život máme mať v samotnej osobe Ježiša Krista. On je pre nás vzorom vo všetkých čnostiach. Už sv. Pavol vo svojom liste Filipanom zdôrazňuje nielen prvým kresťanom, ale aj nám všetkým, aby sme žili čnostným životom: „Bratia, myslite na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povesť, čo je čnostné a chválitebné!“ (*Flp 4,8*). A sv. Gregor Naziánsky dodáva, že „cieľom čnostného života je stať sa podobným Bohu“ (*KKC 1803*).

Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Ich základné delenie je na božské (viera, nádej, láska) a ľudské. Božské sú naviazané na Najsvätejšiu Trojicu, kým ľudské, ako to už iste vyplýva z názvu, sa týkajú nás – ľudí. Nazývame ich aj morálnymi čnosťami. „Ľudské čnosti sú pevné postoje, stále dispozície, trvalé dokonalosti rozumu a vôle, ktoré usmerňujú naše činy, usporadúvajú naše vášne a riadia naše správanie podľa rozumu a viery. Poskytujú človekovi ľahkosť, sebaovládanie a radosť, aby mohol viesť morálne dobrý život. Čnostný človek je ten, ktorý slobodne koná dobro. Morálne čnosti sa získavajú ľudským úsilím. Sú výsledkom a zároveň zárodkom morálne dobrých činov: uspôsobujú všetky schopnosti človeka, aby mali účasť na Božej láske“ (*KKC 1804*). Štyri čnosti majú základnú úlohu. Preto sa aj volajú „základné“ alebo „kardinálne“ čnosti, všetky ostatné sa zokupujú okolo nich. Sú to: rozvážnosť, miernosť, mravná sila a spravodlivosť (*porov. KKC 1805*). Všetky ľudské čnosti sú zakorenené v božských čnostiach, ktoré uspôsobujú schopnosti človeka, aby mohli mať účasť na Božej prirodzenosti. Sú základom, dušou a charakteristickou vlastnosťou morálneho konania kresťana a robia kresťanov schopnými žiť vo vzťahu s Najsvätejšou Trojicou (*porov. KKC 1812 – 1813*).

Medzi čnosti patrí aj čnosť chudoby. Čo rozumieme pod pojmom „chudoba“? Najčastejšie máme na mysli hmotnú, sociálnu chudobu. To je iste prvé, s čím si toto slovo spojíme, že človek má len to, čo len najnutnejšie potrebuje k životu. Ale Pán Ježiš nás učí aj inej chudobe – duchovnej. „Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo“ (*Mt 5,3*).

¹⁹¹ Porov.: ČERVENĚ, J.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

Týmito slovami začína Ježiš svoju reč o ôsmich blahoslavenstvách. Niektorí tieto slová vysvetľujú ako poníženosť, iní zas v nich vidia dobrovoľnú chudobu, a najmä tú, ktorú sľubujú rehoľníci. Avšak nie je zaujímavé na tom to, že Ježiš práve chudobou začína svoju reč a spomína ju ako prvú medzi blahoslavenstvami?

12.1 Ježiš a chudoba

Pán Ježiš nás učil chudobe celým svojím životom. Prvý príklad nám dal už v Betleheme, keď sa narodil v chudobnej maštali a uložený bol na seno do jasličiek. Počas účinkovania nemal ani peniaze, aby mohol zaplatiť daň, keď to od neho žiadali. Nemal dom, kde by si mohol odpočinúť, kde by bol mohol so svojimi učeníkmi jesť veľkonočného baránka. „Líšky majú svoje skrýše a nebeské vtáky hniezda, ale Syn človeka nemá kde hlavu skloniť“ (Mt 8,20). A tak, ako to bolo za života, bolo aj pri kríži. Jeho matka prijala ako almužnu jednu plachtu, do ktorej ho zavinuli, keď umrel.¹⁹²

Pán Ježiš nás učí chudobe nielen svojím príkladným životom, ale nás aj napomína slovom. Istému mladíkovi, ktorý sa ho pýtal, čo má robiť, aby bol spasený, odpovedal: „Ak chceš byť dokonalý, choď, predaj, čo máš, rozďaj chudobným a budeš mať poklad v nebi“ (Mt 19,21). A o niečo neskôr pokračuje: „Veru, hovorím vám: Bohatý ťažko vojde do nebeského kráľovstva. Ba hovorím vám: Ľahšie je ťave prejsť cez ucho ihly, ako boháčovi vojsť do Božieho kráľovstva“ (Mt 19,23-24). Tento mladík z evanjelia, keď počul Ježišovu reč, veľmi zosmutnel a odišiel, lebo mal veľa majetku, na ktorom lipol a nemal silu sa ho zrieknuť. Aby sme neboli podobní ako on a aby sme mali dostatok sily a odvahy opustiť všetky veci tohto sveta, Kristus Pán nám pripomína tú veľkú odmenu, ktorú si chudobou nadobudneme: „Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo“ (Mt 5,3). Len sa zamyslime, či sa nám neoplatí zrieknuť sa všetkých pozemských vecí, a tak získať kráľovstvo nebeské?¹⁹³ Ved' dajme tomu, že tých sto rokov dáko vydržíme a získame krásnu večnosť. Alebo radšej si tých sto rokov budeme žiť, ako sa nám zapáči a potom donekonečna chceme znášať páľavu pekelného ohňa? Pán Ježiš nám tu jasne dáva návod, ako máme žiť.

V čom spočíva chudoba? Môžeme ju chápať v zmysle pozitívnom i negatívnom.

¹⁹² Porov.: RODRIGUEZ, A.: *Kresťanská dokonalosť*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1930, s. 175.

¹⁹³ Porov.: RODRIGUEZ, A.: *Kresťanská dokonalosť*. 1930, s. 180.

12.2 Negatívna chudoba

Je to chudoba, ktorú Boh nechce, „ale je plodom hriechu alebo okolností, nie je zvolená, ale trpená, je to sociálny fakt, ktorý zneľudštuje toho, kto ho znáša.“¹⁹⁴ Proti tejto chudobe sa bojuje všemožnými prostriedkami, žiaľ, chudobní sú tu stále medzi nami. Je to iste výsledok tohto skazeného sveta. „Najťažším hriechom proti chudobným je asi nezaujímať sa o nich, tváriť sa, že ich nevidíme. A hoci na televíznej obrazovke, na stranách novín a misijných časopisov vidíme chudobných hýbať sa, búriť sa, kričať, ich volanie k nám dochádza akoby z veľkej diaľky. Nepreniká nám až do srdca. Chránime sa pred nimi. Písmo to všetko nazýva „vidieť mnoho, a nepozorovať, mať otvorený sluch, a nečúť“ (Iz 42,20).“¹⁹⁵ Prvú vec, čo treba urobiť vo vzťahu k chudobným, je prekonať nezáujem, necitlivosť, a nechať vstúpiť chudobných do nášho tela. „Ide o vpustenie problému chudobných do nášho srdca tak, že to už nebude viac cudzí problém, ktorý sa týka iných, nie nás, ale stane sa akoby rodinným problémom.“¹⁹⁶ Veď predsa všetci sme si bratmi a sestrami v Kristu. Žiaľ, človek si časom zvykne na všetko, a tak sme si zvykli aj my na chudobu iných. Už nás tak nedojíma – považujeme ju za samozrejmu.

Ale skúsme sa zamyslieť nad tým, čo je Cirkev. Cirkev je tajomné telo Kristovo a my všetci sme jeho údy. Teda aj chudobní. Ježiš povedal: „Čokoľvek ste urobili jednému z mojich..., mne ste urobili.“ „Po týchto slovách problém chudobných nadobudol v dejinách nový rozmer. Stal sa aj kristologickým problémom. Ježiš z Nazareta sa stotožnil s chudobnými... To totiž znamená povedať: „Tento otrhaný človek, potrebujúci kúsok chleba, ten chudák, ktorý mal vystretú ruku, bol som ja!“¹⁹⁷ „Ten, ktorý vyslovil nad chlebom slová: „Toto je moje telo,“ povedal rovnaké slová aj o chudobných... V chudobných ale nie je Kristus rovnakým spôsobom prítomný ako v Eucharistii, ale tiež ide o prítomnosť skutočnú, reálnu.“¹⁹⁸ „Mohli by sme povedať, že v chudobnom je Kristus prítomný pasívne, nie aktívne... Nie vo význame, že to, čo robí chudobný, akoby to robil Kristus, ale v zmysle, že to, čo sa robí chudobnému, akoby sa robilo Kristovi: „Mne ste to urobili!“¹⁹⁹

Ale ako uviesť do praxe náš záujem o chudobných? Oni nepotrebujú totiž naše dobré city, ale skutky. To, čo by sme mali pre nich urobiť, môžeme zhrnúť do troch slov: milovať ich, pomáhať im, evanjelizovať ich.

a) „Milovať chudobných... Vieme, že láska ku Kristovi a ku chudobným

¹⁹⁴ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : Serafin, 1999, s. 15.

¹⁹⁵ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 16.

¹⁹⁶ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 17.

¹⁹⁷ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 18.

¹⁹⁸ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 18.

¹⁹⁹ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 19 – 20.

sa vzájomne prelínajú... Milovať chudobných znamená predovšetkým rešpektovať ich a uznať ich dôstojnosť... Nech je tu na zemi miesto, kde sa môžu cítiť skutočne ako... prijatí, a nielen trpení... Milovať chudobných znamená prosiť o ich odpustenie. Odpustenie, že sme neschopní ísť im v ústrety skutočne a s radosťou; že napriek všetkému udržiavame medzi nami a nimi odstup.“²⁰⁰

b) Pomoc chudobným si vysvetlíme na jednom peknom príklade.

Jedného dňa istý človek uzrel dievčatko trasúce sa zimou, ktoré plakalo od hladu. Rozhorčil sa a zvolal: „Ó, Bože, kde si? Prečo neurobiš niečo pre toto nevinné stvorenie?“ Vnútorň hlas mu povedal: „Pravdaže som niečo urobil. Urobil som teba!“ Okamžite to pochopil. Pri pohľade na biedu ľudstva netreba vyčítať niečo Bohu, ale sebe samým. Preto sa mi zdá veľmi pekné, že sa vo vnútri samotného Vatikánu vyhradil malý priestor na prijímanie chudobných, kde sa môžu najesť a zaodieť sa.²⁰¹

c) „Nakoniec po láske a pomoci treba chudobných evanjelizovať... Lebo nielen z chleba žije chudobný, ale aj z nádeje a z každého slova, ktoré vychádza z Božích úst. Chudobní majú posvätné právo počuť... aj dnes tú dobrú zvesť: „Blahoslavení chudobní...“ Pretože pred vami sa otvára možnosť nesmierna, obmedzená alebo dosť ťažká pre bohatých: Božie kráľovstvo. Pravda, človek musí prijať vieru v evanjelium, ak chce naozaj vstúpiť do Božieho kráľovstva, alebo aspoň viesť mravne dobrý a čestný život podľa predpisov vlastného náboženstva alebo svojho svedomia, kto nemá možnosť spoznať evanjelium.“²⁰² Tak treba chudobných evanjelizovať aj v tomto duchu. Sprístupňovať im pravdy evanjelia a učiť ich mravnému spôsobu života.

12.3 Pozitívna chudoba

V otázke chudoby si môžeme všimnúť medzi Starým a Novým zákonom zaujímavý skok. Starý zákon nám predstavuje Boha pre chudobných, to znamená Boha, ktorý počúva volanie chudobných, ktorý sa zmilúva nad slabým a chudákom. Nový zákon nám však predstavuje Boha, ktorý sa sám stáva chudobným.²⁰³ Ježiš Kristus prichádza na svet do chudobnej rodiny, stáva sa jedným z nich. Ježiš, ktorý „bol bohatý a stal sa pre vás chudobným“ (2 Kor 8,9), si chudobu volí slobodne. „Materiálna chudoba ako zlo, ktorému sa treba vyhnúť, nadobúda charakter dobra, ktorý treba rozvíjať, ideál, ktorý treba nasledovať. Túto veľkú novotu priniesol Kristus.“²⁰⁴ Pekne si môžeme všimnúť,

²⁰⁰ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 24 – 25.

²⁰¹ Porov.: CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 26.

²⁰² CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 28.

²⁰³ Porov.: CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 33.

²⁰⁴ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 33.

že pozitívnu materiálnu chudobu, teda slobodne volenú, Starý zákon nepozná. Učí nás jej Ježiš Kristus. Ako som už spomenul, že pozitívna materiálna chudoba je novotou evanjelia, tak sv. Tomáš o tom píše: „Aj mravné príkazy, obsiahnuté v evanjeliu by boli literou, ktorá zabíja, keby sa s nimi nespájala milosť viery, ktorá uzdravuje. Aj evanjeliové blahoslavenstvá by teda ostali mŕtvou literou, keby Ježiš neurobil nič iné, len ich vyhlásil na vrchu.

Najväčšia novota nespočíva teda natoľko v najdokonalejších prikázaniach, ktoré Ježiš ohlasuje, ale v milosti, ktorú nám získal, aby sme ich mohli uskutočniť v praxi.²⁰⁵ Tak je to aj s chudobou. Ježiš nám dáva silu, aby sme dokázali byť chudobní, a tak dosiahli nebeské kráľovstvo. Je nám v tom vzorom. On najskôr vždycky robil to, čo potom aj učil. „Ježiš Kristus, hoci bol bohatý, stal sa pre vás chudobným, aby ste sa vy jeho chudobou obohatili“ (2 Kor 8,9). Neprišiel nás obohatiť o pozemské dobrá, ale vyvolil si dobrovoľne materiálnu chudobu, aby nám daroval duchovné bohatstvá. Ježiš sa pre nás zriekol svojej božskej prirodzenosti a „všetkého toho, čo táto prirodzenosť si mohla vyžadovať v sláve, bohatstve a lesku.“²⁰⁶ Chudoba sa tak stala aspektom najvšeobecnejšieho nasledovania Krista.

Keď sledujeme život najväčších milovníkov chudoby v dejinách Cirkvi, hneď zbadáme, že stredobodom všetkého je láska ku Kristovi. Na tomto stavali aj veľkí svätci svoje rehoľné spoločenstvá. Oni sa zriekli všetkého pozemského bohatstva z lásky k Ježišovi. „Sú ľudia chudobní, pretože sa takí narodili zo života matky, iných takými urobili ľudia a iní sa takými urobili sami pre nebeské kráľovstvo“ (porov. Mt 19,12). Žiarivý príklad tejto dobrovoľnej apoštolskej chudoby nachádzame na počiatku žobravých rádov. Vtedajšia Cirkev oplývala veľkým bohatstvom a bola vo veľkom kontraste s vtedajším chudobným obyvateľstvom. „Ľudia považovali svedectvo života za dôležitejšie ako pravovernosť náuky a občas dokonca hnali kameňmi kazateľov, ktorí k nim prichádzali na honosných koňoch. Vtedy Duch podnietil ľudí ako Dominika z Guzmanu a Františka z Assisi, ktorí vrátili účinnosť ohlasovaniu Cirkvi obnovením spôsobu chudobného života apoštolov.“²⁰⁷ Počas stáročí sa historické formy chudoby utvárali náhodne, a preto je ich teda dosť veľké množstvo a sú odlišné. Je to chudoba kláštorná (napr. benediktínskeho alebo baziliánskeho typu), pustovnícka chudoba, františkánska, apoštolská, rehoľných klerikov, atď. A hoci by ich pravidlá boli schopné ukázať raz navždy cestu chudoby, neurobili by ešte skoro nič, pretože sami osebe nemajú takú silu. „Keď parafrázujeme výrok evanjelia sv. Jána, musíme povedať: „Zákon bol daný skrze zakladateľov (Bazila, Benedikta, Františka...), milosť pochádza od Krista.

²⁰⁵ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 37.

²⁰⁶ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 43.

²⁰⁷ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 50.

Najkrajším zmyslom pravidiel a zakladateľov je práve to, že nás odkazujú vždy na Ježiša Krista a jeho evanjelium. „Ja som splnil svoju časť,“ hovoril krátko pred smrťou sv. František z Assisi, „to, čo prislúcha vám, vás naučí Ježiš Kristus.“²⁰⁸

V tomto vedomí svätí a zakladatelia reholí kladú sľub chudoby za potrebný a najsilnejší základ rehole. Takto vidia v chudobe múr a základ rehole. Kým je vo vonkajšom svete základom života majetok a bohatstvo, tu je to naopak. Základom rehoľného stavu a výšky dokonalosti je chudoba. Takto sa človek totiž stane oveľa slobodnejším slúžiť Bohu a zároveň odolnejším pred nepriateľom – diablom, ktorý sa nemá čoho chytiť a kde nás napadnúť. „Sv. Chryzostom sa pýta: „Prečo boli prví kresťania takí dobrí a horliví, kým terajší sú takí nedbalí?“ Odpovedá, že vtedy bojovali s diablom bez šiat, oslobodení od majetku a bohatstva, kým teraz idú do boja v obleku všelijakých úradov, vyznačení a majetkov. Ten oblek ich veľmi mýli a hatí. My teda opúšťame bohatstvá a zriekame sa všetkých svetských vecí, aby sme slobodní a nehatení ľahšie mohli bojovať so zlým duchom a nasledovať Krista Pána... Preto prvý sľub, čo skladáme v reholi, je sľub chudoby ako základ ostatných. Sv. Pavol v Liste Timotejovi píše, že lakomstvo je žriedlom všetkého zlého (*porov. 1 Tim 6,10*), tak chudoba je zas, naopak, žriedlom a koreňom všetkého dobrého a všetkých čností. Chudoba u dobrých býva ochrankyňou poníženosti. Čo sa týka čistoty, jasné je, ako ju napomáha chudoba a prísnosť života ohľadom pokrmu a šatenia. To isté platí aj o pôste a miernosti. A takto môžeme prejsť všetky čnosti.“²⁰⁹ Preto svätí nazývajú chudobu matkou alebo ochrankyňou a učiteľkou všetkých čností. V tomto jej patrí vďaka aj pri zachovávaní poriadku v reholiach. Lebo si môžeme všimnúť, že u tých reholí, ktoré zanedbali chudobu, zanedbali spolu aj rehoľný život. Môžeme ich prirovnať k dieťatam, ktoré neposlúchajú svoju matku.

Záver

Materiálna chudoba sa veľmi úzko spája s chudobou ducha, ba priam je jej základom. Tak ako je duša spojená s telom a ako by telo bolo bez duše mŕtve, tak ani materiálna chudoba bez duchovnej chudoby by nebola tou správnou chudobou, teda čnosťou. To, aby bola chudoba čnosťou, nestačí byť len chudobný. Nestačí iba navonok opustiť majetok a bohatstvo, ale ho treba zanechať aj srdcom. Ide tu aj o zmýšľanie, zmýšľanie pokorného ducha. Bez toho by sme napríklad aj kláštornú chudobu prijímali len ako nejakú regulu. V chudobe treba vidieť niečo viac, treba tu vidieť úplné odovzdanie svojho ducha Ježišovi. Takto potom z chudoby vyžaruje radosť a láska k druhým. K tomu nech dopomôže aj táto práca.

²⁰⁸ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 41.

²⁰⁹ RODRIGUEZ, A.: *Kresťanská dokonalosť*. Trnava : 1930, s. 178 – 179.

13 POSLUŠNOSŤ AKO ČNOSŤ

Úvod²¹⁰

Znakom dnešnej doby je pokles úcty k autorite. Stalo sa módou kritizovať príkazy a nariadenia predstavených. Obzvlášť to platí o našich mladých. Netýka sa to len vo vzťahu k cirkevným autoritám, ale aj voči svetským. Vytráca sa pojem autority v školách, v zamestnaní i v základnej ľudskej bunke - v rodine. Tento negatívny jav cítiť v celej spoločnosti.

A čo povedať o nás kresťanoch? Je všetko v poriadku? Môže patriť do Cirkvi niekto, kto odmieta poslušnosť voči tým, ktorých si Boh vyvolil za svojich zástupcov?

13.1 Čo je poslušnosť

Venujme pozornosť biblickému základu poslušnosti a pôvodu poslušnosti. Aby sme mohli lepšie pochopiť podstatu poslušnosti, musíme sa vrátiť na začiatok sveta, k stvoreniu. Všetko, čo Boh stvoril, bolo dobré (porov. Gn 1,12. 18. 31). Všetko bolo zamerané k svojmu cieľu, poslúchalo svojho Stvoriteľa. Nie vedome, nie dobrovoľne. Boh stvoril človeka, aby ho vedome a slobodne poslúchal. Vieme však, že prví rodičia neobstáli v skúške poslušnosti. Ňou si mali zaslúžiť Božie dary, neposlušnosťou ich však stratili.

V Novom zákone Kristova poslušnosť nie je iba najvznešenejším príkladom poslušnosti, ale je jej základom. Kristova poslušnosť je bezprostredným a historickým prameňom ospravedlnenia.²¹¹ Otec poslal Syna na svet. Syn splnil svoje poslanie a teraz ho spĺňa v Cirkvi. Ježiš Kristus svoje poslanie adresoval všetkým kresťanom. „Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás” (Jn 20,21). Ježiš prehojne napráva Adamovu neposlušnosť svojou poslušnosťou (porov. KKC 411). Tak „ako neposlušnosťou jedného človeka sme sa stali hriešnikmi, tak zasa poslušnosťou jedného sme sa stali spravodlivými“ (Rim 5,19). Ježiš Kristus sa zjavuje ako úplne poslušný Božej vôli a jeho víťazstvo umučenia dokazuje jeho vrcholnú poslušnosť jeho synovskej lásky k Otcovi (porov. KKC 539). Ved’ on „sa stal poslušným až na smrť, až na smrť na kríži“ (Flp 2,8). „Ježiš svojou

²¹⁰ Porov.: BYSTRIANSKY, J.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

²¹¹ Porov.: CANTALAMESSA, R.: *Poslušnosť*. Bratislava : Serafin, 1999, s. 17.

poslušnosťou až na smrť splnil zastupiteľskú úlohu trpiaceho Služobníka, ktorý dáva svoj život na obeť za zmierenie“ (KKC 615).

„Ježiš, „hoci bol Synom, z toho, čo vytrpel, naučil sa poslušnosti“ (Hebr 5,8). O čo silnejší dôvod máme na to my, stvorení a hriešnici, ktorí sme sa v ňom stali adoptovanými synmi. Prosíme nášho Otca, aby zjednotil našu vôľu s vôľou svojho Syna, aby sme plnili jeho vôľu, jeho plán spásy pre život sveta“ (KKC 2825). Svoj akoby testament pre nás zanechal v slovách: „Veríte v Boha, verte aj vo mňa“ (Jn 14,1).

„Ježiš svojou poslušnosťou matke a zákonitému otcovi dokonale zachováva štvrté prikázanie. Táto poslušnosť je pozemským obrazom jeho synovskej poslušnosti Nebeskému Otcovi. Ježišova každodenná poslušnosť Jozefovi a Márii ohlasovala a anticipovala poslušnosť vyjadrenú v modlitbe v Getsemanskej záhrade: „Nie moja, ale tvoja vôľa...“ (Lk 22,42). Kristova poslušnosť v každodenných okolnostiach skrytého života bola už začiatkom diela obnovenia toho, čo zničila Adamova neposlušnosť“ (KKC 532).

13.2 Vzory poslušnosti

Naším príkladom je Panna Mária, ktorá je nám ľuďom najbližšie vo viere. Ona „uskutočňuje poslušnosť viery najdokonalejším spôsobom“ (KKC 144.148). „Panna Mária „spolupracovala slobodnou vierou a poslušnosťou na ľudskej spásy“ (LG 56). „Svojou poslušnosťou sa stala novou Evou, matkou žijúcich“ (KKC 511). Príklady tiahnu, a preto nič nemôže byť našou väčšou snahou ako nasledovať v tom našu nebeskú Matku.

K poslušnosti nás volajú príklady toľkých mužov a žien Svätého písma. Či sú to proroci ako Izaiáš, Jeremiáš, apoštoli pri odpovedi na svoje povolanie, ale najviac asi „otec všetkých veriacich“ - Abrahám. On „s vierou poslúchol, keď bol povolaný, aby šiel na miesto, ktoré mal dostať ako dedičstvo, išiel a ani nevedel, kam ide“ (Hebr 11,8; porov. Gn 15,1-4).

13.3 Definícia poslušnosti

„Poslúchať (ob-audire: po-slúchať) vo viere znamená slobodne sa podriaďovať počutému slovu, lebo jeho pravdivosť zaručuje Boh, ktorý je Pravda sama. Sväté písmo nám dáva za príklad takejto poslušnosti Abraháma“ (KKC 144). „Je to dávať celou svojou bytosťou súhlas Bohu, ktorý sa zjavuje“ (DV 5). Svätý Pavol hovorí o „poslušnosti viery“ (Rim 1,5; 16,26) ako o prvej povinnosti (porov. KKC 2087).

Poslušnosť je čnosť, ktorá pobáda ľudskú vôľu, aby sa podriadila vôli predstaveného ako Božiemu zástupcovi. Je to jedna z čností, ktorá nie je

sympatická modernému človeku, túžiacemu po nezávislosti. Vždy je ľahšie zrieknuť sa vlastných vecí chudobou a vlastného tela čistotou, než svojej vôle poslušnosťou. Poslušnosť dáva do pohybu aj iné čnosti, s ňou súvisiace, napr. pokoru, vieru, odvahu.²¹²

Spomedzi čností, ktoré sa najviac vyžadujú v kňazskej službe, Koncil uvádza na prvom mieste poslušnosť. Nazýva ju vnútornou dispozíciou byť vždy ochotný nehľadať svoju vôľu, ale plniť vôľu tých, ktorých poslal Boh (*porov. PO 15*).

13.4 Poslušnosť ako úkon

Opravdivým základom kresťanskej poslušnosti nie je myšlienka poslušnosti, ale úkon.²¹³ Je to úkon, ktorým človek obetuje svoju rozumovú a zmyslovú chuť, aby konal pod vplyvom viery, podľa rady alebo príkazu toho, ktorého mu dal Boh ako svojho zástupcu. Poslušnosť je predovšetkým úkon vôle. Nie preto poslúcham, že to rozumiem, chápem, ale preto, lebo chcem poslúchať. Je to úkon vyspelý, slobodný a zodpovedný. Poslušný psík alebo kôň nie je v pravom zmysle poslušný. Nejde tu o poslušnosť, ktorá je naivná, nevie o čo ide, ani o poslušnosť pod vplyvom hrozby alebo odmeny. Poslúchať znamená spojiť v jedno svoju vôľu s vôľou predstaveného. Urobiť jeho rozkaz svojím. „Poslušnosť je istota, že plníme Božiu vôľu.“²¹⁴

13.5 Vlastnosti poslušnosti

Nadprirodzenosť. Predstaveného poslúchame preto, lebo zastupuje Boha a nie preto, že je sympatický, učený, skúsený, svätý. Kto si medzi príkazmi vyberá, a potom urobí len to, čo sa mu osobne hodí, a vynechá, čo mu je nepríjemné, mieša svoju vôľu s Božou a znehodnocuje svoju poslušnosť.

Láska. Motívom Kristovej poslušnosti bola láska. Takisto pohnútkou kresťanskej poslušnosti je láska ku Kristovi. „Kto prijal moje príkázania a zachováva ich, ten ma miluje“ (*Jn 14,21*). Konať z lásky k Bohu neznamená vylúčiť každý prejav sympatie. A to už aj preto, aby predstavenému nebolo ťažko, keď má niečo rozkázať a aby sme mu uľahčili jeho zodpovednosť pred Bohom.²¹⁵

Ochota. Medzi vlastnosti poslušnosti, ktorou prejavujeme svoju vieru, patrí aj ochota. Kto verí, že v predstavenom poslúcha samého Boha, nebude sa

²¹² Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šlapajach*. Rím : Grafická škola Pia XI., 1982, s. 352.

²¹³ Porov.: CANTALAMESSA, R.: *Poslušnosť*. Bratislava : Serafin, 1999, s. 17.

²¹⁴ SVÄTÝ DON BOSCO: *S D. Boscom na slovíčko*. Bratislava : Don Bosco, 1996, s. 48.

²¹⁵ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šlapajach*. 1982, s. 354.

proti jeho radám a rozkazom brániť výhovorkami. Ani sa nebude so smutnou tvárou snažiť dosiahnuť odvolanie alebo aspoň zmiernenie toho, čo sa nariadilo.

Radosť. Vrcholným prejavom viery pri poslušnosti je radosť z toho, že nám Pán Boh zvestoval svoju vôľu a že vieme, čo máme robiť a ako sa mu môžeme zapáčiť.²¹⁶

13.6 Poslušnosť a človek

„Evanjeliové rady sa vo svojej rozmanitosti predkladajú každému Kristovmu učeníkovi. Dokonalosť lásky, ku ktorej sú povolani všetci veriaci, prináša so sebou pre tých, čo slobodne prijímú povolanie na zasvätený život, povinnosť zachovať čistotu v celibáte pre Božie kráľovstvo, chudobu a poslušnosť“ (KKC 915).

„Sľub poslušnosti, ktorý skladajú biskupovi pri vysviacke, a biskupov bozk pokoja na konci liturgie vysviacky znamenajú, že biskup ich pokladá za svojich spolupracovníkov, za svojich synov, svojich bratov a svojich priateľov a že oni sú mu zasa zaviazaní láskou a poslušnosťou“ (KKC 1567).

Je to predovšetkým apoštolská poslušnosť, ktorou kňaz uznáva Cirkev v jej hierarchickej štruktúre, miluje ju a slúži jej. Kňazskú službu nemožno vykonávať bez jednoty s pápežom a biskupským kolégiom, ale najmä vlastným diecéznym biskupom, voči ktorému treba zachovať úctu a poslušnosť. Poslušnosť voči nositeľom cirkevnej autority nie je vôbec pokorujúca, ale vyplýva zo zodpovednej slobody kňaza, ktorý prijíma požiadavky organického a organizovaného života. Len ten, kto vie poslúchať Krista, vie, ako má v duchu evanjelia vyžadovať poslušnosť od iných (porov. PDV 28).

Kňazská poslušnosť nie je poslušnosťou jednotlivca, ktorý individuálne vstupuje do vzťahu s autoritou, ale je to poslušnosť hlboko vštepená do jednoty presbytéria s biskupom a jeho prostredníctvom s nástupcom Petra (porov. PDV 28).

Každý kandidát kňazstva pri prijímaní sviatosti kňazstva musí slobodne sľúbiť úctu a poslušnosť biskupovi a jeho nástupcom. Sľubom, ktorý je uvážený a slobodný prísľub daný Bohu o možnom a väčšom dobre (porov. CIC 1191), sa kňaz zrieka svojej vôle a vyjadruje úplnú oddanosť biskupovi.

Poslušnosť prijatá v duchu viery a lásky v nasledovaní Krista poslušného až na smrť zaväzuje na podriadenie vôle zákonným predstaveným, zastupujúcim Boha, keď vydávajú príkazy podľa vlastných stanov (porov. CIC 601). Aj najväčšia horlivosť za duše musí sa vždy riadiť Božou vôľou, a teda poslušnosťou voči zákonným cirkevným predstaveným, ktorí zastupujú Krista a

²¹⁶Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. 1982, s. 354 - 356.

oznamujú nám jeho vôľu.²¹⁷ Nikto v Cirkvi si nemôže počínať svojvoľne a konať to, čo on pokladá za správne a užitočné. Vždy je potrebný súhlas a vedomie predstavených, ktorí sú zodpovední za svojich podriadených.

Kňazská práca je činnosťou samej Cirkvi, môže sa uskutočňovať jedine v hierarchickom spoločenstve celého tela. Dušpastierska láska podnecuje kňazov, aby poslušnosťou zasvätili svoju vôľu službe Bohu a bratom, pracujúc v tomto spoločenstve a v duchu viery prijímali nariadenia a pokyny biskupa ako aj iných predstavených. Lebo takým spôsobom zachovávajú a upevňujú potrebnú jednotu so spolubratmi v službe, a najmä s tými, ktorých Pán ustanovil za viditeľných správcoch svojej Cirkvi (*porov. PO 15*).

Závazok poslušnosti spája rôzne údy cirkevnej hierarchie medzi sebou navzájom a všetkých s pápežom, aby sa bojujúca Cirkev stala pre Božích nepriateľov obávajúcim, „dobre zoradeným šikom“ (*porov. Pies 6,3-9*).

To ale neznamená, že kňazi sú akési figúrky na šachovnici, ktorými možno posunovať, ako to chce hráč: sú to ľudia, živí ľudia, so svojou povahou a so svojím temperamentom, ľudia viac alebo menej dotváraní, silnejšej či slabšej konštrukcie, ľudia, ktorí majú svoje názory na rôzne problémy i na spôsob, ako ich riešiť, ľudia, ktorí majú slobodnú vôľu. A toto všetko musí brať biskup do úvahy, ak žiada spoluprácu.²¹⁸

Poslušnosť biskupovi môže byť zvlášť ťažká pre jednotlivých kňazov, keď ide o zmenu služby alebo miesta pôsobenia. No práve tu sa najlepšie ukáže, na akej duchovnej úrovni je kňaz a či hľadá vo svojej práci viac Boha ako seba. Takúto obeť obyčajne Pán Boh hojne odmení svojimi milosťami.²¹⁹

„Sľubom poslušnosti prinášajú rehoľníci seba ako obeť Bohu úplným zasvätením svojej vôle, a tak sa pevnejšie a istejšie spájajú so spasiteľnou Božou vôľou.

Rehoľníci sa pod vplyvom Ducha Svätého s vierou podriaďujú predstaveným ako Božím zástupcom a pod ich vedením sa dávajú do služby všetkých bratov v Kristovi, ako sám Kristus z poslušnosti slúžil svojim bratom a položil svoj život ako výkupné za mnohých.

Nech teda rehoľníci v duchu viery a z lásky k Božej vôli pokorne a úctivo poslúchajú svojich predstavených podľa pravidiel a konštitúcií, vynakladajúc pri plnení rozkazov a vykonávaní zverených úloh schopnosti rozumu a vôle, ako i dary prírody a milosti, vo vedomí, že spolupracujú na výstavbe Kristovho Tela podľa Božích úmyslov.²²⁰

²¹⁷ Porov.: HERMANOVSKÝ, J.: *Pápeži kňazom*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 82.

²¹⁸ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. Bratislava : LÚČ, 1994, s. 122 – 123.

²¹⁹ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. 1994, s. 124 – 125.

²²⁰ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. 1994, s. 176 – 177.

13.7 Poslušnosť a autorita

„Podriadenosť autorite a spoluzodpovednosť za spoločné dobro vyžaduje z morálneho hľadiska platiť dane, uplatňovať volebné právo a brániť krajinu“ (KKC 2240).

Tí, čo sú podriadení predstaviteľom občianskej moci, majú považovať svojich nadriadených za predstaviteľov Boha, ktorý ich ustanovil za správcov svojich darov (porov. Rim 13,1-2): „Kvôli Pánovi sa podriadujte každej ľudskej ustanovizni... ako slobodní, ale nie takí, čo slobodu majú za prikrývku zloby, ale ako Boží služobníci“ (1 Pt 2,13. 16).

„Keď sa pokrstený stane údom Cirkvi, už nepatrí sebe, ale tomu, ktorý za nás zomrel a vstal z mŕtvych. Odvtedy je povolaný, aby sa podriadoval iným, aby im slúžil v spoločenstve Cirkvi, aby poslúchal predstavených Cirkvi a podriadoval sa im, aby si ich vážil a mal ich v láske“ (KKC 1269).

„Povinnosť poslušnosti ukladá všetkým, aby si náležite vážili autoritu a aby osoby, ktoré autoritu vykonávajú, zahŕňali úctou a podľa ich zásluhy aj vďačnosťou a láskavosťou“ (KKC 1900). Keď poslúchame predstavených, poslúchame Boha. „Kto vás počúva, mňa počúva. A kto vami pohŕda, mnou pohŕda“ (Lk 10,16).

Niekedy nám však tí, čo predstavených zastupujú, zatienujú obraz Boha svojou nedostatočnosťou, neschopnosťou, neláskou a ostatnými chybami. Stupeň viery je tým väčší, čím viac je zatienený obraz Boha v tom, kto mi ho predstavuje - zastupuje. Najmenej viery sa žiada tam, kde sú naši predstavení najlepší a najmúdrejší. Tú poslušnosť nerobí problém, lebo nežiada vieru. Lenže poslušnosť sa žiada i tam, kde ide o človeka - predstaveného, málo schopného, nerozumného. Poslušnosť voči predstaveným je skúškou, tzv. lakmusovým papierikom našej viery. Jedine poslušnosť nám spoľahlivo zjavuje Božiu vôľu. Pričom sa môže stať, že sa predstavený pomýli, ale nemôže sa stať, aby sa dostal do omylu ten, kto poslúcha.²²¹ „Oveľa bezpečnejšie je byť podriadeným ako predstaveným.“²²²

Existuje poslušnosť, ktorá sa týka všetkých, nadriadených i podriadených, rehoľníkov i laikov a ktorá je zo všetkých najdôležitejšia, ktorá riadi, podporuje a oživuje ostatné poslušnosti. Nie je to poslušnosť „človeka voči človeku“, ale „človeka voči Bohu.“²²³

Ježiša Krista nám v Cirkvi zastupuje Učiteľský úrad, ktorý tvoria biskupi v spoločenstve s Petrovým nástupcom pápežom (porov. KKC 85). Veriaci majú poslúchať biskupa v Kristovom mene, vo veciach viery a mravov a pridržať sa ho s nábožnou a ochotnou myslou (porov. LG 14). Cez predstavených Cirkvi nás

²²¹ Porov.: List sv. kňaza a mučeníka Maximiliána Kolbeho. Liturgia hodín IV., Typis Polyglottis Vaticanis, 1996, s. 1336.

²²² KEMPENSKÝ, T.: *Nasledovanie Krista*. Trnava : SSV, 1996, s. 25.

²²³ CANTALAMESSA, R.: *Poslušnosť*. Bratislava: Serafin, 1999, s. 10 – 11.

Boh povoláva k niečomu konkrétnemu. Ťažko hovoriť o začlenení do Cirkvi bez hierarchického kontaktu. Každý v Cirkvi musí byť naviazaný na predstavených. Musí niekoho poslúchať, nemôže byť mimo poslušnosti. Veriaci je viazaný poslušnosťou voči miestnej Cirkvi - kňazovi, kňaz voči biskupovi, biskup voči pápežovi.

Kto chce žiť s Kristom, ktorý nás poslušnosťou vykúpil a to poslušnosťou až na kríž, musí ho svojou osobnou poslušnosťou nasledovať. Niet pre nás k spáse inej cesty ako cesta za Kristom. Preto poslušnosť nie je iba nejaká vymyslená povinnosť, ale nevyhnutná potreba.

Na jednej strane treba mierniť príliš horlivých, ale zároveň povzbudzovať ochabnutých a ospalých. Každý musí mať miesto a úlohu, ktorú má bez odporu prijať, ak nemá byť na prekážku vznešenejšiemu cieľu. Nariadenia cirkevných predstavených nech všetci prijímajú ako vôľu samého Ježiša Krista, ako jediného a pravého pôvodcu a hlavu kresťanského náboženstva.²²⁴

13.8 Poslušnosť a dieťa

„Úcta k rodičom sa prejavuje pravou ochotou a poslušnosťou: „Zachovávaj, syn môj, prikázania svojho otca a nepohrdaj naučením svojej matky... Keď niekam pôjdeš, povedú ťa, keď budeš odpočívať, budú strážiť nad tebou, a keď sa zobudíš, budú sa s tebou rozprávať“ (Prís 6,20. 22). „Múdry syn rád počúva napomenutia, posmievač však nedbá na výčitky“ (Prís 13,1). „Kým dieťa žije v dome svojich rodičov, má poslúchať každú ich žiadosť, odôvodnenú svojim vlastným dobrom alebo dobrom celej rodiny. „Deti, poslúchajte rodičov vo všetkom, lebo je to milé Pánovi“ (Kol 3,20).

Deti majú poslúchať aj rozumné príkazy svojich vychovávateľov a všetkých, ktorým ich rodičia zverili. Ale ak je dieťa vo svedomí presvedčené, že je morálne zlé poslúchať daný rozkaz, nemá sa ním riadiť. Keď deti vyrastú, majú si naďalej ctiť svojich rodičov. Majú predchádzať ich želania, ochotne ich prosiť o radu a prijímať ich oprávnené napomenutia. Poslušnosť voči rodičom prestáva osamostatnením sa (emancipáciou) detí, ale neprestáva úcta, ktorú musia mať k nim vždy. Tá má v skutočnosti svoj koreň v bázni voči Bohu, ktorá je jedným z darov Ducha Svätého“ (KKC 2217).

„Deti si majú ctiť svojich rodičov, byť im vdáčné, náležite ich poslúchať a pomáhať im. Úcta k rodičom prispieva k súladu celého rodinného života“ (KKC 2251).

²²⁴ Porov.: HERMANOVSKÝ, J.: *Pápeži kňazom*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 82.

13.9 Kedy netreba poslúchať

Z poslušnosti jestvuje len vtedy výnimka, keby prestavený prikazoval niečo, čo by nepochybne znamenalo porušenie Božieho zákona, aj keď v najmenšom.²²⁵ Nemôže poslúchať, keď je jasné, že predstavený rozkazuje niečo, čo je proti Božiemu prikázaniu. V tomto prípade by nebol verným tlmočníkom Božej vôle. Nie sme viazaní poslušnosťou voči rodičom alebo predstaveným, keby nám nariadili vstúpiť do kláštora alebo by nám v tom prekážali. „Viac treba poslúchať Boha ako ľudí“ (*Sk 5,29*). Povolanie je hlasom Boha, ktorému musíme dať prednosť. Voľba vlastného stavu manželstva alebo duchovného stavu sa vymyká z povinnosti synovskej poslušnosti.²²⁶

13.10 Poslušnosť a sloboda

Niektoré nové myšlienkové prúdy tak vyzdvihujú slobodu, že každý zákon, každý prikaz a nariadenie považujú za jej potláčanie a obmedzovanie. Odvolávajú sa na úsudok rozumu, ktorý je správny preto, lebo vychádza z vlastného svedomia (*porov. VS 21*). Každý sa riadi svojou pravdou a tá sa nezrovnáva s pravdou iných. V mene slobody si každý môže robiť, čo chce, všetko je dovolené. Niet nikoho a ničoho, čo by ma obmedzovalo. Kde niet Boha, tam nie sú ani zákony. Ak niet toho, ktorý je Pôvodcom sveta a zdrojom každého života, môžeme nad každou autoritou mávnuť rukou, vysmiať sa jej, obísť ju, ponížiť ju, odstrániť ju a žiť, ako nám chutí. Takýto krajný individualizmus vedie až k popretiu ľudskej prirodzenosti (*porov. VS 21*). Ľudia sa prestávajú uvedomovať, že ich sloboda musí byť ohraničená Božou autoritou. Takáto pomýlená predstava slobody nemá nič spoločné s poslušnosťou voči objektívnej a univerzálnej pravde, ale prežíva sa ako slepý súhlas s vášňami pudu a s túžbou jedincov po moci (*porov. PDV 8*).

Nie je pravda, že všetci mladí majú k poslušnosti odpor. Veľa z nich si túto cnosť veľmi cení. Vravajú, že sú ochotní za ňu i mnoho obetovať. Zdá sa, že odmietavejší postoj k poslušnosti majú tí, ktorí skutočnú slobodu nikdy nepoznali, ktorých od detstva príliš obmedzovali. Im sa potom nezávislosť zdá takým vznešeným ideálom, že každá podriadenosť je iba hrubším alebo jemnejším stupňom otroctva.

Ľudská vôľa je poznačená následkami dedičného hriechu, nerada sa podrobuje vôli druhého. Každým skutkom neposlušnosti a odporu voči zákonnej autorite, ktorá zastupuje Božiu autoritu na zemi, sa ničí, búra Boží poriadok.

²²⁵ Porov.: *List sv. kňaza a mučenika Maximiliána Kolbeho*. Liturgia hodín IV., Typis Polyglottis Vaticanis, 1996, s. 1336.

²²⁶ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. 1982, s. 356.

Prekážkou poslušnosti je vždy nevera a pýcha. Kto nie je pokorný, nie je ani poslušný. Nevie sa podriaďovať vedeniu spovedníka a Cirkvi. Neprijíma všeobecne platné normy a chce sa oslobodiť aj od mravného zákona. Dôjde tak ďaleko, že napadne neporušenosť viery.²²⁷ Čím viac si je človek vedomí svojich osobných vlastností, čím viac si na sebe zakladá, tým sa cíti povolanejší, aby súdil o všetkom i o tom, čo má byť predmetom jeho poslušnosti.

13.11 Sloboda a zákon

„Kristus svojou poslušnosťou až na smrť dal svojim učeníkom dar kráľovskej slobody, aby „sebazapieraním a svätým životom premáhali v sebe samých kráľovstvo hriechu“ (LG 36). Človek je slobodný, preto môže Božie prikázanie prijať a pochopiť. Jeho sloboda je veľká, predsa však nie je nekonečná. Musí ale prijať mravnú normu, ktorú mu dáva Boh. Ak ju človek prijme skutočne sám, realizuje svoju slobodu. Boh, ktorý jediný je dobrý, dokonale pozná, čo je pre človeka dobré a z lásky k nemu mu to predkladá v prikázaniach. Boží zákon teda nepotláča ani nevyklučuje slobodu človeka, naopak, znamená jej záruku a podporu (porov. VS 22).

Ak človek nedá s poslušnosťou svoju slobodu Bohu, tak ju stráca. Dá ju inému - diablu. „Človek je povinný vždy poslúchať istý úsudok (iudicium certum) svojho svedomia. Keby vedome a dobrovoľne konal proti nemu, sám by sa odsúdil“ (KKC 1790). „Všedný hriech oslabuje čnosť lásky. Prekáža duši v pokroku pri praktizovaní čností a pri konaní mravného dobra a zasluhuje časné tresty“ (KKC 1863).

„Hriech je urážkou Boha. Hriech sa stavia proti láske Boha k nám a odvracia od neho naše srdce. Podobne ako prvotný hriech je neposlušnosťou, vzburou proti Bohu, pretože človek chce byť „ako Boh“ (Gn 3,5), a teda poznať a určiť, čo je dobro a zlo. Hriech je teda „láskou k sebe až po opovrhnutie Bohom“.²²⁸ Pre toto pyšné vyvyšovanie seba je hriech pravým opakom Ježišovej poslušnosti, ktorá uskutočnila spásu“ (KKC 1850).

Žiadostivosť pochádza z neposlušnosti prvotného hriechu (porov. Gn 3,11). Človek nebol stvorený na to, aby poslúchal, ale skôr na to, aby vládol. Zachcelo sa mu viac. Chcel byť ako Boh, absolútne nezávislý. V prvom hriechu teda človek odoprel jedinu poslušnosť, ktorá bola dôstojná, podriadenosť Bohu. Ako trest potom nasledovala strata plnej slobody, boli sme vydaní do otroctva hriechu. Otroci potom musí poslúchať i tam, kde sa to s jeho ľudskou dôstojnosťou nezrovnáva. Hriech učinil človeka otrokom jeho vlastných vášní, zmyslových hnutí. Jedni ľudia zotročujú druhých.

²²⁷ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. 1982, s. 419.

²²⁸ SVÄTÝ AUGUSTÍN: *De civitate Dei*, 14, 28: CSEL 40/2, 56 (PL 41, 436).

Oslobodenie je v osobe Ježiša Krista, Bohočloveka. Tu sme si celkom istí, že počúvame Boha, i keď hovorí ľudskými ústami. Z tohto hľadiska je teda jasné, že pravá kresťanská poslušnosť nielen nie je proti slobode, ale naopak, nás oslobodzuje. Učí nás počuť znovu hlas samého Boha.²²⁹

Záver

Celý život, deň za dňom, môžeme prežívať s týmto heslom: „Hľa, prichádzam, Bože, chcem plniť tvoju vôľu!“ Ráno, keď začíname nový deň, potom keď sa poberáme na dohodnuté stretnutie, na stretnutí, na začiatku novej práce: „Hľa, prichádzam, Pane, chcem plniť tvoju vôľu!“ Nevieme, čo nám prinesie ten deň, to stretnutie, tá práca. No jedno vieme isto: že práve vtedy chceme plniť Božiu vôľu. Nevieme, čo Boh pripraví v budúcnosti každému z nás. Avšak je krásne vykročiť tomu v ústrety so slovami na perách: „Hľa, prichádzam, Pane, chcem plniť tvoju vôľu!“²³⁰

²²⁹ Porov.: ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV, 2000, s. 294 – 295.

²³⁰ CANTALAMESSA, R.: *Poslušnosť*. Bratislava : Serafín, 1999, s. 76 – 77.

14 VŠEOBECNE O ĽUDSKÝCH ČNOSTIACH

Úvod²³¹

Na ceste za Kristom sa snažíme zobliecť starého a obliecť nového človeka. V tej prvej fáze človek sa zameriava na to, aby skrotil, potlačil a usmernil svoje telesné pudy, zmysly a vášne. V druhej fáze začína pracovať na tom, aby čoraz lepšie ovládal a zužitkoval vyššie ľudské schopnosti, teda rozum a vôľu.

Získavanie čností je dôležitou časťou cesty nasledovania Krista, časťou, ktorej musíme venovať mimoriadnu pozornosť, veď práve čnostným životom sa Kristovi čoraz viac pripodobňujeme.

14.1 Ľudské čnosti

Ľudské čnosti sú pevné postoje, stále dispozície, trvalé dokonalosti rozumu a vôle, ktoré usmerňujú naše činy, usporadúvajú naše vášne a riadia naše správanie podľa rozumu a viery. Poskytujú človeku ľahkosť, sebaovládanie a radosť, aby mohol viesť morálne dobrý život. Čnostný človek je ten, ktorý slobodne koná dobro. Morálne čnosti sa získavajú ľudským úsilím. Sú výsledkom a zároveň zárodkom morálne dobrých činov: uspôsobujú všetky schopnosti človeka, aby mali účasť na Božej láske.

Čnosti rozdeľujeme na prirodzené a nadprirodzené.

Prirodzené čnosti

Ľudstvo si vždy uvedomovalo moc a krásu prirodzených čností. Už Aristoteles, Ciceron a Platón písali o základných ľudských čnostiach. Prirodzené ľudské čnosti sú v samom zárodku ľudskej prirodzenosti, preto majú veľký význam aj pre našu kresťanskú formáciu. Sú základom, na ktorom sa neskôr budujú čnosti nadprirodzené. Pius XII. často poukazuje, že najprv musíme svet urobiť ľudským, aby sa neskôr mohol stať božským. Preto sa kresťania najprv musia snažiť o úprimnosť, nestrannosť, nepredpojatosť,

²³¹ Porov.: ONDRA, M.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

dodržiavať dané slovo, byť čestný a pravdivý v reči.²³² Tieto a mnohé iné prirodzené čnosti nás robia hodnými prijať čnosti, ktoré sú výsostne Božím darom.

Nadprirodzené čnosti

Nadprirodzené čnosti prevyšujú prirodzené. Definujú sa ako dobré schopnosti, ktoré ľudská duša získava bez svojho pričinenia spolu s milosťou posväcujúcou, ktorá je pre dušu princípom nadprirodzeného života. Pre kresťana nestačí ostať pri prirodzených čnostiach, pretože je určený pre nadprirodzený poriadok. Povolanie kresťana je dospieť k videniu Boha z tváre do tváre, nie skúmať len čisto ľudský poriadok. Pre dosiahnutie tohoto vyššieho poriadku potrebuje vznešenejšie prostriedky, ktoré Boh vlieva pri krste, teda čnosti nadprirodzené. Tie neničia prirodzené čnosti, ale ich zdokonaľujú, tak ako milosť nepotláča prirodzenosť, ale ju povyšuje. Predsa však je medzi nimi veľký rozdiel, ako medzi zemou a nebom, ako medzi človekom a Bohom.²³³

Nadprirodzené čnosti sa delia na mravné, inak nazývané základné a božské.

14.2 Základné alebo mravné čnosti (virtutes cardinales)

Štyri čnosti majú základnú úlohu. Preto sa volajú „základné čnosti“ (virtutes cardinales), všetky ostatné sa zoskupujú okolo nich. Sú to: rozvážnosť (prudentia), spravodlivosť (iustitia), mravná sila (fortitudo) a miernosť (temperantia). Spomínajú sa už v Starom zákone: „A keď niekto miluje spravodlivosť, ona spôsobuje čnosti, lebo učí miernosti a opatrnosti, spravodlivosti a mravnej sile“ (*Múd 8,7*). Pod inými pomenovaniami sa týmto čnostiam dostáva chvály na mnohých miestach Svätého písma.

Mravné čnosti nám pomáhajú zbaviť sa každej nezriadenej náklonnosti ku stvoreniam a ovládať svoje náruživosti. Toto sa uskutočňuje podľa pravidiel zdravého rozumu.

Po prvé, musí poznať, čo je dobré a správne, toto mu umožňuje čnosť rozumu.

Po druhé, to, čo správne poznal, treba uskutočniť, uviesť do života, to vykonáva čnosť spravodlivosti.

Po tretie, treba odstrániť prekážky, ktoré môžu toto uvedenie znemožniť, tomuto napomáha miernosť.

Po štvrté zas ťažkosti môžu odstrašiť človeka, ktorý nekoná úplne podľa

²³² Porov.: GAZZERA, A.: *V jeho šľapajach*. Rím : 1982, s. 296.

²³³ Porov.: GAZZERA, A.: *V jeho šľapajach*. 1982, s. 297.

kritérií rozumu. V takýchto prípadoch sa zasahuje povolaním udatnosti.²³⁴

Všetky štyri čnosti majú svoje korene v milosti posväcujúcej. Prvoradá úloha pripadá čnosti spravodlivosti. Aristoteles tvrdí, že je matkou všetkých ostatných čností.

Rozvážnosť (prudentia)

Táto čnosť pobáda rozum, aby vyberal a usmerňoval prostriedky vedúce k poslednému cieľu. Týmto spôsobom odpovedá: čo by na mojom mieste robil Ježiš Kristus? Hlavne Starý zákon, predovšetkým Kniha prísloví zdôrazňuje čnosť rozumnosti. V Novom zákone o nej hovorí Kristus: „Nestarajte sa o to, ako a čo máte hovoriť, ale Duch vášho Otca bude vo vás hovoriť“ (Mt 10,16-26). Kristus nám tým dokazuje, že rozumnosť je nadprirodzená čnosť, daná tým, ktorí sú ochotní milovať Boha viac, než kohokoľvek iného. Rozumnosť je najzákladnejšia zo všetkých čností, pretože všetky vedie a riadi. Pozná cestu do neba i nebezpečenstvá, vyskytujúce sa tejto ceste. Nachádza sa v strede medzi božskými a mravnými čnosťami a svetlom božských čností osvecuje mravné. Rozumnosť niekedy zasahuje do čností, no nemení ich povahu. Ak nejaká čnosť má sklon vybočiť zo zlatého streda, napríklad odvaha do trúfalosti či zbabelosti, rozumnosť ju usmerní na správnu cestu.

Čnosť rozumnosti je potrebné pestovať. Boh rozdeľuje ľuďom rozumnosť podľa poslania, ktoré im zveril. Ak dary Božie padnú na pripravenú pôdu, správnym cvičením ich môžeme rozmnožiť. Takouto pôdou je zdravé svedomie a hlboká viera. Preto sa rozumnosť niekedy nazýva „zrakom viery a citom svedomia.“²³⁵ Vo všeobecnosti najväčšou prekážkou rozvážnosti je hriech. Hriech už podľa svojej podstaty je najväčšou nerozumnosťou. Pre čnosť rozumnosti sú však najnebezpečnejšie tie hriechy, ktoré narušujú činnosť rozumu, teda hriechy zmyselnosti.²³⁶

Spravodlivosť (iustitia)

Spravodlivosť je základná čnosť, ktorá pomáha človeku vystríhať sa pred egoizmom a vedie ho k láske k blížnemu a k Bohu. Týka sa vôle človeka, kým rozumnosť sa týka rozumovej schopnosti.

Spravodlivosť voči Bohu sa volá „čnosť nábožnosti“ (virtus religionis). Spravodlivosť voči ľuďom robí človeka schopným, aby rešpektoval práva každého a vnášal do ľudských vzťahov súlad, ktorý podporuje primeraný rozvoj (aeguitas) voči ľuďom a spoločnému dobru. Delí sa na viac skupín. Sú čnosti, ktoré hoci právny podklad majú a ich záväznosť je odôvodnená, rovnaké však

²³⁴ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 280 - 281.

²³⁵ Porov.: GAZZERA, A.: *V jeho šľapajach*. 1982, s. 330 - 333.

²³⁶ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. 1944, s. 283.

rovnakým nemôžu vracat', vzájomne nevyrovnávajú. Sú to tie čnosti, ktoré sú povolané upravovať náš vzťah k Bohu a k jeho zástupcom, voči rodičom a predstaveným. Rozoznávame tri takéto čnosti: čnosť úcty k Bohu (religio), čnosť úcty k rodičom (pietas) a čnosť úcty k vyššie postaveným (observantia).

Do druhej skupiny patria čnosti, ktoré síce nemajú právneho podkladu a nie sú záväzné podľa zákona, povzbudzujú však plniť a usporiadať naše povinnosti plynúce z prirodzeného mravného zákona. Tieto sa zas delia na ďalšie dve menšie skupiny. Sú čnosti, ktoré sú na základe prirodzeného mravného zákona jednoducho potrebné, sú to pravdymilovnosť (veritas, pravdomluvnosť, úprimnosť) a vd'ačnosť, iné zas žiaduce sú iba k dokonalosti, úplnosti mravne dobrých skutkov, ako napríklad štedrosť a priateľskosť.²³⁷

Mravná sila (fortitudo)

Vedie človeka, aby sa za víťazstvo dobra pevne a smelo postavil proti všetkým nebezpečenstvám, či problémom, dokonca aj proti smrti. Aby sme pochopili význam čnosti udatnosti, je potrebné, aby sme poznali, aké veľké nebezpečenstvo skrýva v sebe strach. Udatnosť je teda akousi protiváhou strachu a bojzlivosti.

Čnosť mravnej sily treba osvedčovať napríklad vtedy, keď máme znášať rôzne námahy, súženia, alebo keď nás postihne duchovná suchopárnosť, či vtedy keď musíme žiť v skazenom prostredí a nepoškvrniť sa, keď sa máme pevne rozhodnúť pre cestu dokonalosti, či z lásky k Božiemu kráľovstvu opustiť domov, keď máme vytrvať na nastúpenej ceste i popri ťažkostiach, monotónnosti a nude vyplývajúcich zo zvykovosti, aj napriek všetkým protiventstvám a urážkam.²³⁸ Táto čnosť sa však prednostne prejavuje pri vyznávaní viery pred prenasledovateľmi a to často i za cenu mučeníctva. Mučeníci sú najkrajším príkladom čnosti udatnosti, keď po vzore Krista dávajú svoj život za vieru i za blížnych. Cirkev Kristova sa môže chváliť miliónmi hrdinov, ktorí svoje presvedčenie vo viere spečatili svojou krvou. Títo hrdinovia podstupovali za pravú vieru násilnú smrť bez toho, aby sa jej protivili a bránili.²³⁹ Ďalšie čnosti príbuzné tejto sú: veľkodušnosť, veľkorysosť, trpezlivosť a vytrvalosť.

Miernosť (temperantia)

Je to čnosť, ktorá podľa noriem prirodzeného i Božieho zákona reguluje zmysly človeka, predovšetkým chuť a hmat. Človek má dve základné pnutia: vyhľadávať potravu, aby si zachoval život a rozmnožovať sa, aby zachoval svoj

²³⁷ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. 1944, s. 284.

²³⁸ Porov.: SCUPOLI, L.: *Duchovný zápas*. Bratislava : Oto Németh, 2000, s. 67.

²³⁹ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. 1944, s. 292.

rod. Avšak hnaný záľubou často prekračuje určené medze tým, že vylúči cieľ alebo nedodrží mieru v prostriedkoch. A preto je tu čnosť miernosti, aby zasiahla a regulovala inštinkt a aby sa človek neoddával sám sebe nezriadenou láskou, ale miloval Boha. Aby rozum mohol účinnejšie regulovať sám seba, miernosť obmedzuje alebo vylučuje aj dovolené záľuby.²⁴⁰

Mienosť v jedení a pití:

Pud vyhľadávať potravu pre zachovanie života je niekedy prisilný a aj pomerne dokonalé osoby cítia nevyhnutnú potrebu nadprirodzenej čnosti miernosti. Pre jej dosiahnutie používa sa viacero prostriedkov. Predovšetkým jesť a piť len v prípade potreby a počas rozumného času stravovania a odoprieť si občas aj patričné množstvo, teda určiť si niekedy pôst, aj zo zdravotných dôvodov. Striedmosť sa odporúča hlavne v prípade alkoholických nápojov.

Čistota:

Je to čnosť, ktorá reguluje pohlavnú záľubu podľa požiadaviek rozumu a Božieho zákona. Ide tu vlastne o vládu duše nad telom. Na ceste ku kresťanskej dokonalosti patrí na popredné miesto, pretože pripravuje dušu na spojenie s Bohom. „Blahoslavení čistého srdca, lebo onividia Boha“ (Mt 5,8). Život v čistote odzrkadľuje tú živú túžbu mať účasť na živote svätého Boha a zblížiť sa s nepoškvrneným Božím Baránkom, a to plným duchovným životom, ale aj nadprirodzenou plodnosťou, ktorá dáva Cirkvi nové životné sily.

Čnosti podobné čnosti miernosti sú: sebaovládanie, pokora, vedychtivosť, veselosť a slušnosť v obliekaní i správaní.²⁴¹

14.3 Teologálne (božské) čnosti

Ludské čnosti sú zakorenené v teologálnych čnostiach, ktoré uspôsobujú schopnosti človeka, aby mohli mať účasť na Božej prirodzenosti. Teologálne čnosti sa totiž bezprostredne vzťahujú na Boha. Robia kresťanov schopnými žiť vo vzťahu s Najsvätejšou Trojicou. Pôvodcom, dôvodom a predmetom teologálnych čností je jeden Boh v troch osobách.

Teologálne čnosti sú základom, dušou a charakteristickou vlastnosťou morálneho konania kresťana. Stvárajú a oživujú všetky morálne čnosti. Boh ich vlieva veriacim do duše, aby sa stali schopnými konať ako jeho deti a zaslúžili si večný život. Teologálne čnosti sú zárukou prítomnosti a pôsobenia Ducha Svätého v schopnostiach človeka. Teologálne čnosti sú tri. viera, nádej, láska.

²⁴⁰ Porov.: GAZZERA, A.: *V jeho šľapajach*. 1982, s. 362 - 364.

²⁴¹ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. 1944, s. 299 - 308.

Viera

Je to nadprirodzená čnosť, pomocou ktorej s vierou prijímame vzhľadom na Božiu autoritu všetko to, čo nám prostredníctvom Cirkvi predložil veriť. Je to božská čnosť, ktorej predmetom je Boh. Je to dar potrebný k spásu, bez ktorého nie je možné páčiť sa Bohu, ktorá je počiatkom našej spásy. Je tajomná, rozumom nepreniknuteľná a záslužná, pretože človek slobodne a dobrovoľne skláňa svoj rozum pred tajomstvami.

Cirkev je neomylná, keď hlása a definuje zjavenú pravdu. Preto viera katolíka je vlastne účasťou na viere učiacej Cirkvi, ktorú si môže, ba je povinný vzbudiť si každý, kto dospel k používaniu rozumu. Úkon viery je osobný vzťah medzi Bohom a človekom. Je to osobné stretnutie, ktoré smeruje k živému Bohu, ktorý sa zjavuje v Kristovi. Naša viera sa nevzťahuje na nejakú formulu, ale na živú Osobu. Úkon viery je aj hnutím duše k tejto Osobe, k Bohu. Pre veriaceho kresťana veriť znamená predovšetkým hľadiť očami Ježiša Krista, myslieť a usudzovať ako on sám a s ním. Ježiš nám ponúka svoje oči, city, myšlienky. Vierou vidíme zvláštne skutočnosti: v trpiacom a chudobnom sa nám zjavuje Kristus, bližný sa mi predstavuje ako brat... Pre veriaceho kresťana je prvoradou úlohou aj živiť svoju vieru a to predovšetkým štúdiom, ktorého hlavným prameňom je Sväté písmo, ďalej modlitbou, ktorá buduje osobný vzťah, a životom podľa viery, teda svedectvom, ktoré je svetlom tohoto sveta.²⁴²

Nádej

Božská čnosť nádeje je Bohom vliata pohotovosť, ktorou s istotou očakávame, že s pomocou Božou dosiahneme večnú blaženosť. Inými slovami, veríme Bohu, lebo On je pravda, v neho dúfame, lebo On je dobrota a práve pre jeho nekonečnú dobrotu a pravdu sa na jeho prisľúbenia môžeme spoľahnúť. Nositeľom nádeje je vôľa. Predmetom nádeje je dobro a toto dobro je aj predmetom vôle. Vôľa sama nie je schopná dosiahnuť stanovené dobro, preto je potrebné, aby ju Božia milosť povznášala a posilňovala. Nádej nás spája s Bohom a ukazuje na pominuteľnosť rozkoše, slávy a bohatstva. Učí nás dôverovať Bohu, nie ľuďom a naňho upierať svoj zrak, a veriť, že nás nebude skúšať nad naše sily.

Božská nádej z hľadiska dokonalosti má nesmierny význam, pretože ak na strmú cestu, ktorá vedie k svätosti nevrhá svoje povzbudzujúce lúče, človek čoskoro zanechá úsilie a námahy. Nádej je to, čo udrží človeka v tých skúškach a ťažkostiach, ktorými Boh dušu cvičí a očisťuje ako zlato. Keďže nádej má tak potrebnú úlohu v našom duchovnom živote, je potrebné, aby sme si ju chránili a rozvíjali. Má i svojich nepriateľov. Medzi ne patrí zúfalstvo, ktoré je jedným z hriechov proti Duchu Svätému, inokedy dušu zatemňuje množstvo hriechov, niekedy len domnelých. Nikto nesmie strácať dôveru ani pre množstvo a

²⁴² Porov.: GAZZERA, A.: *V jeho šľapajach*. 1982, s. 305 - 309.

násilnosť pokušení. Veľkým nepriateľom nádeje býva i opovážlivá dôvera v Božie milosrdenstvo. Božskú nádej môže zničiť aj hmotárske zmýšľanie a túžba po pomínutelných veciach. Kresťan je povinný vždy dúfať v Boha, tiež nespoliehať sa na vlastné sily, ale modliť sa, bedliť a pracovať.²⁴³ Nádej sa úzko spája s radosťou, ktorá je znakom opravdivého kresťanského života.

Láska

Láska je nadprirodzená čnosť, ktorou milujeme Boha pre neho samého, nadovšetko a svojho bližneho z lásky k Bohu. Svätý Tomáš v komentári na Prvý list Timotejovi hovorí: „Viera ukazuje cieľ, nádej po ňom túži, láska ho dosahuje.“ V láske nie je jeden predmet, ale dva: Boh a bližný. Láska spôsobuje, že milujeme, pretože Boh miluje a káže milovať: „Budeš milovať Pána, svojho Boha... a svojho bližneho...“ Teda láska znamená milovať Boha pre neho a Boha v bližnom. Boha milujeme, lebo je lásky najhodnejší. Bližneho milujeme pre Božiu dobrotu, ktorá sa v ňom odráža a pretože Boh ho miluje, pretože je naším bratom, je vykúpený tou istou krvou Kristovou a určený k tej istej sláve.

Láska je najdokonalejšia zo všetkých čností, je ich spojivom. Láska je životodarný princíp, ktorý dáva do pohybu celý nadprirodzený organizmus. Láska je jediná cesta, ktorá prichádza od Boha a vedie k Bohu, je to najvyššie prikázanie. „Toto je najväčšie prikázanie“ (Mt 22,37). Láska má byť rozlišovacím znakom kresťanov: „Po tom poznajú všetci, že ste moji učeníci, keď sa budete navzájom milovať“ (Jn 13,15). Mierou kresťanskej lásky je milovať bez hraníc, tak ako miloval Kristus, darovať sa a obetovať sa. Okrem tej najvyššej, kresťanskej, rozlišujeme lásku: priateľskú, bratskú, dobročinnú a prívetivú. Existujú rôzne druhy lásky, ale len jej rôzne prejavy, či rôzne intenzity.

Lásku je potrebné chrániť a umožniť jej rásť, napríklad častým uvažovaním o pohnútkach lásky, častou a vrúcnu modlitbou o rozmnoženie lásky, ustavičným bojom so sebaláskou a častými úkonmi vzbudenie si lásky.²⁴⁴

Záver

Nauka o čnostiach patrí k základom duchovného života. Bolo o nej napísané veľké množstvo odbornej literatúry, ktorá opisuje túto problematiku oveľa obšírnejšie a podrobnejšie, ako sme podali.

²⁴³ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. 1944, s. 268 - 272.

²⁴⁴ Porov.: GAZZERA, A.: *V jeho šľapajach*. Rím, 1982, s. 322 - 330.

15 ČNOSTĚ ROZVÁŽNOSTI

Úvod²⁴⁵

Mnohí chcú obnoviť a zlepšiť súčasný svet, na ktorý sa často pozeráme negatívne. Ak chceme zlepšiť svet, okolie a ľudí okolo nás, musíme v prvom rade začať od seba. Lebo nemôžeme iných meniť, ak náš život nebude hlboko zakorenený v Bohu.

K premene na obraz Boží nás pozýva Ježiš Kristus, keď volá: „Učte sa odo mňa“ (*Mt 11,29*). Od Ježiša sa máme učiť čnostnému životu. Každý z nás svojím životom vytvára akúsi mozaiku obrazu Boha. Jednotlivými časťami v tejto mozaike sú práve naše čnosti. Čím viac ich máme, tým krajší a pravdivejší obraz Boha ponúkame svojmu okoliu a svojim blíznym. A naopak, čím menej čností badať v našom živote, tým horší a nepravdivý obraz Boha ponúkame svetu. Niekedy je to len karikatúra. Čnosti by teda nemali chýbať v živote veriaceho človeka.

Jednou zo štyroch kardinálnych čností je rozvážnosť. Poukazuje na správny smer, ktorým by sme sa mali vydať pri nasledovaní Ježiša. Ona nás bude rozvážne viesť a opatrovať, ochráni nás svojou velebnosťou (*porov. Múd 9,11*).

15.1 Kňaz a božské čnosti

„Čnosť vo všeobecnosti je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba samého to najlepšie“ (*KKC 1733*). Každý kňaz, ak chce byť naozaj vzorným kňazom, musí si osvojovať, nadobúdať a vlastniť božské čnosti. Medzi tieto základné Božie čnosti patrí: viera, nádej, láska.²⁴⁶ Kňaz ako pastier veriaceho ľudu je pozvaný, aby veriacich privádzal k Ježišovi Kristovi, a preto musí byť hlboko zakorenený v Kristovi. Ježiš Kristus má byť jeho učiteľom a vzorom, a svoj život sa má snažiť prispôbiť podľa života Ježiša Krista. Ježiš Kristus sa nemení v priebehu vekov. On je vždy ten istý „včera, dnes a naveky“ (*Hebr 3,18*).

Čnosť ako taká je trvalý návyk konať dobro. Ak si nadobudneme trvalý zvyk hovoriť pravdu, máme čnosť pravdovravnosti. Ak sme si zvykli usilovne

²⁴⁵ Porov.: GARBIAR, P.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

²⁴⁶ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. Bratislava : LÚČ, 1994, s. 52.

a kvalitne pracovať, máme čnosť pracovitosti. Ak sme si zvykli nejest' a nepiť viac ako treba, ovládať sklon jest' a piť bez miery, máme čnosť striedmosti v jedení a pití. Ak sme si zvykli zvoliť si určitý smer a rozhodli ísť za ním pomocou vhodných a dobrých prostriedkov, máme čnosť múdrosti. Ak sme si zvykli ovládať hnev, náladovosť a city, tak sme si osvojili čnosť láskavosti. Ak sme si zvykli dávať každému to, čo mu podľa práva prislúcha, máme čnosť spravodlivosti. Ak vieme dosahovať vytýčené ciele aj za cenu obetí, námah a zriekania, máme čnosť sily. Ak ovládame pohlavný pud a riadime jeho užívanie rozumovými a Božími zákonmi, máme čnosť čistoty.²⁴⁷

Podstatné pri čnosti je, že sa snažíme dosiahnuť dobro nie chvíľkovo a jednorazovo, lež trvale, až sa nám táto snaha stane zvykom. Základné čnosti, ako sú viera, nádej a láska, ako aj ostatné čnosti by si mal každý kresťan osvojiť, ak chce svojím životom uskutočniť a dokázať svoju podobnosť s Ježišom Kristom.²⁴⁸ „Všetky čnosti sú výsledkom a zároveň zárodkom morálne dobrých činov; lebo uspôsobujú všetky schopnosti človeka, aby mali účasť na Božej láske“ (KKC 2500). Kňaz je povinný už na základe svojho povolania mať tieto čnosti v číh väčšej miere. Bolo by neskoro, keby sa o ne usiloval až potom, keď sa stane kňazom.

15.2 Čnosť rozvážnosti

KKC ju charakterizuje takto: Rozvážnosť je čnosť, ktorá uschopňuje praktický rozum, aby vo všetkých situáciách rozoznával, čo je pre nás skutočným dobrom, a volil správne prostriedky na jeho vykonanie. Sv. Tomáš Akvinský ju charakterizuje ako správnu normu konania. Rozvážnosť sa nemá zamieňať s bojzivosťou alebo strachom, ani s dvojtvárnosťou, alebo pretvárkou. Volá sa aj „kormidelník čností“, lebo riadi ostatné čnosti tým, že im určuje normu a mieru. Rozvážnosť bezprostredne riadi úsudok svedomia. Rozvážny človek rozhoduje o svojom správaní a usporadúva ho podľa tohto úsudku. Vďaka tejto čnosti aplikujeme morálne zásady bez omylu v jednotlivých prípadoch a prekonávame pochybnosti o dobre, ktoré treba robiť, a o zle, ktorému sa treba vyhýbať (porov. KKC 1806). Už z tejto čnosti rozvážnosti badáme, aká je dôležitá v živote veriaceho človeka. Koľkokrát počujeme, že ten a ten človek koná nerozvážne, kým zasa o druhom tvrdia, že je to rozvážny človek. Rozvážny človek vďaka čnosti rozvážnosti pred každým dôležitým skutkom zvaží, čo chce vlastne urobiť a prečo. Ak by sme sa sami nevedeli rozhodnúť, čo máme robiť, rozvážnosť nám hovorí, aby sme požiadali o radu ľudí, ktorí sú známi svojou rozvážnosťou. Vo veľmi vážnych situáciách skôr

²⁴⁷ Porov.: FORGAN, V.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991, s. 7.

²⁴⁸ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. Bratislava : LÚČ, 1994, s. 85.

ako sa rozhodneme, budeme sa utiekať v modlitbe k Bohu, aby nám ukázal, čo máme robiť.²⁴⁹ Vidíme teda, že oblasťou pôsobnosti tejto činnosti je konkrétny život a jeho stále problémy. Ak sa pre nedostatok rozvážnosti vzdialime od stredu, v ktorom sa vždy čnosť nachádza, hrozí nebezpečenstvo úpadku mravného života. Posun na niektorú stranu od stredu treba pripísať predovšetkým nedostatku ostražitosti, jemnosti svedomia, ale najmä nedostatku rozvážnosti, ktorá je strážcom mravnosti a zároveň mierou, matkou a kráľovnou čností. Jej nedostatok má za následok nevšímavosť voči úprimnému napomínaniu blízkych a priateľov, necitlivosťou voči pohodlnosti, ctižiadostivosti, lenivosti, netrpezlivosti, nemiernosti a mnohých iných nerestí, ktoré milimeter po milimetri vzdalovali človeka od stredu, takže ani len nevedel, ako sa z jeho čnosti stala čnosť najprv chybná, narušená, až sa stala nerestou.²⁴⁹

V čom teda spočíva čnosť rozvážnosti? Určite to nie je v množstve vedomostí alebo v prešibanosti a šikovnosti, ani v pohotovom a rýchлом myslení. Naopak, ak sme rozvážni, robíme to, čo vedie k vytýčenému cieľu, a zriekame sa toho, čo by nás brzdilo, alebo čo by nám úplne zabránilo dosiahnuť vytýčený cieľ. Rozvážnosť pobáda rozum, aby vyberal a usmerňoval prostriedky, vedúce k poslednému cieľu.²⁵⁰ A pre kresťana je cieľom jeho života Boh. Ved' Boh nás nestvoril preto, žeby nás potreboval, ved' on sa bez nás zaobíde. Daroval nám preto bytie, aby nám dožičil z plnosti svojej dobroty a lásky. Keď poznávame Boha ako náš posledný cieľ a zmysel života, musíme ho mať vždy pred očami a všetko svoje myslenie a konanie zamerať na neho. Všetkému, čo nám stojí v ceste, máme sa vyhýbať a odporovať. Všetkým, čo nie je užitočné a osožné pre dosiahnutie tohto cieľa a splnenia životného poslania, pohrdáť a všetkého sa zriekať.²⁵¹ Kresťanská rozvážnosť nám pomáha uvedomiť si, že jedine on môže byť našim najvyšším Dobrom, za ktorým túžime a ktoré sa usilujeme dosiahnuť.

Potom pred každou činnosťou, ktorú chceme konať, alebo pred vynechaním činnosti, pred každým stvoreným dobrom, ktoré chceme dosiahnuť, si kladiem otázku: Ako mi to pomôže dosiahnuť večný cieľ, Boha? Čo by teraz na mojom mieste robil Ježiš Kristus?²⁵² Zároveň rozvážnosť pobáda myslieť na to, „akí šťastní sú ľudia, ktorí nemyslia na svoj životný cieľ, ale tak žijú, akoby boli na tejto zemi len pre splnenie svojich telesných radosí a žiadostí.“²⁵³ A tak kto svoju slávu hľadá mimo Boha, alebo kto hľadá potešenie v nejakom osobnom dobre, ten nebude mať trvalú radosť a nepocíti voľnosť vo svojom srdci, ale naopak, plno prekážok a úzkostí. Lebo keď v niečom hľadáme seba, hneď

²⁴⁹ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava : Don Bosco, 1994, s. 106.

²⁵⁰ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šlapajach*. Rim : Grafická škola Pia XI., 1992, s. 330 – 331.

²⁵¹ Porov.: SALESKÝ, F.: *Filotea*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 40 – 41.

²⁵² Porov.: FORGAN, V.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991, s. 40.

²⁵³ Porov.: SALESKÝ, F.: *Filotea*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 41.

pocítíme mdlobu a suchotu.²⁵⁴

Čnosť rozvážnosti veľmi potrebujeme aj pri voľbe budúceho povolania. Tu totiž ide o rozhodnutie na celý život.²⁵⁵ „Je jasné, že naša večná spása závisí hlavne od voľby životného stavu. Páter Ľudovít z Granady nazýval túto voľbu hlavným kolesom života. Ak je v hodinách pokazené koliesko, celé hodiny sú pokazené. Tak isto je to aj v poriadku spásy. Ak človek urobí chybu pri voľbe povolania, celý život má pokazený. Ak si chceme zaistiť spásu, musíme prijať stav, do ktorého nás Pán Boh volá, pretože jedine tam nám pripravil milosti a účinnú pomoc nevyhnutnú pre našu spásu. Každý má svoj vlastný dar od Boha, jeden tak, druhý inak.“²⁵⁶ Mladí, ktorí cítia, že ich volá Boh, aby sa vydali cestou založenia si vlastnej rodiny, ak chcú tento krok múdro a rozvážne urobiť a svoje manželstvo postaviť na pevné základy, nech si dobre rozmyslia, s kým vstupujú do manželstva. Tu často potrebujú radu svojich skúsenejších rodičov alebo nejakého rozvážneho človeka. No ak ide o to, že nejaký mladík vo svojom srdci cíti, že ho Pán Boh volá do duchovného stavu, takýto sa nesmie dať uniesť nejakým citovým oduševneným k tomuto povolaniu, ale si musí rozvážne položiť otázku, prečo chce vykročiť do života touto cestou. Mladí sa musia naozaj cvičiť v čnosti rozvážnosti, a keď sa stanú kňazmi, budú ju potrebovať nielen v mimoriadnych prípadoch, ale aj v každodennom apoštoláte.²⁵⁷

15.3 Rozvážnosť vo Svätom písme

Starý zákon často zdôrazňuje čnosť rozvážnosti, zvlášť v Knihe prísloví. V Novom zákone nás o nej poučuje Ježiš: „Posielam vás ako ovce medzi vlkov. Buďte teda obozretní ako hadi a jednoduchí ako holubice. Dávajte pozor pred ľuďmi... Nestarajte sa o to, ako alebo čo máte povedať... „Ved' nie vy budete hovoriť, ale Duch vášho Otca bude hovoriť vo vás“ (Mt 10,16–20).²⁵⁸ Pán nás chce mať rozvážnych a múdrych. Vieme, že chváli sluhu, aby očakával svojho pána (porov. Mt 24, 45–51), chváli múdreho a rozvážneho, ktorý postavil dom na skale (porov. Mt 7,24–25), muža, ktorý si spočítal náklady, prv než začal stavať vežu (porov. Lk 14,28) a kráľa, ktorý si spočítal vojakov, prv než začal vojnu (porov. Lk 14,31).²⁵⁹ Kristus dokazuje, že rozvážnosť je nadprirodzená čnosť, pretože všetko podriaďuje poslednému cieľu: treba obetovať vlastný život, aby si človek zachoval Božiu milosť, pretože milosť je najcennejší poklad. Musíme so ho zabezpečiť, aj keby sme mali predať všetko ostatné (porov. Mt 13,44-45).

²⁵⁴ Porov.: KEMPENSKÝ, T.: *Nasledovanie Krista*. Trnava : SSV, 1996, s. 148 – 149.

²⁵⁵ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. Bratislava : LÚČ, 1994, s. 101.

²⁵⁶ REY-MARMET, T.: *Človek pre beznádejných*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1996, s. 31.

²⁵⁷ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. Bratislava : LÚČ, 1994, s. 102.

²⁵⁸ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šlapajach*. Rim : Grafická škola Pia XI., 1992, s. 331.

²⁵⁹ Porov.: FORGAN, V.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991, s. 41.

Rozvážna je aj panna, ktorá vyčkáva ženícha so zažatou lampou milosti (porov. Mt 25,1–13), rozvážny je človek, ktorý spravuje a zúžitkuje zverené talenty (porov. Mt 25,14–30).²⁶⁰ Zmienené podobenstvá pojednávajú o správnom postoji a správaní vzhľadom k príchodu Syna človeka. Doporučuje sa v tejto situácii zodpovedné jednanie. Dôraz sa kladie na pozitívne správanie, ktoré stojí v protiklade k malátnej nečinnosti. Je to výzva určená kresťanom, ktorí by mali pomocou rozvážnosti vzhľadom k druhému príchodu Ježiša, pilne pracovať a vyhnúť sa záhaľke a strachu. Pretože návrat Pána a vyúčtovanie patria k podstate našej viery.²⁶¹

15.4 Ako získať čnosť rozvážnosti

„Je viacero spôsobov, ako získať čnosť rozvážnosti, ale všetky vedú k jednému zdroju a tým je Pán Ježiš. Musíme sa ho dotknúť, stretnúť sa s ním tam, kde je.“²⁶²

Rozvážnosť teda môžem získať:

Zo Svätého písma a z učenia Cirkvi. Správne a dôležité je, aby sme Bibliu pravidelne čítali a dali sa ňou sprevádzať a viesť. V dôvernom styku s ňou nájdeme slová, ktoré nás osobitne oslovia a ktoré nám v určitých situáciách budú pomáhať. Biblia nám dáva usmernenia, ktoré človek potrebuje, aby mohol správne žiť.²⁶³ Kresťan prijíma Božie slovo od Cirkvi. Cirkev, ako opora pravdy, prijala od apoštolov Kristov slávnostný príkaz ohlasovať spasiteľnú pravdu.²⁶⁴

Modlitbou. Definujeme ju ako rozhovor s Bohom. On je zdrojom každého dobra, a teda aj rozvážnosti. Sami musíme prísť na to, ako sa správne modliť. Prvým prostriedkom je mlčanie. Duše oddané modlitbe milujú ticho. Modlitba sa však nedá vysvetliť, treba ju prežiť a vtedy ju človek pochopí. Iba tí ľudia, čo sa naučili modliť, vedia, aký je to dar.²⁶⁵ „Modlitba je totiž nástroj na prijímanie všetkých milostí, ktoré sa na nás prelievajú z Božieho prameňa dobrotivosti a lásky. Svojou správne vykonanou modlitbou vkladáš do Božích rúk meč, ktorým on sám za teba bojuje a víťazí.“²⁶⁶

Osobnou skúsenosťou, alebo sa poradím s inými. Iba nerozvážny človek sa učí na svojich vlastných chybách a nevie sa poučiť zo skúsenosti iných. Vo vede a technike je prax preberania poznatkov a skúsenosti bežná. V duchovnej oblasti, najmä pri nasledovaní Krista, si cudzie skúsenosti osvojujeme

²⁶⁰ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. Rím : Grafická škola Pia XI., 1992, s. 331.

²⁶¹ Porov.: HARRINGTON, D. J.: *Evangelium podle Matouše*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 381.

²⁶² LUSCOŇ, J.: *Tak, to som ja?* Poprad : Slza, 2000, s. 53.

²⁶³ Porov.: KARDINÁL RATZINGER, J.: *Boh a svet*. Trnava : SSV, 2002, s. 130.

²⁶⁴ Porov.: KKC : BOD 2032. Trnava : SSV, 1998. (s. 499).

²⁶⁵ Porov.: MATKA TERÉZIA : *Počúvaj, čo hovorí Lásky*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 31.

²⁶⁶ SCUPOLI, L.: *Duchovný zápas*. Bratislava : Vydavateľstvo Oto Németh, 2000, s. 129.

z duchovnej literatúry od svätcov alebo pomocou duchovného vedenia. Šťastný je človek, ktorý v živote stretol rozvážneho a svätého duchovného vodcu, ktorému uveril ako Kristovmu zástupcovi a ktorým sa necháva usmerňovať na ceste za Kristom.²⁶⁷

Sebadisciplínou. Tento aspekt sa často zanedbáva alebo podceňuje, a pritom je veľmi dôležitý. Vlastné city, sklony a vášne často získavajú prevahu nad rozumovými schopnosťami, a preto sebadisciplínou ich potrebujeme ovládať a dostať pod kontrolu.²⁶⁸

Záver

Toto sú základné informácie o čnosti rozvážnosti. Z toho vyplýva, aká dôležitá je táto čnosť v živote každého človeka. Preto by sme mali našu snahu o zdokonalenie kresťanského života orientovať práve na čnosť rozvážnosti, aby sa stala našim trvalým vlastníctvom. Hlavne kňazi, ale nevyklučujúc nikoho, mali by si ju vyprosovať od Boha každý deň, aby ich chránil pred nepremyslenými krokmi, pred unáhlenými rozhodnutiami.

16 SPRAVODLIVOSŤ

Úvod²⁶⁹

Spravodlivosť je téma, o ktorej sa dnes veľa diskutuje, preto venujme jej pozornosť a dôkladnejšie ju roanalyzujme. Mnoho ľudí sa dnes pýta, či existuje ešte na zemi nejaká spravodlivosť, čo je to vlastne spravodlivosť a má vôbec nejaký význam? Tieto a podobné otázky si zasluhujú odpoveď.

16.1 Spravodlivosť vo Svätom písme

Spravodlivosť je jedna zo základných čností, ktorá je vysoko hodnotená v knihách Svätého písma. Boh sa vždy zľutoval nad ľuďmi, ktorí boli spravodliví. V biblickom chápaní je spravodlivý ten, kto sa vždy snaží plniť Božiu vôľu vo všetkom. Biblické dejiny predstavujú Boha, ktorý spravodlivo trestá bezbožných, no zmilúva sa nad čestnými a bohabojnými.

²⁶⁷ Porov.: FORGAN, V.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991, s. 41 - 42.

²⁶⁸ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava : DON BOSCO, 1994, s. 108.

²⁶⁹ Porov.: HOLUBČÍK, D.: *Seminárna práca*. Spišská Kapitula : 2004.

Keď malo všetko živé zahynúť pod vodami potopy, vybral si Boh Noema, ktorý bol „najspravodlivejší a najbezúhonnejší muž medzi svojimi súčasníkmi“ (Gn 6,9). Prikázal mu postaviť koráb. Po namáhavej a úmornej práci vstúpil Noe ako šesťsto-ročný so svojou rodinou do korábu. Keď sa zatvorili dvere korábu, nastala potopa. „I zahynulo každé telo, ktoré sa pohybovalo na zemi“ (Gn 7,21). Zachránili sa iba tí, čo boli v korábe. Tak Boh dokázal svoju spravodlivosť, že nenechá zomrieť spravodlivého s hriešnikmi.

Spravodlivé počínanie Boha sa ukazuje aj pri zničení Sodomy a Gomory. Tam Boh na záchranu Lóta neváha poslať svojich anjelov, aby ho vyvedli za brány mesta, kde mu už nehrozilo nebezpečenstvo.

Boh sa zmilúva aj nad izraelským národom, ktorý zotročil faraón. Boh právom trestá Egypt ťažkými ranami, až kým neprepustí ľud a keď si Egypt znova zaumieni podmaniť Izrael, utopil jeho vojsko v hĺbinách Červeného mora.

V Novom zákone sa nachádza viac statí o spravodlivosti. Matúš na začiatku evanjelia nazýva svätého Jozefa, snúbenca Panny Márie, „spravodlivým“ (porov. Mt 1,19). O spravodlivosti sa Ježiš veľmi pekne vyjadruje vo svojom učení na vrchu: „Blahoslavení prenasledovaní pre spravodlivosť, lebo ich je nebeské kráľovstvo“ (Mt 5,10).

„Byť spravodlivý“ v Písme znamená poslúchať Božie príkazy a ctíť si svojich blížnych, aby si zaslúžili večný život a nestali sa ľuďmi, ktorí sa odvrátili od Boha.

16.2 Čnosť spravodlivosti (iustitia)

Spravodlivosť patrí medzi štyri základné čnosti (virtutes cardinales).

Sú to: rozvážnosť, spravodlivosť, mravná sila a miernosť. Pomenovanie dostali preto, lebo sú od nich odvodené všetky ostatné čnosti (porov. KKC 1805). Zvykneme ich nazývať aj kardinálnymi čnosťami.

Pod spravodlivosťou sa rozumie čnosť, ktorá spočíva „v stálej a pevnej vôli dať Bohu a blížnemu to, čo mu patrí“ (KKC 1807). Keďže spravodlivosť je základná čnosť, združujú sa okolo nej ostatné čnosti, ktoré sú:

- čnosť úcty voči Bohu
- čnosť úcty oproti rodičom
- vd'ačnosť
- úprimnosť a pravdovravnosť
- prívetivosť a priateľská láska
- poslušnosť

16.3 Čnosť úcty voči Bohu (religio)

Pomenovanie označuje čnosť, ktorou vytrvalo preukazujeme úctu Bohu ako svojmu Stvoriteľovi a Pánovi. Táto čnosť nás viac ako iné približuje k Bohu, teda je to najvyššia z mravných čností.²⁷⁰ Táto úcta nie je len subjektívna, citová vec. Je to pre nás povinnosť, ktorú nestanovujeme my, ale jej pôvod je v samotnom Bohu. On však nepotrebuje našu úctu. Má však na ňu právo a je to prospešné hlavne pre nás. Bez nej sa nemôžeme k nemu približovať, a preto je „potrebným, nevyhnutným mostom, ktorý vedie ku spásu a blaženosti“.²⁷¹ Túto čnosť si môžeme nadobudnúť horlivou a vytrvalou modlitbou, obetavosťou a aktívnou účasťou na svätej omši.

V dnešnej dobe sa však mnoho ľudí prehrešuje proti tejto čnosti. Je to hlavne z nevedomosti, pýchy alebo našej krehkosti. Mnohokrát ľudia veria viac vešteniu alebo poverám ako samotnému Bohu. Ďalšie hriechy, ktorých sa ľudia dopúšťajú, sú: krivá prísaha, nedodržanie daného sľubu, ale aj daromné spomínanie Božieho mena a mien svätých. Toto sú len niektoré previnenia oproti jeho nekonečnej sláve.

16.4 Čnosť úcty oproti rodičom (pietas)

Úctu voči rodičom vyžaduje sám Boh, keď hovorí: „Cti otca svojho a matku svoju, aby si dlho žil na zemi“ (*Ex 20,12*). Rodičia sú zasluhujú vd'ačnosť hlavne preto, že deťom dali život, preukazovali im rôzne dobrodenia a vychovávali ich.

Úctu k rodičom prejavujeme tak, že ich nezarmucujeme, v núdzi im pomáhame, prípadné ich chyby trpezlivo znášame a nikdy sa za nich nehanbíme.²⁷²

Do tejto kategórie spadá aj úcta voči predstaveným, vlasti a vôbec všetkým, čo sú vekom alebo zásluhami hodní úcty. Tých takisto milujeme, ich dobré meno chránime a poskytneme im svoju pomoc, ak ju potrebujú.²⁷³ Táto úcta však nemôže byť len formálna, ale musí vychádzať zo srdca každého človeka.

²⁷⁰Porov.: WALLENSTEIN, O.: *Rukoväť duchovného života*. Prešov : Slovenská štátna kníhtlačiareň, 1939, s. 161.

²⁷¹MÜLLER, E.: *Asketika*. Trnava : 1944, s. 286.

²⁷²Porov.: WALLENSTEIN, O.: *Rukoväť duchovného života*. Prešov : Slovenská štátna kníhtlačiareň, 1939, s. 162.

²⁷³Porov.: MÜLLER, E.: *Asketika*. 1944, s.287.

16.5 Vďačnosť (gratia)

Vďačnosť je čnosť, ktorá v dnešnom svete mnohým ľuďom chýba. Nevedia ďakovať za preukázané dobrodenia. Rýchlo na ne zabúdajú a stáva sa, že sa odmenia zlým za dobré.

Čnosť vďačnosti spočíva v tom, že prijaté dobrodenia uznávame a túto vďaku dávame vonkajšími skutkami poznať, napríklad poďakovaním, modlitbou za svojich dobrodincov.

Hlavne ďakujeme Bohu za všetky dobré, ktoré nám dáva. Za dar vykúpenia, za naše povolanie a vôbec za všetky dobrodenia, ktorých sa nám dostáva.

16.6 Úprimnosť a pravdovravnosť (veritas)

„Dávajte každému, čo ste dlžni... bázeň komu bázeň, česť komu česť“ (*Rim 13,7*). Úprimný je ten, kto sa navonok správa tak, aký je vo svojom vnútri. Nikdy sa nepretvaruje a vždy sa vyjadruje o druhých úctivo a čo je najdôležitejšie, pravdivo. Vo zdvorilostných prejavoch je jednoduchý a v rozhorčenej nálade je prívetivý. Tu nejde o pretvarovanie, ale o slušnosť. Úprimnosť je tá jednoduchosť a prostota, ktorú žiada od nás Ježiš, keď vraví: „Ak sa neobrátite a nebudete ako deti, nevojdete do nebeského kráľovstva“ (*Mt 18,3*).

Oproti úprimnosti stojí falošnosť. Falošný človek svojho blížneho klame a zavádza. Navonok ho uisťuje o svojom priateľstve, no v srdci ostáva jeho protivníkom. Do očí mu vraví samé chvály a za chrbtom ho osočuje a haní. Falošnosť je horšia ako lož, preto sa jej chráňme.²⁷⁴

16.7 Prívetivosť a priateľská láska (amicitia)

„Priateľskosť“ je tá čnosť, ktorá človeka disponuje, aby sa voči iným vždy správal dobrotivo a taktne. Iných ani slovom, ani správaním neurazil a prípadné krivdy svojich blížnych trpezlivo znášal.²⁷⁵

Každé čnostné priateľstvo spočíva v troch základných veciach. Priatelia sú oddaní Bohu, majú pred očami duševný osov a svoje priateľstvo si preukazujú obetami a skutkami, a nie slovami a citmi.

Dobrému priateľstvu škodí pochlebovanie a nezdravé lichotenie. Keď iných chválim z vypočítavosti alebo zo ziskuchtivosti.

Za dobrých priateľov sa treba ustavične modliť, lebo „verného priateľa

²⁷⁴ Porov.: WALLENSTEIN, O.: *Rukoväť duchovného života*. Prešov : Slovenská štátna kníhtlačiareň, 1939, s.166.

²⁷⁵ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. 1944, s. 289.

nemožno kúpiť a hodnota jeho vernosti sa nedá vyvážiť zlatom a striebrom“ (*Sir 6,15*).

16.8 Poslušnosť (obedientia)

Poslušný je ten, kto ochotne plní vôľu iného. Svätý Pavol o poslušnosti hovorí, aby sme sa poddávali vyššej moci, lebo niet moci, ktorá by nebola od Boha (*porov. Rim 13,1*. Autorita a poslušnosť, ktorá jej patrí, je základ duchovného sveta a jej porušenie uvalí celú spoločnosť do katastrofy.²⁷⁶ Preto je poslušnosť taká potrebná, lebo cez autoritu sme vedení k Bohu a zabezpečuje nám to spásu našej duše.

V duchovnom živote rozoznávame tri stupne poslušnosti: Poslušnosť skutku spočíva v tom, že robíme to, čo nám predstavení prikážu. Poslušnosť vôle je, že splníme rozkaz predstaveného s vnútornou ochotou. A poznáme ešte poslušnosť rozumu. Spočíva v tom, že príkaz predstaveného považujeme za dobrý aspoň preto, že je dobré poslúchať jeho rozkaz.

Čnosť poslušnosti sa ukazuje aj na zachovávaní poriadku, ktorý sme sa zaviazali plniť. Preto je dobré a pre našu dušu prospešné, keď si každý deň spytujeme svedomie a nedostatky, ktoré nám svedomie vyčíta, odstraňujeme.

Všetky čnosti, ktoré vychádzajú zo spravodlivosti, horlivo uskutočňujeme vo svojom živote a ak nám niektorá chýba, snažme sa o jej nadobudnutie.

16.9 Sociálna a medzinárodná spravodlivosť

Touto témou sa zaoberali významní pápeži minulého storočia ako Pius XI., Ján XXIII., Pavol VI. i Ján Pavol II. v encyklikách napríklad *Divini redemptoris*, *Mater et magistra* či *Populorum progressio* a *Laborem exercens*...

Tento druh spravodlivosti venuje svoju pozornosť predovšetkým slabým.²⁷⁷ „Spoločnosť zabezpečuje sociálnu spravodlivosť vtedy, keď vytvára podmienky, ktoré združeniam a jednotlivcom umožňujú dosiahnuť to, na čo majú právo“ (*KKC 1943*). Vyžaduje si to, aby jednotlivci alebo skupiny či spoločenské triedy pomáhali núdzným. Majú im dať zo svojho nadbytku, aby mohli žiť dôstojne ako ľudia. Nevyžaduje si to len láska, ale aj spravodlivosť.

Pomáhať núdzným má aj štát. A to tým ľuďom, ktorí nie vlastnou vinou prišli o prácu, alebo sa ocitli v hmotnej núdzi. Spravodlivosť si vyžaduje, aby robotníci dostali spravodlivú mzdu za vykonanú prácu, aby mohli vyživiť svoje rodiny a aby mali aj určité zabezpečenie pre prípad choroby, nehody a staroby. „Nedá sa však povedať, že sa zadost'učinilo sociálnej spravodlivosti, ak

²⁷⁶ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. 1944, s. 288.

²⁷⁷ Porov.: FORGAN, V.: *Cesta k pravde XV*. SSV, 1991, s. 53.

robotníci nemajú zabezpečenú svoju osobnú existenciu.²⁷⁸

Medzinárodná spravodlivosť upravuje sociálne vzťahy medzi národmi a určuje normy správania sa medzi štátmi.²⁷⁹ Národ, ktorý má prebytok bohatstva, má z neho poskytnúť pre chudobnejšie národy, aby všetci ľudia mohli žiť podľa možnosti ľudsky a zdravo. Neplatí to iba o materiálnych, ale aj o dobrách duchovných.

Aby sa dosiahol nejaký pokrok v dosahovaní sociálnej spravodlivosti, musia sa o to zaslúžiť všetci, či už modlitbou, alebo hmotnou pomocou núdznym.

Záver

Predstavili sme len základ čnosti spravodlivosti. Je to však výzva. Boh nás oslovuje a predstavuje, čo právom od nás žiada.

17 ČNOSŤ MRAVNEJ SILY

Úvod²⁸⁰

Kresťanský život nie je iba akýmsi hovením si v sladkom spojení s Bohom, ale je to aj námaha, práca spojená so sebazdokonaľovaním a zušľacht'ovaním nášho vnútra, ktoré má nadobúdať čoraz lepšie kvality. Je to však spojené s námahou a sebazaprením. Tento tuhý boj so sebou samým by sme neboli schopní viesť, keby sme nemali silu bojovať a vytrvať na ceste dokonalosti. Inokedy sme zase vyzvaní priniesť svedectvo o svojej viere pred ľuďmi, kde nám opäť pomáha vnútorná dispozícia, čnosť, ktorá nás uschopňuje byť pevnými vo svojej viere. Táto čnosť sa nazýva čnosť mravnej sily a z ľudských čností patrí medzi najzákladnejšie, pretože ani na jednej čnosti by sme bez nej neboli schopní pracovať a ani si zachovať už nadobudnuté čnosti. Je to čnosť, ktorá je potrebná pre všetkých. Ako pre kresťanský žijúceho laika, tak i pre zasvätenú osobu, pre začínajúceho na ceste v dokonalosti, ako aj pre tých, ktorí sú už pri cielei svojej cesty.

²⁷⁸ PIUS XI.: *Divini redemptoris*. In : Sociálne encykliky. SSV, 1997, čl.52, s. 172.

²⁷⁹ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach* : Grafická škola Pia XI., 1982, s. 339.

²⁸⁰ Porov.: BISÁK, A.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

17.1 O čnosti všeobecne

Každý kresťan túžiaci po dokonalosti a po spoločenstve s Bohom túži konať dobro. Túži, aby všetko jeho konanie bolo v súlade s Božím zákonom a Božou múdrosťou. Na dosahovanie tohoto cieľa mu slúžia sviatosti a modlitba. Skrze ne prúdia na človeka Božie milosti. Avšak človek ich dokáže plne využiť len vtedy, ak je v stave uzobranosti a pokoja. No akonáhle sa dostane do víru života, akonáhle sa ozve prirodzenosť človeka so svojou žiadostivosťou a pýchou, človek veľmi rýchlo stráca kontakt s duchovnom, a tak stráca aj možnosť rastu v dokonalosti a posväcovaní sa. Človek teda potrebuje vo svojom živote niečo, čo by mu pomohlo automaticky sa rozhodnúť pre dobro a tým aj lepšie spolupracovať s Božími milosťami.

Touto pomocou sú čnosti. Podľa Katechizmu Katolíckej cirkvi sú čnosti trvalé dispozície robiť dobro, ktoré nielen človekovi umožňujú konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba to najlepšie (*porov. KKC 1803*).

Príslovie hovorí: „Zvyk je železná košeľa“. A tak podobne by sa dali chápať aj čnosti. Ako neresti sú zlozvyky, ktoré prešli už v nekontrolovateľnosť, tak aj čnosti sú dobrými zvykmi, ktoré už človek vykonáva samozrejme, automaticky a s minimálnym uvedomením.

Čnosti všeobecne rozdeľujeme na ľudské a božské.

Ľudské nadobúdame výchovou, vedomými a dobrovoľnými činmi a vytrvalosťou v neprestajne obnovovanom úsilí. Tieto potom očisťuje a povznáša Božia milosť. S Božou pomocou stvárnajú charakter a robia konanie dobra ľahkým. Čnostný človek je šťastný, keď ich praktizuje (*porov. KKC 1810*).

Božské alebo teologálne čnosti uspôsobujú človeka, aby mohol mať účasť na Božej prirodzenosti a robia schopnými žiť vo vzťahu s Najsvätejšou Trojicou. Ich pôvodcom, dôvodom a predmetom je Boh. Sú základom morálneho konania kresťana. Stvárnajú a oživujú všetky morálne čnosti. Boh ich vlieva veriacim do duše, aby sa stali schopnými konať ako jeho deti a zaslúžili si večný život. Sú zárukou prítomnosti a pôsobenia Ducha Svätého v schopnostiach človeka. Rozoznávame tri božské čnosti: viera, nádej a láska (*porov. KKC 1812, 1813*). Nadprirodzené čnosti neničia prirodzené čnosti, ale ich zdokonaľujú, podobne ako milosť nepotláča prirodzenosť, ale ju zdokonaľuje.²⁸¹

Aj keď sú božské čnosti vznešenejšie a dokonalejšie ako ľudské, predsa len majú aj tie veľký význam pre kresťanskú formáciu a život. Pestovanie týchto čností pozdvihujú našu ľudskú prirodzenosť, ktorá sa potom môže ďalej zdokonaľovať pomocou božských čností.

²⁸¹ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šlapajach*. Rím : Grafická škola Pia XI., 1982, s. 297.

Pri ľudských čnostiach rozoznávame štyri základné čnosti, ku ktorým sa pripájajú ostatné. Sú to:

Rozvážnosť – riadi ostatné čnosti a pomáha rozumu rozoznávať dobro a voliť si prostriedky na jeho vykonávanie (porov. KKC 1806).

Spravodlivosť – spočíva v stálej a pevnej vôli dať Bohu a blížnemu to, čo mu patrí (porov. KKC 1807).

Mravná sila – zabezpečuje nepoddajnosť v ťažkostiach a vytrvalosť v úsilí o dobro (porov. KKC 1808).

Miernosť – zmierňuje príťažlivosť rozkoší a dáva rovnováhu pri používaní stvorených dobier (porov. KKC 1809).

17.2 Čnosť mravnej sily

V každej dobe máme dostatok Kristových svedkov, ktorí neohrozene vyjadrujú svoju vieru a ktorí zároveň oplývajú mnohými čnosťami. To je práve znak čnosti mravnej sily. Čnosť, ktorá na jednej strane zabezpečuje nepoddajnosť a útok v ťažkostiach a nebezpečenstvách, a zároveň poskytuje vytrvalosť v úsilí o dobro alebo pri odmietaní zla.²⁸² Je potrebná v každej životnej situácii, v každom stave i veku. Potrebujeme ju v bežnom živote, ale aj pri výnimočných chvíľach a vo veľkom vypätí.

Pomáha nám vyhybať sa dvom krajnostiam. Zoženštilosti a zmäkčilosti na jednej a hrubosti a nevzdelanosti na strane druhej. Pri prekonávaní strachu zase zbabelosti na jednej a opovážlivosti na druhej strane.²⁸³

Čnosť mravnej sily dáva schopnosť premáhať strach, a to aj strach zo smrti, čeliť skúškam a prenasledovaniám. Robí človeka schopným ísť až tak ďaleko, že sa zriekne vlastného života a obetuje ho na obranu spravodlivej veci.

17.3 Aspekty mravnej sily

Zmužilosť alebo mravná sila je morálna čnosť, ktorá sa vyznačuje vo viacerých aspektoch.²⁸⁴

1. *Pri vyznaní viery pred nepriateľmi.* História Cirkvi nám podáva celý rad mučeníkov, ktorí neohrozene vyjadrili svoje presvedčenie obetou vlastného

²⁸² Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. Rím : Grafická škola Pia XI., 1982, s. 359.

²⁸³ Porov.: JÁN PAVOL II.: *Odpoveď je vo vetre*. Bratislava : Nové mesto, 1998, s. 71.

²⁸⁴ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. 1982, s. 360.

života. Na čele tohoto radu je Kristus, ktorý ako náš Vodca, nám dáva príklad, ako sa zachovať v takejto situácii. No nebol by to schopný vykonať sám, ale Duch Svätý ho posilňoval na jeho ceste. Ako hovorí aj pápež Ján Pavol II.: „Mučenie je osobitný dar Ducha Svätého. Je to dar pre celú Cirkev.“²⁸⁵

2. *Pri vyznávaní viery medzi priateľmi a blízkymi.* Zo skúseností vieme, že je to mnohokrát ťažšie, ako v prvom prípade. Uštipačné poznámky a výsmech blízkych zraňujú, a preto sa im snažíme vyhnúť. Tu nám ide Ježiš znovu príkladom, keď dopustil, aby ho opustili aj jeho najbližší, ak sa nemal zrieknuť svojho poslania. Napríklad pri svojom učení o Eucharistii (*porov. Jn 6,66–67*), alebo pri návšteve rodákov v Nazarete (*porov. Lk 4,16–30*).

3. *Pri bojuvaní proti zlu v našom okolí.* Či už ide o ochranu nevinných, odhaľovanie zla, alebo ak žijeme v skazenom prostredí a bojujeme, aby sme sa nepoškvrnili.

Podobne ako Kristus, keď napomínal hriešnikov (*porov. Jn 8,7;8,11*), odhaľoval falošnosť predstavených národa (*porov. Mk 12,38*). Svedčí o tom aj fakt, že vyrastal v Nazarete, ktoré bolo známe svojou skazenosťou, ako aj Nátanael vraví: „Môže byť z Nazareta niečo dobré“ (*Jn 1,46*)?

4. *Pri bojoch so samým sebou.* V pokušeniach, slabostiach, duchovnej suchopárnosti, ktoré sa objavujú na našej ceste k dokonalosti. Tieto sú veľmi často príčinou pádov, sklamaní, ustrnutia a niekedy aj zídienia z cesty dokonalosti.

Tu je nevyčerpatelným prameňom posily a zároveň príkladom Ježiš v Getsemanskej záhrade a jeho umieranie na kríži, kde vidíme, ako veľmi musel bojovať so slabosťou ľudskej prirodzenosti.

5. *Posledným aspektom, kde sa prejavuje čnosť mravnej sily, je vytrvalosť a vernosť.* Je potrebná, aby sme mohli vytrvať v našom zdokonaľovaní sa. Bez nej skončí neúspechom aj dielo, ktoré začalo s veľkým nadšením.

Podobne je potrebná aj vytrvalosť vo vernosti. Vernosť v akomkoľvek životnom poslaní a povolaní, predovšetkým vo vernosti byť kresťanom. Všetky povolania vyzrievajú práve vernosťou a tá sa zase zdokonaľuje rozličnými skúškami. Bez mravnej sily by sme nevládali vydržať na tejto ceste. Tá nám pomáha, aby sme sa pri neúspechu vzmužili, vzchopili a pokračovali ďalej.

Vernosť a vytrvalosť sú teda úzko spojené s čnosťou mravnej sily. Mal by ju pestovať každý, kto chce byť verný svojmu povolaniu a zároveň túži po spáse, pretože len ten, „kto vytrvá do konca, bude spasený“ (*Mk 13,13*). Ide teda o veľmi dôležitú čnosť, ktorá je nevyhnutná pre každú životnú situáciu.

Mravná sila je teda jednou zo základných čností, z ktorej sa odvíjajú ďalšie

²⁸⁵ JÁN PAVOL II.: *Odpoveď je vo vetre*. 1998, s. 71.

čnosti²⁸⁶:

Velkomysel'nosť: ňou sa človek povznáša nad všetko malicherné a dáva prednosť podstatnému pred nepodstatným.

Velkorysost': ňou sa človek uspokojí iba vykonávaním skutkov; podporuje k štedrosti.

Trpezlivosť: vyžaduje si veľa duševných síl. Podporuje v znášaní časných bremien v nádeji na ich ukončenie. Jej opakom je skleslosť, beznádejnosť, až zúfalstvo.

Vytrvalosť: pobáda človeka vydržať až do konca. Najvyšším stupňom vytrvalosti je mučeníctvo.

17.4 Cvičenie sa v čnosti mravnej sily

Na to, aby sme z čnosti mravnej sily mali úžitok a prinášala ovocie skutkov, je potrebné, aby sme sa v danej čnosti cvičili a posilňovali ju.²⁸⁷

Nemali by sme dôverovať sebe, ale Bohu v hlbokjej pokore a v duchu modlitby.

Máme sa pripraviť na ťažkosti a obrniť sa odvahou.

Nemáme sami vyhľadávať alebo vytvárať ťažké situácie a príležitosti, keď si to nevyžaduje nutnosť alebo skutočné duchovné dobro.

Nezaujímajme postoj večne ufnukaných, ktorých stále niekto prenasleduje, ale odvážne a s jednoduchosťou prekonávajme skúšky; nesužujme sa ťažkosťami, ale so svätou hrdosťou prinášajme Bohu obety, ktorými prispievame k víťazstvu viery.

Čnosť mravnej sily sa bežne chápe aj ako dar Ducha Svätého, a to dar sily. Ako hovorí pápež Ján Pavol II.: „Duch Svätý posilňuje vôľu človeka a uschopňuje človeka premáhať pokušenia, víťaziť v bojoch zvädzaných vnútri i navonok, premáhať moc zla, najmä satana, ako Ježiš vedený Duchom na púšť a viesť život podľa evanjelia.“²⁸⁸ To nám pripomína, že bez Božej milosti by sme neboli schopní napredovať a vzmáhať sa v akejkol'vek čnosti. Preto časté pristupovanie k sviatostiam, spájanie sa s Bohom v modlitbe občerstvuje a posilňuje dušu, aby bola schopná pokračovať v každodennom úsilí o dokonalosť.

Majme za príklad aj našu nebeskú Matku, ktorá dokonale otvorená pôsobeniu Ducha Svätého vlastnila zároveň plnosť všetkých čností, ako výsledok božsko-ludskej spolupráce.

²⁸⁶ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula – Spišské Podhradie : 1994, s. 247.

²⁸⁷ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. Rím : Grafická škola Pia XI., 1982, s. 361.

²⁸⁸ JÁN PAVOL II.: *Odpoveď je vo vetre*. Bratislava : Nové mesto, 1998, s. 72.

Záver

Čnosti sú neodmysliteľnou súčasťou nielen nášho kresťanského života, ale aj našej bytosti a charakteru. Každá čnosť má svoju funkciu a miesto v stavbe nášho duchovného chrámu. V ňom má svoje nezastupiteľné miesto aj čnosť mravnej sily. Sceluje celú stavbu a pomáha jej obstáť v útokoch zvonka, ale i znútra. Dáva chrámu vyniknúť ako stavbe, a nie ako ruiny. V stavbe, kde prebýva Boh a ktorú posilňuje v jej slabosti svojou milosťou.

18 ČNOSŤ MIERNOSTI

Úvod²⁸⁹

Venujme sa čnosti miernosti. Je jednou z mnohých, je jednou z najdôležitejších.

Pojem čnosti zahrňuje v sebe všetky dobré vlastnosti človeka. Pavol VI. dáva tomuto pojmu hlboko humanistický obsah, keď hovorí: „Nový humanizmus umožňuje modernému človekovi nájsť seba samého tým, že si osvojí vyššie hodnoty lásky, priateľstva, modlitby a kontemplácie. Tak bude môcť dospieť k plnosti opravdivý rozvoj, ktorý je pre každého a pre všetkých prechodom z menej ľudských podmienok k ľudskejším podmienkam (*Populorum progressio* 20). Čnosť teda zahrňuje v sebe najvyšší stupeň ušľachtilej ľudskosti.²⁹⁰

Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba samého to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a volí si ho v konkrétnom konaní. Na ceste osvietenia prvoradou úlohou je osvojiť si čnosti Ježiša Krista.²⁹¹ „Cieľom čnostného života je stať sa podobným Bohu.“²⁹²

Čnosť je operatívna uspôsobenosť ku konaniu dobra. Vzniká opakovanou činnosťou určitých druhov skutkov. Tak sa postupne nadobúda ľahkosť a akoby

²⁸⁹ Porov.: BEDNÁR, M.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

²⁹⁰ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula – Spišské Podhradie : 1994, s. 184 – 185.

²⁹¹ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. Rím, 1982, s. 295.

²⁹² NYSENSKÝ, G.: *De beatitudinibus*, oratio 1: Gregorii Nysseni opera, vyd. W. Jaeger, zv. 7/2 (Leiden 1992), s. 82 (PG 44, 1200).

náklonnosť konať dobro. Čnosti privádzajú človeka ku takému spôsobu života, že sa stáva dôstojným a kvalitným. Aj sám pred sebou, aj pred druhými ľuďmi sa čnostný človek stáva úctyhodným.²⁹³

Čnosť je opakovaním ustálený, a predsa slobodný a rozumom kontrolovaný spôsob konania, respektívne na konanie iných, s cieľom dosiahnuť dajaké dobro.²⁹⁴

18.1 Rozdelenie čností

Formálne rozlišovaných čností je toľko, koľko formálne rozličných pozitívnych vlastností či schopností človek má, alebo si môže nadobudnúť. Ak sa sústredíme na ich povahu a pôvod, ako aj na ich zameranie, môžeme hovoriť o čnostiach nadprirodzených a prirodzených.²⁹⁵

Nadprirodzené sa získavajú nadprirodzenými silami. Nadprirodzené čnosti sú Bohom vliate (infusae) schopnosti kresťansky žiť podľa vzoru Ježiša Krista.

Prirodzené získavame prirodzenými silami, cvičením, praxou. Prirodzené čnosti sa získavajú prirodzeným spôsobom, opakovaním dobrých skutkov a vedú k prirodzenému cieľu, pozemskej blaženosti. Pretože sa nadobúdajú opakovaním dobrých skutkov, nazývame ich získané čnosti (virtutes acquisitae).²⁹⁶

Štyri čnosti majú základnú úlohu. Preto sa volajú „základné čnosti“ (virtutes cardinales); všetky ostatné sa zoskupujú okolo nich. Sú to: rozvážnosť (prudencia), spravodlivosť (iustitia), mravná sila (fortitudo) a miernosť (temperantia). Spomínajú sa už v Starom zákone: „A keď niekto miluje spravodlivosť, ona spôsobuje čnosti, lebo učí miernosti a opatrnosti, spravodlivosti a mravnej sile“ (Múd 8,7). Pod inými pomenovaniami sa týmto čnostiam dostáva chvály na mnohých miestach Svätého písma (porov. KKC 1805).

Čnosti človeka zdokonaľujú či „dokonávajú“ – lebo i na človeka sa vzťahuje Boží štýl nevytvárať všetko už dokonané, či dokonalé, hotové, ale dať mu možnosť spolupracovať na stvoriteľskom diele. Čnosti vytvárajú jeho osobný profil a ich dokonalosť predstavuje to najcennejšie v ľudskej mravnosti.²⁹⁷

²⁹³ Porov.: JANÁČ, P.: *Etika*. Spišská Kapitula : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 1996, s. 75 – 78.

²⁹⁴ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava : DON BOSCO, 1994, s. 60.

²⁹⁵ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. 1994, s. 84.

²⁹⁶ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. 1994, s. 184 – 185.

²⁹⁷ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. 1994, s. 60.

Vlastnosti čnosti

Získaná čnosť poskytuje človeku možnosť, aby všetko, čo je dobré, konal:
rýchlo (*cito*),
mužne (*fortiter*),
ochotne (*libenter*),
veľkodušne (*magnanimiter*).

Čnosť sa vyhyba krajnostiam (extrémom).

Platia tu niektoré axiómy: „Ničoho nech nebude priveľa.“ Čoho je mnoho, stáva sa chybou.“ „Zlatá stredná cesta.“ „Čnosť stojí uprostred.“

18.2 Čnosť miernosti ako taká

Aby človek nasledoval vo všetkom nadprirodzené svetlo múdrosti a konal s dôslednou vernosťou podľa zásad spravodlivosti, musí premáhať nielen rozličné ťažkosti a strachy, ale aj všelijaké vábivé, žiadosti lahodiace, zvodné veci. V riešení tejto úlohy pomáha nadprirodzená, základná mravná čnosť miernosti, ktorej zárodok Boh vlieva do duše spolu s milosťou posväcujúcou a láskou.²⁹⁸

Čnosť miernosti spolu s pevnosťou, prezieravosťou a spravodlivosťou tvorila už niekoľko storočí pred Kristom štvoricu čností, vyzdvihovalých pre ich dôležitosť: Sv. Ambróz im v 5. storočí dal meno „základné“ či „kardinálne“, lebo tvoria určitý druh nosných pilierov či pántov (pánt = *cardo* – odtiaľ meno „kardinálna čnosť“), umožňujúcich otvorenie brány do života, k plnej a opravdivej ľudskosti a sporiadaného života tak súkromného ako aj verejného.²⁹⁹

Čnosť miernosti najviac vplýva na to, aby nenastalo vnútorné morálne rozpoltenie, a v ľudskej osobe aby panoval súlad, ktorý je podmienkou jej rastu a napredovania. Javí sa ako vláda človeka nad psychickými, fyzickými i biologickými schopnosťami v človekovi. Jadrom tejto vlády osoby nad životnými pochodmi, aby boli v súlade a vytvárali kompaktný celok, je najmä pôsobenie rozumu a slobodnej vôle. Tieto dve duchovné vlastnosti ľudskej osoby sú priamo zapojené aj pri zrode a fungovaní čnosti miernosti. Čnosť miernosti má svoje uplatnenie vo všetkých sférach ľudského života a napomáha celkové dobro ľudskej osoby.³⁰⁰

Miernosť je morálna čnosť, ktorá zmierňuje príťažlivosť rozkoší a dáva

²⁹⁸ MÜLLER, E.: *Asketika*. 1944, s. 299.

²⁹⁹ HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. 1994, s. 91.

³⁰⁰ Porov.: JANÁČ, P.: *Etika*. 1996, s. 94.

rovnováhu pri používaní stvorených dobier. Zabezpečuje nadvládu vôle nad pudmi a udržiava túžby v medziach počestnosti. Mierny človek zameriava svoje zmyslové túžby na dobro, zachováva zdravú zdržanlivosť a „nechodí za tým, po čom srdce túži“ (*Sir 5,2*). V Starom zákone sa často chváli miernosť: „Nežeň sa za náruživosťou, ale odvráť sa od svojej hriešnej vôle“ (*Sir 18,30*). V Novom zákone sa táto čnosť volá „umiernenosťou“ alebo „triezvosťou“. Máme žiť „v tomto veku triezvo, spravodlivo a nábožne“ (*Tit 2,12*), (*porov. KKC 1809*).

Povolaním miernosti nie je človeku zabráňovať každú radosť a všetko čo je príjemné, ale upravovať ich požívanie podľa zdravého rozumu, totiž, ako už i jej meno vyjadruje, mierniť. Ved' i pôžitky podľa úmyslov Božích majú vo svojom poriadku veľmi dôležitý a nepostrádateľný význam a úlohu.³⁰¹

Sú čnosti, ktoré v užšom, iné zas v širšom zmysle patria k základnej čnosti miernosti a k jej príbuzenstvu. Keďže prvou úlohou miernosti je uzdenie zmyslových žiadostí, v užšom zmysle rozvíja svoju pôsobnosť v miernení jedenia a pitia, v čistote a cudnosti. V širšom zmysle uplatňuje miernosť svoju pôsobnosť na miernenie všetkých prudkých žiadostí, ktoré vznikajú v našej zmyslovo-duchovnej prirodzenosti. Toto miernenie sa vnútorne prejavuje v sebaovládaní, v krotkosti, v pokore a v upravovaní vedychtivosti, a navonok v skromnosti. Skromnosť zas má svoje prvky a dcéry, sú to: slušnosť, poriadkumilovnosť, presnosť, vonkajšia čistota, spokojnosť a beznáročnosť.³⁰²

Každý živý tvor vlastní isté zaujatie, elán pre určité činnosti. Medzi prvoradé patrí úsilie o udržanie života. Jeho prejavmi sú hlad a smäd. K najzákladnejším životným prejavom patrí aj úsilie zachovať vlastný druh, teda potreba plodenia a rozmnožovania. Všetky tieto prejavy životného úsilia nútia k činnosti, ktorá sa spája s očakávaním pôžitku. Často sa práve očakávaný a predpokladaný pôžitok stáva prvoradým a hlavným motívom činnosti. Tradične sa tieto životné funkcie zvyknú označovať aj ako „telesné žiadosti“. Ide tu o životné funkcie a prejavy tak nesmierne dôležité a nevyhnutné, že bez ich uskutočňovania by živé tvorstvo likvidovalo samo seba. Je však nevyhnutné riadiť a usmerňovať ich pomocou rozumu, čo je nesmierne ťažké. Miernosťou sa vnáša poriadok a disciplína do využívania týchto životných funkcií. Jej úlohou je pomáhať človekovi získať a udržiavať si vládu nad sebou samým.³⁰³

Táto čnosť sa nedá získať počas jednej noci. Treba sa v nej cvičiť. Treba dávať pozor aj na miernosť pri stole, pri rôznych zábavách, pri čítaní rôznych kníh, pozeraní televízie, ale aj pri počúvaní rádia, a tak ďalej.³⁰⁴

„Správne žiť nie je nič iné ako milovať Boha celým srdcom, celou dušou a celou mysl'ou..., aby sa láska k nemu zachovala neporušená a úplná, čo je vlastné miernosti, aby sa nezlomila nijakými ťažkosťami, čo je vlastné mravnej

³⁰¹ MÜLLER, E.: *Asketika*. 1944, s. 299.

³⁰² Porov.: MÜLLER, E.: *Asketika*. 1944, s. 300.

³⁰³ Porov.: LACKO, J.: *Význam čností v živote kresťana*. Spišské Podhradie : 1995, s. 20 - 21.

³⁰⁴ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. Bratislava : LÚČ, 1993, s. 110 - 111.

sile, aby neslúžila nikomu inému, čo je vlastné spravodlivosti, aby bdela pri rozoznávaní vecí, žeby sa (do nej) pomaly nevkradli klam a lešť, čo je vlastné rozvážnosti“.³⁰⁵

Záver

Poukázali sme na význam čností ako takých, ale hlavne na čnosť miernosti. Čnosti sú v živote človeka akýmsi vodítkom, sprievodcami životom. Lenže nie hocijakým životom, ale životom opravdivého kresťana. Bez čností ako sprievodcu kresťan ľahko zide zo správnej cesty. A to by sa nemalo stať! Čnosť miernosti je jedna z mnohých, ale zastáva veľmi dôležitú úlohu. Aby sa človek nestal zvierat'om akoby „uväzneným“ vo svojich pudoch a chůtkach.

19 ČNOSŤ JEDNODUCHOSTI

Úvod³⁰⁶

„Buďte teda opatrní ako hady a jednoduchí ako holubice“ (*Mt 10,16b*).
„Cieľom čnostného života je stať sa podobným Bohu“ (*KKC 1083*).
Katechizmus pridáva, že čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro (*KKC 1833*). Čnosť je nielen ozdobou človeka, ale aj jeho potrebou. „Všetci veriaci v Krista akéhokoľvek stavu a postavenia sú povolani k plnosti kresťanského života a dokonalosti lásky“ (*LG 40*). Čnosť, svätosť, vzťah s Kristom... tieto časti života nemôže nik od seba odtrhnúť. Idú spolu. Potrebu napredovania v duchovnom živote má mať každý veriaci a tempo napredovania dáva Pán Boh. Katechizmus hovorí: „Duchovný pokrok smeruje k stále dôvernému zjednoteniu s Kristom“ (*KKC 2014*). Čnosti je veľa, podobne ako je veľa kvetov na lúke. Každý kvet je iný, a pritom jedinečný. No pohľad na lúku prezrádza, že rozmanitosť kvetov vytvára úžasnú jednotu. Akosi podobne je to i s čnosťami u ľudí. Nemá každý rozvinutú v rovnakej miere čnosť pokory, alebo nádeje, či poslušnosti. Čnosti spoločne v Cirkvi vytvárajú jedno zosúladené, spoločné a mystické telo Kristovo.

³⁰⁵ SVÄTÝ AUGUSTÍN.: *De moribus Ecclesiae catholicae*, 1, 25, 46: CSEL 90, 51 (PL 32, 1330-1331).

³⁰⁶ Porov.: LAŠKOTY, L.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

19.1 Dôležitosť jednoduchosti

Kristus si vyvolil Dvanástich, posielala ich do sveta ohlasovať Zvest', ale ich aj poučča. Medzi radami, ktoré dáva, zaznieva i reč o prenasledovaní. Kristus to vedel a neostal iba pri konštatovaní, ale im ponúka aj obranu, nie v podobe zbrani, ale v hadej opatrnosti a holubičej jednoduchosti. Prečo Kristus odporúča jednoduchosť? Odpoveď môžeme nájsť i vo svedectve svätých, ktorí nás predišli do neba. Im dal Boh milosti na dosiahnutie dokonalosti a oni s nimi spolupracovali.

19.2 Svetlá jednoduchosti

Najbližším príkladom jednoduchosti je Panna Mária. V jej živote môžeme sledovať ako u sestry všetky čnosti, ktoré ponúka Boh ľuďom. Slúžiť Bohu s nerozdeleným srdcom pripomína Písmo. Pán Ježiš v „reči na vrchu“ hovorí, že nie je možné slúžiť dvom pánom. Lebo jedného budem milovať a druhým opovrhovať (Mt 6,24). O tom svedčí aj ľudská skúsenosť, ktorú ktosi vyjadril slovami: „98-percentná svätosť nestačí“, alebo slová príslovia: „Pán Boh nemá rád zlomky“. To znamená, že tu nemá miesto žiadne delenie ani na polovicu, tobôž nie na štvrtiny.

Skutočne, jednoduchosti sa treba učiť. Svedčí o tom životná skúsenosť. Nie nadarmo sa hovorí, že niet nad zdravý sedliacky rozum. Taký človek vidí vec jasne a jednoducho.

Podobne o tom hovorí i príklad vysokoškolačka, ktorý prišiel na prednášku s veľkým očakávaním. Po čase bol však sklamaný jej náročnosťou. Zdala sa mu príliš jednoduchá. Zrazu sa v ňom ozval hlas, ktorý mu hovoril: „Len pozorne počúvaj, nie si až taký vzdelaný, ako si myslíš, aby si mohol podceňovať nejakú prednášku. Uč sa aj z jednoduchosti.“³⁰⁷ Nie sme ďaleko od pravdy, že každý z nás má radšej informácie podávané jednoducho.

Sv. Terézia z Lisieux o sebe hovorí: „Milujem jednoduchosť. Jednoduchí ľudia nepotrebuju žiadne zložité prostriedky. Poviem Bohu celkom jednoducho to, čo mu chcem povedať, bez pekných fráz a vždy mi rozumie. Boh sa nikdy neunaví počúvať ma, keď mu celkom jednoducho rozprávam o svojich starostiach a radoostiach, ako keby ich nepoznal. Marta a Mária hovoria iba toto: „Ten, ktorého miluješ, je chorý“ (Jn 11,3). Jednoducho vyjadria svoje želania, ale neformulujú ich ako prosbu. Tak nechávajú Ježiša slobodne konať podľa jeho vôle.

Pri hľadaní príkladov čnosti je aj blahoslavený biskup, Pavol Gojdič. Jeho pohnutý život, v ktorom zažil množstvo utrpenia, prináša príhodu:

³⁰⁷ Homiletické príklady : pomôcka pre homílie a katechézy, č. 4 , s. 12.

„Bolo to v čase druhej svetovej vojny v Prešove, kde okrem biskupa Pavla Gojdiča, OSBM, sídlil aj biskup Košickej diecézy, Jozef Čársky. Príčinou jeho pohnutého pobytu v Prešove bolo to, že Košice v tom čase boli zabraté hortyovským Maďarskom. Oboch biskupov ľudia často videli na spoločnej prechádzke po meste. Raz keď sa prechádzali, videli malého chlapca, ktorý stál pred bránou jedného domu a naťahoval sa za zvončekom. Ako sa naťahoval, nedarilo sa mu, aby mohol zazvoniť. Biskupi zastali a so záujmom pozorovali chlapca. Po nejakom čase pristúpil k nemu biskup Pavol, chytil ho okolo pása a zdvihol k zvončeku. A chlapec začal zvoniť. Zvoní, zvoní a neprestáva. Už toho bolo pridlho, preto ho zložil na zem a žartom hovorí: „No, a teraz utekajme...!“ Chlapec sa rozbehol a už ho nebolo. Otec biskup ostal v rozpakoch, čo teraz robiť, veď on to chlapcovi povedal len zo žartu a ten to vzal doslovne. Zostal pred bránou a čakal. Pani domu vybehla na balkón pozrieť sa, kto to tak nedočkavo zvoní - a koho nevidí? Pred bránou stojí biskup Pavol. Po vysvetlení celého nedorozumenia sa obaja schuti zasmiali, samozrejme, že sa smial i obďaleč stojaci biskup Jozef Čársky.³⁰⁸

Aj o také žartovné príhody nemal otec Pavol núdzu. Odhodil všetky ohľady a nebál sa zaujať jednoduchý postoj, akoby bol rovesníkom chlapca. Ostal stáť pri bráne, nebál sa, čo si o ňom pomyslia, že on, biskup, „také čosi urobil.“ Popri svojej hodnosti pre službu ľuďom, nezabudol byť človekom, lebo i vďaka tomu je pre mnohých vzorom v svedectve života.

19.3 Pápež Ján Pavol II.

Ešte jeden vzor jednoduchého života. Je ním Ján Pavol II., ktorý sa nebál prejavovať odlišný názor, ktorý bol pravdivý a často nepríjemný. No vždy to bolo v ovzduší lásky. Ako zástanca kresťanského personalizmu tvrdí, že „základným zákonom života je sebadarovanie.“³⁰⁹ Napĺňanie toho smeru je veľmi náročné, ale aj účinné, veď i predstavitelia štátov a iných vierovyznaní sa o Jánovi Pavlovi II. vyjadrili s uznaním. Spomením z nich aspoň jedného - kubánskeho vodcu, Fidela Castra, ktorý poznamenal, že pri stretnutí s pápežom sa cítil ako v kruhu svojej rodiny.³¹⁰

Nechajme teraz iných rozprávať o Karolovi Wojtylovi, možno sa dozvieme, ako sa mu darí byť darom pre iného.

Svedectvo biskupa Stanislava Rylka: „Nikdy nemal účet v banke, nikdy

³⁰⁸ Slovo - mesačník gréckokatolíckej cirkvi, č. 12, 1990, s. 8. In: Šturák, P.: *Otec biskup Pavol Gojdič, OSBM*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1997, s. 67.

³⁰⁹ WEIGLL, G.: *Svedok nádeje*. Bratislava : SLOVART, 2000, s. 135.

³¹⁰ Porov.: WEIGLL, G.: *Svedok nádeje*. Bratislava : SLOVART, 2000, obal knihy.

nevyplácal šek, nikdy nevlastnil peniaze.³¹¹

Mieczislaw Malinsky mu raz zahodil starý zhrdzavený strojček na holenie a na meniny mu dal nový. Vedel totiž, že ak starý strojček nezhodí, Wojtyla nový niekomu podaruje, ako to urobil s väčšinou darčiekov. Stále nosil obnosenú sutanu a staré topánky. „Keď ste sa naňho pozreli,“ spomína Malinski, „mali ste dojem, že je to žobrák, bezvýznamný človek.“³¹²

Vnútrotná nezávislosť, sloboda, zdravý vzťah k všetkým hmotným veciam. I to je vlastnosť nášho Svätého Otca, no má takú slobodu i vo vzťahu k ľuďom?

O tom stačí spomenúť možno len jednu epizódu z jeho života.

Bol menovaný za pomocného biskupa do Krakova v roku 1958. Nevedel o tom. V tom čase, v auguste, bol s mladými rodinami na dvojtýždennom kajakovom výlete na severovýchode Poľska. Dňa 5. augusta dostal list, aby sa hlásil u prímasa Wyzsynského vo Varšave. Vyrazili v dvoch kajakoch. Zastavili neďaleko cesty, kajaky nechali pod mostom. Stopovali. Zastavili mliekarenské auto. Wujek, tak sa „nechal oslovovať“ i ako biskup od svojich známych, vyskočil na korbu a usadil sa medzi kanvicami s mliekom. Na stanici odskočil na pánske záchody a „vyšiel odtiaľto oblečený ako kňaz.“³¹³

Iste, záver tejto epizódy poznáme, veď postoj Karola Wojtylu hovorí za všetko.

Záver

Jednoduchosť nemožno brať ako čosi nezávislé od iných čností. Zvlášť si môžeme všimnúť prepojenie medzi jednoduchosťou a pokorou. Tak ako ostatné, i čnosť jednoduchosti je neoddeliteľná od lásky. Jednoduchosť spočíva v tom, že chceme získať Božiu lásku. A nehľadíme na to, ako vyzeráme pred ostatnými, ale pred Tým, ktorý vidí všetko.

³¹¹ WEIGLL, G.: *Svedok nádeje*. Bratislava : SLOVART, 2000, s. 114.

³¹² WEIGLL, G.: *Svedok nádeje*. Bratislava : SLOVART, 2000, s. 114.

³¹³ WEIGLL, G.: *Svedok nádeje*. Bratislava : SLOVART, 2000, s. 139.

20 ČNOSTĚ PONÍŽENOSTI

Úvod³¹⁴

Dnešná spoločnosť prináša človekovi veľa možností, ako sa zachovať alebo čo si vybrať z mnohých variantov spôsobu života. Situácie, s ktorými sa denne stretávame, nás nútia zaujať svoj osobný postoj, ktorý by mal byť zhodou rozumu a vôle a má prinášať úžitok každého osobne, ako aj pre spoločnosť. Každý deň je novým dôkazom toho, že žiť život v pravde a čnostne je oveľa ťažšie než iné skutočnosti.

Konanie Krista bolo vždy nasmerované na pravdu a jeho život bol príkladom čnostného života. Kristus bol mimoriadne silnou osobnosťou, nikdy nebol vo vleku udalostí a nepodliehal emóciám, náladám, okolnostiam... Sám vedel vždy vytvárať atmosféru a vedel sa prispôbiť situácii, svojim potrebám a cieľom. Ak chceme byť Kristovými svedkami a máme nimi byť, tak je potrebné, aby sme boli ľuďmi pevnými, aby sme neboli vo vleku udalostí, neboli vlečení životom, ale aby sme sami niesli život, a vytvárali prostredie, v ktorom žijeme, vytvárali vzťahy a pretvárali celú skutočnosť okolo seba.³¹⁵ Všimnime si čnosti, ktoré nám pomáhajú stať sa ľuďmi s pevnými postojmi a zvlášť si všimnime čnosť poníženosti, ktorá je kráľovnou všetkých čností.

20.1 Čnosti súvisiace s pokorou

„Cieľom čnostného života je stať sa podobným Bohu.“³¹⁶ Svätý Gregor Nyssenský vyjadril cieľ nášho života veľmi výstižne. Môže byť vôbec nejaký vyšší cieľ, za ktorým by mal kresťan pomocou čnostného života kráčať? Katechizmus Katolíckej cirkvi o čnostiach hovorí: „Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba samého to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a volí si ho

³¹⁴ Porov.: JANIGA

³¹⁵ Porov.: HLINKA, A.: *Mravná obroda ako predpoklad znovuvýstavby našej vlasti*. Spišská Kapitula : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 1991.

³¹⁶ SVÄTÝ GREGOR NYSENSKÝ: *De beatitudinibus*, oratio 1: Gregorii Nysseni opera, vyd. W. Jaeger, zv. 7/2 (Leiden 1992), s. 82 (PG 44, 1200).

v konkrétnom konaní“ (*KKC 1733 – 1768*). Čnosť je, keď si človek celkom osobitným spôsobom zvykol prenikať určité modely správania. Franco Zeffirelli, filmový režisér, nevyznával síce nijaké náboženstvo, ale mal dobrú výchovu. Rozprával udalosť: Išiel raz autom po nebezpečnej ceste. Pred ním autobus plný jezuitov dostal šmyk a niekoľkokrát sa prevrátil. Franco s príslovečným talianskym temperamentom organizoval pomoc. Zabúchal aj na dvere blízkeho kláštora. Bolo jedenásť hodín večer a sestrička odpovedala, že je už neskoro. On sa rozohnil: „Nie, nie je neskoro! Aj o polnoci musíte vstať. Sú to kňazi, ktorí sú ranení.“ Potom teda otvorili bránu.

Čo je čnosť? Svätý Tomáš Akvinský učí, že čnosť je „vnútorný princíp dobrého konania.“ Peter Lombardský vytvoril definíciu, ktorá sa stala klasickou: „Čnosť je dobrá vlastnosť mysle, ktorá zaisťuje správnosť života, nik ju nemôže využívať zle a iba Boh ju necháva v človeku pôsobiť.“³¹⁷

Inými očami vnímajú čnosti ľudia kultúrni a inými ľudia nevzdelaní a zotročení rôznymi predsudkami a zmätkami životných orientácií. Pojednanie o čnostiach týmto posledným sa javí ako archaizmus, náuka z dávnych minulých čias, ako to mladí zvyknú slangovo vyjadriť „vykopávka“. Nech sa už na čnosti ako ustálené a zošľachtené spôsoby ľudského správania sa pozeráme z ktoréhokoľvek pohľadu, ak máme triezvy a jasný pohľad, spoznáme a objavíme, že čnosti sú veľkou hodnotou a potrebou pre jednotlivcov i pre ľudské spoločenstvo. Čnosti nie sú nedostupným ideálom pre ľudí, ale reálnou možnosťou a zároveň aj potrebou. Nestoja niekde v abstraktnom svete mimo života ľudí, ale sú priamo v srdci života. Čnosti vo víre všedného života, v starostiach, náporoch i v pohode sú akoby palicou, ktorou sa pútnik na svojej ceste podopiera a bráni. Nie sú cieľom, ale pomôckou k dobru. Čnosti privádzajú človeka k takému spôsobu života, že sa stáva dôstojným a kvalitným. Aj sám pred sebou, aj pred druhými ľuďmi sa čnostný človek stáva úctyhodným.³¹⁸

20.2 Čnosť poníženosti (pokora)

Poníženosť v najautentickejšom zmysle – podobne ako chudoba – je čnosťou kresťanskou, odpozorovanou od Krista samého. Bez jeho poznania niet nijakej reálnej možnosti prísť na myšlienku pokory ako pozitívneho etického postoja a ešte menej motivácie usilovať sa o ňu. Starý zákon má síce pre to, čo nazývame pokora či poníženosť, výraz, no ten znamenal skôr príslušnosť k najnižšej spoločenskej vrstve, než čosi duchovne či mravne cenné. Zaznieva to

³¹⁷ Absolventská práca Jozefa Lacka : *Význam čností v živote kresťana*. Spišské Podhradie : 1995, s. 4 - 5.

³¹⁸ Porov.: JANÁČ, P.: *Etika*. Spišská Kapitula : Kňazský seminár b. Jána Vojtaššáka, 1996, s. 75 - 78.

aj z úst tej, ktorá stála na rozhraní Starého i Nového zákona, Panny Márie: „Zhliadol na poníženosť svojej služobnice. Hľa, od tejto chvíle blahoslaviť ma budú všetky pokolenia... Mocnárov zosadil z trónov a povýšil ponížených (Lk 1,48.52.). Až v Novom zákone sa pokora objavuje ako cnosť. Stále premietanie Ježišovho života v mysli apoštolov a rozjímanie o jeho bohoľudskej podstate privádzalo prvých kresťanov na myšlienku pokory vo vlastnom zmysle. Najvýraznejšie sa to javí u sv. Pavla apoštola, najmä v jeho Liste Filipanom. Poukázal v ňom na to, že Kristus sa nedožadoval úcty, ktorá mu ako Bohu patrila, teda „nepridrži sa svojej rovnosti s Bohom, ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom, a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka...“ (Flp 2,5–11). Ježiš nielenže sa uponížil, ale chcel, aby ho i za takého pokladali. To poslúžilo niektorým teológom ako dôvod, aby hovorili dokonca o „pokore Boha“. Výrazne sa to javí aj z Prvého Petrovho listu (1 Pt 2,23). Ježiš sa usiloval práve svojou „tichosťou a poníženosťou“ pritiahnúť k sebe iných, tých najjednoduchších (Mt 11,29; 21,5).³¹⁹

„Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom, a nájdete odpočinok pre svoje duše“ (Mt 11,29). Sv. Augustín hovorí, že celý Kristov život bol pre nás náukou skrze ľudskú poníženosť, ktorú na seba vzal. Sám bol Učiteľom všetkých čností. Najviac však čnosti ponížnosti. Syn Boží prišiel z neba na zem, aby nás jej naučil. Celý jeho život bol živým príkladom a obrazom ponížnosti.

Chcel sa narodiť z chudobnej matky a v chudobnej maštali chcel ležať v jasliach. Chcel ako hriešnik byť obrezaný, chcel utekať do Egypta ako slabý, chcel sa dať medzi hriešnikmi a mýtnikmi pokrstiť. Keď ho chceli uctiť si ako kráľa, skryl sa. Keď ho však chceli tupiť a haniť, vtedy sa sám ponúkol. Keď ho chválili i posadli, rozkázal im mlčať. Ale keď sa mu vysmievali a rúhali, nepovedal ani slova. Na konci svojho života ešte viac odporúčal túto čnosť ako testament a ostatnú vôľu, a potvrdil to príkladom života, keď umýval nohy svojim apoštolom a umrel hanebnou smrťou na križi. Právom hovorí Spasiteľ, že on je Učiteľ tejto čnosti a od neho sa jej máme učiť, lebo čnosti ponížnosti nemohli učiť ani Platón, ani Sokrates, ani Aristoteles. Pohanskí mudrci píšú o iných čnostiach, o smelosti, miernosti, spravodlivosti, ale od ponížnosti boli tak ďaleko, že všetkým svojimi skutkami a čnosťami hľadali iba úctu a pamiatku. Sv. Augustín hovorí, že Spasiteľ práve touto čnosťou začal svoju reč na hore: „Blahoslavení chudobní duchom, lebo ich je nebeské kráľovstvo“ (Mt 5,3). Silnejšia a istejšia je pevná poníženosť, ako ohromná veľkosť. Pokora je rovná a istá cesta. Iné cesty sú samé nebezpečenstvo. Sv. Gregor a sv. Bernard poznamenávajú: „Kto bez ponížnosti zbiera čnosti, ten hádže prach do vetra.

³¹⁹ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava : DON BOSCO, 1994, s. 146.

Vietor všetko rozduje a roznesie.“ Ako kvet živí sa z koreňa a odrezaná vyschne, práve tak aj čnosť ktorákoľvek vyschne a skazí sa, keď neostane na koreni ponížnosti. Sv. Gregor píše, že čím poníženejší budeš, tým viac budeš rásť v čnosti a v dokonalosti. Ako napokon podľa slov svätopisca, „pýcha je počiatkom každého hriechu“ (*Sir 10,15*), tak je ponížnosť koreňom a základom každej čnosti.³²⁰

„Nikto nemôže položiť iný základ, okrem toho, ktorý je položený, ktorým je Kristus“ (*1Kor, 3,11*). Na to odpovedá sv. Tomáš, že dve veci sú potrebné, keď chceme budovať dom. Najprv treba vykopať základy, povyhadzovať zem, dokiaľ neprídeme na pevný spodok, na ktorý možno budovať. Keď je základ vykopaný a mäkká zem odstránená, položíme prvý kameň, na ktorý prídu iné, a tie tvoria základ domu. Podobne je to, hovorí sv. Tomáš, s ponížnosťou a s vierou v duchovnom dome a v stavaní čnosti. Ponížnosť kope jamy, jej povinnosťou je kopať a vyhadzovať všetko, čo je slabé, ako sú krehkosti ľudských síl. Nesmieme stavať na vlastných silách, to je iba piesok. Tie musíme vyhodiť, sami sebe nedôverovať a kopať, dokiaľ neprídeme na živú skalu, na pevný základ, ktorým je Kristus. To je hlavný základ. Okrem toho však je potrebný ešte iný, a to je zas ponížnosť. Kto teda kope v ponížnosti, v sebaopoznávaní, vyhodí hlinu sebeckta a príde na opravdivý základ, Krista. Človek takýmto správaním vystaví dom na skale. Potom môžu duť vetry, môže sa valiť na našho voda, nič sa mu nestane, lebo je postavený na pevnej skale. Kto však stavia bez ponížnosti, toho budova sa skoro zrúti, lebo stojí na piesku. Ponížený cíti svoju núdzu a vidí, že sám nevládze veľa, preto tým väčšmi sa oddá Bohu a skladá v ňom všetku svoju nádej. Láska Božia sa ponížnosťou živí a zapáľuje.³²¹

„Blahoslavení chudobní v duchu“ (*Mt 5,3*). Blahoslavenstvá zjavujú poriadok šťastia a milosti, krásy a pokoja. Ježiš velebí radosť chudobných, ktorých už je Božie kráľovstvo (*porov. Lk 6,20*). Ježiš, Slovo, nazýva chudobou dobrovoľnú pokoru ducha a ako príklad tejto pokory nám apoštol predkladá chudobu Boha, keď hovorí: „... ktorý, hoci bol bohatý, stal sa pre nás chudobným“ (*2 Kor 8,9*), (*KKC 2546*). Chudoba tak úzko súvisí a blízko stojí k ponížnosti, že sa zdajú byť sestrami jednej matky. Je potrebné, aby chudobu vždy sprevádzala ponížnosť, ináč sa jedna bez druhej stane nebezpečnou.³²²

³²⁰ Porov.: RODRIGUEZ, A., *Kresťanská dokonalosť*, Trnava : SSV, 1928, s. 187 – 192.

³²¹ Porov.: RODRIGUEZ, A., *Kresťanská dokonalosť*, Trnava : SSV, 1928, s. 192 – 197.

³²² Porov.: RODRIGUEZ, A.: *Kresťanská dokonalosť*, Trnava : SSV, 1928, s. 197.

20.3 Poníženosť podľa svätých mužov

Pripomeňme si výroky niektorých z nich pre širší pohľad na čnosť poníženosti.

Sv. Klimak: „Nikto nevie, čo je poníženosť, iba ten, čo dostal od Boha milosť byť poníženým. Je to veľmi ťažké. V ničom sa tak nemýli človek, ako v tom, čo je opravdivá poníženosť. Myslíš, že je to, keď niekto povie: ja som biedny, alebo som pyšný? Keby to bola tak ľahká vec, všetci by sme boli ponížení.“

Sv. Hieronym: „Mnohí majú tieň poníženosti, pravdu málo hľadajú. Ľahko je chodiť so sklonenou hlavou, so sklopenými očami, hovoriť tichým hlasom, často vzdychať a na každom kroku volať sa biednym a hriešnikom, keď však takýchto pichneš slovíčkom, čo i ľahko, hneď uvidíš, ako ďaleko sú od opravdivej poníženosti. Preč s neúprimnými slovami, preč s pretváračnými pohybmi, a so všetkými týmito vonkajšími vecami. Ozaj ponížený sa ukáže v trpezlivosti. Po tom sa pozná opravdivá poníženosť.“

Sv. Bernard ide do podrobností a takto hovorí o tejto čnosti: „Poníženosť je čnosť, ktorou človek sám seba málo váži, keď dobre poznal seba samého. Poníženosť nepozostáva v slovách, ani vo vonkajších veciach, ale v srdci: skromne zmýšľať o sebe, málo si vážiť seba a žičiť si, aby nás druhí tiež málo cenili. To vyplýva z hlbokého poznania seba samého.“

Slová sv. Pavla nám veľmi jemným a úžasným spôsobom skryto odhaľujú čnosť poníženosti: „Boh si vyvolil práve to, čo je pred svetom hlúpe, aby zahanbil múdrych, čo je pred svetom slabé, vyvolil si Boh, aby zahanbil mocných“ (1 Kor 1,27).³²³

20.4 Stupne poníženosti (pokory)

Svätci, ktorí svoju pozornosť zamerali na čnosť poníženosti, ju vysvetľujú pre hlbšie a lepšie pochopenie vo viacerých stupňoch. Medzi svätcov, ktorí sa zaoberali touto čnosťou, patrí sv. Benedikt, ktorý rozlišuje dvanásť stupňov poníženosti. Sv. Anzelm, hovorí o siedmich stupňoch a sv. Bonaventúra čnosť delí do troch stupňov.

20.5 Svätý Benedikt

Páter Bernard Ducruet vo svojej knihe Pokora píše: Pokora je zložkou lásky. Láska je pokorná a pokora je milujúca. Pokoru môžeme prirovnať

³²³ Porov.: SUCHOMEL – KORVEL, *Sústava dvanástich mesačných čností*, Ústek, 1972.

k pupočnej šnúre, ktorá v lone matky vyživuje embryo. To musí byť spojené so svojou matkou, aby mohlo prijímať výživu, rásť a organicky sa vyvíjať. Pozemský život je akýmsi embryonálnym životom, ktorý nás pripravuje na zrod. Pokora je čnosť vlastná nášmu pozemskému stavu. Spočíva v tom, že nás udržiava vo vzťahu s Bohom. Pokora je cesta, ktorá nás pripravuje na nebeské naplnenie človečenstva v Kristovi, ale nezabavuje nás pritom podmienenosťou prítomného života. Pokora nám teda pomáha rásť v našom človečenstve tým, že nás uschopňuje čoraz väčšími sa stotožňovať s našou prirodzenosťou, t. j. žiť s nohami na zemi, a zároveň nám pomáha osvojovať si dynamizmus vložený do srdca človeka, ktorý smeruje k plnému rozvinutiu sa v Kristovi až po stav dokonalého človeka.

Prvým stupňom je *bázeň Božia*, pamätanie na Boha, vedomie, ktoré sa neuspokojuje s povrchným prežívaním prítomného okamihu, ale ktoré sa stále viac a viac rozširuje, objíma minulosť i budúcnosť, dno i vrchol, hĺbku i šírku. Maurice Zundel hovorí: „Pokora nespočíva v tom, že sa potláčame, znevažujeme, že sa plazíme po bruchu a ubíjame. Spočíva jednoducho v tom, že sa nepozerala na seba, aby sme sa obdivovali, totiž práve obdivom objavujeme všetko svetlo a celú Pravdu, práve obdivom dosahuje existencia všetky svoje rozmery. Pokora je predovšetkým v podstate božskosti, lebo každá božská osoba sa pozerá výlučne na druhého.“

Druhý stupeň pozýva k *nasledovaniu Krista*. Skutočné svetlo pokánia nás čoskoro privedie k poznaniu, že dar Otcovej lásky nám sprístupnila Kristova modlitba v Getsemanskej záhrade, jeho smrť na Golgote a zmŕtvychvstanie. Po ceste bdelosti a lásky môžeme kráčať len vtedy, ak sa stotožníme s Kristom, ktorý je cesta, pravda a život. A Kristova cesta je cestou poslušnosti. Na druhom stupni pokory naše nasledovanie Pána spočíva ešte, a predovšetkým, vo vonkajších úkonoch.

Tretí stupeň pokory predkladá *dvojaký pokrok* vzhľadom na predchádzajúci stupeň. V prvom rade nasledovanie Pána sa zvnútorňuje, pretože odteraz postupujeme na ceste poslušnosti pre lásku k Bohu a sme odhodlaní podľa Kristovho príkladu byť poslušní až na smrť. Ak si pozorne prečítame vetu svätého Pavla z listu Filipanom: „Ježiš Kristus (...) sa uponížil, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži...“, zistíme, že zahŕňa podstatu Kristovho poslania a jeho tajomstva. Tretí stupeň nás teda privádza k jadrú evanjeliového posolstva.

Štvrtý stupeň hovorí o *konkrétnych okolnostiach* tohto zomierania sebe samému, ktoré sa stáva každodennou záležitosťou. Zdá sa, že pre tých, čo

nasledujú Krista, život prináša iba deštrukciu, temnotu, zmätok, ponížovanie, smrť, protivenstvá, nespravodlivosť a všemožné zdravotné ťažkosti. Pokorný človek pokročil v láske, ktorá mu je motívom od počiatku. Objavuje Božiu prítomnosť aj vo svojich skúškach a teší sa z toho, že Boh je Bohom. Kríž sa mu javí ako prejav Božej lásky.

Pokrok piateho stupňa je oproti predchádzajúcemu zjavný. Keď nám Božia láska preniká srdce, pôsobí ako *svetlo a súd*, hovorí svätý Ján. Vynáša na svetlo všetko, čo sa protiví láske a zdá sa, že účinok svetla ponára srdce do temnoty, do zármutku pokánia. Zisťujeme, že sme plní zla, že sa podvoľujeme pokušeniam. Naozaj pod úderom skúšok odhaľujeme prakoreň nášho hriechu. Pokora je cestou spásy, ktorá nám umožňuje otvoriť si srdce milosrdenstvu v pokornom vyznaní. Otvorenie srdca musí byť pokorné.

Šiesty stupeň pokornej lásky je práve *radosť*, ktorá pretrváva aj v skúškach. Podľa svätého Františka z Assisi dokonalá radosť sa začína rodiť v bratovi vtedy, keď ho odoženú od kláštora, kde ho vrátnik privíta údermi palice. Hinduistickí mudrci tiež považujú takýto stupeň spokojnosti za podmienku meditácie. Je znakom, že „Ego“ už nevládne nad srdcom. Pokorný človek sa nenechá znechutiť nízkosťou alebo podradným charakterom prác, ktoré sú mu pridelené. Objavuje Božiu vôľu aj v krajnostiach a poníženiach, čo mu prinášajú udalosti a nároky života alebo aj nezdary, s ktorými sa stretáva v plnení pridelených úloh.

Na siedmom stupni napredujeme v *prehlbovaní nášho srdca*. Na siedmom stupni pokory je človek „hlbokým zaľúbením srdca“ vedený k Ježišovmu poníženiu na kríži, opakujúc spolu so žalmistom: „No ja som červ, a nie človek, ľudom som na posmech a davu na opovrhnutie“ (Ž 22,7). Mária sa mohla skutočne chváliť svojim panenstvom ako poníženým stavom iba v spoločnosti, ktorá pohľadala neplodnosťou a celibátom, preto sa vo svojom chválospeve nebojí hovoriť o svojej poníženosti. Mária jednoducho a neprestajne prežívala tento siedmy stupeň pokory, v tomto postoji ju udržiavali udalosti, ktoré ju v živote stretli, najmä potupná smrť jej Syna.

Posledných päť stupňov pokory predstavuje vonkajšie známky, ktoré nám umožnia overiť si pravosť duchovnej skúsenosti, prežitej v predchádzajúcich siedmich stupňoch.

V krátkosti vyberieme aspoň niektoré momenty z týchto piatich stupňov pokory, ktoré nám ju môžu ešte lepšie priblížiť:

- pokorný človek sa nesnaží, aby si ho všimli,

- pokorný človek sa nevtesnáva do zachovávaní predpisov pre škrupule alebo pre starosť o dokonalosť, ale jedine pre lásku k Bohu, ktorému slúži a ktorý ho povolal, aby slúžil bratom a budoval ich príkladom jednoduchosti,

- pokorný človek je naplnený Slovom, ktoré je od večnosti, preto jeho ticho nie je prázdne, jeho slová nie sú márne, jeho smiech nie je hlúpy,

- pokorný človek prijíma obmedzenia s radosťou, lebo vie, že jeho vnútorné ticho by sa vyparilo v ovzduší hluku a rečenia,

- pokorný človek má ducha mlčanlivosti, a predsa vie odpovedať na nemé otázky, ktoré sa nevyslovia, no jeho milosrdná láska ich dokáže uhádnuť,

- pokorný človek má veľmi nákazlivý smiech, čo okoliu prináša uvoľnenie,

- pokorný človek ovláda svoju radosť pri humore, a bratia ho podľa toho neomylné rozpoznávajú. Modlitba pokorného človeka nie je utáraná. Nepozostáva z prevznešených myšlienok, ale v tichu sa zaoberá Božím slovom. Nepozera sa na seba, ako sa modlí, neobzerá si a neobdivuje túto milosť, iba načúva,

- pokorný človek ovláda svoje mlčanie, svoj smiech i svoje slová. Je rovnako schopný mlčať ako aj hovoriť. Je schopný byť sám, ale i budovať vzťahy. Jeho reč i mlčanie prezrádzajú hĺbku jeho bytosti a kvalitu vzťahov,

- pokorný človek nepozná posudzovanie, ktoré by sa povyšovalo nad bratov. Nepozná iróniu, ohováranie, osočovanie, žalovanie, podozrievanie. Nikdy nepohrdá, ani sa nevysmieva,

- pokorný človek vie, že je hriešnik, ale po odpustení hriechov sa v pokoji vracia domov. Jeho výzor nie je výzorom zakomplexovaného človeka, ktorý pod zdaním pokory skrýva utajenú revoltu alebo nezáujem o seba, či pasívnu rezignáciu.

Pokorný človek nie je zdrvený svojimi omylmi, svojou obmedzenosťou, svojou neposlušnosťou ani hriechmi. Pokorne sa teší z poznania, že je hriešnik, ktorému však bolo odpustené,

- pokorného človeka môžeme spoznať podľa spôsobu, akým vie byť malý,

- pokorný človek pozná cenu milosti aj cenu života, vie, komu vďačí za svoju spásu, a že lásky sa mu nedostalo len tak zo zábavy. Rád sa pozerá na tvár Ukrižovaného.³²⁴

20.6 Poníženosť očami iných autorov

Páter Bernard Ducruet nám dokonale priblížil pokoru, ktorá rastie v úzkom spojení s tým, ktorý je nám sám najdokonalejším príkladom pokory. Zahráďme sa však ešte na niektoré pohľady autorov a svätcov, ktorí o pokore píšu a aj ju žijú, či žili.

Anton Hlinka uvádza tieto slová: „Mystickov všetkých čias natoľko

³²⁴ Porov.: DUCRUET, B.: *Pokora*. Bratislava : SERAFÍN, 1999.

fascinovala Ježišova poníženosť, že sa usilovali čo najdokonalejšie napodobniť ho, byť malými v tom najradikálnejšom zmysle, aby sa tak čo najužšie spojili s Kristom. Pokora sa javí ako oddanosť Bohu a ľuďom v nezištnej službe, v evanjeliovo ponímanom postoji dieťaťa, chudobe ducha, v hľadaní Božej oslavy, v odhodlanosti zaujať posledné miesto, v ohľaduplnosti voči iným, v skromnosti v užívaní všetkých životných statkov, v ochote niesť bremeno iných, byť sluhom všetkých, neštítiť sa „duchovne iným umývať nohy“ (Aug., In Joh. 58,4). V tomto spočíva jej vysoký sociálno-etický charakter. Pokornému nejde teda o voľbu čohosi nízkeho pre nízkosť samú, ani o „kárание“ seba, ale o schopnosť stáť v službách pravdy. Slovenské výrazy „poníženosť“ a „pokora“ sémanticky nevystihujú podstatu tejto cnosti – lebo ona nežiada od človeka, aby volil to, čo je nižšie či nízke, alebo aby sa stále len káral, ale aby si konal povinnosť tam, kde ho Prozreteľnosť postavila.³²⁵

Všimnime si postoj blahoslavenej sestry Zdenky. Ona vo svojom zápisníku píše: „Ráno si urobím predsavzatie: Zabúdať celý deň na seba vo všetkom, ale viac pamätať na druhých. Táto poníženosť je zdrojom sily. Môj apoštolát bude účinný nie mierou vonkajšej činnosti, ale mierou svätosti, ku ktorej budem smerovať.“³²⁶

Každý deň by mal pre nás začínať nejakým podobným predsavzatím. Možno práve sestra Zdenka nám môže byť veľkým vzorom toho, ako dospieť k dokonalej poníženosti. Vo svojich zápiskoch pokračuje aj pred sviatosťou Oltárnou. Píše: „V hostii je Ježiš prítomný vo svojej božskej chudobe. Tu je zahalené nielen jeho božstvo, ale i človečenstvo. Slovo je v hostii umlčané. Hľa, vrcholné uponíženie sa Krista, lebo miera Božích darov je poníženosť. Boh je ustavičným svätým prijímaním pre dušu, ktorá vykonáva jeho vôľu.“³²⁷ V tomto nesmiernom dare Krista si môžeme spolu so sestrou Zdenkou uvedomiť, že Láska ponúka seba, ponúka lásku za toľko zloby.

Pokora potvrdzuje rozhodnutie človeka, ktorý si uvedomuje, že je Božím nástrojom. Inšpiruje k odvážnemu apoštolátu, lebo nehodnotí nebezpečenstvá podľa svojich síl. Nikdy si nepripisuje úspech, ani sa nedá znepokojiť neúspechom, ale odovzdáva všetky záležitosti Bohu. Horlivý kňaz je zaručene pokorný.³²⁸ Katechizmus Katolíckej cirkvi dáva do súvisu pokoru s modlitbou. Môžeme v ňom čítať aj tieto slová: „Modlitba je povznesenie duše k Bohu alebo prosba k Bohu o vhodné dobré. Z akej pozície hovoríme, keď sa modlíme? Z výšok našej pýchy a našej vlastnej vôle, alebo „z hĺbín“ poníženého a skrúšeného srdca? Kto sa ponízuje, bude povýšený. Poníženosť je základom modlitby. My „nevieme ani to, za čo sa máme modliť, ako treba“. Poníženosť je

³²⁵ HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava : DON BOSCO, 1994, s. 147 – 148.

³²⁶ GALESTOKOVÁ, D.: *Novéna k blahoslavenej Zdenke Schellingovej*. Trnava : KON-press, 2003.

³²⁷ GALESTOKOVÁ, D.: *Novéna k blahoslavenej Zdenke Schellingovej*, Trnava : KON-press, 2003.

³²⁸ Porov.: MACIEL, M.: *Urobím vás rybáři lidí*, Bratislava : LÚČ, 1994, s. 98.

predpokladom, aby sme dostali nezaslúžený dar modlitby: Človek je pred Bohom žobrák“ (KKC 2559). A pokračuje: „Dôverujúca poníženosť nás znova stavia do svetla spoločenstva s Otcom a s jeho Synom Ježišom Kristom i do spoločenstva medzi sebou...“ (KKC 2631).

O pokore sa najviac naučíme, keď sa obrátíme na ľudí, ktorým sa pokora stala každodenným sprievodcom. Jedným z nich je sv. Ján Mária Vianney. Takto spomína na istú udalosť: „Jedného dňa som dostal list, v ktorom so mnou zaobchádzali ako so svätým, a zároveň mi prišiel ešte jeden list, plný urážok. Keby som bol dostal iba prvý, bol by som spyšnel, ale druhý bez prvého by ma uvrhol do zúfalstva. Netreba robiť rozruch ani okolo jedného, ani okolo druhého. Človek je tým, čím je v Božích očiach.“ Alebo iná udalosť zo života arského farára: „Ako sa človek môže stať múdrom?“ – pýtal sa ho ktosi. „Keď dobrého Pána Boha náležite miluje, priateľu.“ „A ako možno Pána Boha náležite milovať?“ „Pokorou, priateľu, pokorou. Len naša pýcha nám bráni stať sa svätými. Pokora je retiazkou na ruženci všetkých čností. Odstráňte reťaz, rozpadnú sa zrnká. Odstráňte poníženosť a všetky čnosti zminú...“ Čnosť poníženia si Ján veľmi cenil a nikdy ju nezameškal odporúčať. „Buďte ponížení, jednoduchí, čím viac takými budete, tým viac dobrého vykonáte.“ – hovorieval bratom v chlapčenskej škole.³²⁹

George Verwer uvádza modlitbu:

Ó, Ježišu, pokojný a pokorný srdcom, vypočuj ma.

Oslobod' ma, Ježišu, od žiadosti,

aby som bol milovaný,

aby som bol obdivovaný,

aby som bol uctievaný,

aby som bol chválený,

aby som bol uprednostňovaný,

aby som bol požadovaný o radu,

³²⁹ Porov.: Prevzaté z pracovných materiálov mladých pre stretnutia s deťmi. Spišské Podhradie, 2002/2003.

aby som bol uznávaný.

Oslobod' ma, Ježišu, od strachu

z pokorenia,

z opovrhnutia,

z napomínania,

zo zabudnutia,

zo zlého ohodnotenia,

z upodozrievania.

A, Pane Ježišu, spôsob, aby Tvoja milosť vzbudila vo mne
žiadosť,

aby iní boli viac milovaní ako ja,

aby iní boli viac vážení ako ja,

aby iní v očiach sveta rástli a ja aby som sa zmenšoval,

aby iní boli vyvolení a ja aby som bol postavený stranou,

aby iní boli chválení a ja aby som bol ignorovaný,

aby iní boli predomnou uprednostňovaní,

aby iní boli svätejšími ako ja, len keby som bol dosť svätý pre Teba.³³⁰

Záver

„Zabúdať celý deň na seba“, slová, ktoré sa nám môžu hlboko zaryť do srdca, keď do hĺbky prežijeme a budeme sa snažiť o čnosť pokory, ktorá je v tomto svete tak nesmierne potrebná. Niekedy sa možno zdá, že jej tu vôbec niet, ale otvorme dobre oči a uvidíme, že v životoch tých, ktorí možno každý deň popri nás prechádzajú, sa zračí ona, tá, ktorá je základom dobrého a plnohodnotného života s Učiteľom, ktorý sa pre nás uponížil až na smrť na kríži. On je tým pravým svetlom, ktorý ukazuje svetu, že nie vo veľkých veciach sa skrýva sláva a uznanie našich skutkov, ale v maličkostiach a v uponížení môžeme každý deň zakusovať odmenu, akú svet dať nemôže.

³³⁰ VERWER, G.: *Hlad po realite*.

21 ČNOSŤ LÁSKAVOSTI

Úvod³³¹

„Láska je trpezlivá, láska je dobrotivá; nezávidí, nevypína sa, nevystatuje sa, nie je nehanebná, nie je sebecká, nerozčuľuje sa, nemyslí na zlé, neteší sa z nepravosti, ale raduje sa z pravdy. Všetko znáša, všetko verí, všetko dúfa, všetko vydrží“ (1Kor 13,4-7).

Láska zohráva v živote veľmi dôležité miesto. Práve dnes, v posledných rokoch treba viac hovoriť mladým ľuďom o láske, o jej hodnote, ktorá je tak degradovaná a tiež o jej prejavoch. Byť k niekomu láskavý to znamená mať istý vzťah k bližnému a podstatou tohto vzťahu je láska.

Aristoteles definuje čnosť ako trvalý návyk konať dobro. Čnosti majú zdokonaľovať činnosť celého človeka. A platí to aj o čnosti láskavosti. Už apoštol Pavol hovorí, že najdôležitejšia z božských čností je láska. Keď budeme plne rozvíjať túto čnosť láskavosti v spojení s láskou, tak vtedy dosiahneme Boha ako najvyššie Dobro, aby sme to dokázali, tak musíme veľa prosiť Boha o to, tak ako prosil sv. František: „Pane, nauč ma skôr milovať iných, než aby mňa milovali...“

21.1 Láskavosť je prejavom lásky

Vysvetlime si, čo je láska, lebo ona je akoby pôrodníčkou láskavosti a aby sa táto čnosť mohla dobre pochopiť, preto je potrebné ponajprv začať s láskou. O láske sa veľmi veľa spieva, hovorí sa o nej v nespočetných šlágroch. Okolo nej akoby sa točilo všetko. V rozprávkach sa o láske píše, že vie prebudiť k životu skamenených ľudí. Ľuďom z rozprávok, zakliatych pre nejakú nerosť na zvieratá, vie znova vrátiť ich podobu. Tak ako ich čarodejnica začarovala, tak sa silou lásky znova menia na krásnych princov či princezné, hodné lásky. Niekde sa stretáme aj s vyjadrením, že ide o pradávnu túžbu človeka nemilovať len priateľa či priateľku, ale sám sa stať láskou. V dnešnej dobe mnohí automaticky spájajú s láskou predstavu naplnenej sexuality.³³² Tak potom, čo je láska? To je ťažká otázka. Táto otázka má pravdepodobne toľko odpovedí, koľko je ľudí. Každý človek má svoju osobnú definíciu lásky.

³³¹ Porov.: ŠEFČÍK, M.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

³³² Porov.: GRÜN, A.: *Anjeli pre život*. Bratislava : LÚČ, 2003, s. 9.

Väčšina odborných slovníkov tvrdí, že láska je veľká náklonnosť k niekomu alebo niečomu. Pred tým ako podáme nejakú definíciu, je potrebné nezabudnúť povedať, že láska má mnoho podôb. Môžeme milovať rodičov, priateľov, učiteľov, príbuzných, ale každého iným spôsobom. No nesmieme zabudnúť, že na prvom mieste, koho máme milovať, stojí Boh. Lásku by sme mohli ešte rozdeliť na nebeskú a na lásku pozemskú. Čo však robí dnešný svet je, že na nebeskú lásku by chcel radšej zabudnúť a pozemskú zase zosmiešniť. Neodlučiteľnou súčasťou nebeskej lásky je Boh. Inak by sme ju mohli nazvať aj „duchovnou“, čiže je to láska, ktorá nás pozdvihuje k Bohu.

Spisovateľka podáva takúto definíciu lásky: „Láska ustavične koná to, čo je fyzicky, morálne a psychicky dobré pre druhú osobu.“³³³ Či sa už láska definuje tak či onak, jedno je isté, všetci ľudia intuitívne chápu, o čo ide. Pestalozzím pekne hovorí o láske, že kde si ľudia prejavia lásku, tam je blízko Boh.³³⁴ Ide o to, aby sme sa stali nielen konzumentmi lásky, ale aby sme sa sami stali tou láskou, lebo iba vtedy budeme môcť plne milovať všetko okolo seba.³³⁵ A keď sa tak stane, tak nebudeme mať problém všetko konať z lásky, lebo čokoľvek konáme z lásky, hoci aj malé alebo nepatrné veci, všetko bude prinášať hojné ovocie. Jedine ten, kto má pravú a dokonalú lásku, v ničom nehľadá seba, ale chce, aby sa všetko dialo len na slávu Božiu. A iskrička pravej lásky spôsobí, že človek pocíti, že všetko pozemské je len číra márnosť.³³⁶

Čo predpokladá pravá láska? Poznanie. Čím viac niekoho poznáme a zistujeme, že je hoden našej lásky, tým viac bude táto láska hlbšia a vernejšia, ochotná pre milovaného aj na tie najväčšie obety. Takto ľahšie pochopíme mučeníkov, ktorí z lásky k Bohu radšej obetovali svoj život, než aby sa dopustili hriechu.³³⁷ Nato, aby sme mali toľko veľa lásky, koľko jej mali svätci a mučeníci, musíme veľa prosieť o ňu. K Bohu musíme obracať svoj zrak a vyprosovať si od neho veľa potrebných milostí, aby sme vedeli napredovať v ceste lásky. Aby sa naša láska nedegradovala, musíme ju hľadať v tichosti, musíme nájsť svoj vnútorný stred, kde sa naše vedomie stretá s Bohom. Musíme chcieť ticho predtým, než ju získame. Iba 30% našich myšlienok sa dá vyjadriť slovami. Učme sa od Ježiša, ktorý bol tichý a pokorný srdcom, a predsa tak miloval svet, že dal seba samého za nás, aby nik z nás nezahynul.³³⁸ Jedine v tichosti nájdeme zmysel lásky. Inak ak by sme chceli vylúčiť čas na ticho v láske, tak vtedy sa ona degraduje. Filozofia túto degradáciu lásky nazýva „altruizmus“. Objektom altruizmu nie je konkrétne individuum. Milovať máme preto, že ono je nám cudzie a odlišuje sa od nás. No však to je opakom skutočnej lásky, v ktorej milujeme vždy

³³³ RIVEST, M.: *Mať tak krídla*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2001, s. 37.

³³⁴ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava : DON BOSCO, 1994, s. 279.

³³⁵ Porov.: GRÜN, A.: *Anjeli pre život*. Bratislava : LÚČ, 2003, s. 9.

³³⁶ Porov.: KEMPENSKÝ, T.: *Nasledovanie Krista*. Trnava : SSV, 1993, s. 38 - 39.

³³⁷ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. Bratislava : LÚČ, 1994, s. 98.

³³⁸ Porov.: MALONEY, G.: *Láska sa dáva v tichu*. Trnava : Dobrá kniha, 1999, s. 135 - 136.

konkrétnu osobu, no nie preto, že sa od nás líši, ale preto, že je nám blízka a je s nami identická. Niektorí v tomto smere zase lásku chápu iba v rovine vegetatívnej, pohlavnej.³³⁹ Nietzsche a Marx nemajú pekné slová o láske. Zväčša však majú na mysli niektoré jej formy. Odtiaľ napríklad Shakespeareov výrok: „Byť múdrom a milovať, to človek nedokáže,“ alebo: „sladká láska myslí, vyjadruje sa iba v tónoch, lebo myslenie, myšlienky sú pritom ďaleko“.³⁴⁰ Dost' nepekne sa o láske vyjadril aj Schopenhauer, lebo podľa neho láska je klam, ktorý používa vôľa na zachovanie jednotlivca.³⁴¹ Ako predísť takýmto degradáciám? Jedine tým, že v tichosti budeme hľadať vyšší zmysel lásky, než ju len redukovať na konzumný spôsob užitia. Musíme sa aj naučiť dôverovať Bohu a dovoliť mu, aby nás zahrnul svojím pokojom a láskou. Ak máme Boha vo svojom srdci, oveľa ľahšie zvládame ťažké situácie a dokážeme aj odolávať tlaku spoločnosti, ktorá si myslí, že sexuálne vzťahy sú jedinou cestou, ako nájsť lásku.³⁴²

Tento vstupný úvod je potrebný na to, aby sme lepšie pochopili lásku. Teraz sa môžeme začať zaoberať prejavmi lásky a jedným z takýchto prejavov lásky je samá láskavosť. Láskavosť môžeme zaradiť pre mnohých ľudí medzi nenápadnú čnosť, ktorá je rozumnou. Tým nechceme povedať, že by ostatné čnosti takýmito neboli, pretože aj keď ich nechápeme hneď v celej ich vznešenosti, predsa vždy osvetľujú a zdokonaľujú rozum. Ale pred láskavosťou sa skláňa aj rozum, ktorý je osvetlený len prirodzeným svetlom. Táto čnosť sa prejavuje aj trepezlivosťou a zhovievavosťou, ale v jej strede musí však horieť oheň lásky, inak by bola nezmyselnou, absurdnou, ak by tento oheň lásky dohorel. Áno, v jej strede musí práve stáť láska.³⁴³

Keď je reč o láske a láskavosti v súvislosti s čnosťou, tak nemáme na mysli ani zamilovaných ani bežné prejavy lásky, ba ani číry cit či súcit, ale rozhodnutie vôle, určité životné zameranie, v ktorom rozhodol som sa pracovať na dobre blížneho. Ešte raz je potrebné zdôrazniť, že keď je reč o láskavosti ako čnosti, tak vtedy ide o prístup k svetu, najmä k človeku.

Čnosť láskavosti je to najvyššie, čo človek môže v živote realizovať. Rozhodujúce nie je prostredie, ale nezištnosť a autentickosť lásky. Všetci cítia, že je zárukou správnosti existenciálneho zamerania človeka, a to aj uprostred sfanatizovaného náboženstva alebo ateizmu. Nie je však možná bez Boha. Buď pramení z neho, alebo do neho vyúsťuje. Láska k ľuďom je najlepšou, ak nie jedinou prípravou a či podmienkou na stretnutie s Bohom. I preto treba hľadať

³³⁹ Porov.: BOCHENSKI, J. M.: *Slovník filozofických pověr*. Praha : ACADENIA, 2000, s. 14.

³⁴⁰ HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava : DON BOSCO, 1994, s. 279 - 280.

³⁴¹ Porov.: MONDIN, B.: *Dejiny filozofie XIX. a XX. storočia*. Spišská Kapitula : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 1997, s. 178.

³⁴² Porov.: RIVEST, M.: *Mat' tak krídla*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2001, s. 40.

³⁴³ Porov.: ROBERTI, P. J.: *Nenápadné čnosti*. Bratislava : SERAFÍN, 1992, s. 19.

kritérium láskavosti ako cnosti v evanjeliu a ostatných knihách Nového zákona.³⁴⁴

21.2 Boh je mierou láskavosti

Boh vo všetkých svojich dielach ukazuje svoju láskavosť, svoju dobrotu, svoju milosť, svoju lásku, ale aj svoju spoľahlivosť, svoju stálosť, svoju vernosť a svoju pravdu. „Tvoje meno budem oslavovať, pretože si milosrdný a verný“ (Ž 138,2). On je Pravda, lebo „Boh je svetlo a niet v ňom nijakej tmy“ (1Jn 1,5); on je Láska, ako učí apoštol Ján (1Jn 4,8), (KKC 213).

Konaním čnosti láskavosti sa neprestajne cvičíme v láske k bližnému a v nej sa potom dokonale odráža láska k Bohu. Boh chcel, aby sme túto vznešenú čnosť mali stále pred očami.³⁴⁵

Tomáš Kempenský ospevuje túto čnosť a chváli Boha týmito slovami: „Láska je veľká vec a vôbec veľké dobro; ona jedine uľahčuje každé bremeno a oddane znáša všetky protivenstvá.“ Potom vraví, že čnosť lásky a láskavosti smerujú stále hore, k nebu, a nedajú sa zadržať nijakými úzkymi záujmami. Chcú byť slobodné, zbavené akejkol'vek svetskej náklonnosti, a preto nie je nič sladšie ako tieto čnosti, nič silnejšie, nič vznešenejšie, nič rozsiahlejšie, nič príjemnejšie, nič dokonalejšie, nič lepšie ani na nebi, ani na zemi; lebo oni sa zrodili a sú v Bohu.³⁴⁶

Prv ako Kristus trpel na kríži a zomrel, myslel na nás Boh vo svojej nekonečnej láskavosti. Kedy nás začal Boh milovať? Vtedy, keď začal byť Bohom. A kedy začal byť Bohom? Nikdy, lebo Boh je bez začiatku a bez konca. Teda nás miloval od večnosti. Ústami proroka Jeremiáša hovorí: „Večnou láskou som ťa miloval, láskou a milosrdenstvom som ťa k sebe priťahoval“ (Jer 31,3). Chcel v nás vzbudiť myšlienky oddanosti k láskavosti a k službe druhým ľuďom, lebo keď on nás miloval a preukazoval nám svoju dobrotu a láskavosť, tak tým skôr by sme mali konať podľa jeho príkladu.³⁴⁷

Boh mal vždy záľubu v láskavosti a miernosti. Už v Starom zákone, kde prevládala prísnosť a bázeň, sa dozvedáme, že Božie predpisy sa prejavujú veľkou miernosťou a láskavosťou. A evanjelium ako zákon lásky, milosti a láskavosti, má v sebe pečať ducha nášho Spasiteľa. Skúsme sa pozrieť na Ježiša Krista a jedine tak plne pochopíme túto božskú čnosť, čnosť láskavosti. Pán Ježiš prišiel na svet, aby ho spasil a poučil. Tridsať rokov života prežil

³⁴⁴ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava : DON BOSCO, 1994, s. 283.

³⁴⁵ Porov.: ROBERTI, P. J.: *Nenápadné čnosti*. Bratislava :1992, s. 25.

³⁴⁶ Porov.: KEMPENSKÝ, T.: *Nasledovanie Krista*. Trnava : SSV, 1993, s. 135 - 136.

³⁴⁷ Porov.: SALESKÝ, F.: *Filotea*. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1989, s. 264 - 265.

v malom a neznámom mestečku, pod chudobnou strechou v poddanosti a poslušnosti, v skrytosti a práci. Pán chcel, aby jeho predchodca Ján Krstiteľ nejedol chlieb a nepil víno, pretože mal hlásať na púšti pokánie, no však Kristus, keď býval v mestách, jedol chlieb a pil víno, hoci mu to farizeji vyčítali. Prečo? Chcel žiť ako ostatní. Ktorýsi farizej pozval Ježiša do svojho domu, aby s ním jedol. V meste bola aj istá žena, hriešnica, Mária Magdaléna. Keď sa dozvedela, že je hosťom vo farizejovom dome, priniesla alabastrovú nádobu s voňavým olejom, s plačom pristúpila k jeho nohám, začala mu slzami máčať nohy a utierala mu ich svojimi vlasmi, bozkávala mu ich a natierala voňavým olejom (*porov. Lk 7,36-38*). Pán si všimol, že farizejovi sa to nepáči a že o ňom zle zmýšľa. Na svoje ospravedlnenie neprehovoril však ani slova, ale jeho božská dobrota hájila ženu, ktorej srdce prenikla úprimná ľútosť.

Inokedy zase k nemu priviedli cudzoložnicu, ale Pán ju neodsúdil. Prítomní farizeji sa preto pohoršili. Pán Ježiš sa zohol a mlčky písal do piesku. Nato jeden za druhým zahanbení odchádzali. Prečo im priamo nevyčítal ich mnohé a časté previnenia? Jeho láska žiari v ústrety spravodlivým i hriešnikom. Stačilo mu, že ich napomenul bez pokorenia.

Ježiš so svojou láskavosťou k ľuďom ide ďalej. Aby obrátil a poučil ženu Samaritánku pri Jakubovej studni, tak za najväčšej páľavy opúšťa chládok mesta. Zrieka sa pohodlia, aby zachránil dušu. A keď raz prechádzal Samáriou do Jeruzalema, nechceli mu obyvatelia poskytnúť pohostinstvo. Vyhнали učeníkov, ktorí mu hľadali nocľah. Aká bezočivosť, odoprieť a nedovoliť ani prechod! Jakub, ba aj mierny a láskavý Ján rozhnevaní žiadajú, aby obyvatelia boli potrestaní ohnivým dažďom. Ale Pán im láskavo vyčíta, že nepoznajú dobre ducha lásky, ktorého prišiel na zem zvestovať.

Ježišovu dobrotu a láskavosť skúsili aj deti. Hrnuli sa k nemu, aby ho lepšie videli, chceli mu pobožkať ruky a potešiť sa s ním. A on, hoci bol vyčerpaný apoštolskou prácou, predsa ich bral do náručia, prijímal prejavy detských srdiec, žehnal ich a učeníkom nedovolil, aby deťom zabraňovali prísť k nemu.

V podobenstve o márnoträtom synovi je sám tým láskavým otcom, ktorý prijíma zblúdeného syna s takou nežnosťou a dobrotou, že nad tým žasneme.

Niekedy sa nám môže Kristus javiť, že je prísny a nelútostný. Príkladom toho je, keď k nemu prišla žena, ktorá nebola Dávidovou dcérou a prosila ho o uzdravenie dieťaťa. Ale Pán jej nechcel vyhovieť. Vraj neprišiel robiť zázraky pre psov, t. j. pre modlárov. Ale bola to iba skúška ženy. Ona mala takú silnú vieru, že za prejavenú dôveru jej dobrý Majster urobil, o čo ho prosila.

Aby sme ešte lepšie mohli pochopiť Pánovu láskavosť a zhovievavosť, poukážme na to, že jeho učeníci boli pred prijatím Ducha Svätého nevzdelaní,

domýšľaví, plní chýb, ktoré znepríjemňovali styk s nimi. A predsa bol k nim trpezlivý, miloval ich duše. Osobitne drahá mu bola čistá duša Jána, ale aj zradcovi Judášovi podal dôkaz svojej veľkej lásky.³⁴⁸

Vrchol jeho láskavosti sa prejavil v ukrutnej smrti na kríži. Ježiš sa pred svojím zajatím cítil veľmi osamotený. Zatiaľ čo jeho apoštoli obd'aleč spokojne spali, on sa vytrvalo modlil k svojmu Otcovi, aby mu pomohol. Nevyčítal apoštolom, že ho nechali samého v tejto ťažkej situácii, ale z veľkej lásky k nim sa ešte aj za nich modlí. Nevyčítal im ani to, že tí, ktorí mu boli najbližší, ho opustili. Judáš ho zradil, Peter zaprel, a ostatní, keď prišli vojaci, zutekali. Ježiš nám ukazuje, že aj keď sa občas môžeme cítiť opustení od všetkých, dokonca aj od Boha, nie je to tak. Môžeš sa stať obeťou zrady, cítiť hlboký žiaľ a nedostatok lásky, ale raz bude večná láska tvoja. Dôležité je vytrvať a nevzdať sa. Veď Kristus mal toľko lásky k nám, že vydržal v ukrutnom bičovaní a nevzdal sa v nesení kríža, aj keď trikrát padol. Zakaždým vstáva a prichádza až na Golgotu, kde preukazuje vrchol svojej lásky a láskavosti voči nám.³⁴⁹

Kráčajme po stopách nášho Majstra, ktorý bol ku všetkým láskavý a budeme šťastní. Rozdávajme všade úsmev, lásku a otvárajme svoje srdcia voči druhým.

21.3 Z Božej láskavosti vyplýva láskavosť k blíznym

Krizma, ktorú Cirkev od čias apoštolských používa pri sviatosti birmovania a pri svätení, je zmiešanina olivového oleja a balzamu. Takto sa nám potom zobrazujú aj dve čnosti, ktoré sa spojili najmä v osobnosti Krista, a to je láskavosť a pokora. Obrazom pokory je balzam, ktorý vo vode padá na dno a ľahký olivový olej, ktorý vždy pláva na povrchu, je obrazom láskavosti. Kristus slovami: „Vezmite na seba moje jarmo a učte sa odo mňa, lebo som láskavý a pokorný srdcom“ (*Mt 11,29*), nám preto tak veľmi odporúča tieto dve čnosti, lebo nám uschopňujú srdce k Božej službe a oduševňujú k nasledovaniu Krista. Pokora približuje k Bohu, láskavosť zas riadi a zdokonaľuje naše vzťahy k blíznym.

Láskavosť je čnosť, ktorá všetky ťažkosti spoločného nažívania premáha láskou. Je zároveň aj korunou a kvetom lásky k blížnemu.³⁵⁰ Máme milovať blížneho ako seba samého (*porov. Mt 22,39*). Ak sa nemá láska k blížnemu vyčerpať vo vznešených slovách, ak má prejsť do skutkov, musí byť usporiadaná.

³⁴⁸ Porov.: ROBERTI, P. J.: *Nenápadné čnosti*. Bratislava : SERAFÍN, 1992, s. 25 - 29.

³⁴⁹ Porov.: RIVEST, M.: *Mat' tak krídla*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2001, s. 39.

³⁵⁰ Porov.: SALESKÝ, F.: *Filotea*. 1989, s. 133.

Kresťanská výchova dvoch tisícročí nás naučila lásku k Bohu a lásku k bližnému spájať. Častokrát zabúdame na to, že nerozlučnosť obidvoch lások je vlastne jednotou dvoch protikladov, podivuhodnou jednotou, ktorou sa vyznačujú tajomstvá Boha samého. Tu môže povstať otázka: Ako vytvoriť túto jednotu, a ako zlučiť úplnú a bezvýhradnú lásku k Bohu so starosťami o našich blízkych? V spoločnosti ľudí sa nám podarí myslieť na Boha a konať jeho vôľu iba vtedy, ak dokážeme vidieť Boha i v blízkych. Už na začiatku Starého zákona čítame, že človek je Božím obrazom (porov. Gn 1,26). Ale v pravom zmysle môžeme prežívať jednotu medzi svetom Božím a ľudským iba po vteleení Ježiša Krista.

Človek, ktorého stretáme na ulici a s ktorým sa stýkame, je Božím obrazom. Ak mu slúžime, ak mu vzdávame pravú úctu, slúžime samému Bohu. Základnými pravdami o láske k bližnému sú:

1. stvorenie človeka na Boží obraz;
2. vteleenie Syna Božieho, Boh sa stáva človekom;
3. Kristus sa výslovne stotožnil s človekom.

Spasiteľovo človečenstvo nás neodvádzalo od jeho božstva, naopak nám ho priblížilo. Tak i ľudia, na ktorých sa dívame ako na údy spojené s hlavou, Kristom, ako ratolesti vštepené do kmeňa, nemôžu nás odvádzať od Boha. Umožňujú nám, naopak, preukázať Bohu to, čo by sme mu ináč preukázať nemohli, môžeme ho ošetrovať, opatrovať, dávať mu z vlastného nadbytku.

Mravouka nám zdôrazňuje, že láska k bližnému sa vzťahuje na všetkých, ktorých miluje Boh, a tak potom kresťanská láska sa vie preniesť cez mnohé osobné, rasové, stavovské a národné antipatie.³⁵¹

Táto láskavosť voči blízkym sa prejavuje vo viacerých vlastnostiach, hlavne v tom, že má byť bez hraníc. Kresťan má milovať blížneho tak, ako nás miloval Kristus. Ďalšou vlastnosťou má byť, že má ísť o láskavosť nie z donútenia, ale z priateľstva, čiže má to byť priateľská láskavosť a z nej potom vychádza dobroprajnosť, jednota, dôvera a ochota vytvárať spoločenstvo s druhými.³⁵²

Konštatujeme, že náš život je len putovaním do večnej vlasti. Nehnevajme sa a neškriepme sa na tejto ceste s blízkymi. Putujme všetci v láske, v svornosti, pokojne a priateľsky so svojimi sestrami a bratmi. Majme neochvejnú zásadu nikdy sa nenahnevať a hnev pod nijakou zámienkou nepripustiť do svojho srdca. Nepokladajme sa za láskavejších v porovnaní s druhými, hoci v skutočnosti takými nie sme. No však o svojich blízkych zmýšľajme vždy dobrotivo a nešetrite milými a láskavými slovami. Buďme priateľskí a láskaví nielen k cudzím ľuďom, ale aj ku svojim príbuzným a susedom.³⁵³

³⁵¹ Porov.: ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV, 2000, s. 262 - 266.

³⁵² Porov.: FORGAN, V. I.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991, s. 33 - 34.

³⁵³ Porov.: SALESKÝ, F.: *Filotea*. 1989, s. 134 - 136.

21.4 Od láskavosti k svätosti

„Vy teda buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec“ (Mt 5,48). Pán od nás očakáva vážne rozhodnutie a ním je: usilovať sa o svätosť. „Buďte dokonalí...“ Pán sa neobracia len k apoštolom, ale ku všetkým ľuďom, ktorí chcú byť jeho skutočnými učeníkmi. V evanjeliách sa dozvedáme správu, že keď Ježiš skončil reč, tak zástupy žasli nad jeho učením. Do tohto zástupu počúvajúcich patrili matky, rybári, remeselníci, zákonníci, deti... Všetci mu rozumeli a žasli, lebo Ježiš hovoril ku každému z nich.

Stupeň osobnej svätosti nezávisí od pozície zastavanej v spoločnosti ani v Cirkvi, ale jedine od toho, v akej miere človek žije lásku. Učiteľ vyzýva k svätosti nezávisle od veku, rasy alebo spoločenského postavenia. Niet takého nasledovníka Krista, ktorému by sa nedalo osobného povolania k svätosti. Na dosiahnutie tohto cieľa, cieľa svätosti je potrebná námaha trvajúca po všetky dni nášho pozemského života.³⁵⁴ Súčasťou tejto námahy je aj samotná láskavosť. Všetky aktivity kresťana majú svoj jediný zmysel a opodstatnenie v láske, ku ktorej povoláva Boh človeka. Láska s láskavosťou a svätosť sa majú k sebe ako telo a duša v človekovi. Ako duša oživuje telo a je princípom všetkej jeho činnosti, podobne aj láska je akoby oživujúcim princípom svätosti nášho života. Láska s láskavosťou sú podstatou svätosti a tvoria obsah kresťanskej dokonalosti.³⁵⁵

Vrcholom tejto dokonalosti je láska k Bohu a k blížnemu. Zase nemôžeme tvrdiť, že láska k sebe je zdrojom všetkého zla. Veď už Aristoteles vraví, že čo je na tom zlého, že máme radi sami seba? Veď by sme ani ináč nežili! Aký úžitok by z toho mali iní, keby sme chceli sami sebe zle? Tento veľký staroveký filozof sa odvážil dokonca povedať, že nie je iná skutočná láska než tá, že máme radi sami seba. Veď matka miluje deti, pretože ich považuje za časť svojej vlastnej osoby. Máme radi priateľa, pretože je naše „druhé ja“. Egoizmus je prekážkou k dokonalosti a jedinou cestu, ako sa z neho dostať, vidí Aristoteles v pravom priateľstve. S priateľom máme spoločné záujmy, myšlienky, časť života. Kto nemá priateľa, škodí nakoniec sebe. Kresťanstvo toto spoločenstvo medzi ľuďmi posilnilo zvláštnym nadprirodzeným spôsobom. V Kristovi sme všetci jedno ako údy jedného tela. Milovať blížneho teda znamená aj milovať seba. Čo robí egoizmus? Ničí spojenie človeka s blížnym a s Bohom, a vytrháva z ľudských srdiec akúkoľvek láskavosť.³⁵⁶

Láska a láskavosť tvoria nielen podstatu svätosti, ale sú zároveň aj znakom a svedectvom stupňa dokonalosti. Čím väčšia a dokonalejšia je láska, ktorou milujeme Boha, tým vyššia je naša osobná svätosť. A čím väčšiu láskavosť

³⁵⁴ Porov.: CARVAJAL, F.: *Hovoriť s Bohom - Pôst, Veľká noc*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 71 - 72.

³⁵⁵ Porov.: JANÁČ, P.: *Tajomstvo svätosti*. Spišské Podhradie. 2003, s. 42.

³⁵⁶ Porov.: ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. 2000, s. 359 - 360.

preukazujeme bližným, tým sme vyššie v dokonalosti života. A tak rast v láske a láskavosti považujeme za hlavný spôsob rastu svätosti človeka. Na pomoc v tomto raste slúžia potrebné milosti, ktoré dostávame od Boha a nimi sa svätosť dosahuje účinnejšie a ľahšie. O dokonalosť života sa majú snažiť nielen kňazi a rehoľné sestry, ale i veriaci, ktorí aj vo svetských povolaniach slúžia Bohu a žijú z viery. Všetci sa máme snažiť rásť v láske a láskavosti voči druhým.³⁵⁷

Svätosť, vzrastajúcu lásku k Bohu a bližným, môžeme získať uprostred denných záležitostí nášho života, ktoré sa často opakujú so zdanlivou jednotvárnosťou. Na to, aby sme milovali Boha a slúžili mu, netreba konať nič mimoriadne. Od všetkých ľudí bez výnimky Kristus požaduje, aby boli dokonalí, ako je dokonalý ich Nebeský Otec. Pre obrovskú väčšinu ľudí byť svätým znamená posväcovať vlastnú prácu, posväcovať sa v práci a posväcovať iných svojou prácou a takto stretnúť Boha na cestách svojho života.

Aby sa práca mohla zmeniť na prostriedok svätosti, musí byť po ľudskej stránke dobre vykonaná, lebo Bohu nemôžeme dať nič, čo je chybné a nedokonalé. Dobre vykonaná práca predpokladá, že dbáme aj o drobné povinnosti, ktoré sa viažu na túto prácu. A takto musíme ešte uplatňovať aj čnosť láskavosti, čo znamená byť milým a spravodlivým voči svojim spolupracovníkom.

Kresťan sa s Božou pomocou má snažiť premeniť každú všednú vec, ktorej sa denne dotýka a prácu, ktorú denne vykonáva, na niečo šľachetné a veľmi cenné: nie na zlato, ako sa to píše v niektorých legendách, ale na milosť a slávu Božiu. Cirkev nám pripomína, aby sme boli uprostred sveta, a aby sme všetko, čo je na zemi, zamerali na Boha. Bude to možné len vtedy, keď budeme zjednotení s Kristom cez modlitbu, sviatosti a čnosti.

Ak chceme napredovať v svätosti, tak si musíme uvedomiť, že máme byť „druhým Kristom“. O Ježišovi a jeho pozemskom živote bolo ako zhrnutie povedané: „... on chodil a dobre robil“ (*Sk 10,38*). A to isté by sa malo dať povedať o každom z nás.

Buďte teda dokonalí... Z toho je každému jasné, že všetci v Krista veriaci sú v každom stave a postavení povolani k plnosti kresťanského života, a táto svätosť má nás viesť i k ľudskejšiemu životu.³⁵⁸

Ak chceme byť svätí, tak si uvedomme, že svätosť si vyžaduje veľkú láskavosť k bližným, život stálej obety a ustavičného sebazapierania, lebo láska k bližnému nás musí niečo stáť. Nezabudnime, že celý život je potrebné premáhať lenivosť, hnev, sebalásku, zmyselnosť a všetko, čo narúša našu láskavosť k druhým.

Ak si budeme svoje povinnosti plniť horlivo a svedomito, Boh nám pomôže, aj

³⁵⁷ Porov.: JANÁČ, P.: *Tajomstvo svätosti*. 2003, s. 63 - 64.

³⁵⁸ Porov.: CARVAJAL, F.: *Hovoriť s Bohom - Pôst, Veľká noc*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 73 - 76.

keď sa dostaví nechúť, únava alebo nešťastie. Všetko konajme s myšlienkou, že Boh nás vidí. A to najdôležitejšie v svätosti je: správať sa ku každému, kto sa k nám približuje, s Ježišovou láskavosťou a tichosťou.³⁵⁹

Záver

Každá čnosť vychádza z lásky a najbližšie k nej je práve láskavosť. Túto čnosť môžeme vidieť u viacerých svätcov, ktorí sú nám vzormi. Vzorom všetkých vzorov je sám Ježiš, ktorý bol láskavý nielen k apoštolom, ale aj k všetkým ľuďom. V práci sme načrtli niekoľko prípadov, v ktorých sa prejavil Kristus ako Kráľ a Studnica láskavosti. Táto čnosť nespočíva len v milých slovách, ale aj v samotných skutkoch, ale aj v pokarhaní, kedy nám ide o dobro toho druhého. Snažme sa pochopiť, že byť láskavým znamená milovať druhých, úplne sa im rozdávať a slúžiť svojim bratom a sestram.

„Máme moc byť v raji s Bohom už teraz, byť šťastní s ním aj v tejto chvíli, ak milujeme, ako on miluje, ak pomáhame, ako on pomáha, ak dávame, ako on dáva, ak slúžime, ako on slúži“ (Matka Tereza).

22 ČNOSŤ TICHOSTI

Úvod³⁶⁰

Tichosť ako čnosť je v literatúre málo uvádzaná. To môže zvádzať a zaraďovať ju medzi okrajové, nepodstatné čnosti. A práve na túto dôležitosť čnosti poukážeme.

22.1 Filozofia čnosti tichosti

O čnostiach možno hovoriť z rôznych hľadísk. Ináč sa na problém čnosti pozerá náboženstvo, iný prístup k problematike čnosti má filozofia. A zasa inými očami vnímajú čnosti ľudia kultúrni a ináč ľudia nevzdelaní a zotročení rôznymi predsudkami. Súčasná psychológia redukuje čnosti iba na návyky

³⁵⁹ Porov.: ROBERTI, P. J.: *Nenápadné čnosti*. Bratislava : SERAFÍN, 1992, s. 61- 63.

³⁶⁰ Porov.: VOLF, F.: *Seminárna práca*. Spišská Kapitula : 2004.

a psychologické dispozície, podľa ktorých človek často koná mechanicky a bez uvedomenia si toho, čo robí.³⁶¹

Ako sa na problematiku pozerá súčasná filozofická etika a Katechizmus Katolíckej cirkvi?

Čnosť, učí filozofická etika, je operatívna spôsobilosť ku konaniu dobra. Vzniká opakovanou činnosťou určitých druhov skutkov. Tak sa postupne nadobúda ľahkosť a akoby náklonnosť konať dobro.³⁶² Takto čnosť môže rásť do intenzity, to je zvyšovanie kvality spôsobilosti a pohotovosti na konanie dobra. Čnosť môže rásť aj čo do extenzity, t. j. do šírky záberu ľudskej činnosti. Najzákladnejšou charakteristikou čnosti je, že sa stále pridŕžajú stredy medzi možnými „výstrelkami“. Opravdivá čnosť je uprostred krajnosti minimalizmu a maximalizmu. Nadbytok nejakého postoja či citu v prejavovaní čnosti je škodlivý. Tak isto aj nedostatok je na ujmu samej čnosti. Už aj Aristoteles sa o čnosti vyjadril: „Čnosť sa týka citov a činnosti, z ktorých nadbytok je chyba, a nedostatok býva karhaný, stred však býva chválený a je správny; a toto oboje prislúcha čnosti. Čnosť je teda akýmsi stredom, pretože smeruje ku stredy.³⁶³

Čnosti privádzajú človeka k takému spôsobu života, že jeho život sa stáva dôstojným a kvalitným. Človek sa stáva úctyhodným pred sebou i inými. Odtiaľ pochádza aj názov teórie etiky o čnostiach– aretológia (z gréckeho slova aréte-úcta).³⁶⁴

22. 2 Chápanie čnosti z pohľadu Cirkvi v KKC

Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Človekovi umožňuje nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a uskutočňuje ho vo svojom konkrétnom konaní (*porov. KKC 1803*).

V Liste Filipanom sv. Pavol o čnosti píše: „Bratia, myslite na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je čisté, čo je milé a čo má dobrú povest', čo je čnostné a chváľitebné“ (*Flp 4,8*).

Z vyššie uvedeného môžeme zhrnúť, že ľudské čnosti sú pevné postoje, trvalé dokonalosti rozumu a vôle, ktoré usmerňujú naše činy, usporadúvajú naše vášne a riadia naše správanie podľa rozumu a viery. Poskytujú človekovi ľahkosť, sebaovládanie a radosť, aby mohol viesť morálne dobrý život. Potom môžeme povedať, že čnostný človek je ten, ktorý koná dobro.

Nech sa už na čnosti, ako ustálené spôsoby ľudského správania sa, pozeráme z ktoréhokoľvek pohľadu, ak máme striezlivý a nezahalený pohľad,

³⁶¹ Porov.: JANÁČ, P.: *Cesta k dobru. Etika*. Spišská Kapitula : RKCMBF, 1996. s. 74.

³⁶² Porov.: JANÁČ, P.: *Cesta k dobru*. 1996, s. 79.

³⁶³ Porov.: ARISTOTELES: *Etika Nikomachova*, c. vyd. kn. 2,5.

³⁶⁴ Porov.: ARISTOTELES: *Etika Nikomachova*, c. vyd. kn. 2,5.

spoznáme a objavíme, že čnosti sú veľkou hodnotou a potrebou pre jednotlivca i pre spoločnosť. Na tomto závere sa zhoduje tak ako Cirkev, tak aj etika.

Treba si však uvedomiť, že čnosti nie sú pre nás nedostupným ideálom, ale reálnou možnosťou a zároveň aj potrebou pre náš každodenný život. Nestoja niekde v absolútnom svete mimo života ľudí, ale sú priamo v srdci života. Čnosti sa tak stavajú vo víre všedného života, v jeho starostiach, náporoch akoby policou, ktorou sa pútnik na svojej ceste podopiera i bráni.³⁶⁵

V tejto práci sa budem konkrétne venovať čnosti tichosti.

22.3 Nie je tichosť ako tichosť

Ľudia tohto tisícročia stratili schopnosť rozpoznávať Boží hlas, keď k nám v tichu a v láske hovorí svoje slovo. Namiesto toho počujeme úskočný šepot seba v nás.³⁶⁶ Väčšina dnešných ľudí pozná jediné ticho. Ticho vytvárané nedostatočnou komunikáciou medzi človekom a Bohom, medzi človekom a jeho bližným. Dôvodom prečo nie sme schopní sa spolu rozprávať, je to, že nevnímame Božiu lásku, ktorá je vždy preniknutá tichom. Toto ticho a láska z neho vytekajúca sa nedá kúpiť, ani predať za peniaze, preto nie je prekvapujúce, že naša konzumne orientovaná spoločnosť ignoruje toto ticho ako nemožné alebo prinajmenšom nehodné pozornosti. A predsa taký pokoj, v ktorom sa nás dotýka Boh a posilňuje nás, je jediná vec, ktorá koniec koncov prináša úžitok a stojí za to.

O tichu ako o čnosti možno hovoriť len vtedy, ak je toto ticho prostriedkom sebapoznania, užšieho spojenia s Bohom a dokonalejšej komunikácie s bližným. Je paradoxom, že dobrej a užitočnej komunikácii, či už so sebou samým, s Bohom, alebo s bližným, predchádza ticho. Prečo? To sa pokúsim vysvetliť v nasledujúcich kapitolách.

22.4 Ticho ako prostriedok sebapoznania

Jednou z najnaliehavejších potrieb, ktoré máme v dnešnom modernom svete, je potreba stíšiť sa. Naše životy plynú krkolomnou rýchlosťou. Koľkokrát cez deň povieme: „Nemám čas, neskôr,“ a podobne. Kedy si ten čas nájdeme? Zaujíma nás toľko vecí. Ak sa nenecháme preniknúť tichosťou Božieho slova, riskujeme, že budeme plní strachu, obáv z nezmyselnosti celého nášho života. Lebo ak nám začne chýbať odstup od vecí, ktoré nás deň čo deň “bombardujú“, premôžu nás. Ticho je pre človeka veľmi potrebné. V tichu človek sám seba

³⁶⁵ Porov.: JANÁČ, P.: *Cesta k dobru*. 1996, s. 77.

³⁶⁶ Porov.: MALONEY, G.: *Láska sa dáva v tichu*. s. 7.

poznáva. A preto môžeme povedať, že v tichu a modlitbe rodia sa veľké veci. Boh si želá, aby sme objavili samých seba práve v tichu. A to je často dôvod, prečo človek nechce zostať sám. Mýlime si samotu s osamelosťou.

Osamelosti sa bojíme z dvoch dôvodov:

1. izolácia, ktorú osamote cítime, prináša veľa zážitkov, ktoré sú v našom vnútri,
2. osamelosť zvykneme považovať za prejav odmietnutia zo strany ľudí.³⁶⁷

Tento stav zväčšuje strach a zosilňuje presvedčenie, že nemáme nijakú cenu a nikto nás nemiluje. Preto sa osamelosti oprávnene vyhýbame, ale nemýľme si samotu s osamelosťou.

Ticho v samote je poznávanie seba. Poznávanie svojich chýb, ale poznanie aj kladných vlastností svojej osobnosti. Vtedy nastáva to správne, opravdivé sebaopoznanie, ktoré nie je ovplyvňované tým, čo sa o nás hovorí, myslí.

A ak seba nebudeme pravdivo poznať, náš vzťah s Bohom a blíznym bude len falošnou pretvárkou z našej strany.

22.5 Ticho ako prostriedok spojenia s Bohom

Mlčanie je potrebné pre správne sebaopoznanie, je dôležité i k počutiu Božieho hlasu vo svojich srdciach. Mnoho ľudí sa už dnes nestretá s Bohom, je im čímsi cudzím práve preto, lebo na toto stretnutie je potrebné ticho. Človek je naplnený "hrmotom" dnešnej doby a nepočuje jemné impulzy, ktorými ho Boh oslovuje. Niektorí sú hluchí, lebo nemajú zdravé uši, iní zas nepočujú pre veľký hluk, ktorý je okolo nich. A práve preto hluk dnešných rečí a vecí nás robí hluchými na vnuknutia Božie a bráni nám počuť, čo by sme mali počuť.³⁶⁸ Boh sa s nami v tichosti zhovára: „Preto ja ju vyvábim, zavediem ju na púšť a prehovorím k jej srdcu“ (Oz 2,16). Už prorok Ozeáš, ako sám píše, poznal radosti a milosti, ktoré Boh dá duši, ktorá sa utiahne v tichosti do samoty.

Ak sme spojení s Bohom cez jeho slovo, potrebujeme s ním tiež splynúť v hĺbke skrytej jaskyne svojho srdca a tam počúvať Boha hovoriaceho v tichu nežného vánku.

Veľakrát sa stáva, že nie vždy sme opravdivými poslucháčmi, ktorí dokážu utíšiť hluk vo svojom vnútri. Častejšie počúvame seba než Boha. Je to jednoduchšie. A keď si myslíme, že sme úplne pripravení a chceme počuť, čo nám Boh hovorí, v skutočnosti počúvame to, čo chceme, aby nám Boh povedal. Preto je potrebné okrem uzavretia sa v tichu aj úplné vyprázdnenie svojho

³⁶⁷ Porov.: MALONEY, G.: *Láska sa dáva v tichu*, s. 27.

³⁶⁸ Porov.: ROTRIGUEZ, A.: *Kresťanská dokonalosť*, s. 138.

vnútra pre načúvanie Božieho hlasu.

Počúvať Božie slovo v zahĺbení a v tichu je skúsenosť, ktorá nás vtiahne, premení a dáva nám spoznať pravdu o nás samých, aby sme sa viac prispôbili Božej vôli.³⁶⁹ Vonkajšie chyby, ako píše Alfonz Rodriguez, ako zanedbávané silencium a mrhanie času zbytočnými rečami, sú znakom malého pokroku a slabej čnosti, ktorá je v srdci človeka. To je znakom toho, že človek sa nevhýbil do seba, neokúsil ešte Boha, lebo sa ešte nedokáže stíšiť “vo svojej malej izbe“. Ak na skrini niet zámky, je to znak, že niet v nej nijakého pokladu.

22.6 Ticho ako prostriedok komunikácie s blížnym

Je paradoxom ticha a samoty, že keď sme nútení byť odlúčení od tých, ktorých milujeme, fyzická odlúčenosť vytvorí v nás hlbšiu duchovnú jednotu a cítime ich milujúcu prítomnosť viac, než sme si kedy mohli predstaviť. Dotýkajúc sa Boha v tichu a samote dotýkame sa iných ľudí, najviac tých, ktorých máme najradšej, a to novým a hlbším spôsobom. Platí to však aj naopak, že keď vykročíme k druhým s láskou, vzrastá naša jednota s Bohom. Človek vtedy zažije zvláštnu blízkosť s Bohom v službe lásky k iným. Môžeme teda spolu so Spinozom povedať, že možná jednota s Bohom rastie úmerne tomu, koľko ľudí je s ním zjednotených.

Pravá láska k Bohu vyvoláva intenzívnu lásku k ľuďom. Ak si viac uvedomíme svoju najhlbšiu podstatu, začneme si byť vedomí aj tejto Božej milujúcej prítomnosti. Toho istého Boha, ktorý miluje mňa a pôsobí vo mne, môžem vidieť v každom stvorení, ktoré stretám na svojej životnej ceste. Všetky takéto dary od Boha nám ukazujú, že Boh je aj vo vnútri svojich darov. Keď sa s nimi stretáme, stretáme sa s Darcom.

22.7 Ježiš Kristus a ticho

Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom (*Mt 11,29*). Hovorí to Ježiš, ktorý je zvrchovaným zjavením Božej tichosti. On je prameňom našej tichosti, keď vyslovuje: „Blažení tichí...“ (*Mt 4,5*).

Ako Ježiš rástol, učil sa čoraz vnútornejšie hľadať Otca v centre svojho bytia. Tam v tichu a hĺbke svojho srdca, ten, ktorý bol najbližšie k srdcu svojho Otca, dýchal, usmieval sa, smial sa i plakal v jeho svätej prítomnosti.

V dennom rytme modlitby, ťažkej práce, poslušnosti matke Márii, Jozefovi

³⁶⁹ Porov.: AVVENIRE : *Nasledujúc svetlo života*. In: Katolícke noviny : Týždenník pre náboženské a spoločenské otázky. 14. 03. 2004, č. 11, s. 7.

a svojim rodákom sa Ježiš usiloval dosiahnuť vnútorný pokoj, na ktorý potom poukazuje ako na silu Ducha. Vo všetkej svojej činnosti bol vnútorne tichý a obrátený k Otcovi.

Pred svojím verejným účinkovaním sa utiahol na púšť, kde sa v tichu stotožnil s Otcovou vôľou. Tiché uzobranie v modlitbe vidíme aj v Getsemanskej záhrade, kde Ježiš prežíva svoju agóniu. Modlí sa k Otcovi, aby ho nechal žiť, ak existuje spôsob, ako sa tomu vyhnúť; no hneď za tým dodáva: „No nie moja, ale tvoja vôľa nech sa stane“ (Lk 22,42). Celá jeho krížová cesta bola cestou ticha, až na okamihy, keď svojím slovom podával svedectvo Pravde. Lebo tam, kde vrava ľudu je príliš veľká, jedinou možnosťou ako niečo povedať, je mlčať.

Ježiš účinkuje ticho a jemne aj v našich srdciach, ak sme sa však naučili byť tichými poslucháčmi jeho slova. Je ticho prítomný a pôsobí v nás skrze sviatosť. Pokojne hovorí v kázňach. Je tichý ako kvas vložený do cesta, snažiaci sa zmieriť svet so svojím Otcom.

Preto nemajme uši, aby sme nepočuli, ale v tichu sa započúvame do jeho slova.

22.8 Panna Mária a ticho

Existuje veľa druhov ticha. Ticho lesa, kde sa ani lístok nepohne. Ticho na bojovom poli, kde nepriatelia zapalujú oheň pred bojom. Dvaja zaľúbenci dosahujú jednotu lásky, ktorá umlčí každé slovo. A napokon je to ticho smrti.

My ľudia nedokážeme správne pochopiť Božie ticho. Máme uši, ale keď máme počuť intenzívne ticho Trojice, zlyhávame. Boh vo svojej prozreteľnosti nám dáva vzor - Máriu.

Jej ticho môžeme počuť ľahšie ako Božie ticho. Môžeme bez problémov hľadiť na mesiac, ale keď skúsime to isté so slnkom, zistíme, že je to ťažké. Môžeme preto povedať, že Mária odráža tichosť Boha do ľudskej prirodzenosti. Ona sa úplne odovzdala vo viere milujúcej poslušnosti a v tichu slúžila Bohu. Vo svojej chudobe, poníženosti a tichosti Mária postupne rástla v modlitbe, čo sa prejavilo vo vernom vykonávaní Božej vôle s najväčšou úctou. Jej svätosť sa rozvíjala v každodennom živote, keď ticho počúvala Božie slovo a premýšľala o ňom vo svojom srdci. „Ale Mária zachovávala všetky tieto slová vo svojom srdci a premýšľala o nich“ (Lk 2,19). Stupňovala sa milosť tým, že sama ustupovala a dávala priestor podnetom Božieho ducha. Na Máriinom živote vidíme, že na tichu nie je nič slabošské. Sústreďuje nás a dáva nám veľkú vnútornú silu. Aj ona sa potrebovala veľakrát vo viere, nádeji a láske uchýliť do ticha, k vnútornému zdroju sily, a to najmä v ťažkých chvíľach. „Keď ho zazreli, střípli od údivu a matka mu povedala: „Syn môj, čo si nám to urobil? Pozri, tvoj otec i ja sme ťa s bolesťou hľadali“ (Lk 2,48). A reakcia Márie na Ježišovú odpoveď?

„Ona v tichosti zachovávala všetky tieto slová vo svojom srdci“ (Lk 2,51). Podstatné však ostáva, že ticho neostalo len hluchým tichom. Nad každým jedným uvažovala. Počnúc slovom fiat, ktoré dala anjelovi pri zvestovaní, až po tiché objatie tela svojo ukrižovaného Syna. Ticho ju pripravilo na zjavenie Božej lásky v symbole prebodnutého srdca, z ktorého do poslednej kvapky vyšla krv a voda. Učme sa preto od Márie čnosti tichosti.

Záver

Čnosti vo všeobecnosti sú pre človeka veľmi dôležité. Čnostný človek má cestu do neba ľahšiu. Každá nadobudnutá, respektíve prehĺbená čnosť je akoby palicou, ktorou sa na tejto ceste podopiera.

Podobne je to aj s čnosťou tichosti. Dá sa povedať, že tam, kde je pravé a zdravé mlčanie, rodí sa niečo veľké. To je vidno aj v životoch Ježiša Krista a Panny Márie, ale aj iných svätcov. Nie je správne, keď sa tichosť ako čnosť podceňuje, ba dokonca je niekedy považovaná za známku slabosti.

A na záver len jedna myšlienka: Kto nedokáže pravdivo mlčať, nedokáže ani pravdivo hovoriť.

23 ČNOSŤ POKORY

Úvod³⁷⁰

S pojmom pokory sa stretávame v Starom i Novom zákone. V Novom zákone Ježiš Kristus pripomína, aby sme pestovali čnosť pokory. Čnosť pokory nie je obyčajná morálna čnosť skromnosti; je základným postojom slobodného stvorenia, ktoré sa prijíma z Božích rúk. Pokora je zložkou lásky. Láska je pokorná a pokora je milujúca.³⁷¹ Pokora pomáha rásť v našom človečenstve tým, že nás uschopňuje čoraz väčšmi sa stotožňovať s našou prirodzenosťou.

Opakom pokory je pýcha. Arabská karmelitánka Miriam napísala vo svojich Spomienkach na mystické zážitky, že v pekle možno nájsť všetky čnosti, iba jednu nie: poníženosť. V nebi zasa možno nájsť všetky neresti, len jednu nie: pýchu. Ježiš nás preto vyzýva, aby sme sa učili od neho, lebo on je tichý a pokorný srdcom a nájdeme odpočinok pre svoju dušu (porov. Mt 11,29).

³⁷⁰ Porov.: HLAVATÝ, M.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

³⁷¹ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora. Bratislava* : Serafín, 1999, s. 5.

23.1 Pokora

Čo je to pokora? Aký je vzťah medzi pýchou a pokorou? Pokora je čnosť, ktorá dušu chráni, aby nebola ctižiadostivou. Pokorný človek usiluje sa len o toľko cti, koľko mu pre jeho ľudskú dôstojnosť patrí a kde sa mu i toho dostáva, nepripisuje tomu prehnane význam a cenu. Pokora je protivou pýchy, ktorá sa domáha toho, aby človeka cenili viac, ako je spravodlivé, ba žiada si, aby v ňom uznali a priznávali mu vlastnosti, ktoré nemá. Hoci vieme, čo je pýcha, neuvedomujeme si, že práve táto vlastnosť robí ľudí nesympatických. Najhoršia je skutočnosť, že pyšný pre svoju pýchu nie je schopný v sebe túto vlastnosť objaviť. Skromného človeka má každý rád a nemusí ho pritom obdivovať, ale pyšného nemá nikto rád, hoci ho aj niekedy obdivujeme. Aj maličkosť ho oberie o pokoj a radosť. Je presvedčený o svojej dôležitosti a dôstojnosti.

Pýchu ako nerest vedeli pomenovať mnohé kultúrne národy, ale pokoru ako cnosť, ktorá je milá aj Bohu, nájdeme iba vo Svätom písme.

Svätá Terézia z Lisieux poníženosť definuje múdro a krátko: „Pokora je pravda“. Práve preto pokorný človek miluje pravdu a uznáva ako tvor svoju absolútnu závislosť na tom, ktorý ho stvoril, poslúcha ho a podriaďuje sa mu. Najdokonalejší vzor pokory je Pán Ježiš, ktorý vraví: „Ja som cesta, pravda i život“ (*Jn 14,6*).

Kristus sa len v niektorých čnostiach otvorene predstavil ako vzor. Napriek tomu je jedna čnosť, ktorú Ježiš žil osobitným spôsobom a o ktorej pre všetkých kresťanov povedal: „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom a nájdete odpočinok pre svoje duše“ (*Mt 11,29*).

Každý veriaci vie, čo spôsobuje ľudská pýcha, že sa čnosť pokory ťažko prijíma. Kristov príklad nám objasňuje túto čnosť, jej transcendentálny rozmer a jej rýdzosť. Pokora je pravda a spravodlivosť, s ktorou sa kresťan stavia pred Boha, pred bližných a s ktorou pozerá sám na seba. Pokora je úzko spojená s poslušnosťou, nakoľko robí poslušnosť možnou a dokonalou.³⁷²

Skutočná pokora nám nevštepuje zbabelosť alebo nedbalosť, ani nebráni nášmu osobnému naplneniu. Naopak, pokora potvrdzuje rozhodnutie človeka, ktorý si uvedomuje, že je Božím nástrojom. Nikdy si nepripisuje úspech, ani sa nedá znepokojiť neúspechom, ale odovzdáva všetky záležitosti Bohu.

Pre rozvoj pokory je ďalšou nevyhnutnosťou meditácia a pokojná úvaha o sebe samom, úprimné poznanie darov, ktoré každý od Boha dostal, ako aj poznanie vlastnej nedokonalosti, pádov a obmedzení. Pokora je cesta, ktorá nás pripravuje na nebeské naplnenie človečenstva v Kristovi, ale nezabavuje nás pritom podmienenosti prítomného života.

Slovník spirituality o pokore píše: „Pokora je jeden z najdvojznačnejších

³⁷² Porov.: MARCIEL, M : *Urobím vás rybármi ľudí*. Bratislava : LÚČ, 1995, s. 98.

výrazov. Je v nej z celej duchovnej a náboženskej sféry najviac dvojsmyslov. Pokora sa považuje za vlastnosť, ktorá kvalifikuje človeka osobne i v jeho vzťahoch, ktoré vytvára. Pramení z lásky a je merítkom, ako človek chápe skutočnosť a život. Pokora je tiež spôsob nadväzovania vzťahov. Charakterizuje človeka podľa toho, ako hodnotí a chápe seba a aký postoj zaujíma k svetu a Bohu“.³⁷³

Pokora je základ čnostného života. Všetci svätí ctíli, milovali a cvičili sa v tejto čnosti väčšmi než v iných čnostiach. Malicherné a bláznivé je, keď hľadáme slávu vo veciach bezcenných a nehodných, aby sme sa nimi chválili. Krása nie je viac krásou, keď sa robí nápadnou a násiliu hľadá uznanie. Len vtedy je krásnou a pôvabnou, keď zabúda na seba a nepretŕča sa. Česť je vtedy krásna a milá, keď prichádza k nám nevťeravá. Ak je vťeravá, hneď je odporná.

23.2 Stupne pokory

Sv. Benedikt opísal stupne pokory. Opisuje základný postoj pokorného človeka, ktorý sa chce spojiť s Bohom. Bázeň Božia, pamätanie na Boha, vedomie, ktoré sa neuspokojuje s povrchným prežívaním prítomného okamihu, ale ktoré sa stále viac a viac rozširuje, objíma minulosť i budúcnosť, dno i vrchol, hĺbku i šírku. Boží pohľad podnecuje k tomu, aby sme si dali do poriadku veci, spočiatku vonkajšie, preusporiadali svoje myšlienky, túžby želania a skutky.³⁷⁴

Pozýva nás k nasledovaniu Krista. Pre pokoru je charakteristické, že s realizmom vstupuje do dynamizmu, ktorý nám otvára cestu neba, keď nás učí prijímať pozemské okolnosti. Nasledovanie Krista nám bude vtelené do každodennej reality nášho života.³⁷⁵ Tiež približuje nasledovanie Pána, ktoré sa zvnútorňuje poslušnosťou na ceste k Bohu a podstatu Kristovho poslania a jeho tajomstva. Tento stupeň teda privádza k jadrú evanjeliového posolstva, keď apoštol Pavol Filipanom píše: „Ježiš Kristus (...) sa uponížil, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži..., preto ho Boh nad všetko povýšil...“ Láska nás uschopňuje, aby sme sa rozhodli poslúchať Božiu vôľu. Mohli by sme totiž poslúchať aj ako otroci, ale pokora nie je ponížený stav porazeného alebo slabšieho, je stavom človeka, čo z lásky k Bohu súhlasí, že bude dobrovoľne poslúchať.³⁷⁶ Rovnako približuje okolnosti zomierania seba samému, ktoré sa stáva každodennou záležitosťou. Ide o to, aby sme sa proti týmto okolnostiam

³⁷³ STEFANO DE FIORES TULLO GOFFI.: *Slovník Spirituality*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 644.

³⁷⁴ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 9.

³⁷⁵ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 16.

³⁷⁶ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 18.

nebúrili, ani neutekali pred nimi. Pokorná a silná duša sa neznepokojuje, zachováva si pokojného ducha, oblečie si trpezlivosť, ktorá je utrpením času.³⁷⁷

Pokorný človek sa nebúri. Je realista, dokáže uznať realitu sveta, ktorý ho obklopuje. „Nič nás neodlúči od lásky Kristovej“ (*Rim 8,35*)!

Pokorný človek vie, že je hriešnik, ale po odpustení hriechov sa v pokoji vracia domov, nie je zdrvený svojimi omylmi, svojou obmedzenosťou... Pokorného človeka môžeme spoznať podľa spôsobu, akým vie byť malý, pozná cenu milosti aj cenu života, vie, komu vďačí za svoju spásu.³⁷⁸

V závere nám svätý Benedikt ukazuje tri plody pokory, a to praktizovanie čnosti, čistotu srdca a dokonalú lásku.³⁷⁹

Božie dielo, ktoré má človek konať, je chvála. Len pokorný človek môže chváliť z celého srdca, z celej svojej bytosti, zo všetkých síl, z celej duše. Ten, kto nie je pokorný, môže chváliť len malou čiastkou svojej bytosti. Niečo zostáva za dverami srdca. Každá komunita je ľuďom biednych, ktorých si Boh vyhradzuje pre chválu.

23.3 Pokora a modlitba

Boh počúva modlitbu svojich služobníkov, ak sú to služobníci pokorní: „Boh pyšným odporuje, ale pokorným dáva milosť“ (*Jak 4,6*). Boh nepočuje prosbu pyšných, ktorí sa spoliehajú na vlastné sily, a preto ich necháva v ich biede. Avšak, keď nebudú mať Božiu pomoc, iste v tomto stave zahynú. Preto narieka Dávid: „Pred svojím pokorením som blúdil, no teraz už dbám na tvoje výroky“ (*Žalm 119,67*). Zhrešil som, vyznáva žalmista, pretože som nebol pokorný. Aj tu vidíme krásne vyjadrenie vzťahu človeka k Bohu, ktorý je milosrdný, ponúka nám cez pokoru svoje dary a milosti, a pozýva nás na hostinu v nebeskom kráľovstve.

Najväčšou, ba celou múdrosťou kresťana, ako hovorí sv. Augustín, je teda poznanie, že nie je nič a že nič nemôže. Tak si od Boha modlitbami stále vyprosuje silu, ktorá mu chýba a ktorú potrebuje, aby mohol premôcť pokušenie a konať dobro. Takto vykoná všetko s pomocou Pána, ktorý nevie odprieť tomu, kto ho pokorne prosí.

Pokorný hovorí to, čo si myslí a cíti, lebo miluje pravdu a chce, aby sa jeho slová a skutky zhodovali s jeho myšlienkami.³⁸⁰ Takto prežíva aj svoj osobný vzťah s Bohom, prihovára sa mu a odovzdáva mu všetko – celého seba. Podľa mienky svätého Tomáša Akvinského práve rozjímanie o Božích dobrodeniach je najlepším prostriedkom, ako sa dostať k láske Božej. Čím lepšie poznáme

³⁷⁷ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 19.

³⁷⁸ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 51.

³⁷⁹ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora*. 1999, s. 55.

³⁸⁰ SV. FRANTIŠEK SALESKÝ: *Filotea*. LÚČ, 1996, s. 142.

dobrodenia, tým väčšmi budeme milovať Boha a jemu za ne ďakovať. Nič nás nemôže hlbšie uponížiť pred milosrdenstvom Božím ako nesmierny počet jeho dobrodení a nič nás nemôže viac uponížiť pred spravodlivosťou Božou ako množstvo našich hriechov.³⁸¹ To všetko môžeme dokázať vďaka pokornej modlitbe, cez ktorú sa stretávame s naším Bohom a ňou si vyprosíme to, čo nám pomáha na ceste k nášmu cieľu – spáse. Boh nás nikdy nenechá nepovšimnutých, ale stále nás volá ako „Pastier svoje stádo.“

Ježiš Kristus a pokora

Pokora a tichosť sú dve čnosti, ale sú si veľmi podobné, ako dve rodné sestry. Sú to dve nerozlučiteľné sestry, ktoré Pán Ježiš navždy spojil dohromady svojím výrokom: „Vezmite na seba svoje jarmo a učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom“ (Mt 11,29).³⁸²

Ježiš Kristus sa stal pre nás pokorným v piatich stupňoch:

Ježiš Kristus sa stal človekom: Boh z Boha, Syn jednej podstaty s Otcom, všemohúci Tvorca všetkého, čo je. Aká nekonečná a nedozierna je diaľka medzi Bohom a človekom, medzi tým, ktorý riekol: „Ja som, ktorý som“ (Ex 3,14).

Boh sa stal človekom, ale nie je človek ako človek. Na vrchole spoločenskej stupnice stoja mocnári, králi, prezidenti..., na spodnej stupnici stoja robotníci, sluhovia... Kam sa postavil Boží Syn? Prijal na seba prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom (porov. Flp 2,7). Ježiš sa zaradil do najnižšej spoločenskej triedy, bol tesárom.³⁸³

Ježiš Kristus sa stal telom: nekonečné poníženie Božieho Syna rástlo. Ježiš sa nielen stal sluhom, ale stal sa telom: „A Slovo sa telom stalo“ (Jn 1,14). I posledný služobník má dušu, ktorá je duchovná, nesmrteľná a je obrazom Božím. On sa stal telom. Evanjelista akoby zvlášť zdôrazňoval túto okolnosť jeho vtelenia.³⁸⁴

Ježiš Kristus nazvaný hriešnik: ale ani hriešnik nie je každý rovnaký. U niektorých dochádza k obráteniu a stávajú sa opäť čestnými a váženými ľuďmi. Iný ostane do smrti hriešnikom. A niekedy umiera ako nenapraviteľný zločinec. To je spodina ľudstva. Takúto podobu vzal na seba aj Boží Syn.

³⁸¹ SV. FRANTIŠEK SALESKÝ: *Filotea*, LÚČ, 1996, s. 143.

³⁸² SUCHOMEL – KORVAS.: *Sústava dvanástich mesačných čností*. Úštek, 1972, s. 112.

³⁸³ SUCHOMEL – KORVAS.: *Sústava dvanástich mesačných čností*. Úštek, 1972, s. 112.

³⁸⁴ SUCHOMEL – KORVAS.: *Sústava dvanástich mesačných čností*. Úštek, 1972, s. 113 - 114.

Zomrel ako nenapraviteľný zločinec. Zomrel za nás na kríži medzi dvoma odsúdenými, ako najhorší z nich. Nie je možné už nižšie zostúpiť a nechať sa ponížiť. On sa zriekol seba samého, ako napísal sv. Pavol: „Ježiš Kristus, hoci má božskú prirodzenosť, nepridržal sa svojej rovnosti s Bohom, ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka. Uponížil sa, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži“ (Flp, 6-8).³⁸⁵

Znaky pravej pokory

Nemožno pochybovať, že pokora je výlučne čnosť kresťanská. Pohanovia túto čnosť nepoznali a nemali pre ňu ani pomenovanie. Pokora prišla na tento svet s Ježišom Kristom, už pri jeho narodení, keď sa narodil v pokore chudoby v betlehemskej maštálke.

Ježiš učil ľudstvo pokore, keď volal: „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom“ (Mt 11,29), alebo keď prikazoval: „Kto je väčší medzi vami, nech je vašim sluhom“ (Mt 23,11)!

Čo Ježiš zasial do ľudských srdiec, to apoštoli ďalej slovom i skutkom pestovali. Svätý apoštol Pavol učí pokore kresťanov, keď im dohovára: „Máš vari čosi, čo by si nedostal? A keď si dostal, prečo sa chváliš, ako by si nebol dostal“ (1 Kor 4,7)? Preto je pokora čisto kresťanská a je nám veľmi potrebná.

Pokoru možno nazvať základom dokonalého života, lebo podľa slov svätého Gregora, kto chce nadobudnúť iné čnosti bez pokory, hádže prach proti vetru.

Rozoznávame tri znaky pravej pokory:

Miluje posledné miesto: a chráni sa všetkého, čo by naň obracalo pozornosť ľudí. Riadi sa napomenutím svätého apoštola Pavla Galat'anom: „Nebud'te žiadostiví márnej chvály“ (Gal 5,26)!

Opravdivo pokorný sa vyhýba všetkému nápadnému v reči, v oblečení i v modlitbe. Nevystavuje svoje prednosti. Ani jeden apoštol nebol viac nejakým vyzdvihnutým samotným Kristom. Ako verne pokorný nevynáša svoje prednosti, tak ani nezarmucuje, ak jeho prednosti nie sú dost' oceňované od iných, alebo dokonca sú zaznávané alebo znižované, pretože mu to nemôže uškodiť.³⁸⁶

Nič nepričíta sebe: ale všetko pripisuje nášmu Pánovi a Stvoriteľovi. Slová svätého apoštola Pavla: „Milosťou Božou som tým, čím som,“ sú pokornému stálou pripomienkou, že všetky dobré úmysly, skutky, ktoré urobil a získal, celý

³⁸⁵ SUCHOMEL – KORVAS.: *Sústava dvanástich mesačných čností*. Ústek, 1972, s. 115.

³⁸⁶ KONGREGÁCIE NAJSV. VYKUPITEĽA.: *Kľúč k svätosti*. s. 133.

jeho život nie je jeho dielo, ale sú to všetko dary od Boha, ktorý nás miluje. Človek má iba takú cenu, akú má pred Pánom Bohom.³⁸⁷

Iných neodsudzuje: pokorný človek, keďže má na pamäti svoju slabosť a nedostatočnosť, snaží sa pochopiť i slabosti a nedokonalosti svojich blízkych a ich chyby a poklesky prikrýva plášťom kresťanskej lásky. Tomáš Kempenský píše: „Keby si aj zrejme videl, že niekto hreší a dopúšťa sa ťažkých priestupkov, predsa nesmieš sa pokladať za lepšieho, lebo nevieš, dokedy budeš môcť zotrvať v dobrom. Krehkí sme všetci, ale ty nikoho nepokladaj za krehkejšieho, ako si sám“ (*Nasled. Krista I., 2, 18-19*).³⁸⁸

Záver

Pýcha znemožňuje správny vzťah medzi človekom a Bohom. Pyšný si nárokuje to, na čo nemá právo. Len pokora, poníženosť pred Božou tvárou otvára prúdy Božích milostí, ktoré ho privádzajú na to popredné miesto na nebeskej hostine.³⁸⁹

V jeden búrlivý jesenný deň roku 1084 prišiel k bráne benediktínskeho kláštora pútnik v kajúcom rúchu. Všetkým sa zdalo, že je nemý, pretože len posunkami dával najavo, že by sa rád stal mníchom. Opát Tencho ho prijal za kláštorného sluhu. Osem rokov tento pútnik vykonával tie najnižšie práce v kláštore.

Keď ochorel a cítil, že sa blíži jeho posledná hodina, pred všetkými rehoľníkmi vyznal: „Som Boleslav VII., poľský kráľ. Počas svojej vlády som sa dopustil mnohých ukrutností. Vlastnými rukami som zavraždil pri oltári biskupa Stanislava v Krakove, pretože ma napomínal pre moje nepravosti. Pápež Gregor VII. ma za to vylúčil z Cirkvi. Spamätal som sa. Vybral som sa do Ríma, aby som si vyprosil odpustenie tohto trestu. Na spiatočnej ceste som prišiel medzi vás, aby som sa v mlčaní a ako prostý sluha kajal za svoje hriechy.“ Ako dôkaz svojho prehlásenia ukázal rehoľníkovi svoj kráľovský pečatný prsteň. Skoro nato zomrel.³⁹⁰

Pozrite, ako tohto nešťastníka pokora priviedla k pravde o sebe samom, a tak i k následnému pokániu.

Usilujme sa teda pestovať pokoru, aby sme aj my došli k poznaniu pravdy o sebe samých. Toto prebudí duch pokánia a pokánie privolá Božiu milosť. Pokora sa tak stane pozvánkou k poprednému miestu na hostine v nebeskom kráľovstve.

Majme na pamäti slová Pána Ježiša, ktorý nás vyzýva: „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom, a nájdete odpočinok pre svoju dušu“ (*Mt 11, 29*).

³⁸⁷ KONGREGÁCIE NAJSV. VYKUPITEĽA.: *Kľúč k svätosti*. s. 134.

³⁸⁸ KONGREGÁCIE NAJSV. VYKUPITEĽA.: *Kľúč k svätosti*. s. 135 - 136.

³⁸⁹ HRBATA, J.: *Perly a chléb*. s. 177.

³⁹⁰ HORÁK, A.: *Pane, pery mé ráč otevřiti*. s. 140.

24 ČNOSŤ UMŔTVOVANIA

Úvod³⁹¹

„Bratia, myslíte na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povest', čo je čnostné a chvályhodné“ (*Flp 4,8*).

Kristus nás vyzýva slovami svätého Pavla konať to, čo je čnostné. Prečo? Lebo je to chválitebné, pravdivé a milé. Katechizmus Katolíckej cirkvi o tom hovorí, že čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale dávať zo seba samého to najlepšie.

„Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými zmyslami smeruje k dobru, ide za ním, volí si ho v konkrétnom konaní“ (KKC 1803).

Konáme čnosti, lebo je to dobrom pre nás i pre Cirkev. Skrze čnosti nastupuje človek na cestu dokonalosti. Nikto nemôže mať všetky čnosti v plnom rozsahu, každý však môže mať niektoré, nakoľko sa snaží o dokonalosť. Cestou dokonalosti putuje k cieľu – dokonalosti, ktorý ako taký je nedosiahnuteľný. Lebo len Boh je dokonalý. Avšak Kristus stavia pred nás túto métu dokonalosti, aby sa naša snaha nevyčerpala pocitom, že sme spravili všetko. Kristove slová znejú proti všetkým, ktorí sa uspokojujú s pocitom, že nemajú čo na sebe zdokonaľovať: „Buďte teda dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec“ (*Mt 5,48*).

Všetci sme na ceste k spáse, ktorá je naším cieľom a ktorú môžeme za Božej pomoci dosiahnuť. Kristus nám dal k tomu návod – evanjeliá. Tie máme realizovať cez osobný duchovný život a to napĺňaním čností. Táto cesta nie je ľahká a vyžaduje si odriekanie. Táto cesta je cestou kríža. Avšak niet svätosti bez odriekania, bez askézy a umŕtšovania. Duchovný život sa rozvíja cestou duchovného boja, askézou, ktorá však vedie k životu v pokoji a radosti blahoslavenstiev (*porov. KKC 2018*).

24.1 Umŕtšovanie ústami Písma

V Starom zákone čítame o pôste a o jeho význame ako prejave pokánia. Práve proroci boli tými, ktorí oznamovali ľudu Božie tresty i milosť, vyzývali

³⁹¹ Porov.: CVOLIGA, J.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

k pokániu a návratu k Bohu. Hovorili o Božom milosrdenstve i „Božom hneve“. Boli výčitkou ľudu, preto mnohí boli prenasledovaní a trpeli. Neskôr sa i tento úkon návratu k Bohu stal čírym formálnym rituálom, preto znova zaznieva hlas proroka: „Obráťte sa ku mne celým srdcom, pôstom, plačom a nárekom. Roztrhnite si srdcia, nie rúcho“ (*Joel 2,12-13*).

Veľké mesto Ninive sa zas na kázanie Jonášovo zrieklo neresti a vzývalo pôstom a pokáním Boha o zmilovanie. Obliekli sa do vrecoviny a sypali sa popolom. Zriekli sa pohodlia, prepychu, v ktorom žili, aby vykročili na cestu k Bohu (*porov. Jon 3,5-9*).

Ježiš starozákonný pôst a askézu neruší, ale sám sa 40 dní postí. „A keď sa 40 dní a 40 nocí postil, napokon vyhladol“ (*Mt 4,2*).

Úsilie o svätosť si vyžaduje duchovný boj, ktorý je spojený s askézou. V tradícii je často poukázané na tajomný zápas Jakuba s Bohom, aby dosiahol jeho požehnanie (*porov. Gn 32,23-31*).³⁹²

24.2 Podstata umŕtšovania - askézy

Stručná definícia askézy: „Askéza je praktické úsilie o dokonalosť.“³⁹³

Askéza je slovo gréckeho pôvodu – askeo = cvičím, podstatné meno askesis = cvičenie.

Veda, ktorá sa vo všeobecnosti sústavne a vedecky zaoberá spôsobmi a prostriedkami, ktorými môže človek dosiahnuť kresťanskú dokonalosť, je asketika.³⁹⁴

Askéza je teda neustála snaha o dokonalosť. Svätý Pavol hovorí: „Tvrdo zachádzam so svojím telom a podrobujem si ho“ (*1Kor 9,27*).

Dnešný človek nerád počúva o umŕtšovaní, sebazáporoch, námahe. Zdajú sa mu kruté a nevhodné do dnešných čias. Sú prekážkou na ceste za príjemnom a pohodlím. Sebazápor a umŕtšovanie pôsobí odstrašujúco a pre mnohých patria tieto praktiky do stredovekých kláštorov. V mysli mnohých aj kresťanov sa neraz vynárajú otázky, či umŕtšovanie nejde proti životu, ktorý je darom od Boha.

24.3 Dôvody vedúce k askéze

a) Nasledovanie Krista

Kristus vzal na seba kríž. My sme bratmi Krista, jeho nasledovníkmi. O čom svedčí aj naše meno kresťan. Sme údmi jeho mystického tela. Ak teda trpel on, musíme trpieť aj my. Sám Kristus nás na to upozorňoval: „Žiak nie je

³⁹² Porov.: JÁN PAVOL II.: *Vita consecrata*. Trnava : SSV, 1996, čl.38, s. 63.

³⁹³ DACÍKO, J.: *Prameny duchovného života*. Olomouc : Krystal, 1947.

³⁹⁴ Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944, s. 9.

nad učiteľa...“ (*Mt 10,24*).

A svätý Pavol vysvetľuje: „Na vlastnom tele dopĺňam, čo chýba na Kristovom utrpení“ (*Kol 1,24*).

Ale dodáva s nádejou: „... s ním trpíme, aby sme boli s ním aj oslávení“ (*Rim 8,17*). Človek na ceste životom prechádza mnohými prekážkami a ťažkosťami. Preto utrpenie ako také nie je vzdialené životu, je jeho každodennou realitou. Je potrebné si tu uvedomiť, že samo umŕtvovanie nie je cieľom duchovného života, ale len prostriedkom na ceste k Bohu, ktorý je zavŕšením a dokonalosťou všetkého. Jedine Boh je zavŕšením a dokonalosťou všetkého, cieľom, ku ktorému smerujeme. Všetka nábožnosť, všetky náboženské praktiky končia bez Boha v prázdne. „Tým, že Kristus uskutočnil vykúpenie prostredníctvom utrpenia, dal ľudskému utrpeniu výkupnú hodnotu. Teda každý človek sa môže svojím utrpením zúčastniť na Kristovom vykupiteľskom utrpení.“³⁹⁵

Kristus hovorí : „Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme každý deň svoj kríž a nasleduje ma. Lebo kto stratí svoj život pre mňa, zachráni si ho“ (*Lk 9,23-24*). Ježiš nám teda nesľubuje ľahký život na zemi. Práve naopak. Dáva nám návod, ako ho dobrovoľne prijať, a tak zvíťaziť nad ťažkosťami pohľadom do večnosti. „Ak žijete podľa tela, zomriete, ale ak duchom umŕtvujete skutky tela, budete žiť“ (*Rim 8,13*).

Cirkev nás vyzýva k pokániu a umŕtvovaniu, aby nás priviedla k hlbšiemu nasledovaniu Krista jeho slovami: „Zatiahni na hĺbinu“ (*Lk 5,4*). Vyjadrujeme to navonok, ale nie ako formu, ale nech pokánie vyjadrené navonok pramení v hĺbke srdca. Cirkev zdôrazňuje nevyhnutnosť umŕtvovania a keď zo zdravotných alebo pracovných dôvodov oslobodzuje od tejto povinnosti, vyzýva veriacich, aby to nahradili inými skutkami pokánia.³⁹⁶ Cesta k Bohu vedie cez Kalváriu. Je potrebné ísť po nej s Kristom, dať sa ukrižovať s ním, pribiť sa na kríž sústavným umŕtvovaním všetkých sklonov, zmyslov, vôle, rozumu, umrieť tomuto životu, aby sme s ním povstali k novému životu.

Človek miluje Krista ukrižovaného. Miluje ho na vlastnom tele. V pohľade na jeho telo nachádza vzor pre vlastný život a zároveň silu, zvlášť vo chvíľach utrpenia. Veď utrpenie je najlepšou potravou lásky.

Cieľom umŕtvovania je teda oslobodenie sa od naviazanosti sa k stvoreným veciam. Toto vyprázdnenie a sloboda ducha umožňuje Bohu vstúpiť do ľudskej duše a naplniť ho svetlom. Boh miluje slobodu. Boh je Sloboda. Čím viac sa človek oslobodí od pomínelých vecí, tým sa stáva viac slobodným a Božím.

b) Nesplnený dlh voči Bohu, blíznym a sebe

Začiatkom na ceste dokonalosti je očistenie sa od vín. To sa deje formou spovede. Lútosť a zmierenie nás opäť spája s Bohom, blíznym i so sebou

³⁹⁵ Porov.: JÁN PAVOL II.: *Salvifici doloris*. Trnava : SSV, 1998.

³⁹⁶ Porov.: GAZZERA, A.: *V jeho šľapajach*. Rím , 1982.

samým. Lútosť ako čnosť pokánia vzbudzuje v nás bolesť nad hriechom. Čnosť umŕtvovania spôsobuje, že nás Boh oslobodzuje od časného trestu, ktorý si máme odpykať za viny, hoci nám ich odpustil.³⁹⁷

„Utrpenie má viesť k obráteniu, teda k znovuzrodeniu dobra v človeku, ktorý v tejto výzve na pokánie môže spoznať Božie milosrdenstvo.“³⁹⁸

Človek má povinnosť neustále pracovať na sebe, na svojom sebazdokonaľovaní. Jeho sklony a vášne ho vedú k hriechom. Ako každá choroba necháva následky, tak aj hriech, ktoré je nutné odstrániť. Ako hovorí svätý Tomáš, umŕtvovanie odstraňuje zbytky hriechu. Proti vášniam bojujeme čnosťami.

Návyky nadobúdame opakovaním tých istých činností. Podobne je to aj s čnosťou. Dokiaľ s určitou ľahkosťou nekonáme určité skutky, nemožno hovoriť o čnosti. K tomu sa musíme dopracovať neustálym zápasom proti návykom.³⁹⁹ Hriech má vždy za následok vzdialenie sa nielen od Boha, ale i od blízkych. Umŕtvovanie má za cieľ naprávať škody aj na duchovných hodnotách bratov.

24.4 Umŕtvovanie ako prejav slobody ducha

„Nech teda hriech nevládne vo vašom smrteľnom tele. Neviete, že komu sa dávate za otrokov a poslúchate ho, ste otrokmi toho, koho poslúchate, či hriech na smrť, alebo poslušnosti pre život“ (*Rim 6,12.16*).

Umŕtvovanie je prostriedkom na odmietnutie všetkého, čo ohrozuje človeka, čo ničí alebo ohrozuje jeho večný život. Umŕtvovanie má pomáhať povznášať dušu k Bohu: Zrieka sa stvorenia, aby sa priblížil k Stvoriteľovi. Sloboda je veľký dar Boží. Je potrebné ju pochopiť ako dar. „Všetko smiem. Ale nie všetko osoží. Ale ja sa ničím nedám zotročiť“ (*1Kor 6,12*).

Umŕtvovanie pripútava bližšie k Bohu a neprotirečí pritom životu v slobode ducha. To je počiatok cesty k dokonalosti. Umŕtvovanie nemožno oddeliť od modlitby. Lebo pravá askéza nemôže byť bez Krista. „Modlitba a askéza sú vzájomne prepojené. Duch sebaovládania nachádza silu v modlitbe. A naopak, modlitba sa utužuje v umŕtvovaní, ktoré jej pomáha prejsť kontempláciou.“⁴⁰⁰

„Sebazaprenie vykonané v stave milosti, ako každý iný skutok, je záslužné pre nebeskú odmenu.“⁴⁰¹

Formy askézy sa menia, ale podstata ostáva. Kedysi sa za najdôležitejšie považovalo, vykonať niečo pre Cirkev. Dnes je skôr snaha poukázať na osobnú a duchovnú dokonalosť v každodennom živote pri plnení povinností.

³⁹⁷ Porov.: GAZZERA, A.: *V jeho šľapajach*. 1982.

³⁹⁸ Porov.: JÁN PAVOL II.: *Salvifici doloris*. 1998.

³⁹⁹ Porov.: GAZZERA, A.: *V jeho šľapajach*. 1982.

⁴⁰⁰ Porov.: GAZZERA, A.: *V jeho šľapajach*. 1982.

⁴⁰¹ MÜLLER, L.: *Asketika*. 1944.

Svätý Ignác upozorňuje, že nestačí klásť odpor, treba prejsť do protiútok. Partikulárne spytovanie svedomia je tou zbraňou proti jednotlivým nerestiam, ktoré treba odstraňovať postupne. Umŕtvovanie je tu prejavom túžby po Bohu. Pôst v kresťanskom chápaní je prípravou na stretnutie sa s Kristom. Život kresťana by mal byť jedným veľkým túžobným očakávaním. Nemyslí sa tým stredoveké trýznenie, ale umŕtvovanie sa v maličkostiach, v pokornom prijímaní každodenných ťažkostí, v každom povolaní.⁴⁰²

Povolanie máme v konečnom dôsledku len jedno, a to dokonalosť. Svätý Otec Ján Pavol II. v encyklike *Vita consecrata* hovorí: „Všetci sme pozvaní k dokonalosti. Túto výzvu na svätosť možno prijať a rozvíjať len v mlčaní a v adorácii pred tvárou nekonečnej transcendencie Boha. Askéza tým, že pomáha korigovať sklony, je potrebná zvlášť pre zasvätené osoby, aby mohli zachovať vernosť svojmu povolaniu.“⁴⁰³

Záver

Umŕtvovanie nie je pre samé umŕtvovanie, alebo aby ľudia videli naše skutky a chválili nás. Kristus sa veľmi rázne postavil za úprimné prinášanie obiet. Pokrytécké, bez vnútornej námahy, preto, aby ľudia ich videli, sú odpudzujúce. Ježiš to svojim beda prizvukuje všetkým, ktorí by radi zneužili vlastné obety pre vlastnú slávu (*porov. Mt 23,1-10*).

Askéza má vychádzať z hĺbky srdca a my sa máme približovať k Bohu a k človeku. Skutočným cieľom askézy je spoločenstvo s Bohom, priblíženie sa k Bohu. Umŕtvovanie nevedie k sebazničeniu, nie je radosťou z bolesti, ale je pripodobnením bolesti, aj dobrovoľnej pre Krista, ktorý svojim utrpením poukázal na kríž ako na spôsob cesty k nemu.

„Chválime sa súženiami, lebo vieme, že súženie prináša trpezlivosť, trpezlivosť osvedčenú čnosť a čnosť zasa nádej“ (*Rim 5,3-5*).

⁴⁰² Porov.: GAZZERA, A.: *V jeho šľapajach*. 1982.

⁴⁰³ JÁN PAVOL II.: *Vita consecrata*. Trnava : SSV, 1996, s. 63, čl. 38.

25 APOŠTOLSKÁ HORLIVOSŤ A EVANJELIZÁCIA

Úvod⁴⁰⁴

„Chod'te do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu“ (*Mk 16,15*). V dnešnej dobe je evanjelizácia veľmi potrebná a to v rôznych oblastiach, či už pre neveriacich, alebo veriacich, ktorí nepraktizujú svoju vieru. Kňaz v dnešnej dobe musí mať v sebe naozaj čnosť apoštolskej horlivosti a musí nielen kázať vhod či nevhod. Kňazovo miesto je medzi ľuďmi, má učiť a ukázať správny príklad. Nikdy nesmieme ochabovať v dôvere v Božiu pomoc. Boh bude vždy s nami a nikdy nás neopustí. Od kňaza sa vyžaduje v pokore a vytrvalosti viesť Boží ľud ku spásu a ukazovať cestu pravdy. A práve na tieto body poukážeme.

25.1 Cirkev a evanjelizácia

Boh poslal Cirkev k národom, aby bola všeobecnou sviatosťou spásy, vedená najhlbšími požiadavkami svojej katolíckosti a poslušná príkazu svojho Zakladateľa (*KKC 849*).

Cirkvi bol zverený poklad blahozvesti, ktorú treba odovzdávať ľudstvu. Sú to prisľúbenia Nového zákona, splnené v Ježišovi Kristovi, náuka Pánova i apoštolov, slovo života, pramene milosti a dobroty Božej, cesta spásy. Toto všetko bolo zverené Cirkvi. Tieto hodnoty, obsiahnuté v evanjeliu, Cirkev uchováva v ohlasovaní ako živý a vzácny poklad, nie aby ich skrývala, ale aby ich odovzdala ľuďom.⁴⁰⁵ Vnútorňý princíp celého evanjelizačného poslania je v Duchu Svätom. Aj Ježiš predstavuje seba a svoje poslanie, vychádzajúc z Ducha Svätého: „Duch Pána je nado mnou“ (*Lk 4,18*).⁴⁰⁶ Evanjelizácia nikdy nebude možná bez pôsobenia Ducha Svätého. Apoštoli sa rozišli až po zoslaní Ducha Svätého a začali toto veľké dielo evanjelizácie zverené Cirkvi.⁴⁰⁷ Koľko

⁴⁰⁴ Porov.: MAJDA, M.: Seminárna práca. 2004.

⁴⁰⁵ Porov.: PAVOL VI.: *Evangeliium nuntiandi*. Zvolen : Jas, 1992, s. 13.

⁴⁰⁶ Porov.: JÁN PAVOL II.: *Poslaní ohlasovať evanjelium*. In : *Povolani ohlasovať evanjelium*. Bratislava : LÚČ, 1990, s. 55.

⁴⁰⁷ Porov.: PAVOL VI.: *Evangeliium nuntiandi*. 1992, s. 48.

ráz sa však cítime, akí sme neschopní a úbohí voči výnimočnému poslaniu, ktoré nám Pán zveruje. Tu nám je povzbudením skúsenosť proroka Jeremiáša: „Ach, Pane Bože, veď neviem hovoriť, lebo som ešte dieťa“ (*Jer 1,6*). Ale Pán mu odpovedá: „Nehovor, som dieťa, lebo pôjdeš, kamkoľvek ťa pošlem a budeš hovoriť všetko, čo ti prikážem. Neboj sa ich, veď ja som s tebou“ (*Jer 1,7-8*).⁴⁰⁸ Pán je s nami a nemusíme sa báť ísť a hlásať jeho pravdu, zverenú Cirkvi.

25.2 Svedectvá horlivosti

a) Svedectvo našej vlastnej horlivosti

Radostná zvesť sa má hlásať predovšetkým svedectvom vlastného života. Apoštolská horlivosť má začať práve takto. Má z nás vyžarovať naša viera v duchovné hodnoty, ktorá presahuje ostatné bežné hodnoty a nádej v niečo, čo sa nedá vidieť. Takýmto tichým svedectvom vyvolávame v srdciach tých, čo nás pozorujú, mnohé otázky, ako napríklad: Prečo sú takí? Prečo žijú takým spôsobom? Čo ich k tomu podnecuje? Takéto svedectvo je síce tichým, ale predsa veľmi silným a účinným hlásaním radostnej zvesti. Neskôr máme radostnú zvesť ohlasovanú životom, v ktorej musíme byť vytrvalí, nahradiť aj živým slovom. Nemožno hovoriť o pravej evanjelizácii, ak sa pri nej nehľasa aj pravé učenie a tajomstvá Ježiša Krista. Hlásanie dosahuje svoj plný účinok vtedy, keď ten, čo ho počuje, ho aj správne pochopí, prijme, dá sa ním preniknúť a vo svojom srdci s ním úplne súhlasí. A ten kto prijal evanjelium, sa nakoniec sám stáva jeho ohlasovateľom.⁴⁰⁹

b) Vzory a príklad horlivosti

Pri ohlasovaní sa človek môže stretnúť s rôznymi problémami a nepochopením, ale tu nás môže povzbudiť aj odpoveď istého kardinála na otázku: „Viete o tom, že nie všetci súhlasia s tým, čo hovoríte?“ On odpovedal: „Mojím poslaním nie je hovoriť to, s čím môžu všetci súhlasiť, ale hovoriť pravdu.“⁴¹⁰ O pravde v ohlasovaní budem ešte bližšie hovoriť. Taktiež veľkým vzorom apoštolskej horlivosti a ducha nebojácnej evanjelizácie je príklad kňaza, akým bol aj Ján Mária Vianney. Po príchode do svojej rozvrátenej farnosti sa veľmi za ňu modlieval: „Bože, daj, aby sa moja farnosť obrátila k tebe. Prijímam utrpenia, aké budeš chcieť, po celý môj život!“ Nebo

⁴⁰⁸ Porov.: JÁN PAVOL II.: *Poslaní ohlasovať evanjelium*. In : *Povolani ohlasovať evanjelium*. Bratislava : LÚČ, 1990, s. 58.

⁴⁰⁹ Porov.: PAVOL VI.: *Evangeliium nuntiandi*. 1992, s. 15 - 17.

⁴¹⁰ Porov.: FORREST, T.: *Povolanie k novej evanjelizácii*. In : *Povolani ohlasovať evanjelium*. Bratislava : LÚČ, 1990, s. 46.

mu toto obrátenie udelilo, ale neskôr, ako vraví Vianney, keby bol vedel, koľko utrpenie ho tam čaká, na mieste by zomrel z obáv a úzkostí. V kríži videl nadprirodzený prostriedok, pomocou ktorého sa dá spolupracovať na záchrane zverených duší. Bez ponosovania znášal pre ne ohováranie, nepochopenie, protirečenie i morálne mučenie, ktoré mu spôsobovala prítomnosť v spovednici. Naozaj žil len pre „úbohých hriešnikov“, ako hovorieval, v nádeji, že sa obrátia a budú sa kajať. Ich obrátenie bol cieľ, ku ktorému smerovali všetky jeho myšlienky a dielo, ktorému obetoval všetok svoj čas a všetky svoje sily. To všetko preto, lebo poznal veľkú zlobu hriechu v živote človeka a jeho hrozné následky vo svete duší. Hovoril o tom strašnými slovami: „Keby sme mali vieru a videli by sme človeka v stave smrteľného hriechu, od údesu by sme zomreli!“ Bol a je nám naozaj skutočným vzorom v kňazskej horlivosti za spásu duší.⁴¹¹

25.3 Prostriedky ohlasovania

Pri evanjelizácii je možné využiť rôzne prostriedky. Ako ľudia uveria v toho, o kom nepočuli? Je potrebné zdôrazniť nutnosť kázania. Ďalšou evanjelizačnou metódou, na ktorú sa tiež nesmie zabudnúť, je vyučovanie katechizmu. A v dnešnej dobe nesmieme zabudnúť aj na prostriedky masmediálnej komunikácie. Preto ohlasovanie evanjelia sa v dnešnej dobe bez týchto prostriedkov nezaobíde. Ak ich postavíme do služieb evanjelia, takmer až do nekonečna môžu rozšíriť oblasť, v ktorej ľudia môžu počúvať Božie slovo a umožniť, že dobrá zvesť sa dostane k miliónom ľudí.⁴¹² Takéto hlásanie evanjelia cez médiá nie je porušovaním náboženskej slobody, ale vzdáva sa tým tejto slobode pocta, pretože sa jej umožňuje slobodná voľba cesty. Prečo by napokon len lož, blud a všetky oplzlosti mali mať právo, aby sa ľuďom predkladali, alebo priam vnucovali cez tieto masmediálne prostriedky, ktoré zákony trpia, dobrí ľudia sa jej boja a zlí ju zneužívajú?⁴¹³

25.4 Prijímatelia evanjelizácie

Na prvom mieste sa hlásanie evanjelia vzťahuje na tých, ktorí o Ježišovej radostnej zvesti ešte nič nepočuli. Aj na nekresťanské náboženstvá, ale aj o tých, čo už vieru prijali, aby ustavične dozrievala, zdokonaľovala sa, prehlbovala a oživovala, aby sa stali ešte opravdivejšími veriacimi, aby sa nestali len

⁴¹¹ Porov.: JÁN XXIII.: *Sacerdotii nostri primordia*. In : *Pápeži kňazom*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 208 - 209.

⁴¹² Porov.: PAVOL VI.: *Evangelium nuntiandi*. 1992, s. 26 - 28.

⁴¹³ PAVOL VI.: *Evangelium nuntiandi*. 1992, s. 54

„matrikovými“ katolíkmi, t. j. takými, ktorí sú pokrstení, ale nežijú, ako sa na kresťanov patrí. Dôležitá je aj starostlivosť o neveriacich a ateistov. „Boh chce, aby sa všetci ľudia spasili a došli k poznaniu pravdy“ (1 Tim 2,4).⁴¹⁴ A toto je naozaj veľká úloha kňazov stať sa nástrojmi v Božích rukách, na vykonávanie činností pre spásu všetkých duší. Byť tu pre všetkých vo dne v noci, zabudnúť na seba a žiť len pre spásu blízkych. Pius XI. vo svojej encyklike *Ad catholici sacerdotii* sa pýta, či môže kňaz uvažovať o pravdách evanjelia, môže počúvať ponosu svojho dobrého pastiera? „Mám aj iné ovce, ktoré nie sú z tohoto ovčince. Aj tie musím priviesť“ (Jn 10,16), môže hľadiť na „polia už biele na žatvu“ (Jn 4,35), bez toho, že by nepocítil v sebe horúcu túžbu priviesť aj tieto blúdiace duše na pravú cestu a neponúkajú sa „Pánovi žatvy“ za neúnavného robotníka?⁴¹⁵

25.5 Aký má byť opravdivý svedok

Dnešný svet volá po hlásateľoch, ktorí by hovorili o Bohu, ktorého sami osobne spoznali ako dôverne blízkeho, ktorého akoby videli. Aj Ján Mária Vianney hovorí: „Kto je plný Krista, nie je mu ťažké získať pre Krista iných.“⁴¹⁶ Svet od nás žiada a očakáva prostý život, ducha modlitby, lásku ku všetkým, najmä voči deťom a chudobným, poslušnosť a pokoru, sebazaprenie a hlásanie radostnej zvesti. Bez týchto znakov svätosti naša reč ťažko prenikne k srdcu súčasného človeka, naopak, hrozí nebezpečenstvo, že bude prázdna. Od každého, kto hlása evanjelium, sa vyžaduje, aby mal úctu k pravde a to tým viac, že pravda, ktorú skúma a hlása, je pravdou zjavenou samým Bohom. Opravdivým hlásateľom je teda skutočne ten, kto neustále hľadá pravdu aj za cenu osobného odrieknutia a utrpenia a vie, že ju má odovzdávať ďalej. Pravdu nikdy nefalšuje, neprekrúca, aby sa ľuďom viac páčila, aby budila obdiv a vyvolávala úžas, alebo aby tým sám seba dával do popredia. Pravdu neodmieta, zjavenú pravdu nezatajuje ani z lenivosti, ani pre osobné pohodlie, ani zo strachu. Veľkodušne jej slúži a nesnaží sa ju podriaďovať vlastným cieľom. Pravdu musíme hájiť, brániť a dávať ďalej.⁴¹⁷

Berme si príklad od apoštola Pavla, ktorého nám dáva za vzor pápež Benedikt XV. Svätý Pavol sa vždy a všade spoľahol na Božiu vôľu s absolútnou odovzdanosťou. Len čo ho na ceste do Damasku zasiahol Kristus svojím povolaním, dal tú najlepšiu odpoveď: „Čo mám robiť, Pane“ (Sk 9,6)? A od toho okamihu až do konca celého života patril Kristovi. V práci i oddychu, v núdzi i hojnosti, v chvále i potupe, v živote i vo smrti. Niet pochýb, že jeho nesmierny

⁴¹⁴ Porov.: PAVOL VI.: *Evangelium nuntiandi*. 1992, s. 32 - 36.

⁴¹⁵ Porov.: PIUS XI.: *Ad catholici sacerdotii*. In : *Pápeži kňazom*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 80.

⁴¹⁶ Porov.: JÁN XXIII.: *Sacerdotii nostri primordia*. In : *Pápeži kňazom*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 210.

⁴¹⁷ Porov.: PAVOL VI.: *Evangelium nuntiandi*. 1992, s. 51 - 52.

úspech v apoštoláte vyplýval z úplného podriadenia sa Božej vôli. A ešte, kto chce slúžiť Bohu, musí mať maximálnu ochotu trpieť, aby tak necúval pred nijakými ťažkosťami a námahami. A Pavlovi Pán na toto povedal: „Ja mu ukážem, koľko musí trpieť pre moje meno“ (Sk 9,16). A svätý Pavol prijímal bolesti a ťažkosti s veľkou silou ducha, takže mohol napísať: „Prekypujem radosťou pri všetkom našom súžení“ (2 Kor 7,4). A v neposlednom rade je pre každého dôležitý duch modlitby. Spása duší sa totiž nedosahuje mnohými slovami, ani učenými výkladmi, ani horlivými prejavmi a ak niektorý kazateľ tvorí svoju kázeň len z týchto prostriedkov, nie je nič iné, ako „cvendžiaci kov a zuniaci cimbal“ (1 Kor 13,1).⁴¹⁸ Staňme sa naozaj takýmito horlivcami pre nášho Pána. Aby sme šli a bez strachu ohlasovali. Aby sme mu bez strachu slúžili vo svätosti a spravodlivosti pred jeho tvárou, po všetky dni nášho života (porov. Lk 1,74-75).

Záver

V dnešnej dobe je veľmi potrebné mať v sebe čnosť apoštolskej horlivosti a akéhosi ducha evanjelizácie, nemyslíme teraz len na misijnú činnosť, ale všeobecne vedieť hlásať a žiť radostnú zvesť. To preto, aby sme nedospeli v budúcnosti k tomu, že nám už bude všetko jedno a budeme brať našu službu len ako nejaký servis a nič viac. Musíme ísť medzi ľuďmi a hovoriť im o radostnej zvesti, vytrvať vo všetkých nástrahách a protivenstvách. Vo všetkom nám môže byť skutočne výborným príkladom svätý Ján Mária Vianney, lebo on ukázal, že s Božou pomocou sa aj nemožné veci môžu stať skutočnými.

⁴¹⁸ Porov.: BENEDIKT XV.: *Humani generis redemptionem*. In : *Pápeži kňazom*. Bratislava: LÚČ, 1996, s. 43 – 52.

26 KŇAZ A ČNOSTI

Úvod⁴¹⁹

Na otázku čo je to čnosť, existuje veľa odpovedí a veľa definícií. Tomáš Akvinský zastáva názor, že je to vnútorný princíp dobrého jednania. Iní autori udávajú, že čnosť je dobrá vlastnosť našej duše, ktorá je základom nášho konania. Existuje veľmi veľa čností a teológii vd'ačíme za to, že ich máme rozdelené a zoradené.

Čnosti sú ako krídla, ktoré nás nesú cestou spásy k Bohu Otcovi. Tak ako lietadlo nemôže letieť bez krídel, naša cesta do neba sa nezaobíde bez čností. Čnosti potrebujeme všetci, o čo viac v nich potrebuje rásť kňaz vo svojom povolání a v pastoračnej službe.

26.1 Všeobecne

V morálnej teológii sa definuje čnosť ako trvalá dispozícia, ochota a zbehlosť konať niečo dobré. Je to „habitus operativus“ – vlastnosť zameraná na činnosť. K tomu aby človek mohol vykonať niečo dobré a aby to konal stále, nestačí len poznanie, rozum a učenosť. Je tu potrebná silná vôľa, ktorou sa človek rozhoduje konať dobro.⁴²⁰ Je to vlastnosť, ktorá zdokonaľuje duševné sily ku konaniu niečoho dobrého.

Čnosť sa zvykla tiež definovať ako dobrá vlastnosť mysle, ktorou človek žije správne a ktorú nikto nezneužije na zlo. Pojem čnosti zahrňuje v sebe všetky dobré vlastnosti človeka, ako aj najvyšší stupeň ušľachtilej ľudskosti. Čnostné skutky nie sú vlastné len učnému človekovi, ale sú spoločné všetkým ľuďom. Čnosť znamená zásah do bytia do života celého ľudstva. Pestovať ju znamená správne zaobchádzať so sebou samým a blížnym, správne užívať svet a rozvíjať všetky schopnosti k novej plodnosti a plnosti.

⁴¹⁹ Porov.: HUPKA, I.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

⁴²⁰ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia I.* Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka. 1994, s. 182.

Rozlišujeme čnosti individuálne a sociálne. Individuálne čnosti smerujú k zdokonaleniu ľudskej osobnosti. Sociálne čnosti zameriavame na dobro celej ľudskej spoločnosti.

Rozlišujeme čnosti aj rozumové, kde patria rozumnosť, vedomosť, múdrosť. Ďalej čnosti vôľové, ktoré zdokonaľujú vôľu v jej činnosti. Tu počítame celý komplex mravných čností, robia človeka dobrým po mravnej stránke.⁴²¹

Môžeme povedať, že čnosti sú v priamom pomere: čím viac rastie jedna, tým viac mohutnie druhá. Keď sa umenšuje jedna, upadá aj druhá. Človek nemôže v jednej čnosti vynikať a v iných byť nulový. To by nebola pravá čnosť. Pravda je tá, že v niektorej postúpil viac, v inej menej, ale vo všetkých musí mať určitý stupeň.

Jednotlivé čnosti tvoria základ a obsah mravného života. Sú charakteristickými vlastnosťami kresťanskej svätosti a dokonalosti. Je ich nesmierne mnoho.

26.2 Kňaz a teologické alebo božské čnosti

U kňaza majú stáť na prvom mieste. Sú tri: viera, nádej, láska. Sú nosnými piliermi celého mravného života kňaza a kresťana vôbec. Ich vonkajšie symboly sú kríž, kotva a srdce.

Sedem darov Ducha Svätého

Sú to vlastne Bohom vliate čnosti. Dávajú schopnosť riadiť sa vnuknutím Ducha Svätého a žiť dokonalým kresťanským životom. Mesiáša budú oslavovať tieto čnosti ako dary Ducha Svätého: dar múdrosti, rozumu, rady, sily, poznania, pobožnosti, bázne Pánovej.

Kardinálne čnosti

Mravných čností je veľa. Nedajú sa taxatívne vymenovať. Medzi nimi vynikajú štyri hlavné mravné čnosti: opatrnosť, spravodlivosť, zmužilosť, miernosť.

Skutky milosrdenstva

Kresťanská dokonalosť sa v konkrétnej forme prejavuje každodennou službou bližnému. Nimi kňaz podáva dôkazy o svojej láske, ktorá je naplnením zákona. Skutky telesného a duchovného milosrdenstva sú vlastne zdokonaľujúce subjektívne a potenciálne časti teologickej čnosti lásky.

⁴²¹ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia I*. Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka. 1994, s. 188 - 189.

Skutky telesného milosrdenstva: hladných nasycovať, smädným dať sa napiť, pocestných prijímať, nahých odievať, chorých navštevovať, väzňov vykupovať, mŕtvych pochovávať.

Skutky duchovného milosrdenstva: nevedomých poučovať, pochybujúcim dobre radiť, hriešnikov napomínať, zarmútených potešovať, ubližujúcim odpúšťať, krivdy trpezlivo znášať, za živých a mŕtvych sa modliť.

26.3 Rozvíjanie čnosti

Duša zasiahnutá láskou necvičí sa vo všetkých čnostiach naraz, nie vo všetkých jednako, nie všetky v každom čase, nie všetky na každom mieste. Duša, ktorú zavlažuje láska, donáša ovocie čností a to každé vo svojom čase. Mnohí sa mýlia, keď sa chcú cvičiť len v jednej čnosti, a to pri každej príležitosti. Čnosti všeobecnej povahy, v ktorých sa treba predovšetkým cvičiť, sú napríklad pokora, miernosť, striednosť, mravnosť. Tieto čnosti nie sú také nápadné a navonok také prenikavé, ako napríklad nábožnosť, poslušnosť, udatnosť, veľkodušnosť. Vo všeobecných čnostiach sa nemáme cvičiť len pre se samé, ale nakoľko len možno v spojení s inými čnosťami. Takto sa zvyšuje ich krása a hodnota. Zo zvláštnych čností sa máme cvičiť najmä v tých, ktoré zodpovedajú nášmu povolaniu, a nie natoľko v tých, ktoré zodpovedajú len našej vlastnej záľube.

Správne pokračovali apoštolovia, keď neopustili svoje povolanie kňazov a kazateľov pre starosť chudobných, ale ju preniesli na zvláštnych mužov, diakonov. Zanechali starosť o chudobných, hoci je to veľká a vznešená čnosť, len aby sa mohli venovať svojej prvoradej povinnosti, totiž hlásaniu evanjelia a rozdávaniu nebeského chleba.⁴²²

Každý stav má svoje stavovské čnosti. Hoci máme mať všetky čnosti, nie sme povinní všetky rovnako pestovať. Každý sa má cvičiť v tých, ktoré zodpovedajú jeho stavu, povolaniu a životným možnostiam. Je dobré a užitočné vyvolať si niektorú čnosť za hlavnú, aby sme tak duševný život lepšie usporiadali a v jednote udržali. Kto cíti náklonnosť k nejakej chybe alebo k hriechu, má sa cvičiť v náprotivnej čnosti. Tým čoskoro premôže nepriateľa svojej duše a postúpi aj v iných čnostiach. So všetkou pokorou a prostotou sa usilujme nadobudnúť si čnosti, ktoré nám odporúča Ježiš, totiž tichosť a trpezlivosť, pokoru, chudobu, čistotu, poslušnosť, lásku a žičlivosť oproti bližným, usilovnosť a svätú horlivosť v službe Božej.

⁴²² Porov.: SALESKÝ, F.: *Filotea*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 131 - 134.

V snahe postupne dosahovať určité čnosti nikdy neplánujeme svoje duchovné cvičenia tak, že ich formálne rozložíme na rôzne dni v týždni; na stanovený deň jednu čnosť, ďalšie čnosti na ostatné dni. Boj o získanie čností nech sa však sústreďí na tie vášne, ktoré vždy zraňujú a stále napádajú a na zápas o čo najdokonalejšie získanie práve tých čností, ktoré premáhajú sledovanú nezriadenosť. Termíny na dosiahnutie tej-ktorej čnosti sa neurčujú na dni, týždne alebo roky. Každé pozastavenie na ceste k dokonalosti znamená určitý krok späť. Ide o situáciu, keď si nahovárame, že ovládame niektorú čnosť a potom už nevenujeme pozornosť príležitostiam, v ktorých ju treba uplatniť. Všetkým príležitostiam, ktoré vedú k telesnému pokušeniu sa vyhýbame rýchlo a rázne. Pri cvičeniach, ktoré by mohli poškodiť zdravie, ako pôst, bdenie, rozjímanie a iné, treba byť opatrný a ohľaduplný. Také čnosti sa získavajú pomaly a postupne. Na druhej strane energicky treba uplatňovať vnútorné hnutia, ako sú: láska k Bohu, sebakorovanie, nenávisť voči hriešnym vášňam a hriechom, miernosť a trpezlivosť, láska ku všetkým ľuďom a osobám, ktoré nás urážajú.

Neodporúča sa celkom a naraz sústrediť na všetky alebo mnohé čnosti, ale postupne. Čnostný návyk si duša takto ľahšie a pevnejšie osvojí. A stálym cvičením jedinej čnosti sa pamäť stáva schopnou pri každej príležitosti si ju pohotovo vyvolať. Mysel' bude vedieť rýchlejšie nachádzať nové metódy i motívy na získanie tej-ktorej čnosti. I vôľa bude pohotovejšie a oddanejšie uplatňovať tú jedinou sledovanú čnosť.

Získavanie čností vyžaduje aj pevnú a rozhodnú vôľu spolu so schopnosťou zniesť očakávané záťažové trpkých a protivných skúšok. K čnostiam treba mať osobitnú náklonnosť a citový vzťah, ktorý môžeme získať častým uvažovaním o tom, ako sa Bohu páčia, aké sú šľachetné, užitočné a nám potrebné. Doporučuje sa každé ráno si urobiť pevné predsavzatia, že sa budeme v čnostiach cvičiť podľa okolností, ktoré sa v ten deň prihodia. V priebehu dňa sa treba však viackrát spytovať, či sme svoje predsavzatia dodržiavali. Pri tom pomáhajú príklady svätých, modlitby a meditácie o živote a utrpení Pána, citáty zo Svätého písma.

Pretože hneď ako prestávame praktizovať úkony čností, nevyhnutne v nás vznikajú mnohé nezriadené hnutia spôsobené prudkou náklonnosťou zmyslovej žiadostivosti a inými vplyvmi. V dôsledku toho sa sila našich čností stráca či prinajmenšom zoslabuje, navyše, strácame mnohé nadprirodzené dary a milosti, ktorými by Pán odmenil pokrok v našom duchovnom živote.⁴²³ Treba pozorne

⁴²³ Porov.: SKUPIOLI: *Duchovný zápas*. Bratislava : 2000, s. 112.

dbať na to, aby sme využili každú príležitosť, ktorá nám ponúka možnosť získať danú čnosť. Ak si chceme navykať na trpezlivosť, nevyhýbame sa osobám, prácam a myšlienkam vyvolávajúcim konkrétnu slabosť. Udržiavame svoju vôľu v pohotovosti ochotne znášať čokoľvek otravné a únavné. Inak sa trpezlivosti nikdy nenaučíme. Keď prosíme Pána o určité čnosti, súčasne prosíme aj o príležitosti, aby sme ich mohli precvičovať. Čnostné úkony vykonávané za sťažených podmienok sú svojou povahou veľkorysé a účinné a umožňujú nám ľahší a rýchlejší postup k dokonalým čnostiam.

Čas potrebný na nácvik jednotlivých čností nemožno vopred určovať, pretože závisí od stavu a potrieb jednotlivcov, od ich pokroku v duchovnom živote a od mienky duchovného vodcu.

Je potrebné chrániť sa pred myšlienkami o tom, že už bezpečne ovládame určité čnosti a že sme si úplne podriadili svoje vášne, aj keď sme už dlhší čas a po mnohých bojoch prestali pociťovať podobné hnutia. V tomto prípade už môže pôsobiť nástraha diabla i naša vlastná klamlivá prirodzenosť a práve jej skrytej pýche sa nerest' často zdá byť čnosťou. Okrem toho ak vezmeme do úvahy dokonalosť, ku ktorej nás Boh volá, buďme presvedčení, že sme ešte neprestúpili ani len prah dokonalého duchovného života, aj keď sme už ďalej pokročili na ceste čností.

26.4 Kňaz a čnosti vo svetle dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu

Kňaz uznáva Cirkev v jej hierarchickej štruktúre, miluje ju a slúži jej. Kňazskú službu nemožno vykonávať bez jednoty s pápežom a biskupským kolégiom, ale najmä s vlastným diecéznym biskupom. Podriadenosť vyplýva zo zodpovednej slobody kňaza (*porov. PDV 28*). Len ten, kto vie poslúchať Krista, vie, ako má v duchu evanjelia vyžadovať poslušnosť od iných.

Kňaz sa nemá príliš viazať na vlastné záľuby alebo názory a má dať spolubratom možnosť uplatniť svoje talenty bez závidosti a rivality. Posvätný a organicky usporiadaný ráz kňazského spoločenstva sa uskutočňuje jednak sviatosťami a jednak čnosťami (*porov. LG 11*). Táto služba Bohu ich musí nabádať a nadchýnať k cvičeniu sa v čnostiach, najmä v poníženosti, poslušnosti, neochvejnosti a čistote, ktorými sa stávajú účastnými na Kristovom pokorení a zároveň na jeho živote v Duchu (*porov. PC 5*).

Láska

Kňazi na základe spoluúčasti na tom istom kňazstve si uvedomujú svoju osobitnú zodpovednosť voči tým, čo majú nejaké ťažkosti. Nech im včas poskytnú pomoc.

Poslušnosť

Spomedzi čností, ktoré sa najviac vyžadujú v kňazskej činnosti, treba spomenúť vnútornú disponovanosť, vďaka ktorej sú kňazi vždy ochotní hľadať nie svoju vôľu, ale plniť vôľu toho, ktorý ich poslal. Ide o poslušnosť, ktorú v duchovnom živote kňaza charakterizujú viaceré znaky (*porov. PDV 28*).

Kňaz vydáva svedectvo o svojom Pánovi, keď žije podľa evanjelia, v trpezlivosti a zhovievavosti, dobrotivosti a v nepokrytekej láske, ak treba, aj vycedením svojej krvi. Nech je presvedčený, že poslušnosť je charakteristickou čnosťou Kristovho učeníka, lebo Kristus poslušnosťou vykúpil ľudské pokolenie (*porov. AG 24*). Kňazská poslušnosť má napokon osobitný „pastoračný“ ráz. Prežíva sa za ustavičnej ochoty podrobiť sa, dať sa „stravovať“ potrebami a požiadavkami ovčince (*porov. PDV 28*). Služba Bohu ich musí nabádať a nadchýňať k cvičeniu sa v čnostiach, najmä v poníženosti, poslušnosti, neochvejnosti a čistote, ktorými sa stávajú účastníkmi na Kristovom pokorení... (*PC 5*).

Kňazi nech sa teda vinú k svojmu biskupovi s úprimnou láskou a poslušnosťou. Táto kňazská poslušnosť, preniknutá Duchom spolupráce, má svoj základ práve v účasti na biskupskom účinkovaní, ktorej sa kňazom dostáva vysviackou a úradným cirkevným poverením (*porov. PO 7*).

Nádej

Láska Dobrého pastiera podnecuje kňazov, aby ako správcovia a pastieri ľudu Božieho dali aj život za svoje ovce a boli hotoví priniesť i tú najväčšiu obeť, nasledujúc príklad tých kňazov, čo ani v terajších časoch neodpreli položiť svoj život. Pred svojimi veriacimi prejavujú pevnú nádej, aby mohli potešovať tých, čo sú vo všelijakých súženiach, potechou, ktorou ich samých potešuje Boh (*porov. PO 13*).

Pokora

Spomedzi čností, ktoré sa najviac vyžadujú v kňazskej činnosti, je vnútorná disponovanosť, nehľadať svoju vôľu, ale plniť vôľu Toho, ktorý ich poslal. Teda pravý služobník Kristov, vedomý vlastnej slabosti, pracuje v poníženosti, hľadajúc, čo je milé Pánovi, a sťaby spútaný Duchom Svätým, dá sa viesť vo všetkom vôľou Toho, ktorý chce všetkých ľudí spasit' (*porov. PO 15*). Čím viac ľudia pokladajú dokonalú zdržanlivosť v súčasnom svete za nemožnú, tým poníženejšie a vytrvalejšie budú kňazi prosiť spolu s Cirkvou o milosť vernosti, ktorá sa nikdy neupiera tým, čo sa za ňu modlia – využívajúc pritom všetky nadprirodzené a prirodzené prostriedky, ktoré majú všetci naporúdzi (*porov. PO 16*).

Chudoba

Dobrovoľnou chudobou sa kňazi zjavnejšie stanú podobnými Kristovi a pohotovejšími na posvätnú službu. Ale aj určité spoločné užívanie vecí na spôsob spoločenstva majetkov, ktoré sa vyzdvihuje v dejinách prvotnej Cirkvi, výborne urovnáva cestu dušpastierskej lásky; a týmto spôsobom života môžu kňazi chválitebne uviesť do praxe Ducha chudoby, ktorý odporúča Kristus (*porov. PO 17*).

Umŕtvovanie

Kňazi ako vysluhovatelia svätých vecí zastupujú najmä pri obete svätej omše osobitným spôsobom samého Krista, ktorý samého seba vydal v žertvu na posvätenie ľudí. Preto sa vyzývajú, aby sa správali podľa toho, čo vysluhujú. A keďže slávia tajomstvo smrti Pánovej, nech sa starajú umŕtvať svoje údy s ich nerestami a žiadosťami (*porov. PO 13*).

Vernosť

Lebo nemožno oddeliť vernosť Kristovi od vernosti k jeho Cirkvi. A teda, aby kňazi nepracovali nadarmo, dušpastierska láska im ukladá pracovať vždy vo zväzku spoločenstva s biskupmi a ostatnými bratmi v kňazstve (*porov. PO 14*).

Viera

Nech kňazi nezabúdajú, že nikdy nie sú sami vo vykonávaní svojej činnosti, lebo ich oporou je všemohúca moc Božia. Spoliehajú sa na Krista, ktorý ich povolal mať účasť na svojom kňazstve, nech sa venujú s úplnou dôverou svojej službe vo vedomí, že Boh má moc rozhodnúť ich lásku. Vodcovia Božieho ľudu musia sa dať viesť vierou, nasledujúc príklad veriaceho Abraháma, ktorý „vierou poslušol, aby sa odsťahoval do kraja, ktorý mal prijať ako dedičstvo. Odsťahoval sa, a ani nevedel, kam ide (*porov. Žid 11, 8*), (*porov. PO 22*).

Múdrosť

Od kňazov nech laici čakajú svetlo a duchovnú silu. Ale nech si nemyslia, že ich duchovní pastieri majú vždy také vedomosti, že sú schopní alebo povolaní mať pohotove na každý otvorený problém konkrétne riešenie (*porov. GES 43*). Božie dielo, ktoré ich povolal uskutočňovať Duch Svätý, presahuje všetky ľudské sily a ľudskú múdrosť (*porov. PO 15*).

Zmužilosť

Činnosť kňazov si z osobitných dôvodov vyžaduje, aby sa nepripodobnili tomuto svetu; ale zároveň žiada, aby žili na tomto svete medzi ľuďmi, ako dobrí pastieri poznali svoje ovce a usilovali sa priviesť aj tie, ktoré nepatria do tohto ovčince, aby aj oni počúvali Kristov hlas a stal sa len jeden ovčinec a jeden Pastier. Aby sa to dalo docieľiť, sú na veľkú pomoc čnosti, ktoré sa právom cenia v ľudskom spolunažívaní, ako je dobrosrdečnosť, úprimnosť, statočnosť,

stálosť, vytrvalá starostlivosť o spravodlivosť, zdvorilosť a ostatné čnosti, ktoré odporúča Pavol apoštol slovami: „Myslite len na to, čo je pravdivé a šľachetné, čo je spravodlivé a čisté, čo je milé a čestné, čo čnostné a chválitebné“ (*Flp 4,8*), (*PO 3*).

Spravodlivosť

Prenikavé a rýchle premeny vyžadujú so zvýšenou naliehavosťou, aby sa nikto neuspokojil s čisto individualistickou etikou z nepozornosti voči vývoju vecí alebo z tupej zotrvačnosti. Povinnosti diktované spravodlivosťou a láskou sa plnia čím ďalej, tým lepšie vtedy, keď každý, pričínajúc sa o spoločné dobro podľa svojich schopností, so zreteľom na potreby iných, napomáha a podporuje aj verejné a súkromné ustanovizne, ktoré pracujú na zlepšovaní životných podmienok človeka (*GES 30*).

Kňazi, vykonávajúc službu Ducha a ospravedlnenia, sa upevňujú v duchovnom živote pod podmienkou, že sú poslušní Duchu Kristovmu, ktorý ich oživuje a vedie. Privádzajú ich totiž k životnej dokonalosti už samy každodenné posvätné úkony a celé ich účinkovanie, ktoré konajú v spoločenstve s biskupom a s ostatnými kňazmi (*porov. PO 12*).

Záver

Každý človek, kresťan alebo nekresťan, je povinný prenášať vedomie mravnej povinnosti do osobného a verejného života. Nestačí Boha len poznať, ale jeho vôľu, prejavenu v prirodzenom a zjavenom zákone treba aj plniť.

Čnostný život veriaceho kresťana je stelesneným poriadkom. Poriadok predpokladá boj za víťazstvo dobra.

Vzorom nám je Kristus - Bohočlovek. Starokresťanský spisovateľ Origenes - jeden z najväčších teológov - napísal, že Kristus je Čnosť. Človek môže mať či vlastniť tú alebo onú čnosť, ale Kristus je Čnosťou, rovnako ako je Pravdou, Životom, Láskou. Čnosti, to jest dobré vlastnosti ľudskej duše, zdokonaľujú Boží obraz v človeku, prehlbujú zjednotenie človeka s Kristom a sú praktickým dôkazom, že človek - kresťan je nasledovník Ježiša Krista.

Človek svojím životom v čase plní jednak svoje prirodzené časné povinnosti a ciele, a jednak - volaný Bohom ku spásu sa usiluje plniť vôľu Božiu a spásu dosiahnuť. Ku obidvom potrebuje určité dispozície, vlastnosti, čnosti. Dosiahnutie nášho najvyššieho cieľa spásy v Bohu presahuje naše prirodzené sily a vlastnosti. Pretože však súčasne platí, že bez nášho pričinenia nás Boh nespasí, vstupuje do nášho života zvláštna Božia pomoc.

Toto všetko platí dvojnásobne pre kňazov v ich kňazskom živote obety a služby. Kňaz a čnosti sú ako spojené nádoby, jedno nemôže byť bez druhého, aby mohlo plniť svoj cieľ, spásu duší.

27 ČNOSTI U LAIKOV

Úvod⁴²⁴

Často sa môžeme stretnúť s nesprávnym chápaním rozdielu medzi čnosťami u laikov a čnosťami u klerikov. Akoby klerici v čnostiach kvalitou a kvantitou prevyšovali laikov, akoby dokonalosť a svätosť kléru bola nedosiahnuteľná pre obyčajných ľudí. Bežný človek obyčajne zaujme postoj falošnej spokojnosti so sebou samým, ba má až sklon k pesimistickej prognóze rastu dokonalosti vo svojich čnostiach. Argumentuje tvrdením, že on sa už pozná a nikdy iný nebude, on na to nemá, čnosti sú len pre kňazov a zasvätených. Lenže takto zmýšľajúc ide proti svojej vlastnej prirodzenosti, pretože čnosti každého človeka, veriaceho či ateistu, patria k jeho prirodzenosti a vychádzajú z nej. Súčasný človek je v tejto problematike dezorientovaný, pasívny, a zvlášť kresťanský laik. Je dôležité v stručnosti načrtnúť a objasniť tému čnosti laikov. Poukážeme na dôležitosť čností u bežných veriacich, na namáhavú cestu k nim, na možnosť zmeny u každého, na poznanie, výber, rast a oslabenie čností a na ich hlavnú formu - lásku.

27.1 Cesty dokonalosti sú aj pre bežných ľudí

Túžba po dokonalosti od čias Krista mnohých pohla zriecť sa dobier tohto sveta. Oslobodili sa od najsilnejších skôb, ktoré prikúvajú naše snaženie k tejto zemi. Tak sú celkom slobodní a voľní pre svojho Boha. Nenamýšľajú si, že by vstupom do kláštora, zložením sľubov už dosiahli skutočnú dokonalosť, len zahodili za seba všetky tie zábrany a prekážky, ktoré ostatným sťažujú slúžiť Pánovi. Sú len slobodnejší pre Boha než laici.⁴²⁵

Aj najväčšia dokonalosť sa stáva drahocennou len duchom lásky. Preto dokonalosť a láska k Bohu sú totožné. Každý človek je povolaný k láske a keďže sa láska a dokonalosť stotožňujú, môžeme povedať: „Pri všetkej rozmanitosti spôsobu života je tu i tam dokonalý ten, kto má lásku, a nedokonalý je, kto zlyháva v láske k Bohu.“ Cirkev má nemenej dokonalých kresťanov vo svete. V seminári či v kláštore je cesta k dokonalosti ľahšia

⁴²⁴ Porov.: CVACHO, L.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

⁴²⁵ Porov.: LINHARDT, R.: *Naše ideály*. Košice : Verbum, 1948, s. 67.

a systematickejšia na rozdiel od svetského života, ktorý pre svoju slobodu vytvára oveľa ťažšiu, nebezpečnejšiu pôdu pre rast v čnostiach. Ved' kto uprostred dnešného zhonu nezabúda na svojho Boha a na lásku k nemu? Kresťan laik si volí možno nie lepšiu, ale zato ťažšiu čiastku.

27.2 Cesta k dokonalosti u laika

Je dôležité si zopakovať pojem čnosť. V KKC sa definuje nasledovne: „Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a volí si ho v konkrétnom konaní.“⁴²⁶

Je to veľmi jasná a presná definícia a platí pre každého. Najčastejším problémom je laxný prístup k sebe, k svojej dokonalosti a prílišný pesimizmus zhrnutý v slovách, ako napr.: ja na to nemám, už som raz taký, ja sa už nezmením, dokonalosť je pre svätcov, čnosti sa dnes už nenosia a pod. Pre veriaceho kresťana úplne ponoreného a unášaného svetom je táto pretriasaná téma často menej atraktívnou, rutinou, akoby bola v jeho živote čímisi nepodstatným.

Sekularizovaný človek však predsa len uznáva niekoľko čností, hoci ich nikdy tak nenazve a navyše im nepripisuje etickú povahu. Sem patrí napr. priateľstvo, sebarealizácia, otužilosť, sociálna spravodlivosť a pod. Ide o modely správania, ktoré majú takú záväznosť ako všetkými alebo občianskou väčšinou prijaté pravidlá hry spoločenských vzťahov. Sú azda i všeobecne záväzné, ale o ich objektívnej platnosti sa jednoducho nehovorí.⁴²⁷

Úsilie o čnosti znamená ťažký život, no naplnený zmyslom, správnosťou, pokojom a láskou, slobodou, skratka, je to cesta k životu, k Bohu. „Človek je rozumová bytosť a tým je podobný Bohu. Bol stvorený slobodným v rozhodovaní a pánom svojich činov.“ Alebo: „Čím väčšmi človek koná dobro, tým sa stáva slobodnejším. Pravá sloboda je iba tá, ktorá je v službe dobra a spravodlivosti. Zvoliť si neposlušnosť a zlo je zneužitím slobody a vedie do otroctva hriechu.“⁴²⁸

Všetci sme stvorení pre čnostný život, pre rast dokonalosti v láske, a napokon pre večnosť s milujúcim a milovaným Bohom. Naše dobro a naša láska k nemu je posledným cieľom tohto úsilia. On nás na to perfektne uspôsobil výbavou ľudského rozumu, slobodnou vôľou a svedomím. Rozumom máme čnosti

⁴²⁶ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Trnava : SSV, 1999, s. 454.

⁴²⁷ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava : Don Bosco, 1994, s. 41.

⁴²⁸ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, 1999, s. 443.

poznávať a rozhodovať sa pre ne, slobodnou vôľou ich vykonávať a svedomím ich prehodnocovať a koordinovať. Človek je slobodná bytosť a je na ňom, ako sa rozhodne.

27.3 Každý sa môže zmeniť

Mravná revolúcia, ktorú Ježiš priniesol, nespočívala v nejakej dokonalosti obradu, ani v plnení príkazov zo strachu pred hriechom a Božím trestom. Množstvo kresťanov stále chápe čnosti v duchu starozákonnej Božej pedagogiky. Pozitívna etika zahrnutá v duchu evanjelia je predsa výrazom lásky k Bohu, ktorý nám tieto príkazy dáva pre naše dobro.

Ježiš nás vyzýva už na začiatku svojho účinkovania: „Kajajte sa a verte evanjeliu“ (Mk 1,15). „Kajajte sa“ znamená doslova „zmeňte zmýšľanie“. Ježiš nemal na mysli zmenu spôsobu práce alebo bývania, a vôbec nijakú inú zmenu navonok – iba mravnú. A v tomto prípade sa dá proces zmeny popísať takto: Ak ste robili zlé veci, robte odteraz dobré. Ak človek zanedbával svoje povinnosti, bude ich odteraz plniť. Ak niekto zaháľal, bude pracovať... Kto totiž hromadí dobré skutky akéhokoľvek druhu, začína sa vnútorne meniť. Dôsledkom toho je zmena zmýšľania. A zmena zmýšľania pripravuje cestu k viere v evanjelium.⁴²⁹

Človek nie je od prirodzenosti zlý, skazený. Mýlia sa tí, čo to tvrdia, tí, čo sa odvolávajú na filozofiu či Sväté písmo. Všetko, čo Boh stvoril, je dobré, teda aj človek. Preto sa každý normálny ľudský tvor môže zmeniť. V každom aj v tom najzatvrdlivejšom ľudskom srdci sa nájde aspoň kúsok dobra. To dobro, možno pridusené a vyhasnuté od detstva, však treba objaviť a prebudiť k životu.

V žaltári môžeme čítať: „Spravodlivý sťa palma zakvitne a vyrastie sťa céder z Libanonu. Tí, čo vyrastajú v dome Pánovom, v nádvorách nášho Boha budú prevkitať. Ešte aj v starobe budú prinášať ovocie, úrodní budú a plní sviežosti; a tak zvestujú, že Pán, moje útočisko, je spravodlivý a neprávosti v ňom niet“ (Ž 92,13-16); alebo vo Sv. písme: „Vyhýbaj zlu a dobre rob a budeš mať domov naveky. Lebo Pán miluje spravodlivosť a neopúšťa svojich svätých. Nespravodliví navždy vyhynú a pokolenie bezbožných bude zničené. Lež spravodliví zdedia zem, budú ju obývať na veky vekov“ (Ž 37,27-29).

O potrebe zmeny k dobrému hovoria aj ďalšie žalmy: žalm 1 – Dve cesty, žalm 37 – Údel zlých a údel spravodlivých; a napokon úsilie o čnosti je vo všetkých poučných knihách SZ a NZ.

⁴²⁹ HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. 1994, s. 44.

27.4 Poznanie a výber čností

Vykročiť na cestu čností vyžaduje ich dokonalé poznanie a následný výber, respektívne rozhodnutie sa pre niektoré. Keď sa človek rozhoduje pre nejakú čnosť, musí mať jasnú predstavu, čo sa pod ňou presne rozumie. Pri poznávaní čností je potrebné mať učiteľa, no väčšmi pri zaúčaní cvikom. V každodennom živote treba mladých ľudí zacvičovať do remesla „správne žiť“. Aj na získanie čností je nevyhnutné vedenie majstra pri voľbe a vykonávaní cvikov. I tu platí, že nik učený z neba nespadol. Učiteľ by mal svojho žiaka krok za krokom sledovať a citlivo usmerňovať, ale vždy tak, aby nikdy nestál v ceste jeho slobodnému rozhodovaniu. Ba viac, musí podľa príkladu samého Boha vedieť aj rozumne riskovať možné pády svojho zverenca a hneď mu pohotovo priskočiť na pomoc a ukázať mu, kde sa stala chyba.⁴³⁰

Ďalším problémom u laikov je výber čností. Kladú sa otázky: Ktoré čnosti sú dôležitejšie? Stačí jedna alebo viacero čností? Podľa čoho vyberať? Sv. František Saleský vo svojej Filotei hovorí: „Duša zasiahnutá láskou sa necvičí vo všetkých čnostiach naraz, nie vo všetkých jednako, nie všetky v každom čase. Mnohí sa mýlia, keď sa chcú cvičiť len v jednej čnosti, a to pri každej príležitosti. Treba sa cvičiť najmä v čnostiach všeobecnej povahy, ktoré nie sú také nápadné a prenikavé. Zo zvláštnych čností sa máme cvičiť najmä v tých, ktoré vyhovujú nášmu povolaniu, a nielen v tých, čo vyhovujú našej vlastnej záľube. Hoci máme mať všetky čnosti, nie sme povinní všetky rovnako pestovať. Každý sa má cvičiť v tých čnostiach, ktoré sú primerané jeho stavu, povolaniu a životným možnostiam; ktoré i keď sa obyčajne necenia vysoko, predsa majú svoju hodnotu. Je dobré a užitočné vyvolať si niektorú čnosť za hlavnú, aby sme tak duševný život lepšie usporiadali a v jednote udržali. Horlivé duše si vždy zvolia nejakú zvláštnu čnosť, v ktorej sa potom cvičia. Kto cíti náklonnosť k nejakej chybe alebo hriechu, má sa cvičiť v opačnej čnosti.“⁴³¹

27.5 Rast čností a ich oslabovanie

V osobnej snahe stať sa lepším čaká i laikov pomalé napredovanie a časté pády. Vyplýva to z ľudskej prirodzenosti – slabosť, nestálosť, nevytrvalosť, náklonnosť k hriechu... Nech sa akokoľvek cvičíme, bez mimoriadnej Božej pomoci a systematickej snahy nemôžeme pohotovo a trvalo premáhať vonkajšie ťažkosti a zlé sklony.

Prirodzené alebo získané čnosti uľahčujú cestu k dobru. Spôsobujú, že

⁴³⁰ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. 1994, s. 62 - 64.

⁴³¹ Porov.: SALESKÝ, F.: *Filotea*. Nitra : Misijný dom Matky Božej, 1947, s. 143 - 145.

konáme vždy menej zla, zlé návyky sa oslabujú, častejšie konáme dobro. Nerest' stráca na sile. Ochotnejšie počúvame hlas rozumu, ba stane sa to zvykom, druhou prirodzenosťou. Dokážeme sa vzoprieť zlu a konať dobro s ľahkosťou pohotovo, stálo a radostne. Cítíme, akoby zmizli zlé sklony, no po obohatení vliatymi čnosťami pretrvávajú protichodné náklonnosti. Aj po mnohých rokoch sa stretávame s rovnakými ťažkosťami. Stále tie isté pády, a nie sa ich zbaviť.⁴³²

Každodenným zápasom a praktizovaním vliatych čností sa získava prirodzený návyk a vonkajšia ľahkosť. To povzbudí k tomuto duchovnému boju a hlavne sa zlepši napojenie na Božiu milosť, lebo bez spolupráce s ňou je snaha márna. Každý kresťan na ceste dokonalosti si má o ňu prosieť Boha.

Nielen pre kňazov ale pre všetkých existuje iba jeden Bohom určený poriadok pre človeka, a to nadprirodzený. Už od detstva sa treba cvičiť v nadprirodzených čnostiach, ktoré nám Boh vliat pri krste. Opravdivý život je len život v milosti. Keby sme ostali len pri prirodzenom náboženstve a čisto prirodzenej, naturalistickej pedagogike po tom, čo nám Kristus zjavil Božie tajomstvá a skutočnosti týkajúce sa milosti, bolo by to nelogické a neospravedliteľné.⁴³³

O milosti a hriechu platí, že kde sa rozmnožil hriech, tam sa ešte väčšmi rozhojnila milosť, aby tak, ako hriech vládol v smrti, aj milosť vládla spravodlivosťou pre večný život skrze Ježiša Krista, nášho Pána (*porov. Rim 5,21*). A hriech už nebude panovať nad vami, lebo nie ste pod zákonom, ale pod milosťou (*porov. Rim 6,14*).

Žiť čnosti znamená pre každého laika vnútorný boj. Vieme, že zákon je duchovný, ale ja som telesný, zapredaný hriechu. Podľa vnútorného človeka s radosťou súhlasím s Božím zákonom, ale vo svojich údoch pozorujem iný zákon, ktorý odporuje zákonu mojej mysle a robí ma zajatcom zákona hriechu, ktorý je v mojich údoch (*porov. Rim, 7,14;22-24*). Ale ak je vo vás Kristus, telo je síce pre hriech mŕtve, no duch je život pre spravodlivosť (*porov. Rim 8,10*). Ako človek zvládne tieto zápasy vo svojom vnútri, závisí od Božej milosti a od svätej lásky.

27.6 Láska je vrcholom na ceste dokonalosti

Aj najprísnejšia askéza, hoci je dôležitá pre dokonalosť, by bola len bezduchou akrobatikou, keby sa duchom lásky nestala drahocennou. Stotožnenie dokonalosti s láskou k Bohu značí pre nás kresťanov veľkú potechu. Pri všetkej rozmanitosti spôsobu života je dokonalý ten, kto má lásku, a nedokonalý ten, kto zlyháva v láske k Bohu. Boh aj v dokonalosti hľadá viac na srdce než kdekoľvek

⁴³² Porov.: GAZZERA, A. – LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. . Rím : 1982, s. 299.

⁴³³ Porov.: GAZZERA, A. – LEONELLI, A.: *V jeho šľapajach*. 1982, s. 303.

inde. Byť dokonalý znamená mať v sebe svätyňu lásky Božej, kde duša ustavične povznáša svoj pohľad a želanie k Bohu, keď nemusí práve viesť a oživovať dielo svojich rúk. Pre nás kresťanov vo svete to značí: Uvoľni od všetkého svoje srdce, a potom príd' a v svätej láske daruj svoje srdce i svoje skutky Pánovi!⁴³⁴ A keby sme mali v všetko, čo je výsada, služba, ba aj čnosť, „a lásky by som nemal, nič by mi to neosožilo“ (1 Kor 13,1-4). Láska prevyšuje všetky čnosti, oživuje a podnecuje ich praktizovanie, je ich vnútornou náplňou, spája ich a zoraďuje, je ich prameňom a cieľom. Láska povyšuje našu schopnosť milovať do nadprirodzenej dokonalosti Božej lásky. Kresťan nestojí pred Bohom ako otrok v servilnom strachu, ani ako námezdný robotník, ktorý očakáva plat, ale ako syn odpovedajúci na lásku toho, ktorý „prvý miloval nás“ (1 Jn 4,19).⁴³⁵

Keď milujeme, nemusíme sa báť pádov, lebo vtedy je pri nás Boh. Sv. František Saleský majstrovsky píše o láske: Kráľovná včiel nikdy nevyletí z úľa sama, ale vždy s celým svojím malým národom. Práve tak aj láska, kráľovná čností, nikdy nevchádza a neprebýva v srdci sama. Duša, ktorú zavlázuje láska, prežíva ovocie – radosť, pokoj, milosrdenstvo v pravom čase.⁴³⁶

V knihe Pojednanie o láske k Bohu sa prihovára Theotimovi: „Láska je práporom armády čností, všetci sa musíme podľa neho riadiť. Ona je jediným práporom, pod ktorým náš Pán, pravý vojvodca tejto armády, ju necháva bojovať. Preto všetky čnosti podrobme poslušnosti lásky, a milujme jednotlivé čnosti hlavne preto, že sa páčia Bohu.“⁴³⁷

Záver

Kresťania by mali konečne pochopiť svoju úlohu v súčasnom svete, osvojovať si všetky odborné a vedecké, umelecké a politické, organizačné a hospodárske poznatky, ale vtlačiť im navyše i mravnú, ba až nadprirodzenú pečať. Kým sa to nestane, budú sa scvrkávať na stále uzavretejšie geto v spoločnosti, z ktorej vyprchal duch vteleného Slova, a najmä preto, že jej nevedeli preukázať podobnú službu, ako prví kresťania – pokresťančili ju, ale nezničili, pozdvihli ju tým, že jej vdýchli ducha evanjelia.⁴³⁸ Kresťania – laici sú povolani k čnostnému životu a ich cieľom je Božia láska. Majú sa denne rozhodovať pre čnosť, nie pre okolie a dobrú povest', ale predovšetkým pre seba. Žiť čnosť značí uskutočňovať seba, svoju prirodzenosť. Len takto sa človek stane tým, čím je, len takto sa vyvinie v to, na čo má v sebe reálne možnosti. Až čnostný život mu zabezpečuje vnútornú slobodu a plnosť života v Kristovi.

⁴³⁴ Porov.: LINHARDT, R.: *Naše ideály*. 1948, s. 67 - 69.

⁴³⁵ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. 1999, s. 460.

⁴³⁶ Porov.: SALESKÝ, F.: *Filotea*. 1947, s. 14.

⁴³⁷ SALESKÝ, F.: *Pojednání o lásce k Bohu*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2003, s. 538.

⁴³⁸ Porov.: HLINKA, A.: Každý sa môže zmeniť. 1994, s. 395.

28 REHOLNÍCI A ČNOSTI

Úvod⁴³⁹

Začiatok kresťanskej dokonalosti je v čnosti pokory. „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom“ (*Mt 11,29*). Duch poníženosti, o ktorého sa usilujeme vo svetle viery, uspôsobuje človeka obetovať vlastnú vôľu v povinnej poslušnosti.⁴⁴⁰ Pokora je ako ruženec. Keď sa roztrhne, zrnká sa rozkotúlajú. Keď sa pominie pokora, všetky čnosti sa stratia. Pokora je podobná váhe: čím viac sa ponížujeme na jednej strane, tým viac sme povyšovaní z druhej.

Jedného svätého sa pýtali, ktorá čnosť je najväčšia: „Je to pokora“, odpovedal. „A druhá?“ „Pokora.“ „A tretia?“ „Pokora.“ Pokora odzbrojuje Božiu spravodlivosť.⁴⁴¹

Tu by sme mohli skončiť, pretože tieto úvodné slová sú vhodné na meditáciu pre nás všetkých, či už ide o diecézneho, alebo rehoľného kňaza, rehoľného brata, sestru, alebo bohoslovca. Práve táto čnosť je skutočne tou prvou – matkou všetkých.

Práca je zameraná na rehoľníkov, ale v texte budeme používať všeobecne slovo kňaz.

28.1 Povolanie k čnostnému životu

Evanjeliové základy zasväteného života treba hľadať v osobitnom vzťahu, aký si Ježiš počas svojho pozemského života vytvoril s niektorými zo svojich učeníkov, keď ich vyzval, aby Božie kráľovstvo nielen prijali do svojho života, ale aby svoju existenciu odovzdali službe tejto veci tak, že všetko zanechajú a budú verne nasledovať jeho spôsob života.

Človek je schopný takejto existencie „podľa Kristovho vzoru“, ku ktorej bolo v dejinách pozvaných veľa pokrstených, len na základe špeciálneho povolania a osobitného daru Ducha Svätého. V ňom totiž krstné zasvätenie dostáva formu radikálnej odpovede, spočívajúcej v nasledovaní Krista prijatím evanjeliových rád.

V evanjeliu nachádzame veľa slov, ktoré vrhajú svetlo na zmysel osobitného povolania. No na zachytenie podstatných rysov tohoto povolania je nám veľkou

⁴³⁹ Porov.: PÁSTOR, M.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

⁴⁴⁰ Porov.: Exhortácia MENTI NOSTRAE, PIUS XII., in : *Pápeži kňazom*. Posolstvá na povzbudenie v kňazskej službe, zostavil HERMANOVSKÝ, J.: Bratislava : LÚČ, 1996, s. 114.

⁴⁴¹ GÉRARD ROSSÉ: *Ján Mária Vianney, farár z Arsu*. Bratislava : LÚČ, 2001, s. 72.

pomocou zahľadenie sa do žiariacej Kristovej tváre v tajomstve premenenia. (porov. VC 14).

Toto svetlo tváre preniká ku všetkým deťom Cirkvi, ktoré sú rovnako povolané ísť za Kristom a jemu zveriť konečný zmysel svojho života, aby mohli povedať spolu s apoštolom: „Veď pre mňa žiť je Kristus“ (Flp 1,21). A Petrove slová: „Pane, dobre je nám tu“ (Mt 17,4), zaiste vyjadrujú úplné a bezvýhradné odovzdanie sa, ktoré je vnútorným dynamizmom povolania na zasvätený život. Kto totiž dostal milosť tohoto osobitného spoločenstva lásky s Kristom, cíti sa akoby unesený jej žiarou: On je „najkrajší z ľudských synov“ (Ž 45) – je neporovnateľný (porov. VC 15).

28.2 Modlitba ako cesta k pestovaniu čnosti

Niektí si myslia i tvrdia, že vzorný kňaz je ten, ktorý sa celý obetuje pre dobro druhých. Netreba, aby dával veľkú váhu čnostiam, ktorých cieľom je osobná dokonalosť. Toto však je klamné a škodlivé učenie i tvrdenie.

Pápež Lev XIII. o tom napísal: „Aby sme mohli povedať, že kresťanské čnosti sa menia a prispôsobujú rôznym dobám, museli by sme zabudnúť na slová svätého Pavla: „Ktorých predpoznal, tých aj predurčil, že sa stanú podobnými obrazu jeho Syna“ (Rim 8,29). Ježiš Kristus je vzorom každej svätosti a jemu sa musí pripodobniť každý, kto chce prísť do neba. Ale Ježiš Kristus sa nemení v priebehu vekov. On je vždy ten istý „včera, dnes a naveky“ (Hebr 13,8)! Preto pre ľudí všetkých čias platia tieto slová: „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom“ (Mt 11,29); je skutočnosťou pre všetky časy, že „sa stal poslušným až na smrť“ (Flp 2,8), a napokon pre každú dobu platí rozhodné tvrdenie svätého Pavla: „Tí, čo patria Kristovi Ježišovi, ukrižovali telo s vášňami a žiadosťami“ (Gal 5, 24).⁴⁴²

Vieme, že svätosť je ovocím našej vôle do tej miery, nakoľko jej prichádza na pomoc Božia milosť. Modlitba a svätosť sú vzájomne späté. Jedna nemôže jestvovať bez druhej. Pravdivá je myšlienka svätého Jána Chryzostoma: „Myslím, že všetkým je jasné, že je jednoducho nemožné viesť čnostný život bez pomoci modlitby.“ A svätý Augustín svojím ostrovtipom prichádza k takémuto záveru: „Dobre žiť vie ten, kto sa vie dobre modliť.“⁴⁴³

Toto učenie najúčinnejšie potvrdzuje Ježiš svojím povzbudením a najmä svojím príkladom. Vidíme ho, ako sa kvôli sústredeniu na modlitbu uťahuje do samoty púšte alebo na vrcholce hôr; celé noci trávi na modlitbách, často chodí do chrámu, ba aj keď ho tlačí zástup, dvíha oči k nebu a pred všetkými sa modlí;

⁴⁴² Porov.: Exhortácia HARENT ANIMO, PIUS X., in: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 18.

⁴⁴³ Exhortácia HARENT ANIMO, PIUS X., in: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 21.

a napokon, pribitý na kríž, v smrteľných bolestiach, vrúcne prosí Otca svojim hlasným volaním a slzami. Nech je teda každý presvedčený, že ak chce zostať na výške vlastnej dôstojnosti, je pre neho absolútne nutný vysoký stupeň modlitby.⁴⁴⁴ Tento príkaz či nevyhnutnosť modlitby zdôrazňuje aj svätý Pavol: „V modlitbe buďte vytrvalí; bdejte pri nej a vzdávajte vd'aky“ (*Kol 4,2*)! Bez prestania sa modlite“ (*1 Sol 5,17*).

28.3 Ďalší prostriedok, ranné rozjímanie

Nik z kňazov sa nemôže oslobodiť od rozjímania bez toho, že by sa tým nestal vinným z vážneho zanedbania a bez toho, že by si nespôsobil na duši ťažkú ujmu. Svätý Bernard, opát, píše Eugenovi III., svojmu dávnomu žiakovi a naliehavo a otvorene ho napomína, aby nikdy nezanechal denné rozjímanie. Odporúča mu, aby ani vtedy, keď sa cíti ustarostený vecami plynúcimi z jeho najvyššieho úradu, nestali sa mu zámienkou, aby sa od neho – rozjímania – oslobodil.⁴⁴⁵ A ďalej pokračuje: „Rozjímanie očisťuje predovšetkým myseľ – zdroj, z ktorého pramení. Okrem toho riadi city, usmerňuje činy, napráva zlozvyky, mravom dáva bezúhonnosť, život robí čestným a usporiadaným; jedným slovom, poskytuje Božiu i ľudskú vedu. Rozjímanie vyjasňuje zmätené pojmy, jednotlivé veci dáva do súvisu, sústreďuje rozptýlené myšlienky, skúma tajomstvá, uvažuje nad pravdami, skusuje to, čo je pravdepodobné a odhaľuje to, čo je zdanlivé. Rozjímanie určuje, čo treba robiť, a uvažuje nad tým, čo sa urobilo, a tak myseľ napráva minulú chybu a vyhýba sa budúcim. Rozjímanie v šťastí myslí na protivenstvá a v protivenstvách zostáva takmer necitlivé – toto druhé je ovocím sily, kým to prvé je ovocím múdrosti.“⁴⁴⁶

Je dobré, aby kňaz získal istú ľahkosť v upriamovaní sa na nebeské veci, on, ktorý v nich má mať záľúbenie, má o nich hovoriť a učiť o nich, on, ktorý má svoj život zameriavať na nadprirodzeno a robiť tak, aby celá jeho služba bola podľa Boha, aby sa inšpirovala a riadila vierou. A práve na získanie a udržanie tejto pohotovosti ducha, toho takmer prirodzeného spojenia s Bohom, niet lepšieho prostriedku ako každodenné rozjímanie. A toto je také zrejmé pre každého, kto používa rozum, že sa neoplatí strácať ďalej slová.⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ Porov.: Exhortácia HARENT ANIMO, PIUS X., in: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 22.

⁴⁴⁵ Porov.: Exhortácia HARENT ANIMO, PIUS X., in: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 23.

⁴⁴⁶ Porov.: Exhortácia HARENT ANIMO, PIUS X., in: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 23.

⁴⁴⁷ Porov.: Exhortácia HARENT ANIMO, PIUS X., in: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 24.

28.4 Prostriedok čností je aj duchovné čítanie

Pre kňaza je veľmi dôležité. Aj svätý Pavol káže Timotejovi: „Venuj sa čítaniu“ (1 Tim 4,13). A svätý Hieronym v poučeníach o kňazskom živote, ktoré dáva Nepociánovi, vstępuje mu do srdca: „Nikdy nevypuť z ruky knihu na duchovné čítanie.“ A uvádza aj dôvod: „Nauč sa to, čo máš učiť; osvoj si verný prejav, ktorý súhlasí s pravým učením, aby si bol schopný povzbudzovať iných zdravou náukou a umlčať tých, čo učia opak.“⁴⁴⁸ Vieme, aký vplyv má na dušu priateľa ten, kto úprimne napomáha, radí, karhá, podnecuje, napráva chyby. „Blažený, kto nájde pravého priateľa... (Sir 25,12). „Kto takého nájde, nájde si poklad“ (Sir 6,14). A medzi našich najvernejších priateľov musíme zaradiť duchovné knihy. So všetkou vážnosťou nám pripomínajú naše povinnosti a disciplinárne príkazy; prebúdajú nebeské vnuknutia, ktoré driemu v duši; vyčítajú nám lenivosť v plnení predsavzatí; vyrušujú nás z falošného pokoja; odhaľujú nie celkom chvályhodné naviazanosti, ktoré sa v nás skrývajú; poukazujú na nebezpečenstvá, ktoré na nás často číhajú, ak nedávame pozor.⁴⁴⁹

Mnohé slávne príklady dokumentujú blahodárny účinok duchovných kníh. Medzi nimi sa vyníma príklad svätého Augustína. Jeho obrovské zásluhy o Cirkev mali svoj počiatok v takomto čítaní. „Vezmi a čítaj, vezmi a čítaj... Vezmi (listy sv. Pavla), otvor a v tichu čítaj. Svetlo istoty sa mi rozlieva v srdci a mizne tma akejkoľvek pochybnosti.“⁴⁵⁰

28.5 Prostriedok – spytovanie svedomia

Duchovné čítanie a rozjímanie zaiste prinesú viac ovocia, ak si kňaz nájde spôsob kontroly, do akej miery sa snaží uskutočniť to, čo čítal, či o čom rozjímal.

Svätý Ján Chryzostom o tom hovorí: „Večer, prv než zadriemeš, vzbud' si súd svedomia, žiadaj si od neho vyúčtovanie, urob nemilosrdnú kritiku nedobrych rozhodnutí zo dňa a udeľ si za ne trest.“ Múdrosť tohoto odporúčania a ovocie kresťanských čností, ktoré prináša, chvália najvýznamnejší učitelia duchovného života. Jedno z nich od svätého Bernarda: „Prever si do hĺbky bezúhonnosť svojich mravov každodenným hodnotením svojho života. Presne si všimni, aký pokrok si urobil a akých nedostatkov si sa dopustil... Usiluj sa poznať sám seba... Dôsledne si všimni všetky svoje nedokonalosti. Postav sa sám pred seba, akoby si bol pred niekým iným. A tak sám seba oplakávaj.“⁴⁵¹

My sa často zháňame za poctami. No keď ide o vlastné posväcovanie,

⁴⁴⁸ Exhortácia HARENT ANIMO, PIUS X., in: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 27.

⁴⁴⁹ Porov.: Exhortácia HARENT ANIMO, PIUS X., in: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 28.

⁴⁵⁰ Porov.: SVÄTÝ AUGUSTÍN: *Vyznania*. Bratislava : LÚČ, 1997, s. 222.

⁴⁵¹ Exhortácia HARENT ANIMO, PIUS X., in: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 29.

ktoré je najdôležitejšie i najobťažnejšie, pociťujeme únavu, ak nie priam nudu. Málokedy sa stíšime, o ktorom Sväté písmo hovorí: „Prešiel som popri poli lenivého človeka a popri vinohrade chlapa, ktorý rozum potratil. A hľa, bol celkom zarastený prhl'avou, jeho povrch pokrývalo bodľacie a jeho múr sa rozváľal“ (Prís 24,30-31).

Situácia je čoraz znepokojujúcejšia, lebo kňaza, rehoľníka obklopujú množiace sa negatívne príklady, ktoré ohrozujú jeho čnosť; vyžaduje si preto čoraz väčšiu bdelosť a intenzívnejšie úsilie. Skúsenosť nás totiž učí, že čím viac podrobujeme svoje myšlienky, slová a skutky častej a prísnej revízii, získame tým väčšiu silu nenávidieť zlo a utekať pred ním, ako aj silu milovať a vyhl'adávať dobro.⁴⁵²

28.6 Kňaz - príklad čistoty, poslušnosti a činorodej lásky

Kňazov má ozdobovať bezúhonná čistota, žiarivý drahokam ich stavu. Jeho jas robí kňaza podobného anjelom, pozdvihuje ho v ponímaní kresťanského ľudu a robí jeho službu plodnejšou.

Ďalej v nich má byť čoraz pevnejšia a hlbšia úcta a poslušnosť, ktorú slávnostne sľúbili tým, ktorých Duch Svätý ustanovil, aby riadili Cirkev.

Zo všetkých má vyžarovať láska, ktorá nehľadá vlastný zisk. Pápež Pius X. ďalej pokračuje: „Kroťte podnety, pomocou ktorých vás prirodzenosť vedie k sporom, diktovaných závišťou a ctižiadostivými túžbami. Je „množstvo chorých, slepých, chromých a ochrnutých“ (Jn 5,3), ktorí čakajú na pomoc vašej lásky. Očakávajú ju najmä mladí, ktorí sú dnes zo všetkých strán vystavení podvodu a nemorálnosti.“⁴⁵³

28.7 Čnosti kňaza

Na tomto mieste rozoberieme aspoň niektoré z čností tak, ako ich spomína encyklika Pia XI. AD CATHOLICI SACERDOTII.

Na prvom mieste je dôstojnosť kňaza. Je veľmi vznešená, ako to spomína Pius XI: „Je zrejmé, že takáto dôstojnosť si vyžaduje od tých, čo sú ňou vyznačení, pozdvihnutie duše, čistotu srdca a bezúhonnosť mravov, aká zodpovedá vznešenosti a svätosti kňazského stavu. Preto sa kňaz musí stále približovať k dokonalosti Toho, ktorého zastupuje a svätosťou života a bezúhonnosťou stať sa príjemnejším Bohu; lebo on väčšmi miluje a cení si

⁴⁵² Porov.: Exhortácia HARENT ANIMO, PIUS X., in: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 30.

⁴⁵³ Exhortácia HARENT ANIMO, PIUS X., in: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 33.

čnosti, než vôňu tymiánu a lesk svätých.“⁴⁵⁴

Svätosť kňazstva

Eucharistická obeta, v ktorej sa obetuje nepoškvrnený Baránok, ktorý sníma hriechy sveta, si zaiste v mimoriadnej miere vyžaduje, aby sa kňaz usiloval zo všetkých síl stať sa Bohu milším svojím svätým životom.

Náboženské pravdy možno len vtedy vhodne a účinne podávať, ak hlavným učiteľom a vodcom sú čnosti kňaza, ako hovorí príslovie: „Slová pohýňajú, príklady priťahujú“. Kňaz musí hlásať zákon evanjelia. Nič však nie je – spolu s Božou milosťou – vhodnejšou a silnejšou pohnútkou prijať tento zákon, ako keď veriaci vidia, že hlásateľ pravdy svojím cnostným životom sám zachováva to, čo káže.

A teda, keď kňaz je „alter Christi“, musí žiť ako druhý Kristus, ktorý leskom svojej čnosti osvecoval a stále osvecuje všetkých ľudí.⁴⁵⁵

Zbožnosť

V duši kňaza majú zaiste kvitnúť všetky čnosti, sú však niektoré, ktoré mu osobitne prislúchajú. Je to predovšetkým zbožnosť, ako to vyjadril aj Apoštol národov, keď sa prihovárал Timotejovi: „Cvič sa v nábožnosti! ... zbožnosť je užitočná na všetko...“ (1 Tim 4,7-8). Bez zbožnosti sa aj tie najsvätejšie úkony a obrady konajú len mechanicky a zo zvyku, lebo im chýba duch, život.⁴⁵⁶

Čistota

Tá úzko súvisí so zbožnosťou. Je najvzácnejšou ozdobou katolíckeho kňazstva. A že im, kňazom, naozaj prislúcha, poznávame už na základe rozumu. Božský Majster, ktorého nazývame ‚kvetom panenskej Matky‘, si vysoko vážil čnosť čistoty a vyhlásil o nej, že presahuje prirodzené ľudské sily (porov. Mt 18,11). Kristovo učenie veľmi chváli panenstvo, najmä to, ktorým sa zasväcujeme službe Bohu. Keď si toto všetko vážime, nie je možné, aby kňazi novej zmluvy nepočítali, nepocítili nebeské kúzlo tejto čnosti, aby sa neusilovali patriť medzi tých, „ktorým je dané chápať toto slovo“ (Mt 18,11) a aby si dobrovoľne neuložili zachovávanie tejto čnosti. Aj svätý Ján Zlatoústý hovorí: „Kto chce byť kňazom, musí byť taký čistý, ako by žil medzi nebeskými mocnosťami“.⁴⁵⁷

Nezištnosť

Dnes, keď sa vo svete dá za peniaze všetko, musíme kráčať slobodní od každého sebeckva; žiť vo svätom opovrhovaní nízkym lakomstvom; nesmieme

⁴⁵⁴ Encyklika AD CATHOLICI SACERDOTII, PIUS XI., in: *Pápeži kňazom*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 71.

⁴⁵⁵ Porov.: Encyklika AD CATHOLICI SACERDOTII, PIUS XI., In: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 74.

⁴⁵⁶ Porov.: Encyklika AD CATHOLICI SACERDOTII, PIUS XI., In: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 74.

⁴⁵⁷ Porov.: Encyklika AD CATHOLICI SACERDOTII, PIUS XI., In: *Pápeži kňazom*. 1996, s. 77.

pracovať pre svoju slávu, ale pre Božiu. Nie je síce zakázané prijímať to, čo potrebujeme na primeranú výživu a zaopatrenie, lebo podľa slov apoštola „tí, čo slúžia oltáru, majú z oltára podiel...“ a „... tak nariadil aj Pán tým, čo zvestujú evanjelium, aby žili z evanjelia“ (1 Kor 9,13.14).

Úprimná a pravá nezištnosť získava kňazovi srdcia všetkých, a to tým väčšmi, že s takýmto nezištným zmýšľaním, vyvierajúcim z viery, býva vždy spojený súcit so všetkými. „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili“ (Mt 25,40).

Poslušnosť

Je dnes veľmi potrebná, lebo spája rozličné stupne hierarchie a „podivnou pestrosťou obklopuje, ozdobuje a spravuje Cirkev; a tak z mnohých údov rozličnej hodnoty vytvára jedno Kristovo telo.“⁴⁵⁸

Ježiš Kristus nám chcel celkom mimoriadnym spôsobom zjaviť svoju absolútnu poslušnosť Nebeskému Otcovi. Dosvedčujú to mnohé výroky prorokov a evanjelistov: „Keď prichádza na svet, hovorí: „Nechcel si obeť ani dar, ale dal si mi telo... Vtedy som povedal: Hľa, prichádzam...“ (Hebr 10,5-7). A plní Otcovu vôľu až na smrť na kríži, keď je splnené celé poslanie až po tajomné „žízňim“, ktoré vyriekol, „aby sa splnilo Písmo“ (Jn 19,28).⁴⁵⁹

Záver

S úctou si berme príklad od svätých mužov dávnych i dnešných čias. Aj kňazi, ktorí nie sú povinní zachovávať chudobu na základe osobitného sľubu, majú sa vždy riadiť duchom a láskou k tejto čnosti. Keď totiž kňaz sa má starať zo všetkých síl o spásu duší, musí sa stotožniť s výrokom apoštola Pavla: Netúžim po veciach, ale po vás (porov. 2 Kor 12, 14)!

A úplne na záver, myšlienka z knihy Nasledovanie Krista: „Kňaz má byť ozdobený všetkými čnosťami a iným dávať príklad dobrého života. Jeho správanie sa nemá pridržať obyčajných a všedných ľudských ciest, ale má byť s anjelmi v nebi alebo s dokonalými ľuďmi na zemi.“^{460 461}

⁴⁵⁸ Porov.: Encyklika AD CATHOLICI SACERDOTII, PIUS XI., in : *Pápeži kňazom*. 1996, s. 81.

⁴⁵⁹ Porov.: Encyklika AD CATHOLICI SACERDOTII, PIUS XI., in : *Pápeži kňazom*. 1996, s. 82.

⁴⁶⁰ Porov.: KEMPENSKÝ, T.: *Štyri knihy o Nasledovaní Krista*. Prešov : Michal Vaško, 1995, s. 306.

⁴⁶¹ Porov.: Apoštolská exhortácia MENTI NOSTRAE, PIUS XII., in : *Pápeži kňazom*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 116.

BIBLIOGRAFIA

AKVINSKÝ, T. *Teologická summa. I. diel, II. časť*. Olomouc, Edice Krystal, 1938.

BENEDIKT XV. *Humani generis redemptionem*. In: Pápeži kňazom. Bratislava, LÚČ, 1996.

BENEŠ, A. *Morální teologie*. Praha, Nakladatelství Krystal, 1994.
CANTALAMESSA, R. *Poslušnosť*. Bratislava, Serafín, 1999.

BESNÁRD, A. M. *Život a zápas viery*. Trnava, 1993.

BIELAK, J. *Religionistika II*. Spišské Podhradie, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 1999.

CANTALAMESSA, R. *Chudoba*. Bratislava, Serafín, 1999.

CANTALAMESSA, R. *Poslušnosť*. Bratislava, Serafín, 1999.

DACÍKO, R. *Prameny duchovného života*. Olomouc, Krystal, 1947.

DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU – I., II.. Rím, SÚSCM, 1970.

DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU I. II. Trnava, SSV, 1972.

DUCRUET, B. *Pokora*. Bratislava, Serafín, 1998.

ESCARIVA, J. *Brázda*. Trnava, SSV, 1996.

ESCRIVA J. *Cesta*. Brno, Cesta, 1992.

FORGAN, V. *O čnostiach*. Trnava, SSV, 1991.

FORGAN, V. *Cesta k pravde XV*. Trnava, SSV, 1991.

FORREST, T. *Povolanie k novej evanjelizácii*. In: *Povolanie ohlasovať evanjelium*. Bratislava, LÚČ, 1990.

GALESTOKOVÁ, D. *Novéna k blahoslavenej Zdenke Schelingovej*. Trnava, KON-PRESS, 2003.

GAZZERA, A; LEONELLI, A. *V jeho šľapajach*. Rím, Grafická škola Pia XI., 1992.

GRÁRD, R. *Ján Mária Vianney, farár z Arsu*. Bratislava, LÚČ, 1996.

GRÜN, A. *O mlčení*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2000.

GUSIČ, J. *Kristova výzva veľkodušným*. Bratislava, LÚČ, 1994.

GÜNTHÖR, A. *Morálna teológia. 1/b*. Rím, SÚSCM, 1988.

HARRINGTON, D. J. *Evangelium podle Matouše*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2003.

HERMANOVSKÝ, J. *Pápeži kňazom*. Bratislava, LÚČ, 1996.

HLINKA, A. *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava, DON BOSCO, 1994.

HONEK, A. *Žiji ve víře v Syna Božího*. Teologické studie. Praha, Česká katolická charita, 1984.

HRBATA, J. *Perly a chléb*. Český Těšín, 1991.

JÁN XXIII.: *Sacerdotii nostri primordia*. In: *Pápeži kňazom*. Bratislava, LÚČ, 1996.

JÁN PAVOL II. *Boží plán – Desatoro pre tretie tisícročie*. Bratislava, LÚČ, 1996.

JÁN PAVOL II. *Odpoved' je vo vetre*. Bratislava, Nové mesto, 1998.

JÁN PAVOL II. *Pastores dabo vobis* (Apoštolská exhortácia). Trnava, SSV, 1994.

JÁN PAVOL II. *Veritatis splendor* (encyklika). Trnava, SSV, 1994.

JÁN PAVOL II. *Poslanie ohlasovať evanjelium*. In: *Povolanie ohlasovať evanjelium*. Bratislava, LÚČ, 1990.

JÁN PAVOL II. *Vita consecrata*. Trnava, SSV, 2001.

JANÁČ, P. *Cesta k dobru – Etika*. Spišská Kapitula, KSBJV, 1996.

JANÁČ, P. *Jubileum – Verím*. Spišská Kapitula, Duchovné cvičenia, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtáššáka, 2000.

JANÁČ, P. *Tajomstvo svätosti*. Spišské Podhradie, 2001.

JANÁČ, P. *Etika*. Spišská Kapitula, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtáššáka, 1996.

JURKO, J. *Synopsa dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu*. Prešov, Vydavateľstvo Michala Vaška, 1998.

KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI. Trnava, SSV, 1998.

KEMPENSKÝ, T. *Nasledovanie Krista*. Trnava, SSV, 1996.

KÓDEX KÁNONICKÉHO PRÁVA. Bratislava, SSV, 1996.

KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV. *Všeobecné direktórium pre katechizáciu*. Trnava, SSV, 1999.

KONGREGÁCIA PRE KLÉRUS. *Všeobecné katechetické direktórium*. Bratislava, Saleziánske katechetické stredisko, 1992.

KRÁTKY SLOVNÍK SLOVENSKEHO JAZYKA. Bratislava, Veda, SAV, 1987.

LACKO, J. *Význam čnosti v živote kresťana*. Spišské Podhradie, 1995.

LITURGIA HODÍN IV. Typis Polyglottis Vaticanis, 1996.

LUSCOŇ, J. *Tak, to som ja?* Poprad, Slza, 2000.

MACIEL, M. *Urobím vás rybármi ľudí*. Bratislava, LÚČ, 1994.

MALONEY, G. *Láska sa dáva v tichu*. Trnava, Dobrá kniha, 1999.

- MATKA TERÉZIA. *Počúvaj, čo hovorí Láska*. Bratislava, LÚČ, 1999.
- MONDIN, G. B. *Dejiny filozofie. Starovek*. Prekl. FERKO, P., Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula, 1995.
- MONDIN, B. *Dejiny filozofie. Novovek*. Prekl. FERKO, P., Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, Spišská Kapitula, 1995.
- MÜLLER, Ľ. *Asketika*. Trnava, Posol Božského Srdca Ježišovho, 1944.
- NOVÁK, S. *Zásady života*. Praha, Řád L. P., 1992.
- PAVOL VI. *Evangelium nuntiandi*. Zvolen, Jas, 1992.
- PIUS XI. *Ad catholici sacerdotii*. In: Pápeži kňazom. Bratislava, LÚČ, 1996.
- PIUS XI. *Divini redemptoris*. In: Sociálne encykliky, SSV, 1997.
- PIUS XI. *Ad catholici sacerdotii*. In: *Pápeži kňazom*. Bratislava, LÚČ, 1996.
- RATZINGER, J. *Boh a svet*. Trnava, SSV, 2002.
- REY-MARMET, T. *Človek pre beznádejných*. Prešov, Vydavateľstvo Michala Vaška, 1996.
- ROBERTI P. J. *Nenápadné čnosti*. Bratislava, Serafín, 1992.
- RODRIGUEZ, A. *Kresťanská dokonalosť*. Trnava, SSV, 1928.
- ROSA, S. *Kristológia – Fundamentálna teológia*. Bardejov, Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 2000.
- SVÄTÉ PÍSMO. Trnava, SSV, 1998.
- SALESKÝ. *Filotea*. Bratislava, LÚČ, 1996.
- SCHMAUS, M. *Život milosti a Milostiplná*. Bratislava, RKCMBF UK, 1993.
- SCUPOLI, L. *Duchovný zápas*. Bratislava, Vydavateľstvo Oto Németh, 2000.
- SLOVNÍK SLOVENSKEHO JAZYKA. Bratislava, SAV, zv. 1 (A – K), 1959.

SVÄTÝ AUGUSTÍN. *De civitate Dei*, 14, 28: CSEL 40/2, 56 (PL 41, 436).

SVÄTÝ AUGUSTÍN. *Vyznania*. Bratislava, LÚČ, 1997.

SVÄTÝ AUGUSTÍN. *De moribus Ecclesiae catholicae*, 1, 25, 46: CSEL 90, 51 (PL 32, 1330-1331).

SVÄTÝ DON BOSCO. *S donom Boscom na slovíčko*. Bratislava, Don Bosco, 1996.

SVÄTÝ GREGOR NYSSENSKÝ. *De beatitudinibus, oratio 1: Gregorii Nysseni opera*, vyd. W. Jaeger, zv. 7/2 (Leiden 1992), s. 82 (PG 44, 1200).

SVÄTÝ GREGOR NYSSENSKÝ. *De beatitudinibus, oratio 1: Gregorii Nysseni opera*, vyd. W. JAEGER, zv. 7/2 (Leiden 1992).

STERTENBRINK, R. *Iba láska*. Bratislava, Alfa, 1991.

SUCHOMEL – KORVAS, *Sústava dvanástich mesačných čností*. Úštek, 1972.

SÝKORA, J. *Slovník Spirituality*. Karmelitánské nakladatel'stvo, Kostelní Vydří 1999.

ŠELINGA, J. *Katechéza mládeže*. Nitra, RKCMBF UK TI Nitra, 1999.

ŠELINGA, J. *Katechéza detí*. Nitra, RKCMBF UK TI Nitra, 2000.

ŠKANTÁR, J. *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. Spišské Podhradie, RKCMBF UK TI Spišská Kapitula.

ŠPIDLÍK, T. *Pramene svetla*. Trnava, SSV v spolupráci s Prešov, Blahovistnik, 2000.

TONDRA, F. *Morálna teológia I*. Spišská Kapitula, KSB JV, 1994.

WALLENSTEIN, O. *Rukoväť duchovného života*. Prešov, Slovenská štátna kníhtlačiareň, 1939.

WEIGLL, G. *Svedok nádeje*. Bratislava, SLOVART, 2000.

VERWER, G. *Hlad po realite*. Klepanica, v osobnom archíve.

VŘEŠŤÁL, A. *Katolícká mravouka*. Praha, Tiskem cyrilomětodejské knihtiskárny.

WOJTYLA, K. *Láska a zodpovednosť*. Bratislava, Metodicko-pedagogické centrum, 2003.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

BEŇO, J.: *Deň čo deň - krátke rozjímania*. Nitra, 1992.

DIENER, K.: *Štafeta viery*. Niederrhein : samizdat, 1970.

Homiletické príklady : pomôcka pre homílie a katechézy, č. 4.

GAZZERA, A. – LEONELLI, A.: *V Jeho šľapajach - Náčrt pokoncilovej asketiky a mystiky*. Rím, 1982.

Lumen gentium : vieroučná konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu o Cirkvi, Trnava : SSV, 1971.

Slovo - mesačník gréckokatolíckej cirkvi, č. 12, 1990. In: Šturák, P.: Otec biskup Pavol Gojdič. OSBM. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1997.

STANKO, V.: *Svetlá 2000*. RODINA : Nitra, 1992.

BOCHENSKI, J. M.: *Slovník filozofických pověr*. Praha : ACADENIA, 2000.

CARVAJAL, F.: *Hovoriť s Bohom- Pôst, Veľká noc*. Bratislava : LÚČ, 1999.

FORGAN, V. I.: *O čnostiach*. Trnava : SSV, 1991.

GRÜN, A.: *Anjeli pre život*. Bratislava : LÚČ, 2003.

GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. Bratislava : LÚČ, 1994.

HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava : DON BOSCO, 1994.

JANÁČ, P.: *Tajomstvo svätosti*. Spišské Podhradie : 2003.

Katechizmus Katolíckej cirkvi. Trnava: SSV, 2002.

KEMPENSKÝ, T.: *Nasledovanie Krista*. Trnava : SSV, 1993.

LINHARDT, R.: *Naše ideály*. Košice : Verbum, 1948.

MALONEY, G.: *Láska sa dáva v tichu*. Trnava : Dobrá kniha, 1999.

MONDIN, B.: *Dejiny filozofie XIX. a XX. storočia*. Spišská Kapitula : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 1997.

RIVEST, M.: *Mať tak krídla*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2001.

ROBERTI, P. J.: *Nenápadné čnosti*. Bratislava : Serafín, 1992.

SALESKÝ, F.: *Filotea*. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1989.

SALESKÝ, F.: *Pojednání o lásce k Bohu*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2003.

SALESKÝ, F.: *Duchovný vodca* - dielko užitočné pre každého, výber z diel svätého Františka Saleského. Rím 1816, voľný preklad z taliančiny.

Sväté písmo. Trnava : SSV, 1999.

ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV, 2000.

Ľubomír STANČEK

ČNOSTI

Prvé vydanie

Tlač: Tlačiareň J. Kušnír, združenie podnikateľov

Vydala

Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka

Spišská Kapitula – Spišské Podhradie

2005

ISBN 80-89170-16-1

EAN 9788089170166